ТУРИН ПРОЦЕССИ 2018–2020 КЫРГЫЗСТАН

УЛУТТУК ОТЧЕТ

Заявление об отказе от ответственности

КЫРГЫЗСТАН - национальный отчет по Туринскому процессу (НРО)

Этот отчет подготовлен в рамках Туринского процесса 2018-20 соответствующими национальными органами *(отчет не редактировался и не форматировался ЕФО).*

Содержание этого документа является исключительной ответственностью авторов и не обязательно отражает точку зрения ЕФО или институтов ЕС.

Мазмуну

КЫСКАРТЫЛЫШЫ....4

1. УЛУТТУК АЛКАКТАГЫ ОТЧЕТТУУЛУК 6

Мазмуну....2

Кыскартылышы....5

AVN Электрондук документ жүргүзүү системасы....5

Улуттук алкактагы отчеттуулук....7

1. Улуттук алкактагы отчеттуулук....7

А.1: Өлкө жөнүндө маалымат....7

А.1.1. Кириш сөз....7

А.2: Кесиптик билим берүүнү жана окутууну байкоо....10

А.2.1. КББУ байкоо: уюштуруу жана ченемдик укуктук база....10

А.2.2. Институттук жана башкаруу механизмдери....12

А.2.3. КББУ боюнча статистикалык база....14

А. 2.4 КББУ Концепциясы жана реформалоонун негизги демилгелери....21

А.3: КББУ Контексти....22

А.3.1 Социалдык –экономикалык контекст....22

А.3.2 Миграция жана качкындардын агымы....22

А.3.3. Билим берүү тармагынын контексти....23

А.3.4 Өмүр бою окутуунун контексти....25

А.3.5 Эл аралык кызматташтык контексти: өнөктөштүк мамилелер жана донордук колдоо....26

Резюме жана 1 блок боюнча аналитикалык корутунду....27

Түзүмдүк блок Б:1. Экономикалык кырдаал жана эмгек рыногунун абалы....28

Б.1. КББУ, экономика жана эмгек рыногу....28

Б.1.1 Эмгек рыногундагы абал....28

Б.1.2 конкреттүү чакырыктар жана мүмкүнчүлүктөр: кесиптик көндүмдөрдүн ылайык келбегендиги....37

Б.1.3 Конкреттүү чакырыктар жана мүмкүнчүлүктөр: миграция....38

Б.1.4 Конкреттүү чакырыктар жана мүмкүнчүлүктөр: санариптик трансформациялоо....40

Б.1.5Билим берүүгө жана КББУ системасына тиешелүү стратегиялык жооптор...43

Б.1.6. Көйгөйлүү маселелерди эмгек рыногундагы жигердүү саясатты жүргүзүү жолу менен чечүүдө КББУ ролу....44

Б.1.7 Кесиптик көндүмдөргө талаптарды аныктоо жана КББУ камсыз кылууда анын таасири....46

Б.1.8 Мигранттарды жана качкындарды КББУ жардамы менен колдоо....47

Б.2 Эмгектенүүгө жана ишкердикке окутуу....48
Б.2.1 Иш орундарын түзүү жана КББУ 48
Б.2.2 КББУ тармактарында ишкердикти өнүктүрүү үчүн чара көрүү саясаты 48
Резюме жана Б блок боюнча аналитикалык корутундулар 48
Түзүмдүк блок В: социалдык чөйрө жана КББУ жеке суроо-талап....50
В1. КББУ КАТЫШУУ ЖАНА ӨМҮР БОЮ ОКУТУУ 50
В.1.1. КББУ КАТЫШУУ 50
В.1.2. Калктын аялуу жана маргиналдык калктын катмары үчүн КББ мүмкүнчүлүктөрү 54
В.1.3 КББ жеткиликтүүлүгүн жогорулатуу боюнча саясатын чаралары....57
В1.4. Калктын аялуу жана маргинализацияланган катмары үчүн КББ жеткиликтүүлүгүн жогорулатуу....58
В.1.5. КББУ катышууну колдоо үчүн окутуунун ийкемдүүлүгүн көрсөтүү 59
В.1.6 формалдык эмес жана билимин баалап окутууну таануу. 60
В.2: КББУ теңчилдик жана бирдей мүмкүнчүлүк....61
В.2.1 КББУ системасында окуучулардын жетишкендиктери....61
В.2.2 КББУ окутууда кошумча колдоону талап кылган студенттери 63
В.2.3 КББУ системасында теңчилдикти колдоо боюнча чаралар....64
В.2.4 Инклюзивдик билим берүү жана КББУ 65
В. 3: Ишке орношууну жигердүү колдоо. Жакында бүткөн бүтүрүүчүлөрдүн гендердик белгилери боюнча жана программалык багыттары боюнча ишке орноштуруу деңгээли....66
В.3. 1. КББУ системасында бүтүрүүчүлөрдүн ишке орношуу жөндөмдүүлүгү 66
3.2. Билим берүү системасынан ишке орношууга өтүүдө таасирин тийгизген экономикалык факторлор....67
В. 3. 3. Ишке орноштуруу мүмкүнчүлүктөрүн колдоо үчүн жана ишке орноштурууга өтүү саясатынын иш чараларын байкоо....67
В. 3. 4 Кесиптик багыт....68
Резюме жана 3 блок боюнча аналитикалык корутунду....69
Түзүмдүк блок Г: Ички натыйжалуулук жана КББУ системасынын иши 70
Г.1.Мугалимдер жана окуу чөйрөсү....70
Г. 1.1. Билим берүүнүн жана окутуунун ыкмалары ошондой эле, иш ордунда окутууну кошкондо....70
Г1.2. Мугалимдердин жана окуу чөйрөсү....73
Г.1.3. КББУ системасында билим берүүнүн жана окутуунун ыкмаларын өркүндөтүү жаатындагы саясат 75
Г.1.4. Окуу жана окутуу чөйрөсүн жакшыртуу....78
Г.2. Мугалимдер жана инструкторлор 78

Г.2.1.КББУ системасындагы мугалимдердин жана инструктордун курамы 78
Г.2.2. КББУ системасында мугалимдердин кесибине кирүү. 83
Г.2.3. КББУ мугалимдердин иш менен камсыз болуу статусу 84
Г.2.4. КББУ системасындагы мугалимдердин жана инструкторлордун квалификциясы 85
Г. 2.5. КББУ системасына мугалимдери жана инструкторлорду алып калуу жана тартуу 89
Г3. Сапат жана сапатты камсыз кылуу 89
Г.3.1 Сапат жана КББУ ылайык келүүсү 89
Г.3.2.Окутуунун жыйынтыктарынын сапатын аныктоо 90
Г3.3. КББУ системасында сапатын көзөмөлдөө процесси 90
Г3.4. КББУ окутуунун мазмунун жаңыртуу жана иштеп чыгуу 91
Г.3.5. ЕБ негизги компетенциялары. 92
Г.3.6. Сапатты көзөмөлдөөнү жакшыртудагы саясий чаралар 93
Резюме жана Г блок боюнча аналитикалык корутунду. 93
Д.1: Институттук механизмдер 94
Д.1.1. Институттук натыйжалуулук жана башкаруу механизмдери 94
Д.1.2. Жоопкерчилик, жетекчилик жана көзөмөл 96
Д.1.3. Башкаруу системасын реформалоо 98
Д.2: Мамлекеттик эмес субьектерге катышуусу 98
Д.2.1. КББУ мамлекеттик жана мамлекеттик эмес субъектердин ортосундагы жоопкерчиликти бөлүштүрүү 98
Д.2.2. Мамлекеттик эмес субьекттердин катышуусун колдоо жаатындагы саясаты 99
Д.3: КББУ Бюджети 101
Д.3.1. Чыгашаларды пландоо, КББУ Бюджетин түзүү жана аны аткаруу 101
Д.3.2. КББУ системасында бюджетти түзүү жана чыгашаларды пландоо процесстерин жакшыртуу иш чаралары 102
Д.4: КББУ үчүн ресурстарды мобилизациялоо 103
Д.4.1. КББУ системасы үчүн каржылоо булактары жана механизмдери 103
Д.4.2. КББУ каржылоону диверсификациялоо жана мобилизациялоо 104
Д.5: КББУ ресурстарды бөлүштүрүү жана пайдалануу 105
Д.5.1. Ресурстарды бөлүштүрүү моделдери 105
Д.5.2. КББ үчүн ресурстардын көлөмүн жетиштүү камсыз кылуу жана алардыадилет бөлүштүрүү боюнча саясаттык чаралар 107
Резюме жана Д блок боюнча аналитикалык корутунду. 107
Библиография 109
ТИРКЕМЕ 1 112

Кыскартылышы

AVN	Электрондук документ жүргүзүү системасы
АБР	Азия өнүктүрүү банкы
КББА	Кесиптик башталгыч билим берүү агенттиги
БКЭ	Квалификациялык бүтүрүү экзамени
ИДП	Ички дүң продукция
ЖОЖ	Жогорку окуу жайы
ГИЦ	Эл аралык кызматташуу боюнча Немецтик коом
МБС	Мамлекеттик билим берүү стандарты
МЖАК	Мамлекеттик жаза аткаруу кызматы
ММК	Мамлекеттик миграция кызматы
ЕАЭБ	Евразиялык экономикалык бирикме
ЕБФ	Европалык билим берүү фонду
МКТ	Маалыматтык –коммуникациялык технология
БМБС	Билим берүүнүн маалыматтык башкаруу системасы
КБОА	Кыргыз туроператорлор ассоциациясы
КМПУ	Кыргыз мамлекеттик педагогикалык университет
ДМЧА	Ден-соолугнан мүмкүнчүлүгү чектелген адамдар
ММТМ	Маданият, маалымат жана туризм министрлиги
БИМ	Билим берүү жана илим министрлиги
ЭЭУ	Эл аралык эмгек уюму
ЭСКС	Эл аралык статистикалык классификациялык сабактар
ЭСӨМ	Эмгек жана социалдык өнүктүрүү министрлиги
ФМ	Финансы министрлиги
УАК	Улуттук аккредитациялык кеңеш
КР УБ	Кыргыз Республикасынын улуттук банкы
УКС	Улуттук квалификация системасы
ОБЖУБ	Окуучулардын билим берүүдө жетишкендиктерин улуттук баалоо
КБББ	Кесиптик башталгыч билим берүү
УКА	Улуттук квалификция алкагы
УАО	Улуттук алкактагы отчеттулук
УСК	Улуттук статистикалык комитет

ККК С	Кесиптик компетенциялардын көз карандысыз сертификациясы
ККӨУК	Кесиптик көндүмдөрдү өнүктүрүү боюнча улуттук кеңеш
ЧК	Ченемдик каржылоо
ЖРТ	Жалпы республикалык тест
КЖ	Квалификациясын жогорулатуу
КЛ	Кесиптик лицей
КББО	Кесиптик билим берүү жана окутуу
КРӨТ	Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтому
БУУӨП	Бириккен улуттар уюмунун өнүктүрүү программасы
КТББ	Кесиптик-техникалык билим берүү
РИМБ	Республикалык илими- методикалык борбор
БӨС	Билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясы
КББ ОЖ	Орто кесиптик билим берүү окуу жайлары
КӨФ	Көндүмдөрдү өнүктүрүү фонду
ТӨМ	Туруктуу өнүгүү максаты

Улуттук алкактагы отчеттуулук

1. Улуттук алкактагы отчеттуулук

А.1: Өлкө жөнүндө маалымат

А.1.1. Кириш сөз

В Кыргызской Республике за два года, прошедших с последнего Туринского процесса произошли определённые события, повлиявшие на развитие страны в целом и на систему образования, включая систему ПОО в частности.

В 2017 году были проведены выборы Президента Кыргызской Республики. На выборах, прошедших 15 октября 2017 года, Жээнбеков Сооронбай Шарипович избран Президентом Киргизии, набрав 54,76 % голосов избирателей. 24 ноября 2017 года он официально вступил в должность.

Численность постоянного населения Кыргызской Республики за последние пять увеличилось на 8% и на 01.01.2019 составило 6,4 млн. человек, из них 50,4% составляют женщины, 49,6% - мужчины.

В городах доля женщин превысила долю мужчин и составила 52,5%, а в сельской, где рождаемость выше, напротив, в незначительной степени преобладают мужчины - 50,6%[1].

На 1.01.2018 население по трудоспособному возрасту распределилось следующим образом: младше трудоспособного возраста (дети и подростки до 15 лет) – 33,8%; трудоспособного возраста (16-57 лет для женщин и 16-62 лет для мужчин) – 58,5%; старше трудоспособного возраста 58-63 лет) – 7,5%.[2]

Отмечается рост ВВП, в том числе рост ВВП на душу населения. Положительные тенденции зафиксированы в сельском хозяйстве, где рост объемов составил 2,7 %, в строительстве - 7,8 %, а также в оптовой и розничной торговле - 5,5 %.

В 2018 году уровень инфляции в потребительском секторе составил 0,5 %, в то время как в 2017 году он составлял 3,7 %.

Диаграмма 1.1.

Диаграмма 1.2

[1] Нацстатком, Женщины и Мужчины Кыргызской Республики, 2013-2017 гг,
[2] Нацстатком, Женщины и Мужчины Кыргызской Республики, 2013-2017 г.г.

Источник: Нацстатком, Кыргызстан. Краткий статистический сборник, 2019 г.

Внешнеторговый оборот Кыргызской Республики в январе-ноябре 2018 года составил 5,9 млрд. долларов США и по сравнению с аналогичным периодом 2017 года увеличился на 6,2 %, при этом экспортные операции увеличились на 0,8 %, а импортные поступления - на 8,2 %.

Объем взаимной торговли республики с государствами-членами ЕАЭС составил 2345,1 млрд. долларов США (экспорт -24,2%, импорт –75,8%) и по сравнению с 2015 годом снизился на 5,2 %.

При этом, экспорт товаров увеличился на 38,9%, импортные поступления уменьшились на 13,9 %.

Диаграмма 1.3.

Источник: Нацстатком, Кыргызстан. Краткий статистический сборник, 2019 г.

Наибольшая доля взаимной торговли республики с государствами-членами ЕАЭС пришлась на Россию (55 %) и Казахстан (43,4 %).

Диаграмма 1.4.

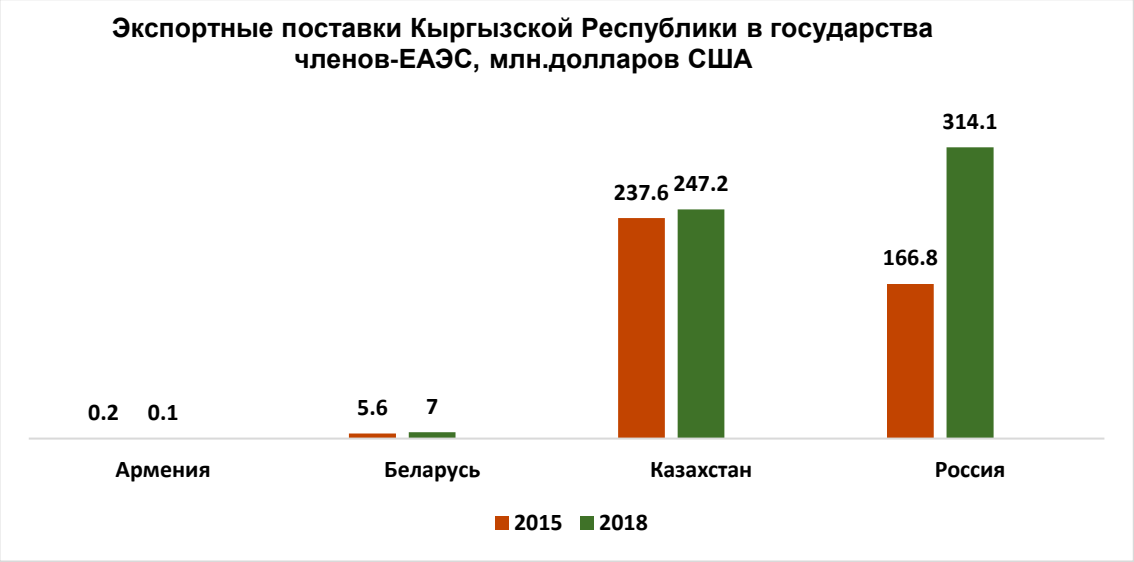

Источник: Нацстатком, Кыргызстан. Краткий статистический сборник, 2019 г.

Развитие регионов.

Большое внимание было сфокусировано на развитии регионов, создании благоприятного бизнес-климата, реализации проектов по цифровизации и инвестиционных проектов национального масштаба в целях развития стратегических отраслей. Эта работа проводится с 2018 года, который был объявлен Годом развития регионов, и развитие регионов было определено ключевым приоритетом развития страны на среднесрочную перспективу.

Особое внимание было уделено вопросам создания благоприятных условий для развития бизнеса в регионах. В первоочередном порядке на местах реализованы инвестиционные проекты, направленные на создание новых рабочих мест и размещение производств с учетом имеющейся сырьевой базы. Запущен ряд промышленных предприятий по хранению, сортировке, упаковке и переработке сельскохозяйственной продукции, предприятий текстильной и швейной отрасли и по выпуску строительных материалов. В целом по регионам страны создано более 200 новых предприятий.

Проведена работа по укреплению финансово-экономических основ развития органов местного самоуправления. Достигнута договоренность с донорским сообществом и финансовыми институтами по увеличению размеров финансирования региональных проектов развития.

Проводится обновление транспортной, энергетической и социальной инфраструктуры в регионах. В рамках государственной программы по обеспечению безопасности и социально-экономическому развитию отдельных приграничных территорий Кыргызской Республики, имеющих особый статус, принято решение о выделении средств из республиканского бюджета в размере 296,2 млн сомов в течение 3 лет на инфраструктурное развитие.

В продолжение начатой работы 2019 год объявлен годом развития регионов и цифровизации.

В соответствии с Национальной стратегией развития Кыргызской Республики на 2018–2040 цифровые технологии должны внедряться в приоритетном порядке в такие сферы, как образование, здравоохранение, туризм, сельское хозяйство, телекоммуникации, банковский сектор, легкая промышленность и строительство[3].

[3] Национальная стратегия развития Кыргызской Республики на 2018–2040 годы, раздел 5 (указ Президента КР от 31 октября 2018 года № 221)

А.2: Кесиптик билим берүүнү жана окутууну байкоо

А.2.1. КББУ байкоо: уюштуруу жана ченемдик укуктук база

Кыргыз Республикасынын аймагында “Билим берүү жөнүндө” Мыйзамдын 11- беренесине ылайык, жалпы (негизги жана кошумча) кесиптик (негизги жана кошумча) билим берүү программалары ишке ашырылат. Жалпы билим берүү программалары жалпы маданиятты түзүүгө жана жеке адамдын коомдо жашоо үчүн адаптация алууга, тандоо үчүн негиз чыгарууга жана кесиптик билим берүү программаларын иштеп чыгууга багытталган.

Кесиптик билим берүү программалары мындан ары кесиптик деңгээлин жогорулатууга, квалификациялуу адистерди даярдоого багытталган.

Кесиптик программаларга төмөнкүлөр кирет:

- кесиптик башталгыч билим берүү;
-орто кесиптик билим берүү;
- жогорку кесиптик билим берүү;
- жогорку окуу жайдана кийинки кесиптик билим берүү;
- кошумча кесиптик билим берүү.

Ар бир негизги жалпы билим берүү же негизги кесиптик билим берүү программасынын мазмунунун милдеттүү минимуму жана ченемдик өздөштүрүү мөөнөттөрү, мамлекеттик билим берүү стандарттарына ылайык коюлат.

Кесиптик башталгыч билим берүү

Кесиптик башталгыч билим берүүгө даярдоо, жумушчулардын квалификациясын жогорулатуу жана квалификацияланган эмгекке кайра даярдоо кирет.

Кесиптик башталгыч билим берүү программалары боюнча окутууга негизги жалпы же орто жалпы билими бар адамдар кире алат. Жумушчуларды квалификацияланган эмгекке даярдоо бирдиктүү жалпы жана кесиптик башталгыч билим берүүнүн интеграцияланган программасы менен жүргүзүлөт.

Зарыл учурларда, негизги жалпы билими жок адамдарга кесип алууга шарт түзөт.

Башталгыч кесиптик билим берүү программалары Кесиптик башталгыч билим берүү уюмдарында ишке ашырылат.

Кесиптик башталгыч билим берүү программасы боюнча окутуудан өткөн адамдарга кесиптери боюнча квалификация тапшырылат[4].

Кесиптик башталгыч билим берүү уюмдарынын түрлөрү

Кесиптик башталгыч билим берүү уюмдарына төмөнкүлөр кирет: кесиптик лицей жана кесиптик училища (Кыргыз Республикасынын мамлекеттик жаза аткаруу кызматына караштуу).

Кесиптик башталгыч билим берүү уюмдарында ишке ашат:

- окутуу мөөнөтү 3 жылдан кем болбогон негизги жалпы билим берүүнүн базасында жалпы орто жана кесиптик башталгыч билим берүүнүн интеграцияланган программасы;
- кесиптик башталгыч билим берүү программасы негизги жалпы билим берүүнүн базасында жалпы орто билим албастан 1-2 жыл окутуу мөөнөтү менен;
- 1 жылдан кем эмес окутуу мөөнөтү менен жалпы орто билим берүүнүн базасында кесиптик башталгыч билим берүү программасы;
- 1 жылга чейинки окутуу мөөнөтү менен кесиптик жактан даярдоо, кайра даярдоо жана квалификациясын жогорулатуу программасы.

Кесиптик башталгыч билим берүү жөнүндө документтер:

- кесиптик башталгыч билим жөнүндө диплом;

- сертификат – (кыска мөөнөттө кесиптик даярдыктан өткөрүү, кайра даярдоо жана квалификациясын жогорулатуу программаларын өздөштүргөндөргө берилет;

- күбөлүк – (атайын уюмдар менен ведомстволор көзөмөлдөгөн объектилерде иштөө менен байланышкан кесиптер боюнча билим берүү программаларын өздөштүргөндөргө объектилерде же транспорт каражаттарында иштөөгө уруксат берүү үчүн берилет)[5].

Орто кесиптик билим берүү

Орто кесиптик билим берүү жалпы негизги же орто жалпы билим берүү базасында ортоңку звенодогу адистерди даярдоону жана кайра даярдоону көздөйт.

Орто кесиптик билим берүү программасы боюнча окуусун ийгиликтүү бүтүргөн адамдарга квалификациялардын улуттук тутумуна ылайык, тиешелүү адистик боюнча квалификация ыйгарылат.

Орто кесиптик билим берүү программалары кесиптик орто жана кесиптик жогорку билим берүүчү билим берүү уюмдарында ишке ашырылат[4].

Орто кесиптик билим берүүдө окутуунун ченемдик мөөнөтү орто жалпы билим берүүнүн базасында күндүзгү формасы боюнча 1 жыл 10 ай; негизги орто билим берүүнүн базасында күндүзгү формасы боюнча – 2 жыл 10 ай.

Орто кесиптик билим берүү жөнүндө документтер

Тийиштүү билим деңгээли жана квалификациясы жөнүндө мамлекеттик үлгүдөгү документ билим берүүнүн андан кийинки программаларынын деңгээли боюнча окууну улантуунун зарыл шарты болуп саналат.

Билим берүү маселелери боюнча ченемдик укуктук документтер

Башталгыч жана орто кесиптик билим берүү чөйрөсүндөгү маселелер боюнча жөнгө салуучу негизги документ болуп, 2003-жылдын 30-апрелиндеги № 92 КР «Билим берүү жөнүндө» Мыйзамы саналат. Акыркы эки жылдын ичинде Мыйзамга окуучуларды социалдык жактан коргоо, лицензиялоо жана аккредитациялоо жана каржылоо бөлүгүнө ж. б. кеминде 9 толуктоолор жана өзгөртүүлөр киргизилген. Мындан сырткары 2019-жылдын июнунда Мыйзамга “улуттук квалификациялык алкагы”, “улуттук квалификациялык система”, “кесиптик стандарт” ж. б. сыяктуу түшүнүктөр боюнча өзгөртүүлөр киргизилди.

Билим берүү маселелери боюнча КР Эмгек кодексине карата педагогикалык кызматкерлерге акы төлөөнүн шарттары жана эмгек өргүүлөрүнө, өзгөчө шарттарына тиешелүү аныктамалар киргизилди.

КББУ системасы үчүн жалпы документтер болуп төмөнкүлөр саналат:

КР Өкмөтүнүн 2011-жылы 19- январындагы № 18 ”Билим берүү уюмдарынын кызматкерлеринин эмгек акыларына жаңы шарттарды киргизүү жөнүндө” токтому(2019-жылы мектептин , кесиптик башталгыч билим берүү жана орто кесиптик билим берүүнүн педагогикалык кызматкерлеринин эмгек акысын 30% көбөйтүү боюнча иштер жүргүзүлдү. Ага байланыштуу202-жылдын 30-сентябрында Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн №511 жаңы токтому бекитилип, мурунку ченемдик акт күчүн жоготту) ;

2011-жылы 31-майдагы № 270 “Билим берүү уюмдарынын кызматкерлерине эмгек акысын эсептөөнүн тартиби жөнүндө нускаманы бекитүү тууралуу” .

Кесиптик башталгыч билим берүү системасы 2012-жылдагы КР “Кесиптик башталгыч билим берүү жөнүндө” мыйзамын жетекчиликке алат. Бирок бул мыйзамга 2012-жылдан бери өзгортүүлөр киргизе элек.

Кесиптик башталгыч билим берүү системасы үчүн төмөнкү документтер актуалдуу:

- КР Өкмөтүнүн 2003-жылы 25- апрелиндеги № 245 ” Кесиптик башталгыч билим берүү системасынын ишмердүүлүгүн жөнгө салуучу ченемдик укуктук актылар жөнүндө” токтому;

- КР Өкмөтүнүн 2013-жылы 29- майдагы № 300 “Кесиптик башталгыч билим берүү уюмдарынын типтүү штаттарын бекитүү жөнүндө” токтому;

Кыргыз Республикасынын “Кесиптик башталгыч билим берүү кесиптеринин жана адистиктеринин тизмесин бекитүү жөнүндө” КР Өкмөтүнүн 2003-жылы 28- июлундагы № 473 токтому, кийин бул КР Өкмөтүнүн токтому 2018-жылы 3-ноябрында № 520 редакцияланган;

- КР Өкмөтүнүн 2007-жылы 13-февралындагы “Башталгыч кесиптик билим алууга экстернат формасында жол берилбөөчү кесиптердин жана адистиктердин кесиптердин тизмеси жөнүндө” токтому.

Орто кесиптик билим берүү үчүн жөнгө салуучу документтер болуп, КР Өкмөтүнүн 2018-жылы 28-марттагы № 160 “Кыргыз Республикасынын Орто кесиптик билим берүү уюмдарын ишмердүүлүгүн жөнгө салуучу актыларды бекитүү жөнүндө” токтому.

[4] «Билим берүү жөнүндө», КР Мыйзамы, б.12

А.2.2. Институттук жана башкаруу механизмдери

КББУ системасы Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин түзүмүнө кирет: Орто кесиптик билим берүү түзүмдүк бөлүм катары, ал эми Кесиптик башталгыч билим берүү- алдындагы уюм катары эсептелинет. **Рисунок 1.1.**

Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин түзүмү

Кесиптик башталгыч билим берүү системасын башкаруу Кесиптик башталгыч билим берүү Агенттиги тарабынын Борбордук аппараты аркылуу, ишке ашырылат, ал өзүнө төмөнкүдөй бөлүмдөрдү камтыйт: окуу-тарбия иштери жана социалдык өнөктөштүк;
кадр иштери жана иш кагаздарын жүргүзүү бөлүмүнө, топтомо-аналитикалык иштер жана эл аралык кызматташтык бөлүмү; бухгалтердик эсеп жана каржылоо бөлүмү.
Ошондой эле, Агенттиктин карамагында жайгашкан билим берүү уюмдары (кесиптик лицейлер жана кесиптик училищалар), Республикалык илимий-методикалык борбору, Республикалык "Эмгек резерви" дене тарбия жана спорт борбору, Республикалык чыгармачылыкты жана маданиятты өнүктүрүү борбору ”Барчын”профилактикалык санаториясы.
Кесиптик башта

лгыч билим берүү системасын башкарууну Кесиптик башталгыч билим берүү агенттигинин төмөнкү аппараты аркылуу жүргүзөт:

Рисунок 1.2.

Кесиптик башталгыч билим берүү агенттигинин түзүмү

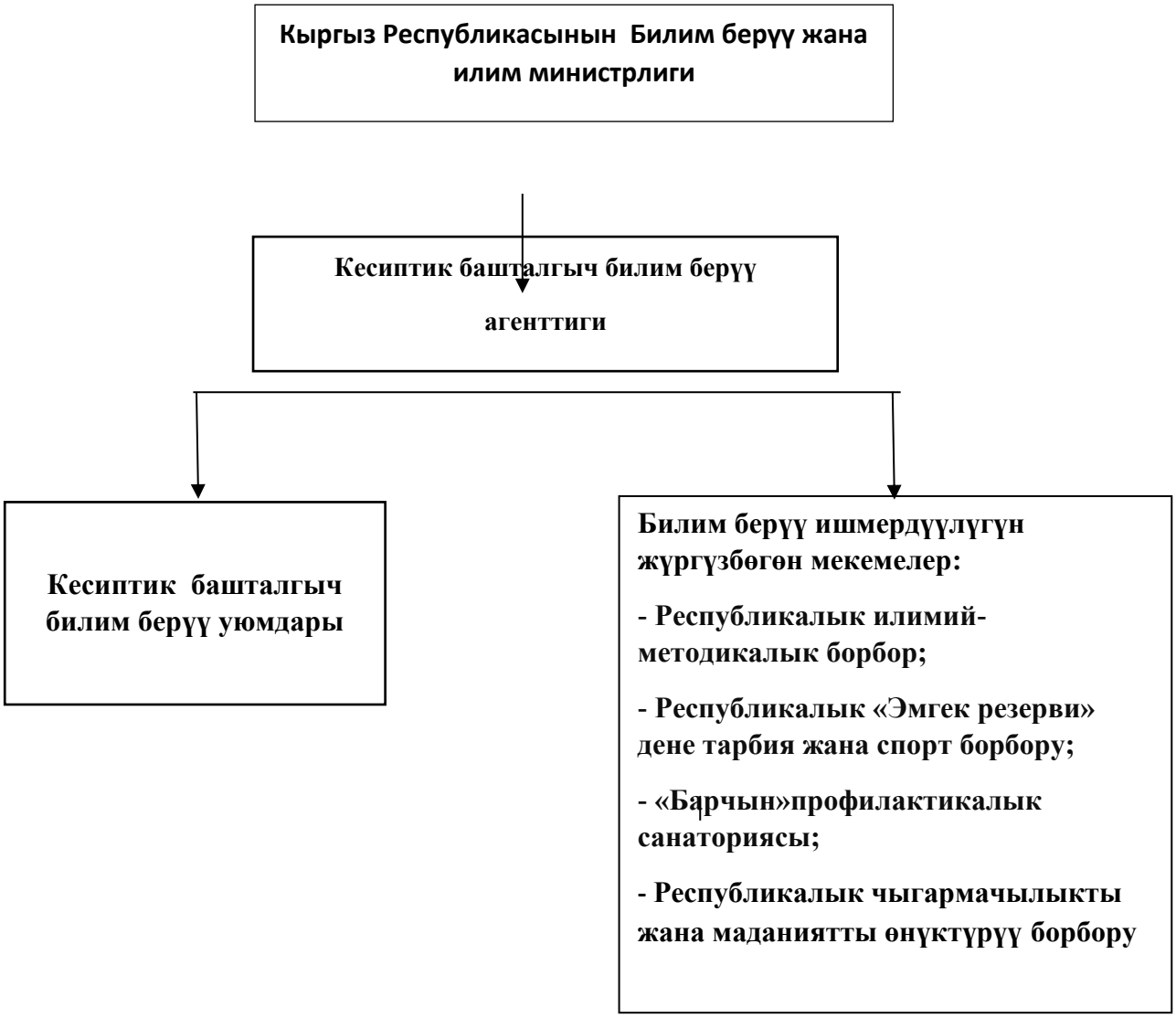

А.2.3. КББУ боюнча статистикалык база

КББУ типтери боюнча окуу жайлардын саны

Кесиптик башталгыч билим берүү системасында бардык окуу жайлар мамлекеттик болуп саналат жана мамлекеттик бюджеттен каржыланат. Кесиптик башталгыч билим берүү системасында өткөрүлгөн окуу жайларды оптимизациялоо иш чаралардын жыйынтыгында 2019-жылдын башына окуу жайлардын саны 98 чейин кыскарды. Бул иш жетекчилердии кыскартуунун эсебиненен бюджеттик каражаттарды олуттуу үнөмдөө болуп, кээ бир окуу жайларды ирелештирүүгө жардам берди, ал эми үнөмдөлгөн каражаттар материалдык-техникалык базаны чыңдоого жумшалды.

Таблица 1.1.

2014-2018-жылдар мезгилинде КБББ жана ОКББ ОЖ саны өзгөртүлдү.[5]

	2014-ж.	2015-ж.	2016-ж.	2017-ж.	2018-ж.
КББ ОЖ саны	101	101	101	99	98
ОКББ ОЖ саны	129	130	139	145	148

Таблица 1.2.

2018-жылга ОКББ ОЖ санын менчиктин түрлөрү боюнча бөлүштүрүү

	ОКББ ОЖ саны		
	Бардыгы	Мамлекеттик	Жеке
Кыргыз Республикасы	**148**	**114**	**34**
Баткен облусу	10	9	1
Жалал-Абад облусу	18	12	6
Ысык-Көл облусу	11	7	4
Нарын облусу	4	4	-
Ош облусу	3	3	-
Таласская облусу	5	4	1
Чуйская облусу	12	10	2
Бишкек ш.	56	38	18
Ош ш.	29	27	2

Ушул эле учурда, орто кесиптик билим берүү системасында окуу жайлардын санынын өсүшү байкалууда. Мында 5 жылдын ичинде алардын саны 11,0%, көбөйдү, ал жеке окуу жайлар 2,8%[6]. Ошондуктан, ОКББ ОЖ жалпы санынын ичинен негизги бөлүгүн мамлекеттик түзөт, жеке 20%. көп эмес. Орто кесиптик билим берүү программалары көпчүлүгү жогорку билим

[5] Улуттук статком, Кыргыз Республикасындагы билим берүү жана илим , 2018

[6] Улуттук статком, Кыргыз Республикасындагы Билим берүү жана илим, 2018

берүү уюмдарында ишке ашат. Мындан сырткары кээ бир жогорку кесиптик билим берүү уюмдарынын ичинде орто кесиптик билим берүү уюмдары уюштурулган.

КББУ системасындагы окуучулардын саны

2017-жылы Кесиптик башталгыч билим берүү системасында окуучулардын саны 2013-жылга салыштырмалуу 8 пайызга көбөйдү, бул 31 миң ашык адамды түзөт, алардын ичинен 31 пайыздан ашыгы - кыздар. Жыл сайын орточо эсеп менен Кесиптик башталгыч билим берүү уюмдарында 13 миң окуучу кесип алуу менен бирге, орто билим алгандыгы жөнүндө аттестат алышат.

Диаграмма 1.5

Булак : Улуттук статком, Кыргыз Республикасындагы Билим берүү жана илим , 2018

Диаграмма 1.6.

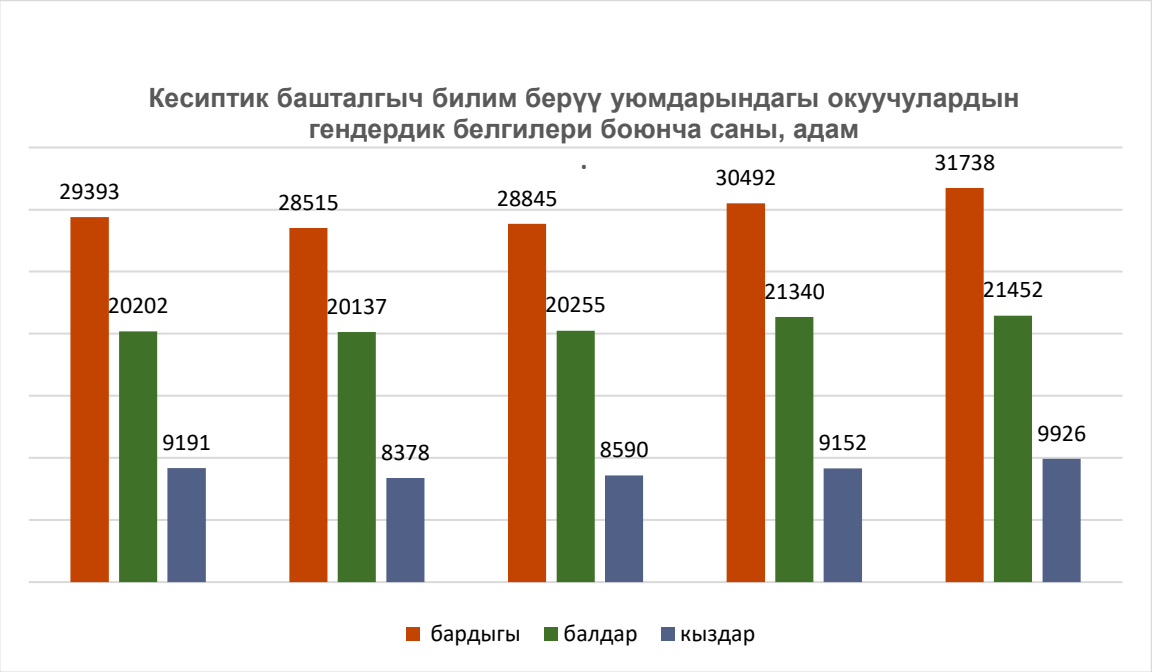

Булак : Улуттук статком, Кыргыз Республикасындагы билим берүү жана илим , 2018

Диаграмма 1.7.

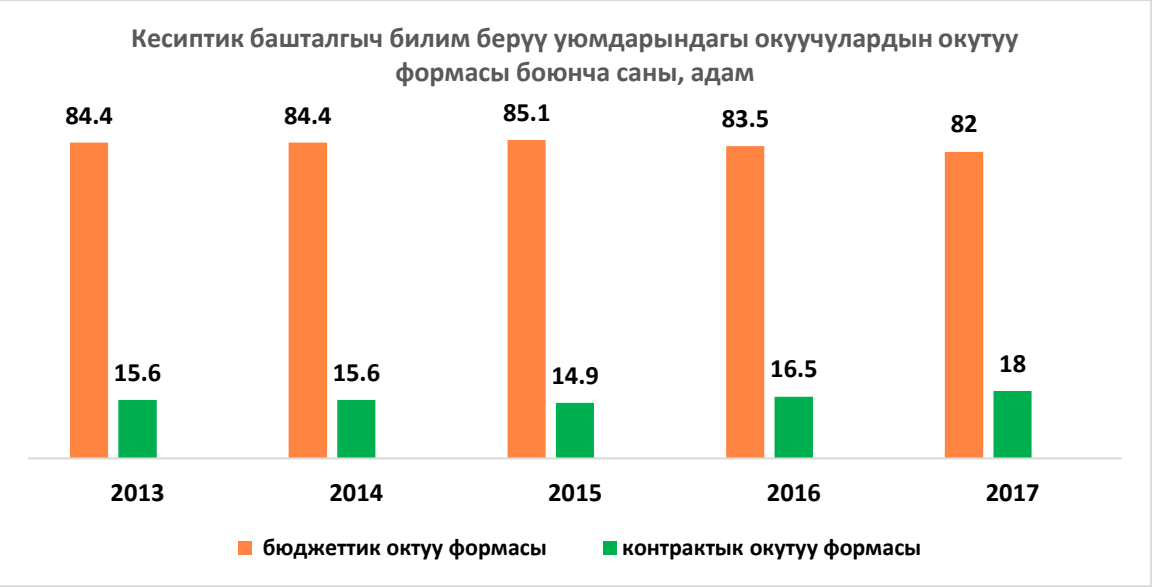

Булак : Улуттук статком, Кыргыз Республикасындагы Билим берүү жана илим , 2018

КББББ системасында бюджеттик окутууда окуучулардын саны окуу жайлардын кыскаруусуна карабай туруктуу болууда 80% ашык. Ошону менен бирге кыздардын саны өзгөрүүсүз калууда, жалпы контингенттин ичинен 30% тегерегинде.

Диаграмма 1.8.

Булак : Кесиптик башталгыч билим берүү агенттигинин административдик маалыматы

Булак : Кесиптик башталгыч билим берүү агенттигинин административдик маалыматы

Контракттык окутуу формасы боюнча окуучулардын саны акыркы эки жылда тезинен көбөйдү, биринчи кезекте АӨБ долбоорунун алкагында түзүлгөн көндүмдөрдү өнүктүрүү фондунун жигердүү ишмердүүлүгүнүн эсебинен.

Диаграмма 1.9.

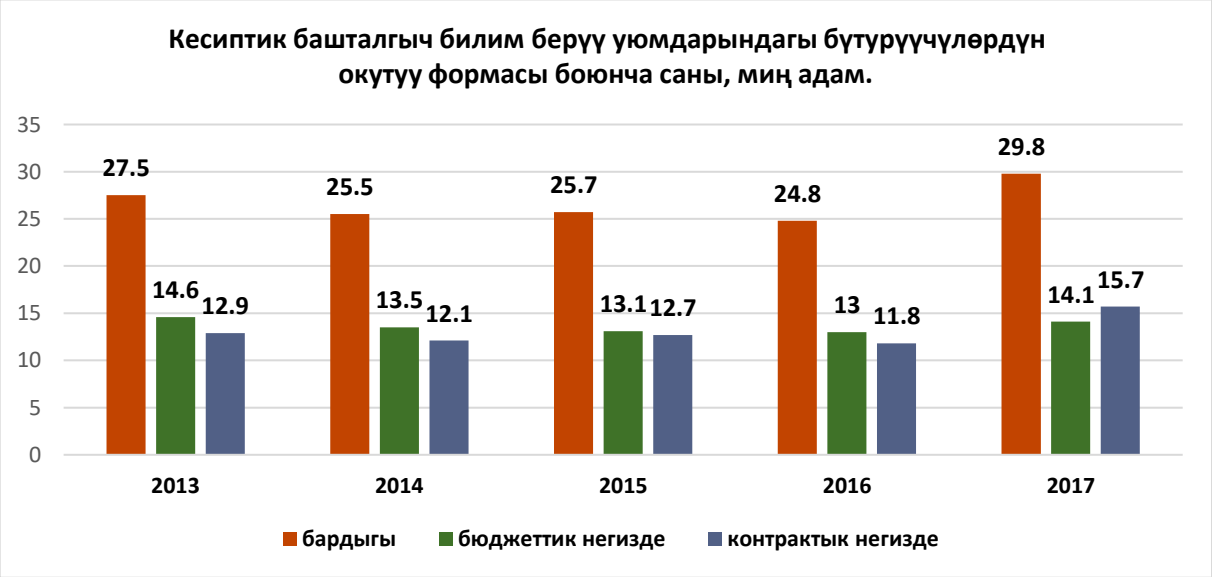

Булак : Улуттук статком, Кыргыз Республикасындагы билим берүү жана илим , 2018

Кесиптик башталгыч билим берүүнүн бүтүрүү программалары боюнча 2017 -жылы 20% өстү, мурунку мезгилдерге салыштырмалуу, муну менен контрактык форма боюнча окутуунун үлүшү өстү.

Окуучулардын кесиптер боюнча бүтүрүүсү, акыркы 5 жылда кадрларды даярдоо түзүмү өзгөрүлбөгөндүгүн көрсөттү. Бүтүндөй мезгил бою курулуш, жеңил өнөр жай жана тамак-аш кесиптер боюнча көбүнчө даярдоо жүргүзүлөт. Мындай тармактарда, энергетика, металл иштетүү, тоо кендерин казып чыгаруу өнөржайы, туризмде даярдоо аз санда жүзөгө ашырылат.

Диаграмма 1.10.

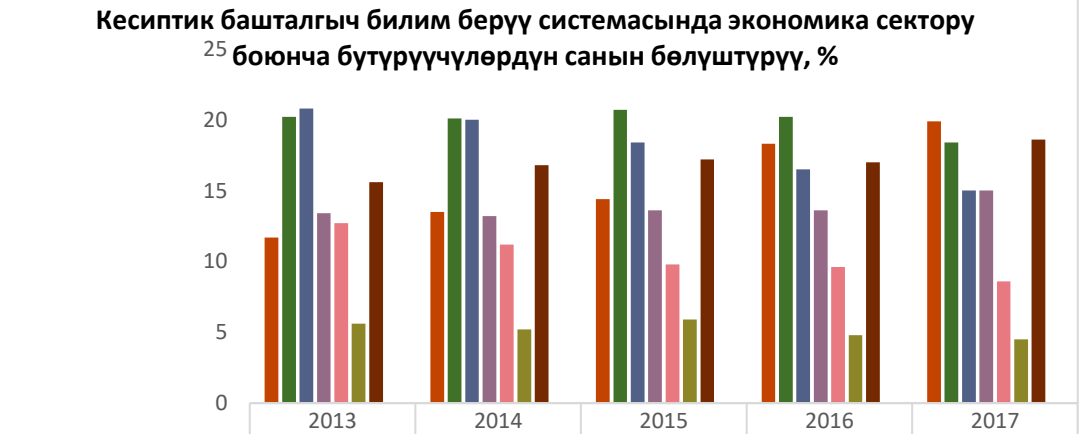

	2013	2014	2015	2016	2017
тамак аш өнөр жайы	11.7	13.5	14.4	18.3	19.9
курулуш	20.2	20.1	20.7	20.2	18.4
транспорт	20.8	20	18.4	16.5	15
женил өнөр жайы	13.4	13.2	13.6	13.6	15
айыл чарба	12.7	11.2	9.8	9.6	8.6
МКТ	5.6	5.2	5.9	4.8	4.5
башкалар	15.6	16.8	17.2	17	18.6
Столбец1					0

Булак : Улуттук статком, Кыргыз Республикасындагы билим берүү жана илим , 2018

Орто кесиптик билим берүү системасында окуучулардын жалпы саны 90 миң жана андан ашык адамдын чегинде турат. Муну менен контрактык окутууда окуучулардын саны көбүрөөк.

Диаграмма 1.11.

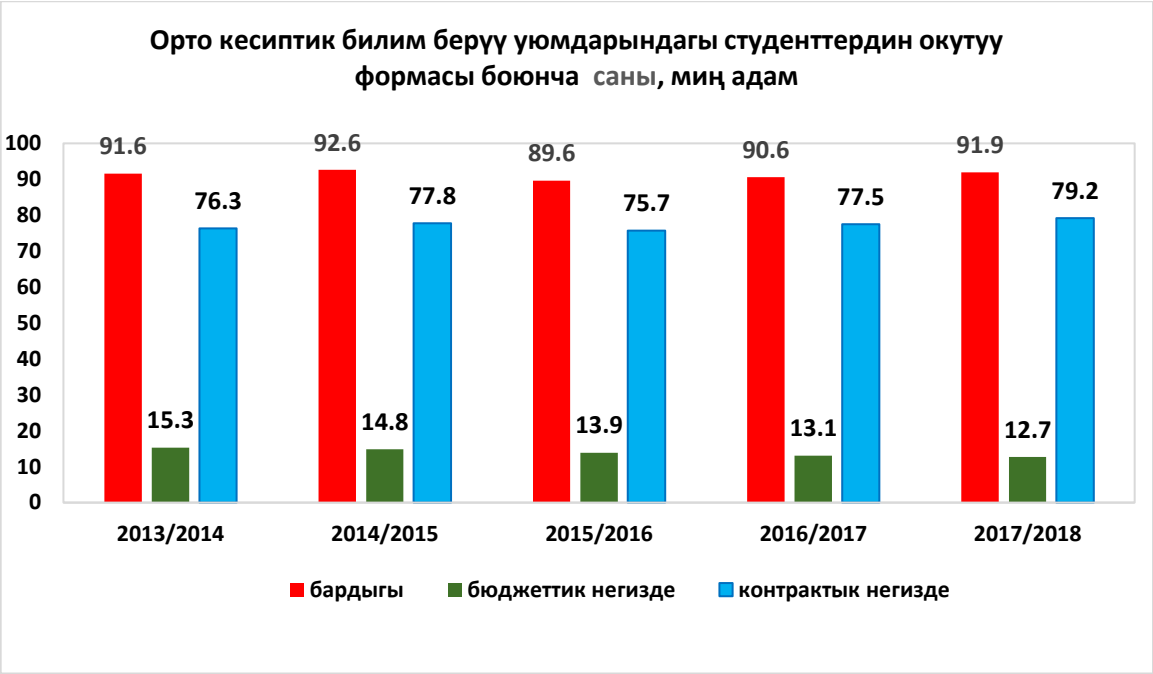

Булак : Улуттук статком, Кыргыз Республикасындагы билим берүү жана илим , 2018

Орто кесиптик билим берүү окуу жайлардагы студенттердин арасынан кыздардын үлүшү бир кыйла жогору. Мында кыздар кеңири керектелүүчү товарлардын технология, саламаттык сактоо, маданият жана көркөм өнөр, сервис кыздарга ылайыктуу салттуу адистер боюнча билим алууга басымдуулук кылат.

Ошону менен бирге өспүрүм балдар машина куруу жана метал иштетүү, архитектура, электрондук техника, энергетика, токой ресурстарын кайра иштетүү, пайдалуу кендерди иштетүү, ж.б. салттуу эркекетердин адистигин жана кесиптерди тандашат.

Диаграмма 1.12.

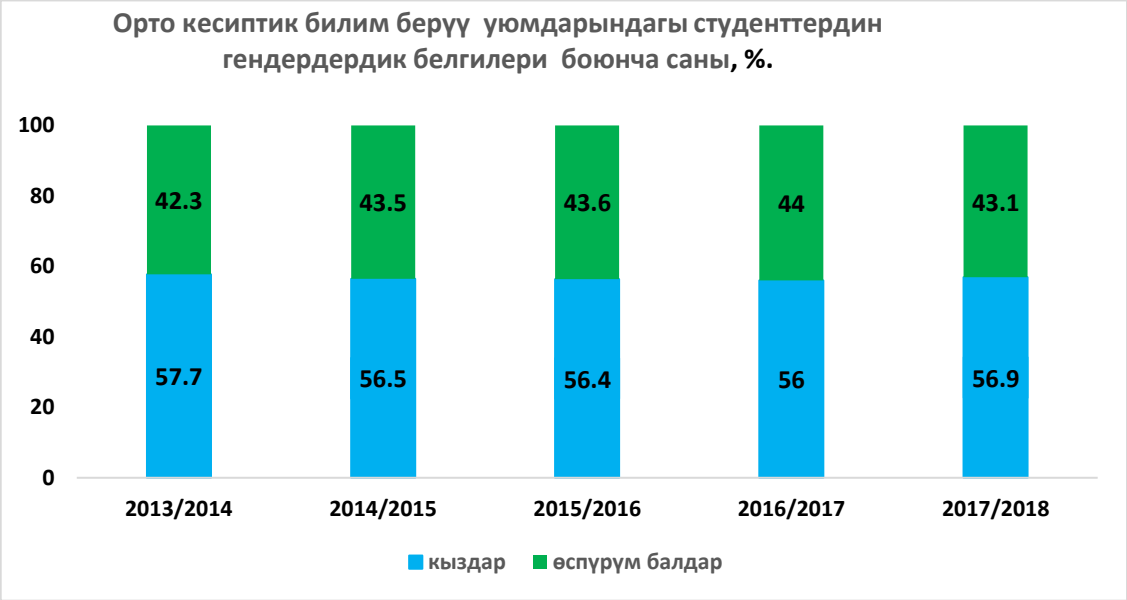

Булак : Улуттук статком, Кыргыз Республикасындагы билим берүү жана илим , 2018

Диаграмма 1.13.

	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018
билим берүү2	13	12.9	17	16.9	16
саламаттыкты сактоо		23.2	26.6	25.7	25.1
экономика жана башкаруу	34.5	31	20.7	21.2	21.7
МКТ жана электроника	4.2	4.9	6.6	6.4	4.9
айыл чарба	1.3	1.9	2.6	2.6	3.5
социалдык адистиктер	7.9	11.2	9.1	9.1	10.1
башкалар	18.1	14.9	24.8	18.1	18.7

Булак : Улуттук статком, Кыргыз Республикасындагы Билим берүү жана илим , 2018

КББУ мугалимдери

Кесиптик башталгыч билим берүү системасынын педагогикалык кызматкерлеринен арасынан аялдар 2017/2018 –окуу жылынын башында эркектер 49-50 пайыз болсо, ал эми орто кесиптик билим берүү системасында аялдар (70 пайызга жакын)

Таблица 1.3

Гендердик мамилелерди эске алуу менен, КБББ жана ОКББ мугалимдери жөнүндө маалымат

	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018
КБББ мугалимдердин саны, адам	3405	3505	3548	3680	3610
эркектер,%	50,4	50,1	49,4	49,9	50,4
аялдар,%	49,6	49,9	50,6	50,1	49,6
ОКББ мугалимдердин саны, адам	7230	7547	6725	7427	7496
эркектер,%	30	30,5	30,6	31,4	30,4
аялдар,%	70	69,5	69,4	68,6	69,6

Билим берүү системасын мамлекеттик бюджеттен каржылоо акыркы жылдары өсүү динамикасын көрсөтүүдө. Анын ичинде кесиптик берүүнүн тенденциясы көбөйүүдө. 2017-жылы мамлекеттик бюджеттен билим берүү системасына чыгаша 2013-жылга караганда 1,6 эсеге көбөйдү. Акыркы 5 жылда мамлекеттик бюджеттен билим берүүгө багытталган чыгаша орточо эсеп менен 21ден 24 пайызга чейин. Бирок, 2017-жылы мурунку жылдарга салыштырмалуу мындай чыгашалардын үлүшү азайды, 24,0 пайыздан 22,5 пайызга чейин, ал эми 2013-жылга салыштырмалуу -0,6 пайыздык пунктка. Билим берүүгө кеткен чыгашалардын үлүшү, ошондой

эле ИДП дагы азайды, 2016-жылга 7,6 % дан 7,2 % чейин 2017-жылга ал убакты 2013-жылга салыштырмалуу, ал 0,3 пайыздык пунктка көбөйдү. Билим берүүгө кеткен чыгашанын негизги үлүшү орто билим берүүгө тиешелүү - орточо 57 % жана жогорку билим берүүгө -13 % .[11]

.

Таблица 1.4

Билим берүү системасын мамлекеттик бюджеттен каржылоо жөнүндө маалымат[12]

	2013-ж.	2014 -ж.	2015-ж.	2016 -ж.	2017 -ж.
Мамлекеттик бюджеттен билим берүүгө кеткен чыгаша млн.сом	**24089,7**	**25915,4**	**29995**	**36299,3**	**37387,9**
ИДП %	6,9	6,5	7,0	7,6	7,2
Мам. бюджеттин жалпы чыгашасы %	23,1	21,4	22,3	24	22,5
Жогорку билим берүүгө	3078,1	3412,3	3854,2	4395,4	4802,7
Орто билим берүүгө, башталгыч жана орто кесиптик билим берүүнү кошкондо	14852,1	15102,6	16997,2	20233,2	20983,4

Бирок, улуттук статкомитеттин берген маалыматтарында каржылоо түзүмү өзүнчө башталгыч жана орто кесиптик билим берүү деп бөлүнбөйт.

А. 2.4 КББУ Концепциясы жана реформалоонун негизги демилгелери

Отчеттук мезгилде билим берүү системасынын ишмердүүлүгүн иштеп чыгууда, белгилүү негиз салууга багытталган, маанилүү стратегиялык документтер кабыл алынды.

1. 2016-жылы январда расмий түрдө туруктуу өнүктүрүү тармагында (ТӨМ) 17 максаттар күчүнө кирген, Уюмдун тарыхый саммитинде 2015-жылдын сентябрында Бириккен Улуттар Уюмунун дүйнөлүк лидерлери тарабынан кабыл алынган күн тартиби 2030-жылы белгиленген. Бул документ кесиптик билим берүүнү өнүктүрүүгө, анын ичинде өлкөнүн коомдук жана экономикалык турмушундагы, ар түрдүү багыттары боюнча негизги саясий ишмердикти аныктаган документтин бири болуп саналат.
2. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн «Жаны доорго - Кырк Кадам», программасы 2017-жылы кабыл алынган 2040-жылга чейинки мезгилди камтыган, Кыргыз Республикасынын өнүктүрүү стратегиясын ишке ашыруу үчүн биринчи жана өтө маанилүү этап болуп саналат.

Программадагы маанилүү роль кесиптик билимге көңүл бурулган, айыл чарба өндүрүшүндөгү комплекстерди башкаруу, жеңил өнөр жайына иштеген, кадрларды даярдоо жана окутуу, ошондой эле стратегиялык маанидеги башка чектеш тармактарга. Бул ишкерлер жана өнөр жай компаниялары менен кесиптик окуу жайлардын тыгыз байланышты түзүү болжолдонууда. Бирок, өзгөчө программисттерди даярдоого жана ири IT-академиясына маани берүүдө.

3. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн “Биримдик. Ишеним. Жаратмандык” программасын ишке ашыруу боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2018-жылга иш-чаралар планын бекитүү жөнүндө” токтому 2018-жылдын 30 августунда № 413 Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн программасы «Жаны доорго кырк кадам» токтому күчүн жоготту деп таанылды.

Жаңы документ кесиптик-техникалык билим берүү боюнча, анын ичинде билим берүү мекемелеринин, алардын билим берүүнү уюштуруу боюнча атайын билим алуу муктаждыктары бар балдар үчүн сапаттуу билим алууга бирдей мүмкүнчүлүктү камсыз кылуу боюнча өз милдеттерин жана иш-аракеттерин аныктайт.

4. 2012-жылы кабыл алынган, Билим берүү секторунда 2020-жылга чейин билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясын ишке ашыруу улантылып жатат. 2018- жылы июнда Кыргыз Республикасында 2012-2020-жылдарга билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясын ишке ашыруу боюнча Кыргыз Республикасында билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясын ишке ашыруунун

биринчи үч жылдык планы катары 2018-2020-жылга чейин иш чаралар планы кабыл алынган. Бул баскычтын негизги максаты, натыйжага багытталган билим берүүнүн негизги пайдубалын түзүү жана билим берүүнү туруктуу өнүктүрүүгө акырындык менен өткөрүү болуп саналат.

Учурда Билим берүү жана илим министрлиги 2030-жылга чейин стратегиянын кийинки этабында иштеп жатат. Стратегиянын максаты, билим берүү системасынын ички жана тышкы ресурстарын натыйжалуу пайдалануу үчүн билим берүү кызматтарынын бирдей жеткиликтүүлүгүн жана сапатын туруктуу өнүктүрүү үчүн шарттарды түзүү болуп саналат.

Бул максаттарга ылайык, билим берүү бардык денгээлин бириктирген өтмө тематикалык (мазмундук) линиялар аныкталды. Башкача айтканда - билим берүүнүн мазмуну, көндүмдөрдү өнүктүрүүгө жана ар бир окуучунун компетенциясына багытталган; билим берүү санариптештирүү (МКТ кесиптик окууга жана электрондук окутуу үчүн шарттарды түзүү менен, изилдөөлөрдү жана башка технологияларды пайдалануу жана контролдоо түзүү); мугалимдердин кесиптик жактан өнүктүрүү; инклюзивдик билим берүү; окутуунун жыйынтыктарына баа берүү (анын ичинде билим берүү уюмдарына бардык баскычтарында өзүн-өзү баалоо айкалыштыруу жана тышкы баа берүү боюнча, - аккредитациялоо алкагында) жана натыйжалуу жана коопсуз окуу чөйрөсүн түзүү "[7]

А.3: КББУ Контексти

А.3.1 Социалдык –экономикалык контекст

Кыргыз Республикасында акыркы беш жыл ичинде көптөгөн өзгөртүүлөр ишке ашырылган. Алардын арасында белгилей кетсек, электрондук өкмөттү киргизүү, мамлекеттик секторду башкарууну модернизациялоо бул маанилүү аспап болуп саналат, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун бөлүмдөрүнүн натыйжалуу башкаруу мүмкүнчүлүктөрүн кенейтүү, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ыйгарым укуктарын жана милдеттерин так бөлүштүрүү, анын ичинде, мамлекеттик каржылык башкарууну жакшыртуу, кошумча гендердик жана үй-бүлөлүк, зордук-зомбулукка тиешелүү мыйзамдарды кабыл алуу.

КББ системасына кадрларды даярдоодо санариптик өнүктүрүүнү эске алуу менен окутуу, ден соолугунан мүмкүнчүлүктөрү чектелүү жана социалдык жактан коргоого муктаж болгон, калктын аялуу жаштарын колдоо, аймактык маселелерди чечүү милдеттери берилген.

Эмгек рыногундагы суроо-талаптын жана сунуштун ортосундагы ырааттуулукту камсыз кылуу үчүн инструменттерди өнүктүрүү жана иштеп чыгуу аркылуу Улуттук квалификациялык алкактары, Улуттук квалификациялык чектер жана Улуттук квалификациялык системасынын түшүнүгү мыйзамдык документтерге киргизилди.

КББУ системасын жана иш берүүчүлөр кадрларды даярдоо системасынын жаңы денгээлин түзүү процессинде, жалпы түшүнүккө жетүү үчүн коз карандысыз сертификация, дуалдык окутуу, валидация маселелерин өнүктүрүүгө мүмкүнчүлүк берет.

Успешным фактором развития стало внимание к среднему профессиональному образованию, о чем говорит целенаправленный 3-й проект АБР.

А.3.2 Миграция жана качкындардын агымы

Өлкөнүн миграция саясаты мамлекеттик бийлик органдарынын ишинин артыкчылыктуу багыттарынын бири, коомдук-экономикалык өнүгүү жана тышкы саясатынын иш-аракеттеринин ажырагыс бөлүгү болуп саналат, ушуга байланыштуу, узак мөөнөттүү мамлекеттик миграция саясаттынын артыкчылыктарын аныктоо максатында, 2040-жылга чейин миграция саясатынын коцепциясынын долбоору иштелип чыккан.

[7]КР Билим берүү жана илим министри Кудайбердиеванын Г.К. сүйлөгөн сөзү

Тышкы миграция.
Кыргызстандык 700 гө жакын жарандар, анын ичинде Россия Федерациясында - 640 миңден ашык, Казакстанда – 35 миң киши, Түштүк Кореяда – 5 миң, Түркияда - 30 миң киши, башка чет өлкөлөрдө (Европа, АКШ, Жакынкы Чыгыш, Азия) - 20 миңден ашуун адам эмгек мигранттары болуп саналат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын маалыматтары боюнча которуулар тутуму аркылуу жүзөгө ашырылган жеке адамдардын акча которуулары 2016-жылга 1.991.3 млн АКШ доллар, 2017-жылы Кыргыз Республикасына 11 ай бою которулган акча котруу - **2 288, 090** млн. АКШ доллары, өткөн жылга алынган отчетко караганда 20 % көп[8].

ЕАЭБ мүчө болгон өлкөлөрдүн жарандарына иш менен камсыз кылууда билим берүү уюмдары тарабынан берилген билим берүү жөнүндө документтерин таануу (билим берүү мекемелер жана уюмдар) белгиленген мыйзамдар аркылуу, мүчө болгон башка өлкөлөрдө, педагогикалык, юридикалык, медициналык же фармацептик ишмердүүлүгү менен алектенүүгө уруксат берүү тураалуу, башка бир мамлекеттин ичинде консултативдик комитеттин алкагында, социалдык жактан коргоо, билим берүү документтерин таануу жана илимий даражаларын, илимий билимдерин таануу, пенсиялык укуктарын сактоого, коомдук коопсуздугун коргоо, саламаттыкты сактоо жана кесипкөй кызматкерлердин медициналык жактан же дары-дармектен жардам алуу, колдонуу укуктары ЕАЭБ мүчө болгон өлкөлөрдүн жарандарына каралган маселер иштелип чыгууда.

Мамлекеттик ишке орноштуруу кызматы тарабынан жана жеке ишке орноштуруу агенттиктеринин жардамы менен 2018-жылга ишке орношкондордун жалпы саны – **8 258** адамды түзөт.

Белгилей кетсек, 2017-жылдын жыйынтыгы менен салыштырганда, (2793 ишке орношкон жарандар) 2018 -жылы чет өлкөлөрдө иштегендердин саны 195% га көбөйгөн.

Кайрылмандар.
Өлкөдө жашаган этникалык кыргыздардын жалпы саны азыркы учурда 35 миңден ашуун адамды түзөт.
2017-жылы 1506 этникалык кыргызга кайрылман статусун беришкен, 2018-жылга кайрылман статусу 664 этникалык кыргызга берилген.

Качкындар.
2017-жылдын акырына карата Кыргыз Республикасынын аймагында качкындардын саны 171 адамды түзөт. Анын ичинде, Ооганстандан - 92 адам, башка өлкөлөрдөн (Сирия, Украина, Иран, Марокко, Түндүк Корея, Эфиопия - 79 адам.

Башпаана издеген адамдардын саны 101 адамды түзөт.

2019-жылдын 1-январына, Кыргыз Республикасында качкындардын саны 187 адам анын ичинде Ооганстандан, - 87 адам, башка өлкөлөрдөн - 100 адам. качкын статусуна (баш калкалоочу жай издеген) талапкерлердин саны 109 адамды түзөт.

А.3.3. Билим берүү тармагынын контексти

9- класстан кийин орто мектептин бүтүрүүчүлөрү 10 -11- класстын билимин эмгек базарына же андан ары кесипти өнүктүрүү үчүн, башталгыч жана орто кесиптик билим берүү мекемелеринде уланта алышат. Башталгыч жана орто кесиптик билим берүү мекемелеринин программаларын ишке ашырат, анда бүтүрүүчүлөр кесипти үйрөнү менен катар толук жалпы орто билимди алышат.

[8] Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу мамлекеттик миграция кызматынын 2017-2018- жылдардын жыйынтыгы боюнча маалыматы (булак – сайт ММК)

Жогорку окуу жайларына тапшыруу үчүн жалпы орто билим жөнүндө аттестат болушу керек. Кабыл алуу үчүн милдеттүү шарт болуп саналат. жогорку билим берүү окуу жайларынын бардык адистиктерине жана багыттарына бюджеттик жана контрактык окутуу формасына кабыл алуу жалпы республикалык тесттин (ЖРТ) жыйынтыгы боюнча жүзөгө ашырылат.

ЖРТ эки бөлүктөн турат - бул негизги тест долбоордук маанидеги, Абитуриенттин жогорку окуу жайга окуу мүмкүнчүлүктөрүн аныктаган жана предметтик тесттер, мектептик программалардын окуу материалдын негизинде курулган жана окуучулардын билим денгээлин аныктоочу негизги сынак. Азыркы күндө, бүтүрүүчүлөр 6 предметтик тесттердин химия, биология, чет тили, математика, тарых жана физиканы тандап алышат.

ЖРТ жылына бир жолу майда өткөрүлөт (мелдештерде жүргөндөр жана ооругандар,башка бүтүрүүчүлөр үчүн кошумча тестирлөө - июнда). Жогорку окуу жайлардан билим алууга укук алуу үчүн 2017-жылы негизги тесттен 110 балл, ал эми предметтик тест боюнча 60 балл алыш керек болчу.

Берилген 1.3. сүрөттө түзүмү көрсөткөндөй бир кесиптик билим берүү системасынан башкага өтүү КР "Билим берүү жөнүндө". Мыйзамга ылайык мүмкүн болот.

Өлкөдө жүргүзүлүп жаткан саясат жана түзүлгөн эмгек рыногундагы абал жаштардын тигил же бул деңгээлдеги билим алуу кызыкчылыктарын өзгөртүүгө таасир берет.

Алсак, кесиптик башталгыч билим берүүнүн алууга карата жаштардын жана эрезеге жеткен калктын кызыкчылыктары көбөйдү, бирок орто кесиптик билим берүү программаларын окуу боюнча окуучулардын саны чоң темп менен көбөйүп жаткандыгы белгиленүүдө.

Сүрөт 1.3.

КР кесиптик билим берүү системасында билим берүүнүн траекториясы

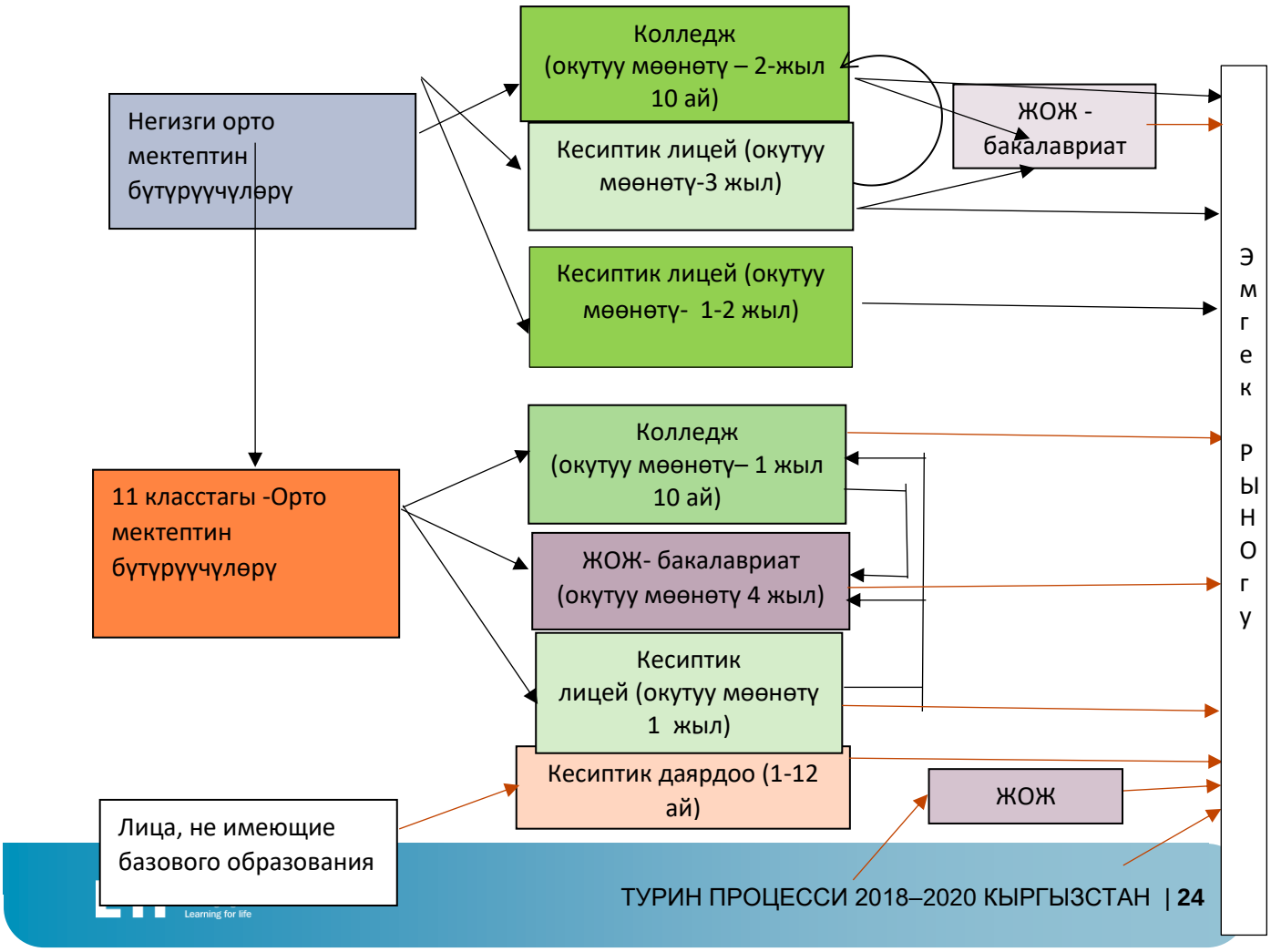

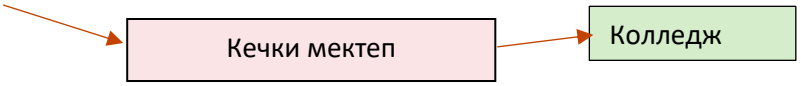

Төмөндөгү таблицада чагылдырылгандай, өзгөчө 2016-2017-жыл ичинде, орто жана Кесиптик башталгыч билим берүүгө жаштардын камтылышы жогору, ошол эле учурда жогорку кесиптик билим берүүгө келген жаштардын саны төмөндөөдө.

Диаграмма 1.14

Кесиптик билим берүүдөгү жаштардын камтылышынын пайызы

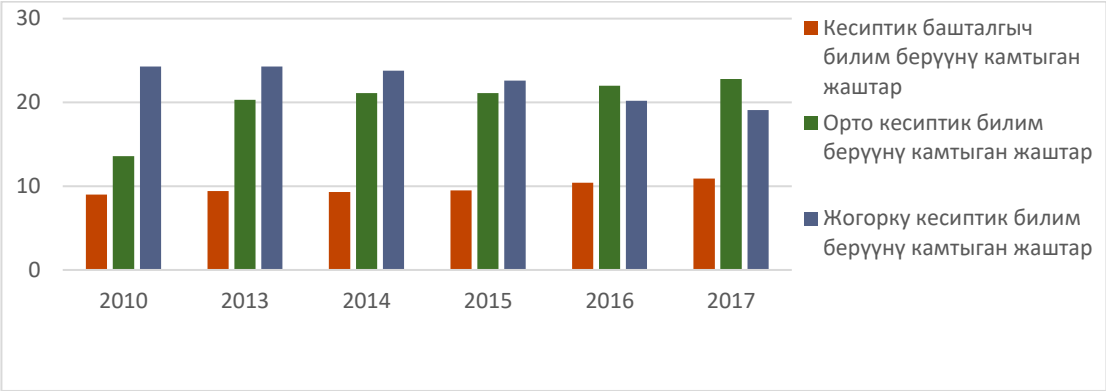

Булак: улуттук статком. Эркектер жана аялдар, 2016-2017-жж.

A.3.4 Өмүр бою окутуунун контексти

Өмүр бою окутуу контексти 2020-жылга чейин билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясын аныктайт. анын ичинде Улуттук квалификация алкагын иштеп чыгуу, Улуттук квалификация системасын түзүү боюнча учурдагы иш, өмүр бою үйрөнүүгө ачык-айкын көмөк көрсөтүү механизмдерин жылдырууга мүмкүндүк берет.

КББ системасында өмүр бою окутуу маселелери ар кандай багыттагы программалар аркылуу калктын арасынан жаштарды кайра даярдоо ишке ашырылат. Бул окутуу төмөнкүчө жүзөгө ашырылат:

- контрактык негизде

- иш менен камсыз кылуу кызматтарынын багыттары боюнча

- ишканалардын багыттары боюнча

- көндүмдөрдү өнүктүрүү фондду аркылуу

Кесиптик башталгыч билим берүү системасында бул программаларга окугандардын саны акыркы жылдары көбөйгөн.

Кесиптик башталгыч билим берүү системасында пилоттук түрдө калктын арасынан жаш курагы жеткен адамдарды валидация системасында (формалдык эмес окутууну таануу) окутуу маселелери жүзөгө ашырылат, (мында расмий документи жок, бирок бир кесипти өзү күчү менен өздөштүргөн адамдардын кесиптик билим деңгээлин аныктоо үчүн)

Өмүр бою окутуу контексти кишилерге кошумча билим берүү аркылуу ишке ашырылат.

Кошумча билим берүү программаларына ар кандай багыттагы ишке ашырылуучу билим берүү программалары кирет:

• негизги билим берүү программаларынын чегинен тышкары жалпы жана кесиптик билим берүү окуу жайларында;

• кошумча билим берүүчү билим берүү мекемелеринде (квалификациясын жогорулатуу курстарда, музыка жана көркөм окуу боюнча, көркөм өнөр мектептеринде жана тийиштүү лицензиялык уруксаты бар башка билим берүү уюмдарында);
- жекече педагогикалык билим берүү аркылуу.

А.3.5 Эл аралык кызматташтык контексти: өнөктөштүк мамилелер жана донордук колдоо

Кесиптик башталгыч билим берүү системасында 1992-2018 жылдарга чейин 74 млн 900 мин АКШ доллары тартылган: адардын ичинен кредит -14 млн. 900 миң АКШ доллар, гранттар - 60 млн. 93 миң. 2010-2018-жылдар аралыгында 23млн. 880 миң АКШ доллары[9].

Бул эл аралык долбоорлор, буга чейин КББББ системасы менен иштеп келгендигин белгилей кетүү керек. Орто кесиптик билим берүү уюмдары биринчи жолу АӨБ экинчи долбооруна 18 окуу жайы , ал эми КББББ 42 ОЖ киргизилген. АӨБ үчүнчү долбоору 2018-жылдан баштап иштеп баштап, анда орто кесиптик билим берүү системасына максаттуу багытталды.

Эң маанилүү долбоорлор:

Азия өнүктүрүү банкынын экинчи долбоору: “Кесиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү”

Грант - 10 млн АКШ доллары кредит - 10 млн АКШ доллары;. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн биргелешип каржылоо үлүшү - 3, 5 миллион АКШ доллары.

Мөөнөтү: 2013 – 2017-жж. (2018-жылдын 31-октябрына чейин узартылган).

Долбоор Кыргыз Республикасындагы кесиптик-техникалык билим берүү системасынын окутуу сапатынын натыйжалуулугун жана шайкеш келүүсүн, (Кесиптик-техникалык билим берүүнүн) бирдей жеткиликтүүлүгүн жогорулатууга багытталган.

2. “Туруктуу экономикалык өнүгүү: компоненти”, “Ишке орноштуруу жана кесиптик билим берүүгө колдоо көрсөтүү” ГИЦ программасы 2017-2018-жж. мезгилге Фазасы 3. “

Ишке ашыруу мөөнөтү: 2017 – 2019 жж.

Максаты жана негизги багыттары: Долбоордун максаты эмгек рыногунун жана кесиптик-техникалык билим берүүнүн сунушуна катышкан, Кыргызстандын тандалган аймактарында жумушсуз калкты, иш менен камсыз кылуу абалын жакшыртуу,

Максаттуу топтун формалдык эмес квалификациялык курстарын түздөн-түз колдоо көрсөтүү аркылуу жакырчылыкты кыскартуу боюнча долбоор.

Айыл жерлеринде күнөсканаларды, айыл чарба тамак ашын агро-иштетүү боюнча жана башкарууну өнүктүрүү үчүн квалификациялык курстарды сунуштоо менен көмөк көрсөтүүнү жогорулатуу болуп саналат.

3. Региональная программа ГИЦ «Профессиональное образование в Центральной Азии»

Статус программы: мультистрановой (страны – партнеры: Республика Казахстан, Кыргызская Республика, Республика Таджикистан, Республика Узбекистан) Сроки: 2017 – 2019 г.г.

3. «Борбордук Азиядагы кесиптик билим берүү» ГИЦ аймактык программасы.

Программанын статусу: мульти өлкөлүк (өлкө - өнөктөштөр: Казакстан Республикасы, Кыргыз Республикасы, Тажикстан Республикасы, Өзбекстан Республикасы). Мөөнөтү : 2017 – 2019-жж.

Максаты жана негизги багыттары: тамак-аш технологиясы тармагындагы билим берүүнүн сапатын жакшыртуу жана адистердин жана башкаруу персоналдардын квалификациясын жогорулатуу, аймактык салыштыруу жана эл аралык нормаларга ылайык жүзөгө ашырылат.

4. Бириккен Улуттар Уюмунун өнүктүрүү программасы 2017- 2018-жылдарга “ Кыргыз Республикасынын Ош облусунун интегралдык өнүктүрүү”. 4-компонент: “Максаттуу райондордо кесиптик билим берүү системасын бекемдөө жолу менен жумушсуз калкты узак мөөнөттүү иш менен камсыз кылуунун өсүшү”.

Максаты жана негизги багыттары:Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Ош облусу боюнча чыр-чатактарды алдын алуу жардамы жана адамдын туруктуу өнүгүшү үчүн шарттарды түзүү.

5. “Жыйырма тобуна кадрларды кесипке даярдоо стратегиясын колдонуу: ЭЭУ долбоору: ЭЭУ долбоору менен өнөктөштүк жана Орусия Федерациясы (2-этап)

Донор: Россия Федерациясынын Өкмөтү

[9]Эл аралык уюмдардын маалыматтарынын негизинде балталгыч кесиптик билим берүү агенттигинин отчету.

Мөөнөтү: 2016 – 2019жж. Долбоордун бенефициарлар өлкөлөрү: Армения, Кыргызстан, Тажикстан, Россия, Ветнам, Иордания.

Максаты жана долбоордун негизги багыттары: иш менен эркектерди камсыз кылуу мүмкүнчүлүгүн аялдарга дагы бирдей мүмкүнчүлүк түзүү максатында, кадрларды даярдоо системаларын жана стратегиясын бекемдөө, ишке орношуунун жеткиликтүүлүгүн бирдей мамилени камсыз кылуу жана киреше жогорулатуу максатында инклюзивдик жана туруктуу өнүктүрүү.

6. ”Кыргыз Республикасынын пенитенциардык системасында жаза аткаруу тутумунда жашы жеткендерди окутуу”.

Донор: Кыргыз Республикасындагы «Германиянын бирикмеси, немецтик элдик Университеттердин катталган бирикмеси» (DVV International) бириккен өкүлчүлүгү. Мөөнөтү: Май 2017 ж.- декабрь 2018 ж.

Максаты жана негизги багыттары: кесиптик билим берүүгө үзгүлтүксүз окутуу аркылуу коомдо соттолгондордун калыбына келтирүү, жакшы жумуш шарттарын түзүү жана эмгек практикалык көндүмдөргө үйрөтүү.

7. 2020-жылга чейин билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясын ишке ашыруу боюнча жана 2016-2017-жылдарга иш-чаралардын планын, билим берүү секторун бюджеттик жактан колдоо максатында, евро союзунан 30 миллион суммасында Гранттар түшкөн. Программанын максаты – жалпы жана кесиптик билим берүү тутумунреформалоого жардам берүү, алардын сапатын жана билим берүү стандарттарын сапатын жогорулатуу , мамлекеттик каржыны башкаруу системасын өркүндөтүү, жакшыртуу экендигин басма сөз-кызматы билгиледи.

Гранттык каражаттар мектепке чейинки билим берүү системасында жана мектеп интернеттарын каржылоону ордуна коюу боюнча, анын ичинде окуу китептерин сатып алууга багытталган.

Европа Союзунун Бюджеттик колдоо мурдагы долбоорлорун алкагында кесиптик башталгыч билим берүү тутумунун колдоо " кесиптик башталгыч билим берүү окуу жайларын чыңдоо жана модернизациялоо (КББОЖ) программасын боюнча эмгек рыногунун керектөөлөрүнө ылайык КББУ камсыз кылуу, КББУ системасында иш берүүчүлөрдүн катышуусу, ошондой эле колдоо көрсөтүү, КББУ инклюзивдик билим берүү (20%)" колдоо. Бул иш 2015-2016-жж.жүргүзүлгөн жана тутумга 70 млн сом (2015-ж) тартылган.

Жалпы салым: 23 млн 880 мин АКШ доллары (20 млн - АӨБ 3, 5 млн - ГИЦ, 380 миң – ПРООН, МЕРСИКО ,ЭЭУ (жооптуу эмес)

Эл аралык долбоорлорго тартылган КЛ саны – 92[17] .

Резюме жана 1 блок боюнча аналитикалык корутунду

Акыркы беш жылда Кыргыз Республикасында билим берүү чөйрөсүндөгү көп сандаган реформалар киргизилген. Мындай реформалар ар түрдүү тараптардан демилге кылынган: КР Өкмөтү стратегиялык программалар аркылуу, окуу жайлардын төмөнкү демилгеси, эл аралык уюмдар тарабынан демилгеленген. Алардын арасында белгилеп кетсек, электрондук өкмөттү киргизүү, анда маанилүү инструменти болгон мамлекеттик башкаруу секторун модернизациялоонун мүмкүнчүлүгүн кеңейтүү, ведомстволор үчүн натыйжалуу жергиликтүү өз алдынча башкаруу, анын ичинде жергиликтүү бийлик органдарынын ыйгарым укуктарын так бөлүштүрүү, мамлекеттик финансыны башкарууну жакшыртуу, мындан тышкары гендердик теңчилик жана үй-бүлөлүк зомбулук жөнүндө мыйзамдарды кабыл алуу.

2019-жылдын Июль айында башталган КР "Билим берүү жөнүндө” Мыйзамынын 16-беренсине төмөнкүдөй толуктоолор киргизилген: " Кыргыз Республикасынын бардык жарандары үчүн Башталгыч жалпы билим берүү, негизги жалпы билим берүү, орто жалпы билим берүү милдеттүү деңгээлдеги билим берүү болуп эсептелет. Мамлекет жарандардын, мамлекеттик жана муниципалдык окуу жайларында, мамлекеттик билим берүү стандарттарынын деңгээлинде, орто жалпы билим берүүнү акысыз алуу укугун ишке ашырууну камсыз кылат. Бул толуктоо КББУ системасы үчүн, 2022-жылга карата, ал күчүнө киргенде, чоң даярдык иштерин өткөрүүгө белгилүү бир чакырык болуп калууда.

КББУ системасына социалдык-аялуу жаштарды жана мүмкүнчүлүгү чектелген жаштарды колдоо, регондук маселелерди чечүү, санариптештирүүнү өнүктүрүүнү эске алуу менен кадрларды даярдоо боюнча функциялар жүктөлөт.

Улуттук квалификациялардын алкагында иштеп чыгуу аркылуу эмгек рыногунда суроо-талап менен сунуштун ортосунда шайкештикти камсыз кылуу куралдары өнүктүрүлдү. Квалификациянын улуттук алкагынын жана квалификациянын улуттук тутумунун түшүнүктөрү мыйзамдык документтерге киргизилет.

КББУ системасы жана иш берүүчүлөр кадрларды даярдоонун жаңы деңгээлдеги системасын түзүү процессиндеги жалпы түшүнүүгө жетишти, бул көз карандысыз сертификациялоону, дуалдык окутуу маселелерин, валидация маселелерин өнүктүрүүгө мүмкүндүк берди.

Бирок, ар кандай программаларда же эл аралык долбоорлордун алкагында жүргүзүлгөн реформалардын туруктуулугунун жетишсиздиги олуттуу көйгөй болуп саналат. Ушул кезге чейин социалдык өнөктөштүк маселелери көп учурда, донорлордун колдоосу менен айрым гана тармактарда чечилүүдө. Мунун баары КББУ системасын өнүктүрүү сапатына жана анын имиджине жана жалпы эле билим берүү натыйжаларына таасирин тийгизет.

Сунуштар:

1. Реформалоо программасын иштеп чыгууда туруктуулук жана мүмкүн болуучу тобокелдиктер маселелерин биринчи кезекте иштеп чыгуу.

2. КББУ чөйрөсүндө социалдык өнөктөштүктүн мамлекеттик программасын иштеп чыгуу зарыл.

3.Бардык деңгээлде иштеп жаткан программалардын жана долбоорлордун аткарылышына терең талдоо ишин жүргүзүү керек, анын натыйжалуулугуна жетишпеген себептерин изилдеп чыгуу зарыл жана ошондой эле, жаңы долбоорлордун платформасын түзүүгө мүмкүндүк берет жана каталарды болтурбоого, кайталообого жардам берет.

Түзүмдүк блок Б:1. Экономикалык кырдаал жана эмгек рыногунун абалы

Б.1. КББУ, экономика жана эмгек рыногу

Б.1.1 Эмгек рыногундагы абал.

Бүгүнкү күнү Кыргызстанда эмгек базары экономикалык жана социалдык планда туруктуу эмес. Эмгек базары өнүккөн жана ийкемдүү болсо, калктын жашоо шарты ошого көз каранды болот. Республикада курч маселелерден болуп, жумушсуздук жана аны менен параллель эле квалификациялык жумушчу күчтүн жетишсиздиги саналат.

Жалпы калктын санынан эмгекке жарамдуу курактагы калктын санынын төмөндөө тенденциясы белгиленүүдө (2013-ж. 60 % баштап, 2018ж. 58 % - чейин.).

2013 –жылга салыштырмалуу калктын экономикалык жигердүүлүгү 2% түштү жана 2018-жылга 60% түздү.

2016-жылы 2013-жылга салыштырмалуу майыптардын экономикалык жигердүүлүгүнүн деңгээли 27% дан 37%[18] көбөйдү. 2017-жылга маалымат жок. Майыптардын жигердүүлүүгүн көтөрүү, 2012-жылдына баштап, Кыргыз Республикасында БУУ майыптардын укугу жөнүндө Конвенция ратификацияланган, ошондуктан бугу байланыштуу болушу мүмкүн. Майыптарды ишке орноштуруу маселелери актуалдуу болгондуктан, Кыргызстанда ПЖС+ (Преференция жалпы системасы (ПЖС+) Кыргыз Республикасы үчүн Европалык бирикменин статусун алышкан[19] жана адамдын укугун камсыз кылууну аткарууну милдеттери белгиленген. Бул көрсөткүч, Туруктуу өнүгүү максаттарын ишке ашыруу чараларында байкоо жүргүзүлөт.

Мурунку жылдардагыдай эле гендердик түзүмдөр боюнча калктын экономикалык жигердүүлүгү эркектерге тиешелүү, 2018-жылга карата, аялдарга караганда эркектердин 75% калктын экономикалык активдүү саны, бул аялдарга караганда 30% көп. Буга түшүндүрмөлөр бар: аялдардын боюнда бар же төрөй тургандыгы жана балдарды багуу боюнча өргүүдө болушат; иштөөнү каалаган аялдарга, эркектерге караганда жумуш табуу татал; аялдар толук

эмес иш күндүк жумушту издешет, мындай укук мамлекеттик кызматкерлерге гана берилет. Ошондуктан эркектердин 2013-жылдан баштап, мындай көрсөткүч 1% кыскарган, аялдардыкы – 4%. Айыл жергесиндеги экономикалык жигердүүлүк шаардыкына караганда 2017-жылга 3% аз, 2013-жылга - 5%.

Диаграмма 2.1.

Калктын экономикалык жигердүү деңгээли жашаган жери боюнча 15 жаштагы жана андан улуу жана жынысы боюнча (%)

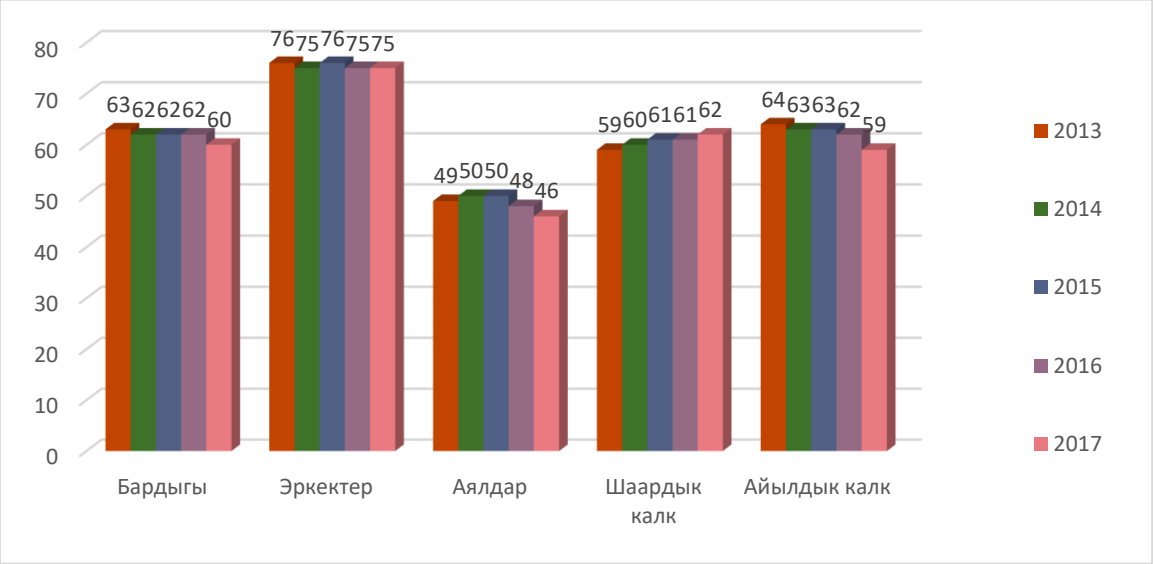

Булак : «Иш менен камсыз кылуу жана жумушсуздук» (үй чарбасын жана жумушчу күчтөрдү тандалган интеграйиялык изилдөө жүргүзүүнүн жыйынтыгы 2017-ж.), УСК

2018-жылы 2013-жылга салыштырмалуу калктын иш менен камсыз болуу деңгээли 1% кыскарды жана 56%.түздү аялдардын иш менен камсыз болушу эркектерге караганда 29% төмөн, (2013-жылы мындай айырма 27%).

Диаграмма 2.2.

Калктын 15+ курактагыларынын иш менен камсыз болуу деңгээли гендердик белгилери боюнча (%)

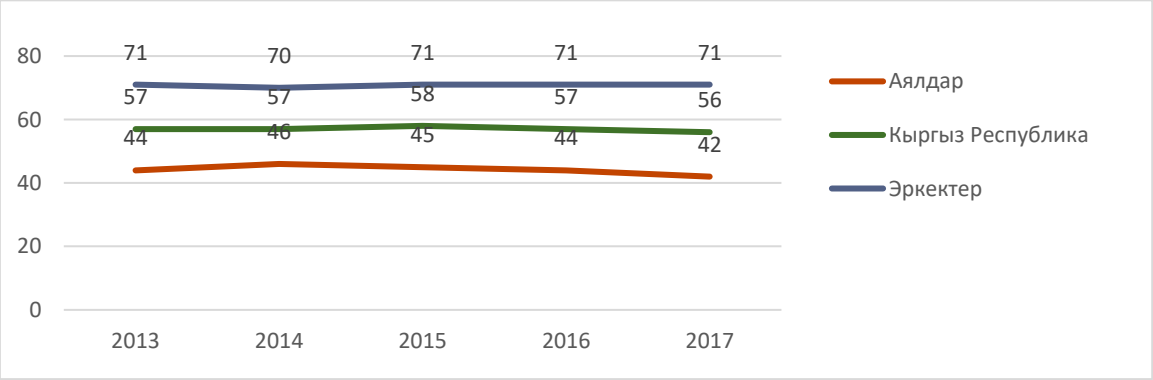

Булак : «Иш менен камсыз кылуу жана жумушсуздук» (үй чарбасын жана жумушчу күчтөрдү тандалган интеграйиялык изилдөө жүргүзүүнүн жыйынтыгы 2017-ж.), УСК

Диаграмма 2.3.

Калктын экономикалык жигердүү деңгээли 15 жаштан жана андан улуу курактагылардын жумушсуздары жана иш менен камсыз болуусу (%)

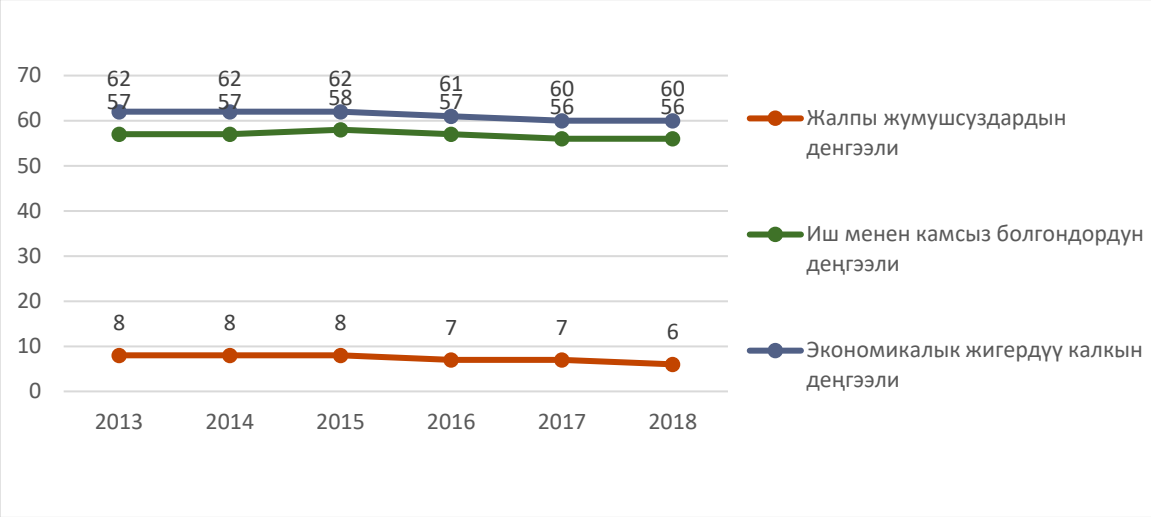

Булак : «Иш менен камсыз кылуу жана жумушсуздук» (үй чарбасын жана жумушчу күчтөрдү тандалган интеграйиялык изилдөө жүргүзүүнүн жыйынтыгы 2017-ж.), УСК

6 жылда балталгыч кесиптик билим берүү менен ишке орношкондордун үлүшү, орто жана негизги билим берүү менен 1% көбөйдү, ал эми орто жана жогорку кесиптик билим берүү 2% азайды жана 1% караганда.

Диаграмма 2.4

Билим деңгээли боюнча калктын иш менен камсыз болгондордун саны (% пайызда)

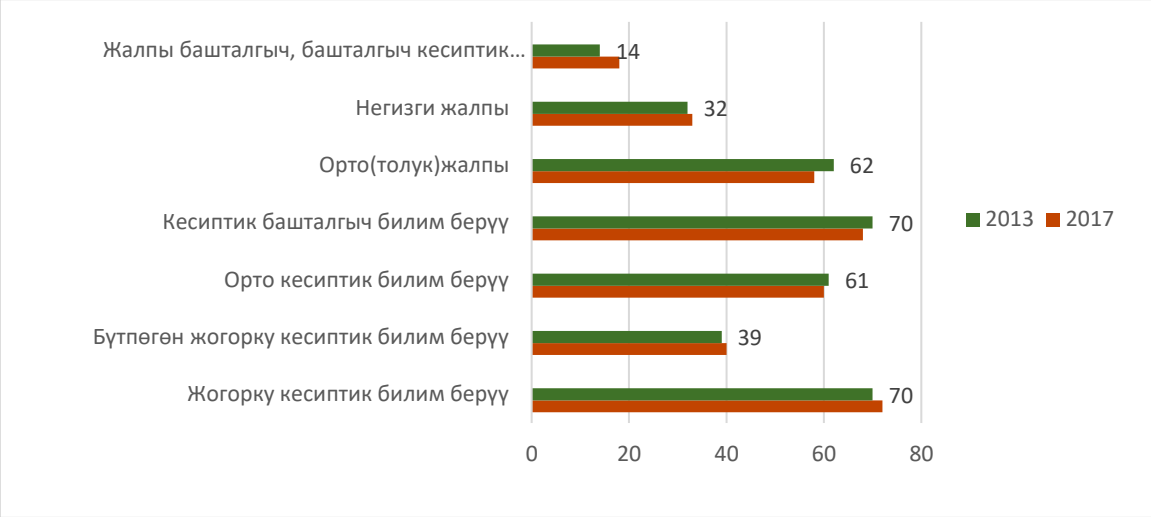

Булак : «Иш менен камсыз кылуу жана жумушсуздук» (үй чарбасын жана жумушчу күчтөрдү тандалган интеграйиялык изилдөө жүргүзүүнүн жыйынтыгы 2017-ж.), УСК.

Калктын иш менен камсыз болгон тармактык түзүмү тейлөө тармагында иштегендердин саны 6% көбүрөөк жана айыл чарбада 12% төмөнүрөөк.

Диаграмма 2.4.

Экономикалык ишмердүүлүктүн негизги түрлөрү боюнча калктын иш менен камсыз болгон бөлүгүн бөлүштүрүү (пайыз)

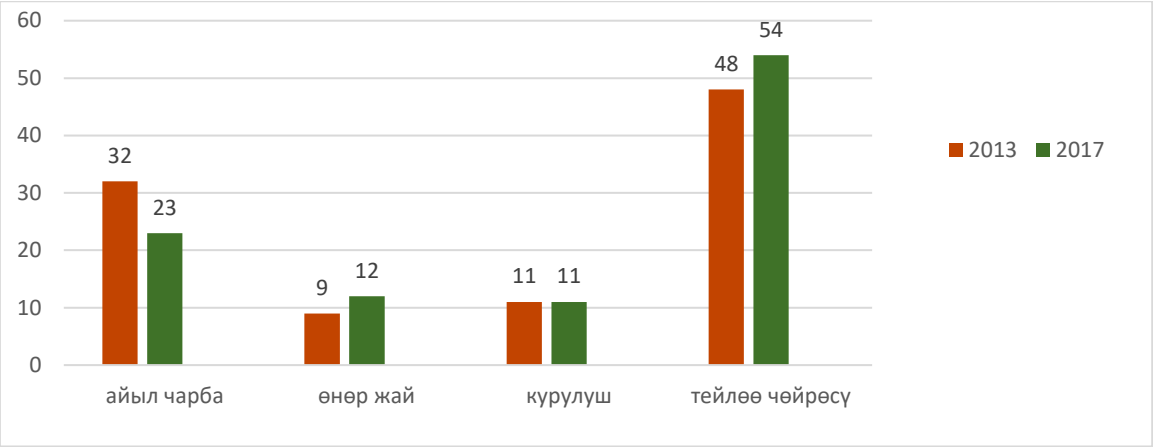

Булак : «Иш менен камсыз кылуу жана жумушсуздук» (үй чарбасын жана жумушчу күчтөрдү тандалган интеграциялык изилдөө жүргүзүүнүн жыйынтыгы 2017-ж.), УСК

Экономикалык ишмердүүлүктүн түрлөрү боюнча эркектердин жана аялдардын иш менене камсыз болгондорун бөлүштүрүүдө бир топ айырмачылыктар бар. Калктын иш менен камсыз болгон катмарынан аялдардын үлүшү төмөнкү экономикалык ишмердүүлүктүн түрлөрү боюнча абдан чоң: эң аз айлык акы билим берүү – 80%, саламаттыкты сактоо жана социалдык тейлөө– 83%, кыймылсыз мүлктүн операциялары менен – 88%. “Эркектердин” жана “аялдардын” кесиптери боюнча бөлүштүрүү боюнча маалымат табылган жок.

Эркектер томөнкү экономикалык ишмердүүлүктүн түрлөрү боюнча саны көбүрөөк:

Тоо кен иштетүү өндүрүшү жана карьерлерди иштетүү – 91%, электр энергиясын камсыз кылуу, газ менен, буу жана аба тазалоо кондиционер менен иштөө– 90%, суу чыгаруу, камсыз кылуу, тазалоо, калдыктарды иштеп чыгуу ж.б.. – 73%; курулуш– 97%, транспорттук ишмердүүлүк жана жүктү сактоо– 95%.

Диаграмма 2.5

Аймагына жараша аялдардын жана эркектердин айлык акысы (пайыз)

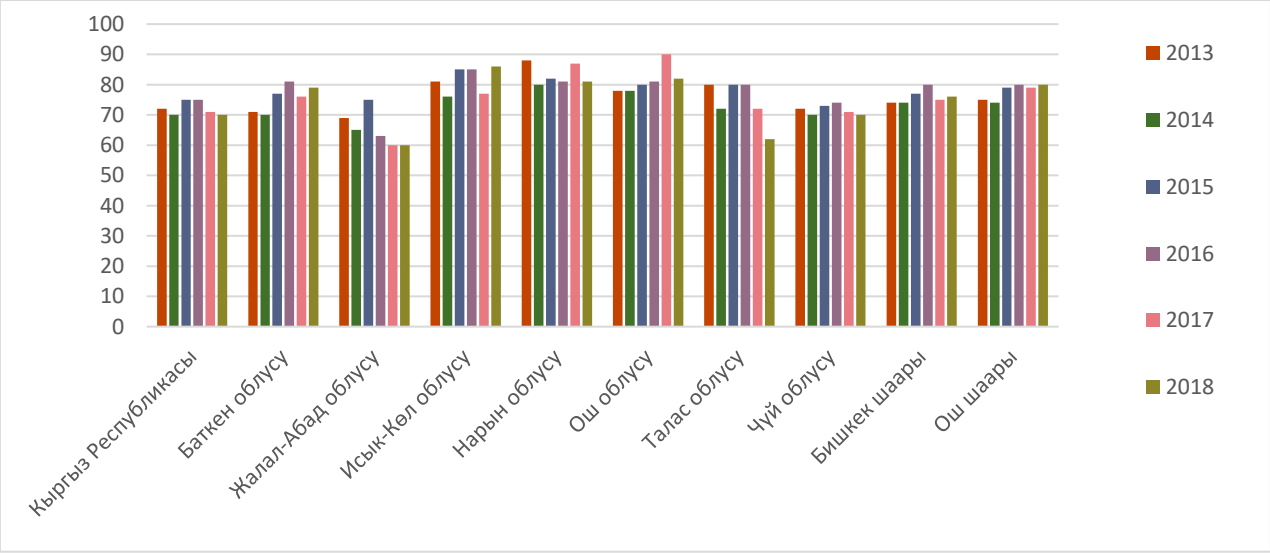

Булак : ноябрда (сентябрда) өткөрүлгөн ишканаларга жана мекемелерге бирдей учурда изилдөө жүргүзүүнүн жыйынтыгы УСК http://www.stat.kg/ru/opendata/

2013-жылга аялдардын айлык акысы эркектердин айлык акысына караганда (73%) жогору, 2018 –жылга карата (72%), ошондуктан 2015-2016-жылдарга ал 75%. Республикалык орточо айлык акыга караганда Жалал-Абад, Талас жана Чүй облустарында төмөн. Кызматкерлердин бир айга төлөнүүчү орточо айлык акы

2013-2018 –жылдарга 69% көбөйдү жана бул 16427 сомду түздү, дүйнөдө эң аз айлык болуп калууда.

Диаграмма 2.6

Бир айга орточо айлык акы (сом)

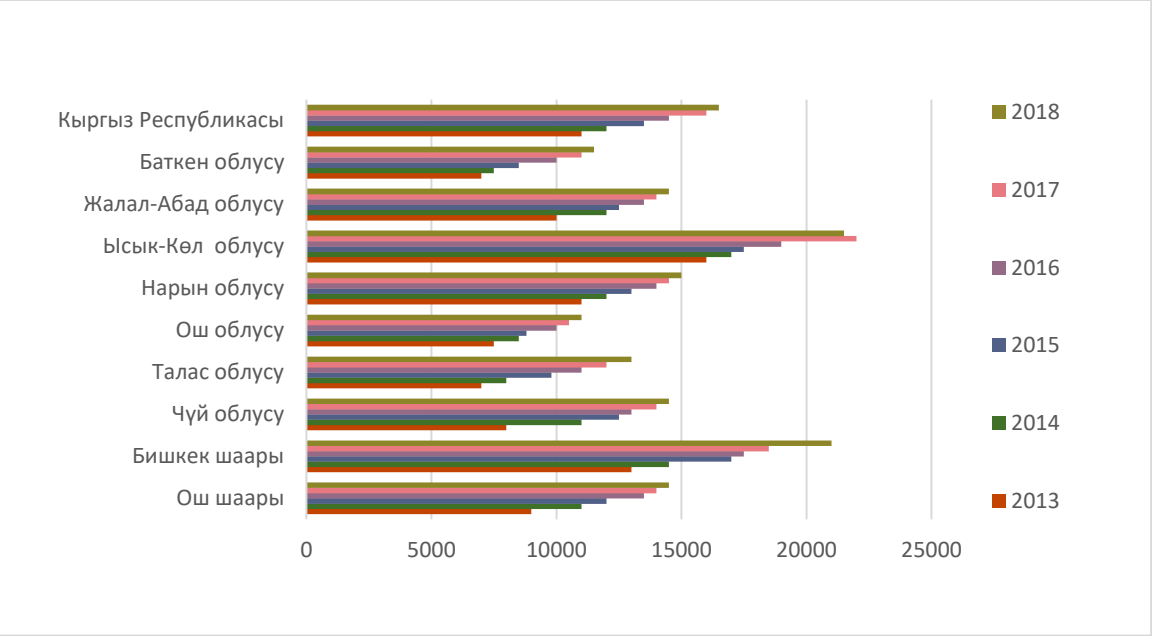

Булак: http://www.stat.kg/ru/opendata/

2018-жылы эмгек акы төлөөдө тармактык айырмачылыктар сакталууда. Эң жогорку айлык акы каржылоо жана камсыздандыруу ишмердүүлүгү менен алектенген мекемелеринде жана тоо кен иштетүү өндүрүштөрүндө каралган. Эң аз айлык айыл чарба, токой чарба, балык чарба ишканаларында, билим берүү, саламаттыкты сактоо уюмдарында. Ошону менен бирге өлкө боюнча орточо айлыкты транспорт, тоо кен иштетүү өндүрүшүндө каржылоо жана камсыздандыруу ишмердүүлүгү менен алектенген мекемелеринде көбөйтүүдө.

Диаграмма 2.7

2018-жылы өлкө боюнча орточо эмгек акынын экономикалык ишмердүүлүктүн кээ бир түрлөрүнө карата орточо номиналдык эмгек акыга мамиле (АКШ доллары жана пайыз менен)

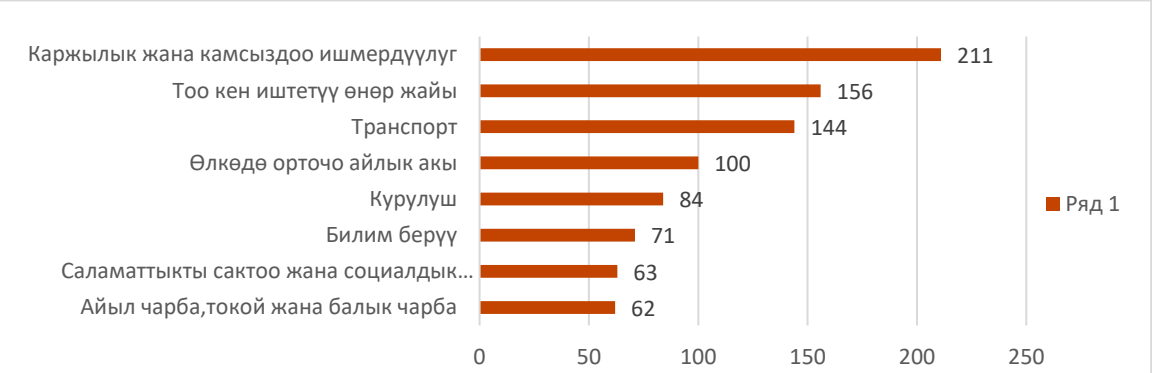

Булак:
http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/econstat/Pages/statpub.aspx

Жумушчу күчүнө чыгымдар 20011 сом (291 АКШ доллары) Евроазия экономикалык бирикмесинин (ЕАЭБ) өлкөлөрүнө караганда кыйла төмөн. Жумушчу күчүнө чыгымдар накталай акча жана накталай эмес фомасында (натуралдык түрдө) сыйлыктары жана иштеген убакытка жана иштебеген убакыты үчүн, кызматкерлердин турак-жай менен камсыз кылууга кеткен чыгымы, социалдык коргоого, кесиптик окутууга, маданий жана тиричилик жактан тейлөө, жол киресине жана башка чыгымдарды жабууга, ошондой эле айрым салыктар ордун толтурууну камтыйт.

Айыл жана шаар жергесинде жумушсуздук билим даражасына жараша ар кандай болот. Шаар жергесинде жумушсуздардын ичинен жогорку кесиптик билими барлардын үлүшү жогору (7). Айыл жеринде, тескерисинче, жумушсуздардын ичинен орто билими барлардын үлүшү жогору – 9%.

Диаграмма 2.9

2018-жылга билими жана жашаган жери боюнча жумушсуздардын деңгээли
(экономикалык жигердүү калктын пайызы)

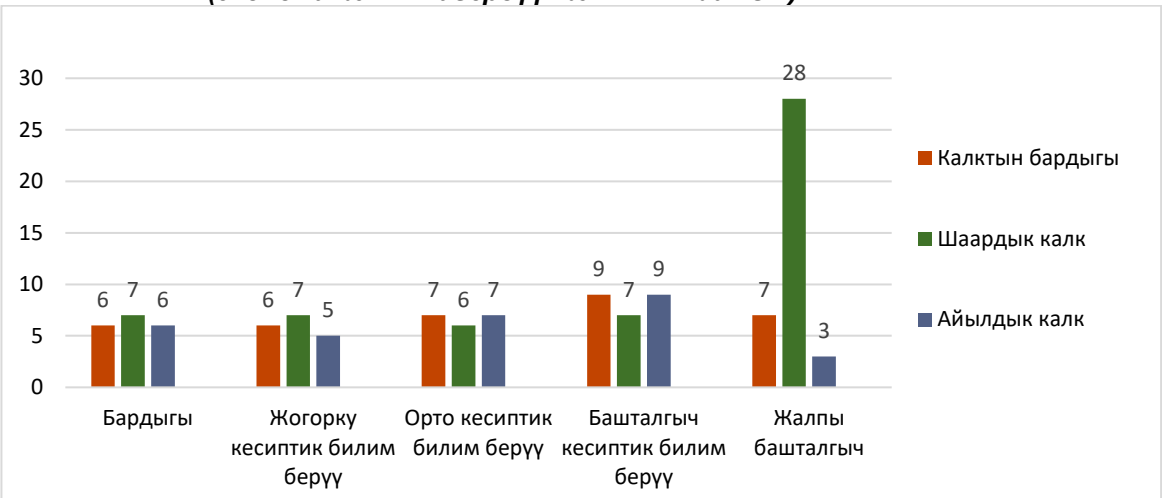

Булак : «Иш менен камсыз кылуу жана жумушсуздук» (үй чарбасын жана жумушчу күчтөрдү тандалган интеграциялык изилдөө жүргүзүүнүн жыйынтыгы 2018-ж.), УСК

Диаграмма 2.10

2018-жылга билими жана жынысы боюнча жумушсуздардын деңгээли
(экономикалык жигердүү калктын пайызы)

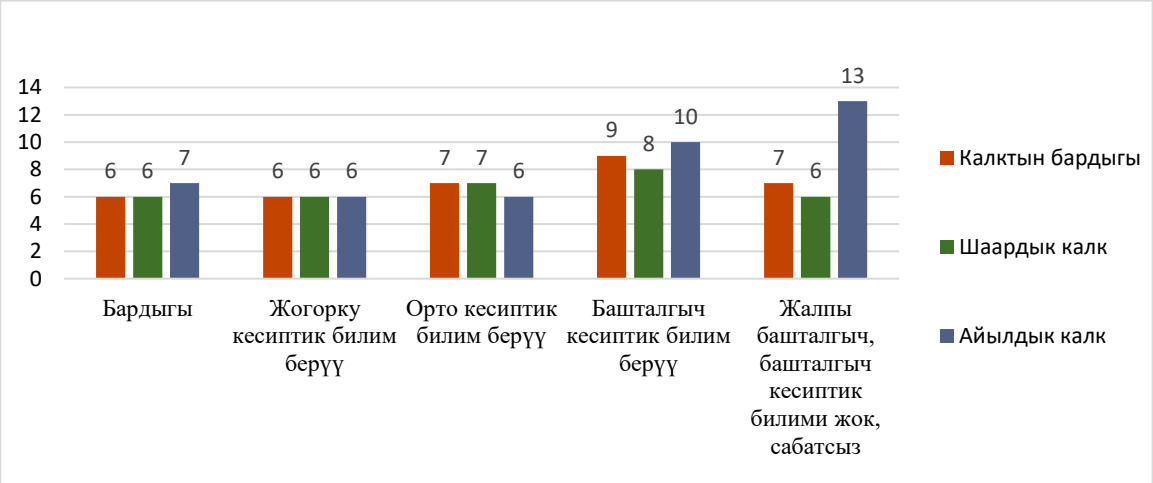

Булак : «Иш менен камсыз кылуу жана жумушсуздук» (үй чарбасын жана жумушчу күчтөрдү тандалган интеграциялык изилдөө жүргүзүүнүн жыйынтыгы 2018-ж.), УСК

Таблица 2.1

Мамлекеттик иш менен камсыз кылуу органдардын эсебинде катталган жумушсуз калктын динамикасы
2013-2018-жылдар үчүн кызматы, миң адам. [20]

	2013	2014	2015	2016	2017	2018

Мамлекеттик иш менен камсыз кылуу кызматынын органдарынын эсебинде каттоодо турган жумушсуз калктын саны, миң адам.	94,2	93,0	87,7	84,1	80,3	89,6
Алардын ичинен жумушсуз деп белгиленгендер %	62	63	64	66	72	79,1
Жумушсуздардын арасынан:						
Жумушсуздук боюнча жөлөк акы алгандар	0,4	0,4	0,5	0,3	0,0	0,0
Иш менен камсыз кылуу кызматы аркылуу ишке орношкон жарандар, бир жылда, %	42	52	58	54	54	38,2
Жумушчуларга уюмдардын керектөө талаптары аркылуу	7,0	6,5	6,2	6,5	6,2	5,3
Жумушсуз калктын бир бош орунга эсептелинген саны, адам	13	14	14	13	13	17
Катталган жумушсуздардын денгээли пайызда	2,3	2,3	2,2	2,2	2,3	2,8

Буга байланыштуу, бир жумуш ордуна, жумушчу күчүн сунуштаган суроо талаптар жогору, мамлекеттик иш менен камсыз кылуу кызматынын органдарына жазган арыздарда бир орунга 17 адам туура келет, башкача айтканда мамлекеттик иш менен камсыз кылуу кызматына кайрылгандардын баарын иш менен камсыз кылуу мүмкүн эмес. Калктын жумушсуз саны мамлекеттик иш менен камсыз кылуу кызматынын каттоосунда тургандар 2013-жылдан баштап, 4%, азайды, ал эми жумушсуз деп белгиленгендердин саны – 18% көбөйдү.

Эгерде өндүрүлгөн продукция рынокто сатууга арналган болсо, айыл, токой чарба, аңчылык, балык уулоо продукцияларын өндүрүүнү жана кайра иштетүүнү кошо алганда, үй-чарбасында товар өндүрүү жана кызмат көрсөтүү боюнча иштерди аткаруу менен алектенгендер, ошондой эле өндүрүш кооперативдеринде, дыйкан (фермер) чарбаларында иштегендер жана айыл чарба багытындагы аянты 0,05 гектардан кем эмес өлчөмдөгү сугат жерлерин алган алардын үй-бүлө мүчөлөрү жана айыл чарба продукцияларын өндүрүүгө катышкандар жумушсуз деп эсептелинбейт; Жумушсуздук боюнча жөлөкпул Кыргыз Республикасынын Социалдык фондунда камсыздандыруучу төгүмдөрдүн чегерилгендигин ырастаган жеке камсыздандыруучу эсебинен көчүрмө берилгенде ыйгарым укуктуу мамлекеттик органга кайрылуунун алдында акыркы 3 жылдын ичинде 12 айдан кем эмес үзгүлтүксүз камсыздандыруучу стажы болсо, расмий жумушсуздугу белгиленген тартипте таанылган жаранга төлөнүп берилет.[10]. Мында жумушсуздукка берилүүчү жөлөк акча каражатынын көлөмү абдан төмөн -300 сом. Калкты иш менен камсыз кылуу чөйрөсүндөгү мыйзамдарды кайрадан карап чыгуу керек экендиги буга далил.

Эмгек базарындагы жаштар

2018-жылга жаштар арасында жумушсуздардын деңгээли 1% төмөндөгөн жана 11% түзгөн. Жаштардын башталгыч кесиптик билими барлар 1% жогорулаган, орто кесиптик билими барлардын корсөткүчү өзгөрүлгөн жок.

Диаграмма 2.11

Билим денгээли боюнча жаштар арасынан жумушсуздардын деңгээли (калктын экономикалык жигердүүлүк пайызы)

[10] КР мыйзамы «калкты иш менен камсыз жөнүндө» (2015 г., № 214)

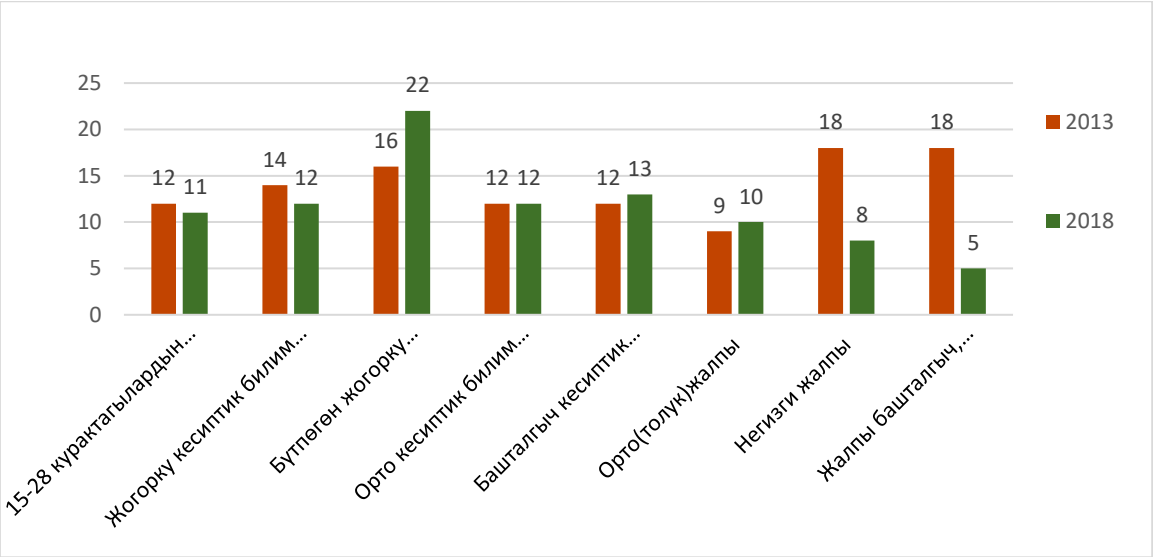

Булак :«Иш менен камсыз кылуу жана жумушсуздук» (үй чарбасын жана жумушчу күчтөрдү тандалган интеграциялык изилдөө жүргүзүүнүн жыйынтыгы 2013-2018-ж.), УСК

2017-жылы байкоо жүргүзүлбөгөн (жашырылган жана көмүскө) экономиканын деңгээли 4% жогорулаган жана 24% түзгөн. Жашыруун жана расмий өндүрүүнүн натыйжасында алынган кошумча нарк (айыл чарбаны эске албаганда) 125,2 млрд сомду түздү 125,2 млрд.сом (2013 – ж. – 70,5 млрд сом.), 24% ИДП (20%) түздү. Жашыруун өндүрүштүн үлүшү 2013-жылдан бери 2016-жылга салыштырмалуу 0,8% көбөйдү.

Диаграмма 2.9.

Байкалбаган (жашыруун жана көмүскө) экономика

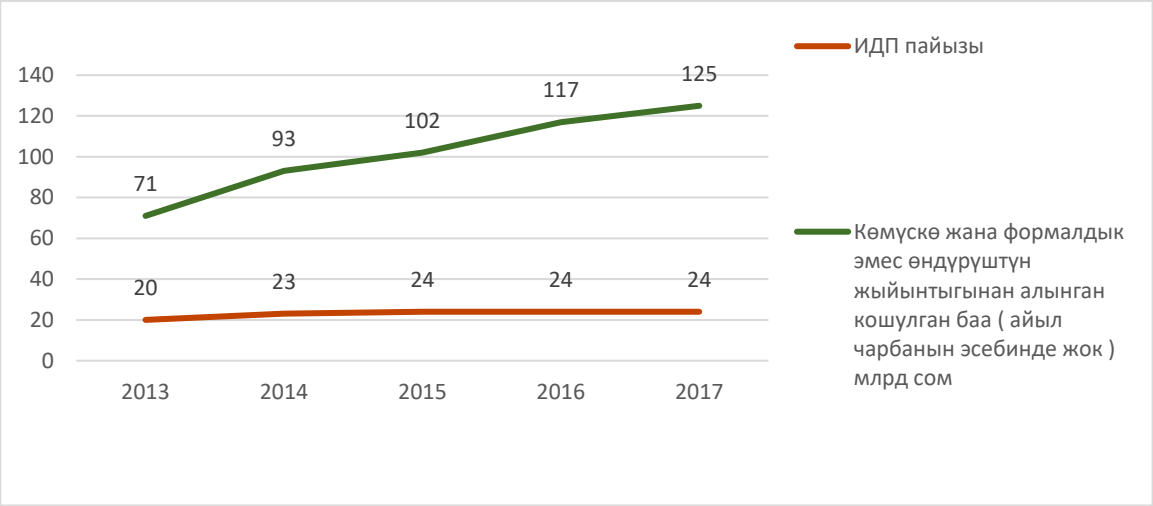

Булак: http://www.stat.kg/ru/statistics/nacionalnye-scheta/

Формалдык эмес сектордо иш менен камсыз болуунун деңгээли 2018-жылга 1% азайды жана 71% түздү. Мындай жогорку денгээлдеги көмүскө иш менен камсыз кылуу, бул көпчүлүк кызматкерлеринин басымдуу бөлүгүнүн эмгек укуктары корголбой, тебеленип жатканын, бирок ошол эле учурда олуттуу каржылык көйгөйлөргө дуушар кылат.

6 жылда көмүскө сектордо иштегендер жана жалданып иштеген жумушчулар 14% көбөйдү

Диаграмма 2.13

Көмүскө сектордо иш менен камсыз кылуу статусу боюнча иштегендер (%)

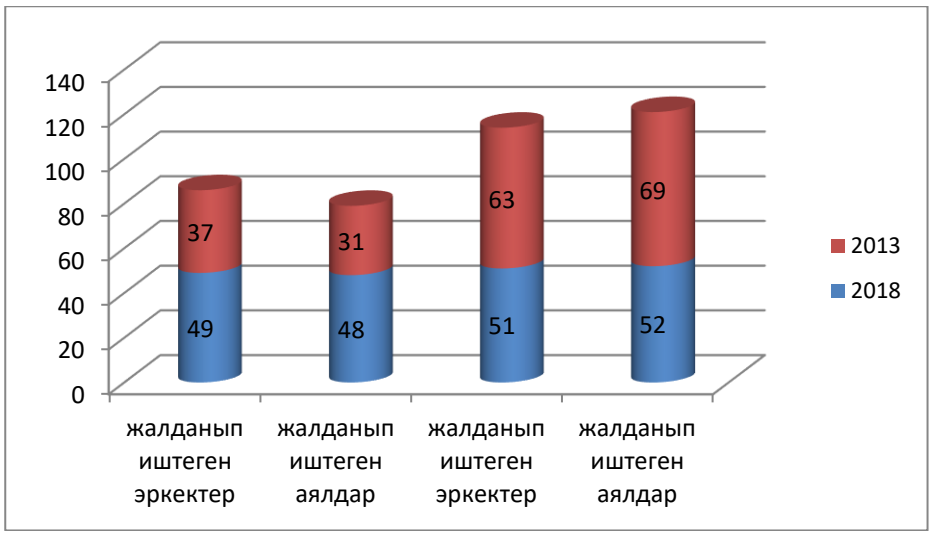

Булак: «Иш менен камсыз кылуу жана жумушсуздук» (үй чарбасын жана жумушчу күчтөрдү тандалган интеграциялык изилдөө жүргүзүүнүн жыйынтыгы 2013-2018-ж.), УСК

Көмүскө иш менен камсыз кылуу 6 жылда айыл чарба секторунда17% кыскарды, курулуш ошол бойдон калды, ал эми башка экономикалык секторлордо көбөйдү

Диаграмма 2.14

Көмүскө сектордо экономикалык ишмердүүлүктүн түрлөрү боюнча иш менен камсыз болгондор (%)

Булак: «Иш менен камсыз кылуу жана жумушсуздук» (үй чарбасын жана жумушчу күчтөрдү тандалган интеграциялык изилдөө жүргүзүүнүн жыйынтыгы 2013-2018-ж.), УСК.

2018-жылы жаңы 96013 жумушчу орундар түзүлгөн. Алардын ири үлүшү (93%) көмүскө экономиканын секторунда, ал эми өз алдынча жеке негизде 80% жана калганы дыйкан (дыйкан) чарба) жаңы жумуш орундары түзүлдү, Көмүскө сектордо, түзүлгөн жаңы жумуш орундарынын бир кыйла саны айыл чарбасында - 35% менен 21 %% - дүң жана жана чекене соодага туура келди. Ошону менен бирге 26% миң иш оруну жоюлду, анын 89% көмүскө сектордо.

Көмүскө иш менен камсыз кылуунун өрчүшү, легалдык инвестиция тартууга байланышкан жана технологиялык өндүрүштү өнүктүрүүгө, татыктуу эмгек шарттары менен иш орундарын пайда болушуна мүмкүн болгон жана натыйжалуу акы төлөө суроо-талаптын жогорулоосуна алып келген, туруктуу ишкана түзүлбөйт. Ошентип, көмүскө иш менен камсыз кылуу, мамлекетке жана кызматкерлерге гана эмес, иш берүүчүлөргө да стратегиялык жактан зыяндуу жана ошондой эле ишкананын узак мөөнөттүү өнүгүү келечегинен ажыратылат.

Б.1.2 конкреттүү чакырыктар жана мүмкүнчүлүктөр: кесиптик көндүмдөрдүн ылайык келбегендиги

Кыргызстанда КББУ системасы квалификациялык кадрларды даярдоо процесси жакшыртылууда.

Бирок КБББ эмгек базарына ылайык келүү талаптары ачык бойдон калууда.

Бизнес жана окуу жайлар өз алдынча кесиптик көндүмдөргө талаптарды аныкташат. Муну менен КР ЭСӨМ жанаКР БИМ Өкмөттүн токтомуна ылайык, эмгек ресурстарында талаптарды алдын ала болжолдоо боюнча өздөрүнүн ыкмасын колдонушат[22].

Мындан сырткары экономика министрлигинде талаптарды алдын ала болжолдоонун негиздерин, Кыргыз Республикасынын экономика секторунун эмгек ресурстарында алдын ала болжолдоо талаптарынын негизги ыкмаларын иштеп чыгышты.[23]

Кесиптик сурамжылоо кылыш үчүн кесиптик кадрлар жетиштүү болуш керек жана жетиштүү финансылык каражат керек.

Ишкерлер 1-3 жылдын аралыгында эмне болоорун билишпейт, туруктуу бизнеске ишене алышпайт. Элдер өздөрүн иш менен камсыз кылуу үчүн массалык түрдө тигүүчүгө, ашпозчуга жана электр газ менен ширетүүгө окушат.

Качан экономика турукташканга чейин кыска мөөнөттүн ичинде, көндүмдөргө талаптарды алдын ала болжолдоо боюнча стратегиясын жазуу эч кандай мүмкүн эмес.[24]

Эмгек жана иш менен камсыз кылуу маселелери ар дайым ар кайсы министрликтерге өткөрүлүп берилип келген. Бул маселелер КР ЭСӨМ 2015-жылдын декабрында берилген. КР ЭСӨМ Эмгек жана иш менен камсыз жаатындагы квалификациялуу адистердин жетишсиздиги курч маселелердин бири, ошондой эле эмгек экономикасынын институтун түзүү зарылдыгы бар.

Жумушсуз калк ишке орноштуруу боюнча мамлекеттик колдоодон эч кандай үмүтү жок, бардыгы 8%, ишке орноштуруу мамлекеттик кызматына кайрылып, жумуш издегендердин 61% адам жумуш табуу үчүн досторуна, туугандарына, тааныштарына кайрылгандар 18% , ал эми жумуш табуудан үмүтүн үзгөндөр, мезгилди башталышын күткөндөр13%.

Диаграмма 2.14

Жумушсуздардын жашаган жеринде иш издеген узактыгы боюнча, 2018-жыл (пайыз)

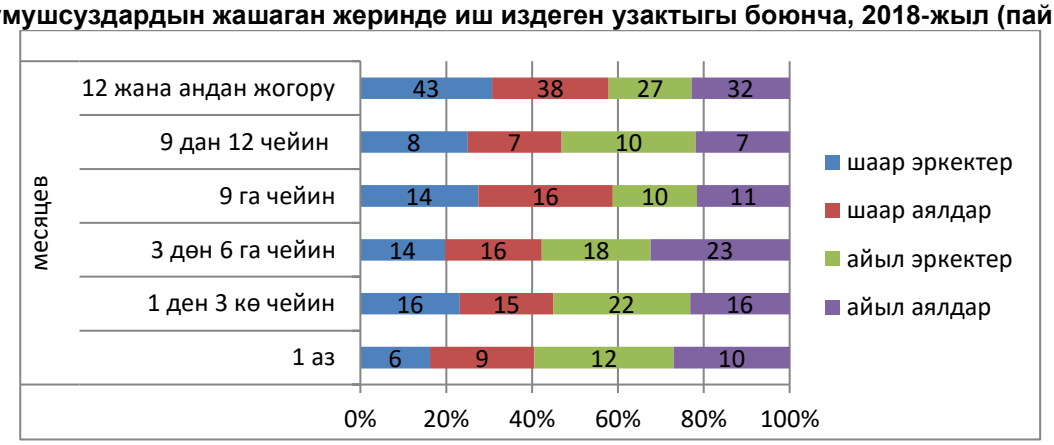

Булак: «Иш менен камсыз кылуу жана жумушсуздук» (үй чарбасын жана жумушчу күчтөрдү тандалган интеграциялык изилдөө жүргүзүүнүн жыйынтыгы 2013-2018-ж.), УСК.

Өлкөдө ишке орношкондордун негизги курактык топ боюнча үлүшү 20-29 жаш. Бирок, ЭЭУ баяндамасына ылайык, "Чыгыш Еропада жана Борбор Азиянын эмгек рыногуна жаш аялдар менен эркектердин өтүшү" Кыргызстанда жаштардын көпчүлүгү “корголбогон иш” деп аталган категориясына таандык.

3. 2016-жылы Бишкекте, Эмгек жана социалдык өнүгүү министрлиги (ЭСӨМ) GIZ (Германия эл аралык кызматташтык коому) менен биргеликте, 2015-жылы Кыргыз Республикасынын эмгек рыногун изилдөө боюнча жыйынтыктоочу отчету жазылып берилди.

Жүргүзгөн изилдөө боюнча, Кыргызстан боюнча 910 иш берүүчүлөр менен жана 1700 жумуш издөөчүлөрдөн маек алынган. Изилдөө 2011-жылы жергиликтүү 10 пилоттук иш менен камсыз кылуу кызматтары менен жүргүзүлгөн. 2012-жылы изилдөө " Кыргызстанда Кесиптик-техникалык билим берүү жана иш менен камсыз кылуу” GIZ программасы тарабынан иштелип чыккан ыкма колдонулган.

2015-жылы изилдөөгө ылайык, иш берүүчүлөр, бизнести өнүктүрүү, калктын сатып алуу жөндөмдүүлүгүнүн төмөндүгү, каржы ресурстарынын жетишсиздиги боюнча көйгөйлөрдү

чыгара баштады. Адам ресурстары жок, тескерисинче, 5% га чейин кыскарган. Мунун бардыгы финансылык каатчылыкка, туруксуз экономикалык жагдайга байланышкан.

Жаман абалды ден соолугунан мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдарды ишке орноштуруу менен өзгөрткөн: 2014-жылга салыштырмалуу 27% иш берүүчүлөрдүн 22% ы гана жумушка алууга даяр болушкан.

Мектеп мугалимин толтуруу абдан оор болуп саналат. Жумуш берүүчүлөр арасында сурамжылоодо 40 гана бош орундар топтолгон, бул өлкө боюнча жумуш орундарынын жетишсиздигин көрсөтөт. 2-жана 3-орунда - ашпозчу жана дарыгерлер. Бишкек тигүүчүлөргө зарылчыл экендиги менен мүнөздөлөт. Мунун себеби, эмгек акыны аз алышат.

Жумуш издегендер үчүн жагдай олуттуу бойдон өзгөрүүсүз калууда. Сурмажылоого катышкандардын дээрлик үчтөн бири жогорку билимдүү (28%) жана атайын орто 20%. Катышуучулардын арасында орто билимдүүлөр 35% ды түзгөн.

Жумушсуздардын (32%), үчүнчүсү өз каалоолору менен иштеген эмес. Ар бир сурмажылоого катышкандардын бешинчиси биринчи жолу жумуш издеп жаткандарын жана окууну аяктагандан кийин ишке орношо албай жаткандыктарын айтышкан. 207 респонденттер (12%) штаттык кыскартууга туш болушкан. Жашаган жерлерин которгон үчүн жана ден соолугуна байланыштуу жумушсуз калгандар 8% түзөт.[25]

Бул эмгек базарын изилдөө жана өз ара диологдук платформа жыл сайын 10 пилоттук иш менен камсыз кылуу боюнча кызматтар аркылуу, ири өлчөмдө өз алдынча жүзөгө ашырылат деп күтүлүүдө. Бирок, онлайн эмгек рыногунун маалыматтык системасында (http://www.zanyatost.kg/) бул изилдөөлөр жөнүндө маалыматтар жок.

Б.1.3 Конкреттүү чакырыктар жана мүмкүнчүлүктөр: миграция

Глобалдык программасынын алкагында мигранттарды түзүүнү өнүктүрүү стратегиясына киргизүү үчүн, Эл аралык миграция боюнча уюмдун жана Бириккен Улуттар Уюмунун Өнүктүрүү программасы менен БУУнун агенттиги боюнча эл аралык Швейцария Өкмөтүнүн каржылык колдоосу менен ишке ашырылып, "Кыргызстан. Кеңейтилген миграциялык профиль" деген документ даярдалган (изилдөө), мында 2015-2017-жылдарга Кыргыз Республикасынын миграция тармагындагы кырдаалга баа берүү болуп саналат [26].

Изилдөөгө ылайык, "Кыргызстандын эмгек рыногунда эмгек ашыкча болуп, эмгек рыногунда иштеп жаткан механизм жумуш берүүчүлөр жана жумуш издөөчүлөр боюнча өз ара издөө мөөнөттөрүн кыскартуу маселесин чечүүгө мүмкүндүк болгон жок."

Бул олуттуу кесиптик ийгиликке багытталган өлкөдө айыл чарба ишинен тейлөө чөйрөсүнө, шаардык турак-жай куруу эмгегине өтүү экендигин белгилеп, башка кошумча көндүмдөрдү өнүктүрүү пайда болгон жок. Адамдардын көбү курулуш, соода-сатык жана мейманкана индустриясына тартылган.

Ошондой эле Дүйнөлүк банктын маалыматтарына ылайык, акча каражаттарын которууга (Россия жана Казакстандан келген, алардын ичинен 90%) карата мамиле Кыргыз Республикасынын ИДПсына ылайык, 2011-жылдан бери дүйнө жүзү боюнча жогору бойдон калып жатканын белгилешет (Кыргызстанда 30% дан ашуун).

2015-2016-жылдары акча которууларынын агымы мунайга болгон баанын түшүүсүнө, миграциялык саясаттын катууланышына, ошондой эле жалпысынан Россияда экономикалык кырдаалдын начарлашына байланыштуу төмөндөдү.

Муну менен бирге 2016-жылы Кыргызстанда Дүйнөлүк Банк 18% өлчөмүндө акча которуулардын көлөмүнүн өсүшүн баалады, Бул биринчи кезекте өлкөнүн Евразия экономикалык биркмесине катышуусуна байланыштуу болду.

Диаграмма 2.15 :

ИДПсына акча каражаттарын которууга болгон мамиле (2013-2017-жж.)

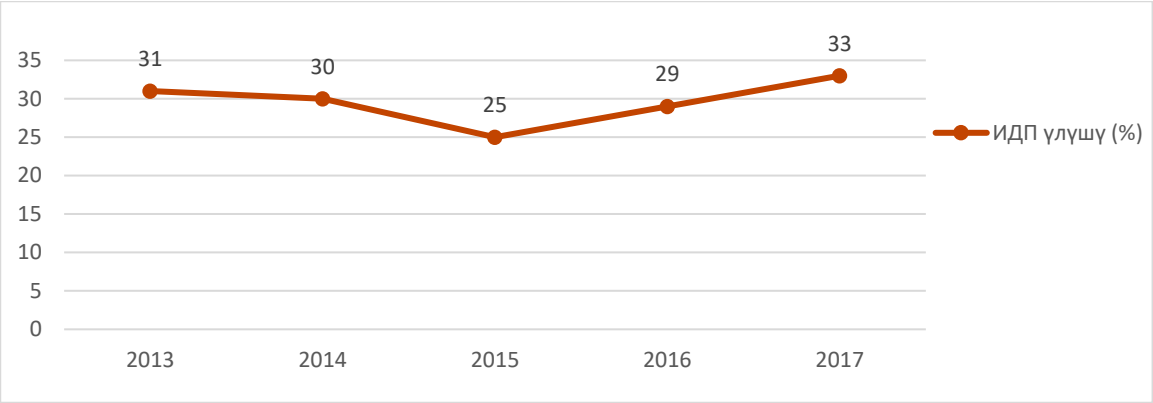

Изилдөө «Кыргызстан. Кеңейтилген миграциялык профиль" КР улуттук стратегиялык изилдөө институту (http://www.nisi.kg/)

Таблица 2.3. :

Которуу системасы аркылуу жүзөгө ашырылуучу, жеке адамдардын акча которуулары [1] (млн. АКШ доллар)[11]

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Сальдо	**3 396,2**	**1 811,9**	**1 344,4**	**1 634,3**	**2 030,5**	**2 143,0**
Приток	**3 899,9**	**2 235,9**	**1 683,6**	**1 991,3**	**2 482,4**	**2 685,3**
КМШ өлкөлөрү	2 245,0	2 188,3	1 630,8	1 942,0	2 439,3	5 079,9
Казахстан	25,4	20,1	8,3	3,5	4,2	6,4
Россия	2 219,1	2 167,9	1 622,3	1 938,5	2 435,1	5 073,4
Башкалар	0,5	0,4	0,1	0,0	0,0	0,1
Алыскы чет өлкөлөр	23,2	47,5	52,8	49,3	43,1	87,8
Бельгия	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Великобритания	1,5	1,5	0,1	0,0	0,0	0,0
Германия	1,8	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0
АКШ	16,6	12,0	30,5	38,2	24,2	50,9
Башкалар	3,1	33,8	22,0	11,0	18,9	36,8

эскертме:

'1. Улуттук банктын кошумча баа берүүсү жок; Анелик, Blizko, Contact, Migom, MoneyGram, Western Union, Unistream, Золотая Корона, Лидер, Ыкчам почта, мамлекеттик ишканасынын Аллюр жана башка которуу системалары аркылуу которуулар "Кыргызпочтасы.";

2. Акча которуулардын эквивалентин долларга эсептөө Улуттук банкы тарабынан алмашуу курсун жүргүзгөн күнү жүзөгө ашырылат.

Булак : Коммерциялык банктардын мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчету

Ошондой эле, белгилей кетсек 2015-жылы Кыргыз Республикасынын эмгек рыногунда 2000 адамга чет өлкөлүк мигранттар үчүн кеңейтилиши байкалууда. Акыркы үч жылдын аралыгында 80 өлкөнүн чет өлкөлүк жарандардын басымдуу бөлүгүнө, өнөр жай, транспорт, байланыш жана

[11] https://www.nbkr.kg

курулуш, ошондой эле энергетика, геологиялык, тоо-кен өнөр жайы сыяктуу секторлорго суроо-талап бар. Алардын көбү Кытай Эл Республикасынын жараны болуп саналат.

Мындай жагдай (2015-жылдын акырына карата ЭСӨМ Эмгек жана иш менен камсыз кылуу милдеттерин бергенге чейин) жарандарды иш менен камсыз кылуу жана миграция саясатынан мурда чынында тышкы эмгек миграция саясаты бир кыйла артыкчылыктуу болуп саналган.

Жумушчу күчүнүн агылып башка өлкөлөргө чыгып кетишинин себеби, жумуш орундарынын жоктугу эмес, ошондой эле эмгек акынын төмөндүгү, экономикалык жана саясий туруксуздук, ошондой эле жемкорлуктун жогорку деңгээли себеп болот.

Б.1.4 Конкреттүү чакырыктар жана мүмкүнчүлүктөр: санариптик трансформациялоо

2018-жылы республикада 19,4 миң чарба жүргүзүүчү субъекттер (ишканалар, уюмдар жана мекемелер) изилденген, Алардын 63% маалыматтык-коммуникациялык технологиялар пайдаланылган, бул 2013-жылга салыштырмалуу 15% көбөйгөн.

Диаграмма 2.17

Компьютердик техниканы жана маалыматтык-коммуникациялык технологияны колдонгон мекемелердин жана уюмдардын саны (даана)

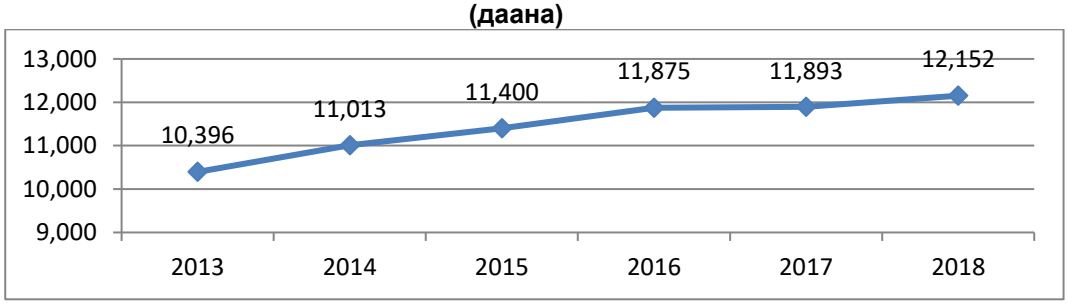

Булак: Кыргыз Республикасындагы маалыматтык- коммуникациялык технологиясы 2013-2017, 2018 ж.., УСК

2018-жылы мекемелердеги жана уюмдардагы компьютердик технология жана маалыматтык – коммуникациялык технология боюнча адистердин саны 2013-жылга карата салыштырмалуу, 1,7 эсе өскөн.

Диаграмма 2.18

Мекемелерде жана уюмдарда компьютердик техникада жана маалыматтык-коммуникациялык технологияда иш менен камсыз болгон адистердин саны (адам)

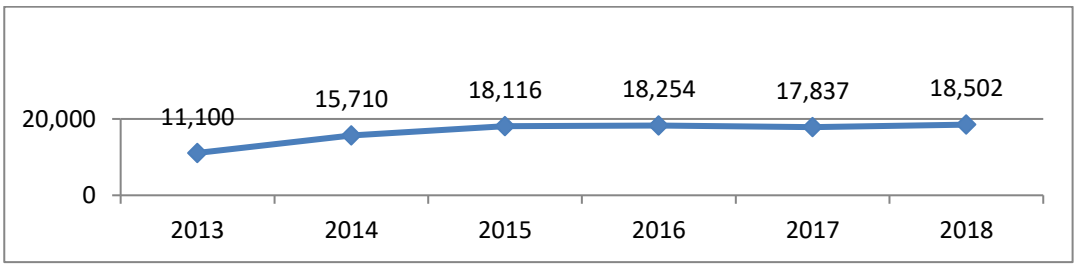

Булак: Кыргыз Республикасындагы маалыматтык- коммуникациялык технологиясы 2013-2017, 2018 ж.., УСК

Мамлекеттик менчик форма менен чарба жүргүзүүчү субъекттердин үлүшү, 2018-жылы, МКТны пайдалануу 45% ды түзгөн, жеке менчик менен - 55%.

Диаграмма 2.19

Мамлекеттик жана жеке менчик ишканалардын жана уюмдардын маалыматтык-коммуникациялык технологияларын өнүктүрүүнүн негизги көрсөткүчтөрү (даана)

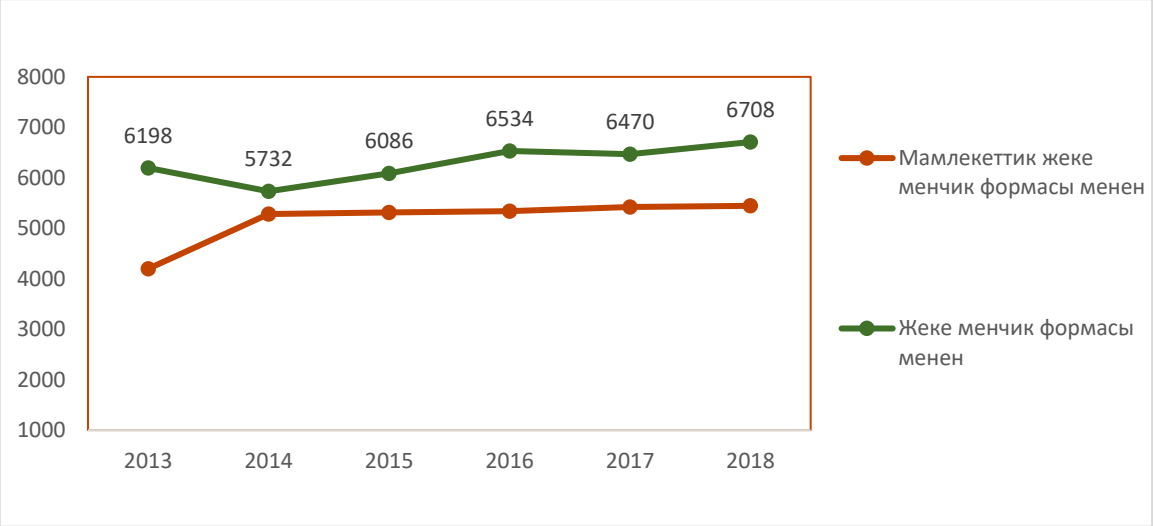

Булак: Кыргыз Республикасындагы маалыматтык- коммуникациялык технологиясы 2013-2017, 2018 ж.., УСК

Ишканалар жана уюмдардын өз эсебинен маалыматтык технологияларын өнүктүрүү жана эсептөөчү жабдууларды пайдалануу боюнча чыгымдары 10% га төмөндөгөн, мамлекеттик бюджеттин эсебинен 29% га көбөйдү, тартылган каражаттардын эсебинен - дээрлик 3 эсе өстү.

Диаграмма 2.20

Ишканалардын жана уюмдардын каржылоо булактары боюнча маалымат технологияларын жана иштеп чыгуу жана пайдалануу каражаттарын өнүктүрүүгө кеткен чыгышалары (млн с

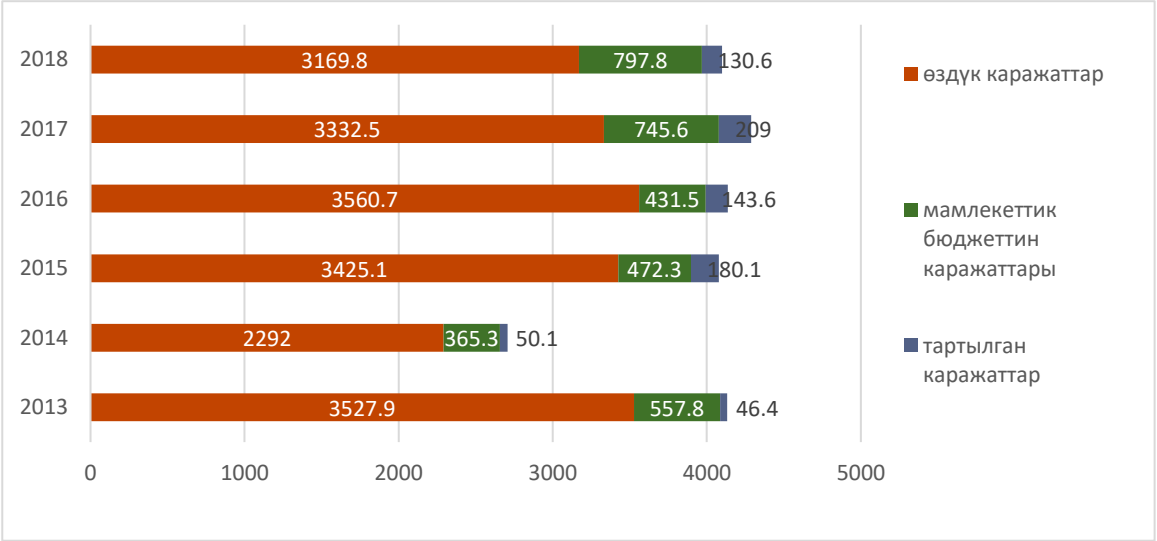

Булак: Кыргыз Республикасындагы маалыматтык- коммуникациялык технологиясы 2013-2017, 2018 ж.., УСК

Алдын-ала маалыматтар боюнча 2018-жылы жумуштуу калктын арасынан билим денгээли боюнча 15 жаштан жогору курактагылар жана "Маалыматтык технологиялар" тармактагында 28141 адам билим алышкан, анын ичинде: Баштапкы кесиптик билим берүү - 9,2%, орто кесиптик

- 32,9%, жогорку кесиптик билим берүү - 31,6%. Шаар калкынын айылга караганда. аталган багыттар боюнча кесиптик билими барлар - 80%, орто кесиптик билими барлар - 40% жана жогорку кесиптик билими барлар 70% га көп.

Диаграмма 2.21

Иш менен камсыз болгон калктын 2018-жылга карта "Маалымат жана байланыш" секторунда 15 жаштан жана андан улуу курактагылардын билим деңгээли (%)

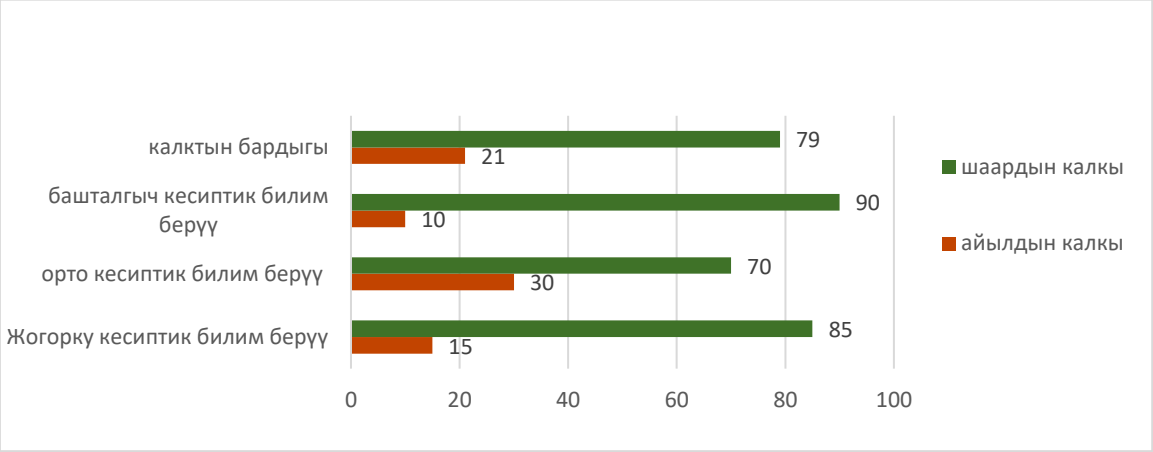

Булак : Статистикалык изилдөө жана квалификациясын жогорулатуу институту Кыргыз Республикасында санариптик өнүгүү денгээлин баалоо, УСК, 2019 ж.

2013-жылга салыштырмалуу 2018/2019- окуу жылында "Маалыматтык технологиялар" адистигинен башталгыч кесиптик билим алган бүтүрүүчүлөрдүн саны 8,5% га төмөндөдү, " Маалыматтык жана эсептөө техникасы", адистиги боюнча орто кесиптик билим алгандар - 2 эсе көбөйдү, "Техникалык илимдер" багытындагы жогорку кесиптик билим берүүнү тандап алгандар дээрлик 4 эсе азайган.

Диаграмма 2.22

Техникалык илимдер жана эсептөө техникасы адистиги боюнча бүтүрүүчүлөрдүн саны (миң адам)

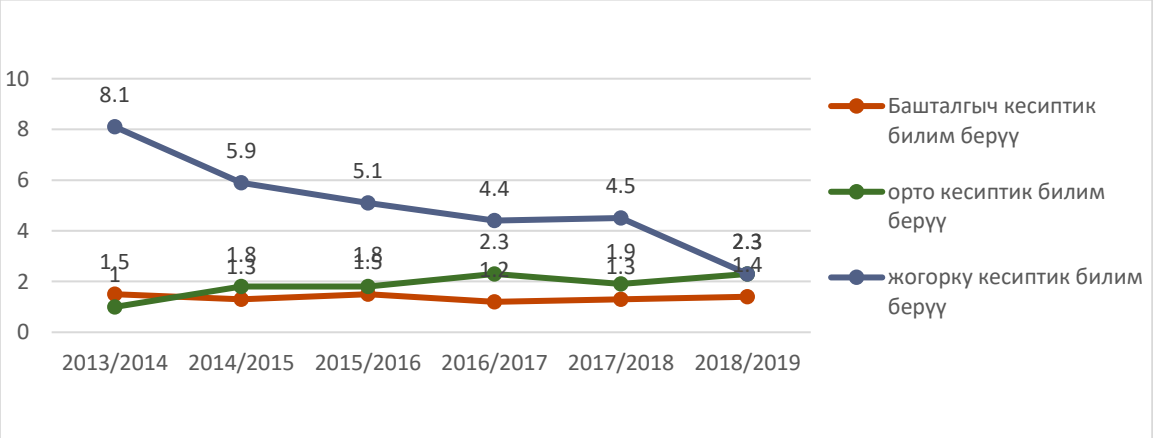

Булак : Статистикалык изилдөө жана квалификациясын жогорулатуу институту Кыргыз Республикасында санариптик өнүгүү денгээлин баалоо, УСК, 2019 ж.

Кыргызстанда санариптик өнүктүрүүнүн негизги кемчиликтерин ички жагымсыз жагдайлар менен түшүндүрсө болот:[29]

- айыл калкынын арасында санариптик сабаттуулуктун деңгээли төмөн;
- коммерциялык ишканалардын кызмат көрсөтүүлөрдү өнүктүрүүсүнө жарандардын катышуусу чектелген;

- санариптик өзгөртүп түзүү чөйрөсүндө мамлекеттик кызматкерлердин мүмкүнчүлүктөрү начар;
- коомдук уюмдардын арасында санариптик технологияларды билүү чектелген;
- санариптик технологияларды кайра табуучулук билим берүү программаларынын жоктугу;
- министрликтердин көпчүлүгүндө санарипти чагылдырылган маалыматтардын жоктугу;
- жарандар тарабынан электрондук кызматтарды колдонууну каалабагандыктан маалымдуулуктун жана коомдук-экономикалык мүнөздөгү башка себептер айынан ишенимдин жоктугу;
- керектүү квалификациядагы кадрлардын жоктугу;
- шаар менен айылдын калкынын ортосундагы санариптештирүү тенсиздиги.

Бул проблемаларды чечүү үчүн, жумушсуздарды кесиптик окутуу үчүн каржылоону жогорулатуу зарыл. Ошондой эле, бизнес жана билим берүү мекемелери менен биргеликте санариптик сабаттуулук боюнча курстарды иштеп чыгуу зарыл. Курстар ар кандай коомдук топтордун муктаждыктарына ылайыкташтырылган болушу керек (мисалы, улгайган, ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдарга).

Өз кезегинде, жарандардын маалымат технологияларын базалык көндүмдөрүн колдонуу менен мамлекеттик санариптик кызматтарды элге жайылтуу үчүн негизги жөндөмдүүлүккө ээ болот. Жарандарды окутууну мамлекеттик же коомдук заказ менен кесиптик билим берүү окуу жайларынын базасында уюштурууга болот. Бул маселеде жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ролу абдан маанилүү.

Кыргызстанда санариптештирүүнү өнүктүрүүдө эң маанилүү болуп, "Санариптик Кыргызстан 2019-2023"[12] санариптештирүү Концепциясын ишке ашыруу үчүн "Жол картасын" кабыл алуу болуп саналат. Атап айтканда, Кыргыз Республикасынын 2019-2022-жылдарга санариптик билим берүү системасын өнүктүрүү боюнча программаны ишке ашыруу иш планын иштеп чыгуу пландаштырылып жатат жана маалыматтык башкаруу түзүү жана жайылтуу (МБС), "Электрондук окуу куралдарын" иштеп чыгуу, ден сооолугунан мүмкүнчүлүгү чектелген адамдарга (ДМЧА) жогорку кесиптик билим алуу үчүн шарт түзүү алыстан дистанциондук окутуунун жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу үчүн Улуттук электрондук китепканасын түзүү жана бирдиктүү мамлекеттик (МС) билим берүүнү түзүү.

КБББ жана КБББ системаларына тиешелүү иш чаралар каралган эмес.

Б.1.5 Билим берүүгө жана КББУ системасына тиешелүү стратегиялык жооптор

2018-2040 -жылдарга[13] Кыргыз Республикасынын улуттук өнүгүү стратегиясы, кесиптик-техникалык билим берүү системасынын жана эмгек рыногунун туруктуулугун камсыз кылуу милдети каралган. Бул эмгек рыногунда талап кылынган божомолду методикасын түзүү жана эмгек рыногунун талаптарын баалоонун негизинде кайра каралып чыгат. Мамлекеттик-жеке өнөктөштүк негизде жана коомдук керектелүүчү суроо талаптардын негизинде жумушсуздарды окутуу жана кайра даярдоо, каржылык институттардын катышуусу менен, өкмөттүк эмес уюмдар, мамлекеттик бюджеттин эсебинен каржылануучу микро-кредиттик программалардын чакан жана орто бизнестин өкүлдөрүн тартуу менен аутсорсингге өткөрүп берүү пландаштырылып жатат. Жумушсуздарды окутуу жана кайра даярдоонун программалары заманбап маалыматтык технологияларды, интернет кызматтарын пайдалануу менен негизделет.

Адам ресурстарын жаатындагы мамлекеттик саясатты иштеп чыгуу, улуттук квалификациялык системасын жакшыртууга жана жайылтууга негизделет. Башталгыч, орто жана жогорку кесиптик билим берүү системасынын билим берүү кызматтарынын керектөөчүлөрдүн суроо-талаптарына жана квалификациялуу кадрлардын жумуш берүүчүлөрдүн талаптарына толук жооп берүү үчүн натыйжалуу механизмдери болот.

Натыйжага багытталган, анын ичинде билим берүүнүн бардык баскычтарында, бюджетти жөнгө салуу механизмин пайдалануу ченемдик каржылоону (киши башына) кошо алган башкаруу жана каржылоо менен камсыз кылынат.

Жаштар саясаты расмий жана расмий эмес билим берүү жана окутуу аркылуу, жаштардын чечимдерди кабыл алууга катышуусу үчүн жагымдуу шарттарды түзүүгө багытталган. Кыргызстандын жаш жарандарын ишке орноштуруу жана өздөрү үчүн артыкчылыктуу шарттарды түзүү болуп калат.

---

[12] КР Өкмөттүн буйругу 15 февраль 2019-ж. № 20-р

[13] КР Президентинин Указы 31-октябрь 2018-ж. УП № 221

Мамлекеттик саясат жумушчу күчүнүн сапатын жогорулатууга багытталган, иш менен камсыз кылуунун өсүшү жана артыкчылыктуу секторлордо рыноктогу суроо-талапты камсыз кылуу, эмгек рыногунда тармактык жана аймактык денгээлде болгон суроо-талаптын жана сунуштун ортосундагы дисбалансты жоюуга аракет кылат. Билим берүү системасы жана адистерди даярдоо эмгек рыногунун талаптарын эске алуу менен ишке ашат, ал өлкөнүн артыкчылыктуу экономикалык секторлоруна, адистештирүү жана аймактардын өзгөчөлүктөрүнө багытталган. Бул маселени Улуттук туруктуу өнүктүрүү кенеши координациялайт.

Б.1.6. Көйгөйлүү маселелерди эмгек рыногундагы жигердүү саясатты жүргүзүү жолу менен чечүүдө КББУ ролу

Жарандарды иш менен камсыз кылууга көмөктөшүү, эмгек рыногунда активдүү саясатка өбөлгө түзөт.

2018-жылы жумушсуздарга активдүү чараларды көрүүдө 35% камтыды, алардын ичинде кесиптик даярдоого жана кайра даярдоого 29% жөнөтүлдү, акы төлөнүүчү коомдук иштерди жүргүзүү үчүн - 71%. иш менен камсыз кылуу кызматтары негизинен КББ /КББУ ресурстарын колдонот.

жумушсуз жарандардын окутуу негизинен эмгек рыногунда керектелүүчү кесиптерге окутулат: ширетүүчү, чач тарач, компьютер оператору, бухгалтер 1С бухгалтер 1С программасын билген, ашпозчу, тикмечи, кызматтык менеджер, электр куроочу, айдоочу.

ЭСӨМ бюджетинде жумушсуздарды социалдык коргоого чыгымдар 0,5% га жакынды түздү, анын ичинде жумушсуздук боюнча жөлөк пулдарга – 0,03% же 35,0 млн.сом. Расмий жумушсуз жарандар үчүн окутууга чек боюнча төлөмдөрдүн суммасынын өлчөмү 5,0 миң сом өлчөмүндө белгиленген[32] . Ошону менен бирге катталган жумушсуздардын санынын 38% ишке орноштурулган.

Таблица 2.3.

2013-2018 –жылдарга Кыргыз Республикасындагы эмгек рыногун байкоо жүргүзүү[14]

Көрсөткүч	Ченөө бирдиги	2013		2014	2015	2016	2017	2018
Расмий статусу бар жумушсуздар	Миң адам	58,4		58,2	56,0	55,5	57,5	70,8
Иш менен камсыз кылуу чараларына камтылган жарандардын саны, анын ичинде:	Миң адам	30,4		34,3	34,8	29,4	27,2	25,0
- акы төлөнүүчү коомдук иштер (АТКИ)	Миң адам	21,1		24,9	25,3	21,1	19,7	17,7
- кесиптик окутуу	Миң адам	7,3		8,1	8,5	7,6	7,2	7,3
- микрокредит	Миң адам	2,0		1,3	1,0	0,7	0,3	-

[14] https://budget.okmot.kg/ru/exp_vedom/index.html

Көрсөткүч	Ченөө бирдиги	2013		2014	2015	2016	2017	2018
Иш менен камсыз кылуу чараларына активдүү катышпаган жарандардын камтылган саны, (жумушсуз боюнча жөлөк акча каражатын алгандар) иш менен камсыз кылуу органдарынан	Миң адам	0,4		0,4	0,5	0,2	0,1	-
Ишке орношкон жарандардын саны	Миң адам	39,7		48,1	50,7	45,6	43,0	27,1
Республика боюнча ДМЧА үчүн бектилген квота	Жумуш оруну/ бир жылга	755		673	624	553	690	601
ДМЧА ишке орношкондорунун саны анын ичинде:	адам	230		205	214	229	271	174
- ДМЧА үчүн квота берилген иш орундар	адам	100		160	156	166	150	69

Мындай маселе турат, иш менен камсыз кылуу иш чаралары кандай каржыланат.

ЭСӨМ бюджетинде жумушсуздарды социалдык жактан коргоонун чыгашалары 0,5, тегерегин түзөт, анын ичинде жумушсуздарга төлөнүүчү жөлөк акы алгандар – 0,03%.

Диаграмма 2.23

Эмгек рыногунун саясатындагы чараларга чыгашалар (пайыз)

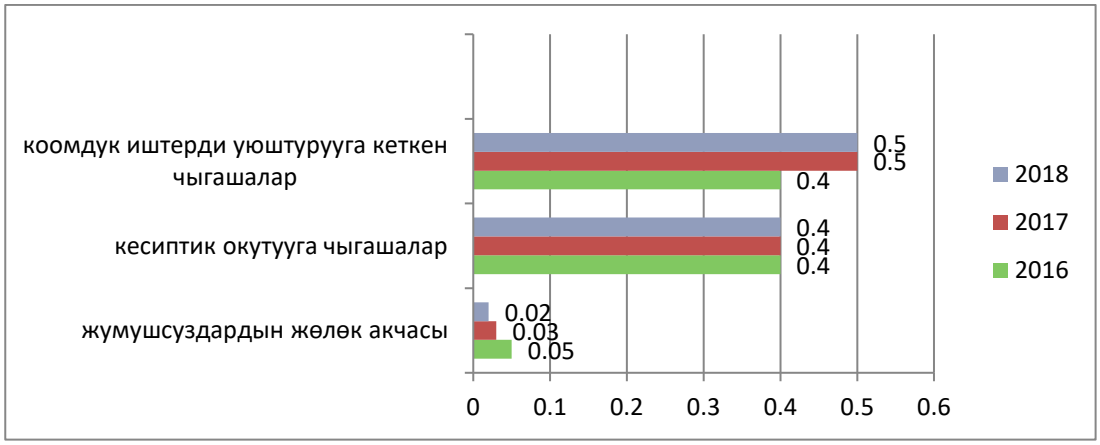

Булак: https://budget.okmot.kg/ru/exp_vedom/index.htm

2017-2018-жылдардын ичинде АӨБдүн "кесиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү"экинчи долбоорунун компоненти катары көндүмдөрдү өнүктүрүү фонду түзүлгөн. КӨФнун негизги максаты калктын кесиптик көндүмдөрдү өнүктүрүүгө болгон муктаждыктарын канааттандыруу, ошондой эле иш берүүчүлөргө кыска мөөнөттө жумушчу кадрларды даярдоодо жана квалификациясын жогорулатууда көмөк көрсөтүү болуп саналат. Бул мезгилдин ичинде

81 окуу жайда 17 503 адам окуудан өткөн. Алардын ичинен өлкөнүн бардык аймактарындагы конкреттүү ишканалардын жана уюмдардын 54% ы буйрутмасы боюнча. 2019-жылы 5000 адамды гендердик теңдештикти сактоо менен окутуу пландаштырылууда, (аялдар 30% дан кем эмес) 0,5 млн. АКШ долларын түздү. Азыркы учурда анын ведомстволук уюмдарга таандыктыгы боюнча КӨФ институтташтыруу, каржылоо курамын уюштуруу маселелери чечилгени турат.

Б.1.7 Кесиптик көндүмдөргө талаптарды аныктоо жана КББУ камсыз кылууда анын таасири

Эмгек ресурстарга талаптарды болжолдоо методикасы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2012-жылы 26-марттагы № 203 токтому менен бекитилген. Өлкөнү социалдык -экономикалык жактан өнүктүрүү максатында, эмгек рыногунун суроо-талаптарына ылайык келген, кадрларды даярдоо жана кайра даярдоону пландоо стратегиясы боюнча иш чараларды иштеп чыгуу үчүн, эмгек ресурстарынын талаптарын болжолдоо керек.

Республиканын эмгек рыногунда эмгек ресурстарга суроо-талаптын жыйынтыктары, өлкөнүн экономикалык тармагынын муктаждыктарына ылайык, адистерди даярдоонун көлөмүн жана түзүмдү аныктоо болуп саналат.

Болжолдоо ыкмасы айкалышат:

- Кыргыз Республикасынын коомдук-экономикалык жактан өнүктүрүү стратегиялары, макроэкономикалык көрсөткүчтөрдүн негизинде эсептөө жана аналитикалык ыкма;
- иш берүүчүлөрдүн түз муктаждыктарынын негизинде эксперттик баалоо ыкмасы.

Эсептөө жана аналитикалык ыкманын негизинде даярдоодо, эмгек ресурстарына муктаждыктарынын болжолдоо, ички дүң продукциясынын болжолдоолорун, экономика тармактарын өнүктүрүү жана жаңы жумушчу орундарын түзүүнү эске алат.

Эмгек ресурстарына муктаждыктарын болжолдоону топтоо, иш менен камсыз кылуу чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу мамлекеттик органы тарабынан даярдалат.

Эксперттик баа берүү ыкмасынын негизинде, ишканаларда, уюмдарда жана мекемелерде иштеген кызматкерлердин учурдагы жана келечектеги саны тууралуу маалыматты чогултуу үчүн, кесиптер аралык, адистиктер жана кыска мөөнөткө түзүлгөн кызматтар (1 жыл) жана орто мөөнөттүү (3-5 жыл) кызматтар боюнча, кадрларга болгон муктаждыктарын пландоону иш берүүчүлөрдүн сурамжылоо жолу менен иштелип чыгат.

Көпчүлүк учурда туруктуу, толук мониторинг жүргүзүү үчүн, бир топ убакыт жана материалдык чыгымдар сарпталат, анткени ишканалардын саны көп болгондуктан кыйынга турат, ошондуктан иш берүүчүлөргө сурамжылоону тандап жүргүзүү сунушталат.

Эксперттик баа берүү ыкмасынын артыкчылыгы, иш берүүчүлөрдүн түздөн-түз катышуусу болуп саналат. Алдын ала болжолдоп баалоо, иш орундарын көбөйтүү же азайтуу жана (же) жаңы жумушчу орундарын түзүүнү иш берүүчү жеке өзүнүн баалоосу менен негиздейт. Ыкманын кемчиликтери маалыматтарды чогултуунун татаалдыгына жана аны кайра иштеп чыгууга байланышкан.

Эмгек ресурстарына болгон суроо-талаптардын топтомосу, квалификациялуу кадрларды даярдоого пайдалануу үчүн жана ошондой эле иш менен камсыз кылуу чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын интернет-сайтында жайгаштыруу үчүн Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигине жиберилет.

Ошондой эле, улуттук экономика тармактарынын жумушчу күчүнө болгон муктаждыктарын болжолдоо ыкмаларынын негиздери Экономика министрлигинин буйругу менен бекитилген.

Квартал сайын Улуттук статистика комитети тарабынан эсептелип турган, максаттуу өзгөрүлүп туруучу ыкма болуп, иш менен камсыз кылуу жана жумушсуздук аталат.

Муктаждыктарды болжолдоо жана эмгек күчүн сунуштоо менен эки негизги ыңгайлуу мамилеге көңүл буруш керек. Биринчи ыкма, кыска мөөнөттөгү өзгөрүүлөр боюнча жакынкы келечекте эмгек рыногунун көрсөткүчтөрү менен бирге негизделген, эгер алар бар болсо. Экинчи ишке орноштуруу / жумушсуздуктун ортосундагы өз ара байланыштын жана экономикалык өсүштүн. экономикалык теориянын негизинде (мисалы, Оукена мыйзамы) аныкталган.

Алдын ала болжолдоо төмөнкү кадамдарды камтыйт: милдеттерди аныктоону; маалымат чогултуу: статистикалык маалыматтар; алдын ала болжолдонгон бир нече өзгөчөлүктөрүн талдап изилдөө; моделди тандоо, аларга баа берүү жана текшерүү; пайдаланууга жана алдын ала болжолдонгон моделин баалоо.

Кыргыз Республикасынын Эмгек жана социалдык өнүгүү министрлиги "20-тобунун кесиптик окутуу стратегиясын колдонуу" ЭЭУ долбоорунун алкагында эмгек рыногун талдоо жана кесиптик-техникалык билим берүү тутумунун тармагында (КТББ) кадрларды бүтүрүүнү

пландаштыруу Кыргыз Республикасынын аймагында (Чүй облусунун).компетенттүү уюмдар, коомдук өнөктөштөр жана эксперттер практикалык көндүмдөрүн калыптандыруу боюнча пилоттук долбоор аяктады. Биринчи жолу пилоттук долбоор боюнча эмгек рынгунда иштеген кесиптик жана квалификация структурасына терең талдоо жана кыска мөөнөткө 3 жылга чейин айрым кесиптер боюнча кадрларга суроо-талаптын сунушунун динамикасын көрсөткөн талдоо жүргүзүлгөн. Аныкталган эмгек рыногундагы талаптарды жана учурдагы квалификациялуу кадрлардын жумушсуздугун баалоо боюнча маасалык кесиптер боюнча лицейлерге, жогорку окуу жайларынын колледждерде жана ЖОЖдордун муктаждыктарын эске алуу менен. окуу кадрларды бүтүрүү боюнча сунуштар иштелип чыккан.

Чүй облусунда квалификациялуу кадрларга суроо-талаптын жана сунуштун талдоо төмөнкүдөй олуттуу чектөөлөргө ылайык ишке ашырылган. Чогултулган маалыматта эмгек рыногунун катышуучуларынын кесиптик идентификациясын аныктоого мүмкүнчүлүк берген эмес (экөө тең иштеген жана жумушсуз) жүзөгө ашырууга жол берген эмесмин ", кесиби" же "адистиги", категориясы жок. Маалыматта жумуш издегендердин бир кыйла бөлүгүн жумуш ордунда алган кесиптик чеберчилигин, кесибин жокко чыгарып, четке кагат. Сурамжылоого катышкандар кесипти өздөрү компетенттүү деп караса, жумушсуздарды каттоодо же да, дайыма үй кожейкелерин сурамжылоодо документтештирилбейт.

Бул чектөөлөрдү жоюу үчүн жумушсуздарды каттоо формасын карап чыгуу керек, иш менен камсыз кылуу кызматы жана билим берүү мекемелеринин ортосундагы кесиптердин аттарын дал келүүсү боюнча макулдашуу болуш керек, жумушчу күчүнүн кесиптери жана квалификациясынын структурасы жөнүндө кошумча суроолор юридикалык жактарга үзгүлтүксүз отчет кабыл алуу формасына өзгөртүүлөрдү киргизүү, бир булактан алынган маалыматтарга жана катталган жумушсуздукту эсептөө ыкмасынын методологиясына өзгөртүүлөрдү киргизүү зарыл.

Ошондой эле, эмгек рынгунда кесиптерде тажрыйбалуу кызматкерлер үчүн учурдагы жана келечектеги муктаждыктарын абалы тууралуу маалыматтарды чогултуу, иштетүү, маанисин жана маалыматты колдонууга байланыштуу агенттиктер, кызматтар жана министрликтердин ортосундагы ыйгарым укуктарды бөлүү жөнүндө чечим кабыл алууну талап кылат.

Азыркы учурда Кесиптик-техникалык билим берүү системаларына сунуштарын иштеп чыгуу, аны колдонуу үчүн жана суроо-талапты талдоо боюнча методологияларды бекитүү боюнча иш жүргүзүлүп жатат. Андан тышкары, изилдөө үчүн мамлекеттик коомдук тартип боюнча жеке агенттиктер тартылышы мүмкүн.

2020-жылдан тартып Кыргыз Республикасынын Эмгек жана социалдык өнүктүрүү министрлиги, ЮНЕСКОнун статистика институту жана эл аралык статистикалык классификация сабактары МСКЗ -2008 тарабынан жумушчу кесиптердин жалпы республикалык классификаторлорун иштеп чыгуу пландаштырылууда.

Б.1.8 Мигранттарды жана качкындарды КББУ жардамы менен колдоо

Качкындар жөнүндө Кыргызстан көпчүлүк эл аралык келишимдерде жана конвенцияда кол койду. Ошону менен бирге, Кыргызстан качкындарга жардам берүүгө аракет кылып жана өзүнүн экономикалык мүмкүнчүлүктөрүнө ылайык, алардын көйгөйлөрүн чечүү үчүн милдеттерди алган. Бирок, өлкөнүн экономикалык мүмкүнчүлүгү алсыз. өнүккөн Батыш өлкөлөрүндөгүдөй болуп, батирлер, иш менен камсыз кылуу, жогорку жөлөк акча каржаты менен, зарыл болгон бардык нерселер менен аларга жардам берүүгө эч кандай малекеттин мүмкүнчүлүгү жок. Качкындар бул жагдайды түшүнсө да, өнүккөн өлкөлөрдө экинчи үйү катары жагымдуу жер издеп келишет.

Кыргыз Республикасынын билим берүү мекемелеринде чет өлкөлүк жарандарды даярдоо, кайра даярдоо, Кыргыз Республикасынын жарандарын чет өлкөлүк билим берүү мекемелеринде окуткандай эле окшош, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ортосундагы түзүлгөн эл аралык келишимдер боюнча, билим берүү мекемелери ошондой эле жеке жарандардын келишимдерине ылайык ишке ашырылат. (2003-жыл, №92 "Билим берүү жөнүндө" Мыйзамы 49 б.).

2018-жылы Мамлекеттик миграция кызматы алдындагы Маалыматтык-консультациялык борбору 8258 жумушсуз жарандарда ишке орношту: Россия Федерациясында (430 адам), Түркиянын (6598 адам), Корея Республика (412 адам), Германия (255 адам), Бириккен Араб Эмираттарындагы (197 адам) ж. б.

Иш менен камсыз кылуу боюнча жеке агенттиктердин колдоосу менен жүзөгө ашырылат. Бүгүнкү күндө рыноктун 85 катышуучусу жарандарга Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык 14 өлкөдө ишке орноштуруу боюнча кызматтарды көрсөтөт.

Чет өлкөгө ишке орноштуруу өзүнө кесиптик жана укуктук даярдыктан милдеттүү түрдө өтүүнү камтыйт. Ошондой болсо да, Санкт-Петербург мамлекеттик автономдуу мекемеси "эмгек ресурстар борбору", квалификациясын ырастоочу шарты менен, троллейбустун 100 айдоочусун жумушка алууну жарыялады. Же үч тараптуу макулдашуунун чөйрөсүндөгү кызматташтык алкагында Японияга КР жарандарын ишке орноштуруу боюнча Джапан Стайл тренинг борбору жана "IBS Association Cooperative "сестралык иш» адистиги боюнча, карыларды багуу боюнча бүтүрүүчүлөрдү топтоо жарыяланды. Казакстанда иштөө үчүн слесарь - оңдоочулар, фрезеровщиктер, токарлар, айдоочулар, автогрейдеристтер, бульдозеристер, квалификациясына жок 5-6 разряда электромонтажниктер талап кылынды.

Кесиптик башталгыч билим берүү окуу жайларында жарандарды расмий эмес билим берүүдө (валидация) окутууну таануу жана баа берүү борборлорун (тастыктоо) түзүү боюнча ченемдик укуктук актыларды иштеп чыгуу боюнча иштер жүргүзүлүүдө.

Башка маалымат табылган жок.

Б.2 Эмгектенүүгө жана ишкердикке окутуу

Б.2.1 Иш орундарын түзүү жана КББУ

Кыргыз Республикасынын аймагында башталгыч жана орто кесиптик билим берүүнүн [15]билим берүү уюмдарында бүтүрүүчүлөрүн байкоо жүргүзүү боюнча жөнүндө жобого ылайык, башталгыч жана орто кесиптик билим берүүнүн бүтүрүүчүлөрүн көз салуу боюнча иш-чаралар туруктуу негизде жүргүзүлүп турат. Мисалы, 2016-2017-окуу жылында бүтүрүүчүлөрүнүн дээрлик 81% жумуш менен камсыз болгон, 80% Кыргызстанга иштешет, 69% - өз адистиги[16] боюнча иштешет.

2018-жылы ОКОЖ дын бүтүрүүчүлөрүн сурамжылоо боюнча иш жүргүзүлдү. Берилген маалыматтарга ылайык, 2017-жылдын бүтүрүүчү курстарынын студенттерин жана бүтүрүүчүлөрүн сурамжылоо 26 КР Мамлекеттик орто кесиптик билим берүү окуу жайларында өткөрүлдү. Сурамжылоого жалпысынан 2017-жылы бюджетте окуган 4692 бүтүрүүчүлөр катышты. Алардын ичинен бүтүрүүчүлөрдүн 53% ишке орношкон, бүтүрүүчүлөрдүн 28% жогорку окуу жайында билим алуусун улантып жатышат. ОКОЖ бүткөндөн кийин ишке орношпогон бүтүрүүчүлөрдүн үлүшү 19% ды түзөт.

Б.2.2 КББУ тармактарында ишкердикти өнүктүрүү үчүн чара көрүү саясаты

Башталгыч жана орто кесиптик билим берүүнүн окуу пландарына окутуунун ар кандай 2 жана 3-жылдык окутуу мөөнөтү менен 120 саат көлөмүндөгү 60 саат - МЖАК боюнча мектептер үчүн 10 ай мөөнөтү менен, 40 сааттык "Ишкерчилик жана бизнес негиздери" жаңы сабактар киргизилген. Бул кесиптик окуу жайлардын бүтүрүүчүлөрүнө бизнес уюштуруу жаатында билим алууга мүмкүнчүлүк берет.

Резюме жана Б блок боюнча аналитикалык корутундулар

Формалдуу эмес сектордо иш менен камсыз кылуу деңгээли жогору экендигин эске алуу менен (71%) окуу жайлардын бүтүрүүчүлөрүн ишке орношуусуна көзөмөл жүргүзүүдө, белгилүү бир кыйынчылыктарды пайда кылууда. Бүтүрүүчүлөрдүн көзөмөлдөө бул кыйынчылыктарды азайтуу үчүн курал катары колдонулат.

КР Эмгек жана социалдык өнүктүрүү министрлиги тарабынан эмгек китепчелерин жана эмгек келишимдерин санариптештирүү боюнча иштер жүргүзүлүүдө. Чарба жүргүзүүчү бардык субъекттер тарабынан ишке орноштурулган электрондук маалымат базасын киргизүү келечекте бүтүрүүчүлөрдү көзөмөлгө алууга мүмкүндүк берет. 2018-жылы жаңы түзүлгөн жумуш орундарынын эң чоң үлүшү (93%) экономиканын формалдуу эмес секторуна туура келди. Мындан тышкары, эмгек мамилелериндеги укуктук сабаттуулуктун деңгээлинин төмөндүгү байкалат.

Бул сектордо иштеген жарандардын эмгектик укуктары мыйзам менен корголбогондугун белгилөө маанилүү. Ушул жерде иштегендер көптөгөн эмгектик укуктарынан жана социалдык

[15] Бүйрук БИМ КР 20.09.2016 г. № 1307/1

[16] http://kesip.kg/

жактан коргоосунан ажыраган, өтө аялуу жана корголбогон абалда калышууда. Формалдуу эмес сектордун масштабдуулугу экономиканын өнүкпөгөнү менен түздөн-түз байланышкан.

2018-жылдагы жаштар арасындагы жумушсуздуктун деңгээли ошол бойдон жогору болуп калууда, (5%), ортореспубликадан жогору, ал 11% ды түздү.

2018-жылы эмгек рыногунда саясаттын активдүү чараларына жумушсуздардын бардыгы 35% камтылды, алардын ичинен кесиптик окутууга жана кайра окутууга 29% гана багытталган. Иш менен камсыз кылуу кызматтары негизинен орто жана башталгыч кесиптик билим берүү системасынын ресурстарын пайдаланат. Мында ЭСӨМ бюджетинде жумушсуздарды социалдык коргоого чыгымдар 0,5% га жакынды түздү, анын ичинде жумушсуздук боюнча жөлөк пулдарга – 0,03% же 35,0 млн.сом. Расмий жумушсуз жарандар үчүн окутууга чек боюнча төлөмдөрдүн суммасынын өлчөмү 5,0 миң сом өлчөмүндө белгиленген, ал эми окуунун наркы бир нече эсеге көп.

Айыл калкынын арасында санариптик сабаттуулукка деңгээли төмөн экендиги байкалат, мамлекеттик уюмдардын кызматкерлеринин арасында санариптик технологияларга маалыматка ээ болууну жөнүндө чектелген, жарандардын тарабынан ишенбөөчүлүк жана алардын электрондук кызмат көрсөтүүлөрдү пайдалануу каалабагандык, бул кабар болуусунун жоктугуна жана социалдык-экономикалык мүнөздөгү башка себептерге ылайык; керектүү квалификациядагы кадрлардын жоктугу, ошондой эле шаардык жана айылдык калктын ортосунда санариптик теңсиздиктин тобокелдиги.

2018-2040-жылдары Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясында кесиптик билим берүү системасы жана эмгек рыногунун макулдашуусун камсыздоо милдети коюлган. Жумушсуздарды окутуу жана кайра окутуу боюнча программалар алдыңкы маалыматтык технологияларды, онлайн-кызмат көрсөтүүлөрдү пайдалануга негизделиши керек. Азыркы учурда туруктуу социалдык жана технологиялык өзгөрүүлөрдүн шарттарында иштөөгө даяр адистер талап кылынаары белгилүү.

Жарандардын маалыматтык технологияларды колдонуунун базалык көндүмдөрүн алуусу мамлекеттик санариптик кызмат көрсөтүүлөрдү жайылтууга өбөлгө түзөт.

Сунуштар:

1. Кесиптик окутуу үчүн акы төлөөнү жогорулатуу маселесин белгиленген өлчөмдө каржылоо булактарын аныктоо менен иштеп чыксын жана сунуштарды киргизсин.
2. Коммерциялык компаниялар жана окуу жайлар менен өнөктөштүктө санариптик сабаттуулук курстарын иштеп чыгуу жана бардык лицейлерде жана колледждерде киргизүү. Курстар ар кандай социалдык топтордун (мисалы, жаштар, кары-картаңдар, майыптуулугу бар адамдар ж.б.) талаптарына адаптацияланууга тийиш. Жарандарды окутууну кесиптик-техникалык билим берүү мекемелеринин базасында муниципалдык же мамлекеттик социалдык заказ боюнча уюштурууга болот.

3. Жаштардын жумушсуздугун кыскартуу жана жумушчу кесиптердин кадыр-баркын жогорулатуу максатында калктын ар кандай катмарлары үчүн эмгек рыногундагы кырдаал тууралу кыйла кеңири маалымат берүү зарыл. Калкка маалымат берүү үчүн ар түрдүү форматтарды жана мүмкүндүктөрдү колдонуу.
4. Жумушсуздарды каттоо боюнча каттоону чектөөнү кайра карап чыгуу, анткени ички миграция өсүүдө, ал эми жашаган жери боюнча каттоосу жок адамдардын окууга жетишүүсүн чектейт.
5. Квалификациялуу жумушчу күчкө болгон суроо-талапты талдоо методологиясын институтташтыруу

Түзүмдүк блок В: социалдык чөйрө жана КББУ жеке суроо-талап

В1. КББУ КАТЫШУУ ЖАНА ӨМҮР БОЮ ОКУТУУ

В.1.1. КББУ КАТЫШУУ

Маанилүү факторлордун бири негизги 28 жашка чейинки адамдар үчүн, КББ программаларына алгачкы жолу окугандар үчүн кесиптик билим берүүнүн акысыз, жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу.

Кесиптик башталгыч билим берүү тутумуна окутуу үчүн акыркы кезде, кесиптик жана жалпы орто билим берүүнү акысыз алуу мүмкүнчүлүгүнө жагымдуу шарттарды түзөт, бирок окуучулардын контингенти көбөйбөйт.

Кесиптик башталгыч билим берүү системасында студенттердин бюджетте окутууда акыркы беш жыл аралыгындагы саны 25-27 миң адам туруктуу бойдон сакталууда. Орто кесиптик билим берүү боюнча окуучулардын жалпы саны 90 миң адамдан тегерегинде аралыкта турат. Ошол эле учурда контрактык негизде окутуу боюнча студенттердин саны басымдуулук кылат.

Ошол эле учурда орто кесиптик билим берүү системасында окуучулардын жалпы саны 90 миң жана андан ашык чегинде болот. Мында контракттык окутууда окуучулардын саны басымдуулук кылат.

Ошол эле учурда КР УСК маалыматтарына ылайык, экономикалык активдүү калктын саны өлкөдө өсүп жатат, 2 547, 4 адам (2017-ж.), алардын ичинен кесиптик билими жоктор 1 577,1 адам.

Таблица 3.1

КБББ жана КБББ жаштарды камтыган пайызы (калктын 15-17 жаш курактагылар).[61]

жыл	2015	2016	2017	2018
	11,5%	11,6%	12,2%	12,0%

Жогорку класстарда окутуунун натыйжалары

Жалпы билим берүүчү мектептерде окутуунун төмөн деңгээлин белгилөө керек, балдар абдан төмөн деңгээлдеги даярдоодон кийин 9-класстан келишет. Мурда Кесиптик башталгыч билим берүү системасы үчүн бул көйгөйлү маселе болгон эмес, т. к. кирүү экзамендерин өткөрүү практикаланбайт, татаал эмес тестирлөөгө жол берилет.

Бирок 2017-2018-окуу жылында КР ББИМ биринчи жолу дүйнөлүк практика иштелип чыккан ОО программаларын ишке ашыруучу негизги жана жалпы орто билим берүү пайдалануу менен жаңы жол-жоболорун жана шаймандарын баалоо, билим берүүнүн сапатын эске алуу менен аккредитациясы өткөрүлдү. Аккредитацияга жалпы билим берүү дисциплиналары боюнча, республиканын көпчүлүк региондорунан шаар боюнча 5 жана айылдык аймакты камтыган– 11 кесиптик лицейлер тартылган.

Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин эксперттик комиссиялардын Коллегиясынын корутундуларынын негизинде аккредитациядан өтүштү:

- 5 билим берүү уюмдардын 5 жылдык мөөнөткө аккредитациялоодон өткөн - 31% ын түзөт

- мөөнөтү 1 жылга – 11 билим берүү уюмдары - 69%;

- аккредитацияланган эмес билим берүү уюмдары болгон жок.

2018-жылдан тартып аккредитациялоонун бул формасы милдеттүү болуп калат, эми окуу жайлары, анын ичинде кесиптик лицейлер да аккредитациялоо жыйынтыгы боюнча, жалпы билим берүү даярдыгынын сапаты үчүн да жоопкерчиликте болушу керек.

Окутуунун жыйынтыктарын өлчөө үчүн жогорку класстарда улуттук стандарттык тесттен мектеп жок, Улуттук окуучулардын окуудагы жетишкендиктерин баалоонун (ОБЖУБ) тышкары, ал мурда 8-класстын окуучуларына карата көрсөтүлсө. ОБЖУБ максаты объективдүү жана илимий негиздүү түшүнүктү алуу болуп саналат, 8-класстардын окуучулары кайсы жөндөмдө колдонуудагы улуттук стандартта билим берүүгө ылайык билишет. Баалоо 2017-жылы бүткүл Кыргызстан боюнча үч тилде (кыргыз, орус жана өзбек) жүргүзүлгөн.

Баалоо үчүн үч предмет аныкталган: математика, окуу жана окуган текстти түшүнүү жана табигый илимдер (химия, физика, биология жана физикалык география). Бул баалоодо жетишкендиктин төрт баскычтары таанылган: базалык төмөн, базалык, базалыктан жогорку жана жогорку денгээлде.

окуучулардын математика боюнча билимдин натыйжалары 2017-жылы текшерилген 35,1% базалык деңгээлинде же андан жогору экендигин көрсөттү (тиешелүү түрдө 15,7% жана 29.1% 2007 жана 2009). Бирок, бул жыйынтык дагы эле төмөн болуп саналат, окуучулардын 18,4% негизги базалык денгээлде гана жыйынтыгы бар, 13,8% жана 2,9% базалык денгээлден жогору жана жогорку деңгээл. 2017-жылы орточо балл 524,4 болчу; бул мурдагы жылдарга караганда жогору болуп саналат.

Диаграмма 3.1

8-класстын окуучуларынын математика боюнча жетишкендиктеринин жыйынтыгы ОБЖУБ

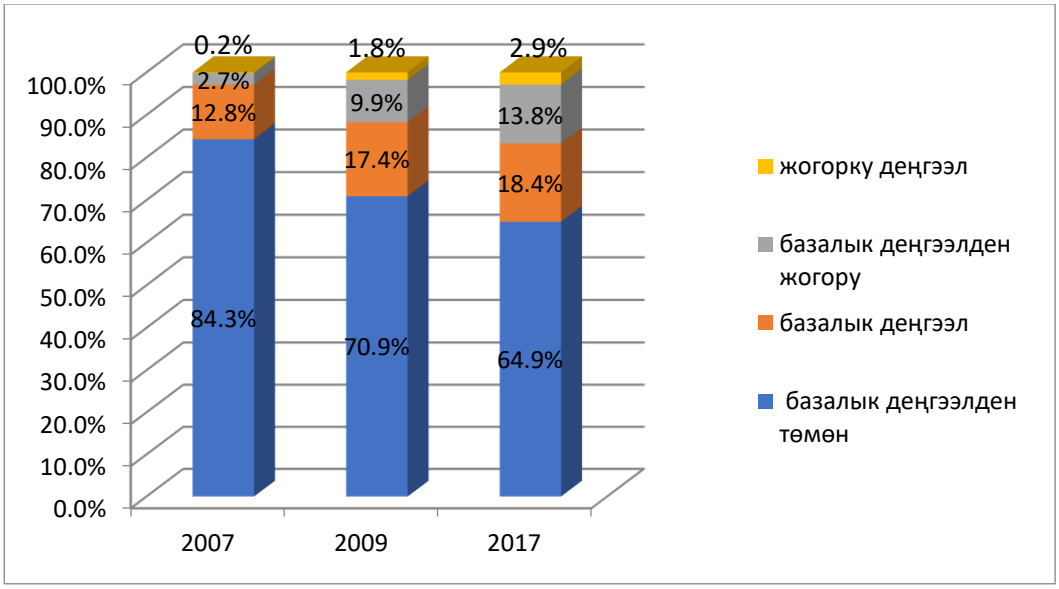

Булак : Отчет ОБЖУБ, *ЦООМО 2017*

Диаграмма 3.2

8-класстын окуучуларынын окуу жана түшүнүү боюнча жетишкендиктеринин жыйынтыгы ОБЖУБ

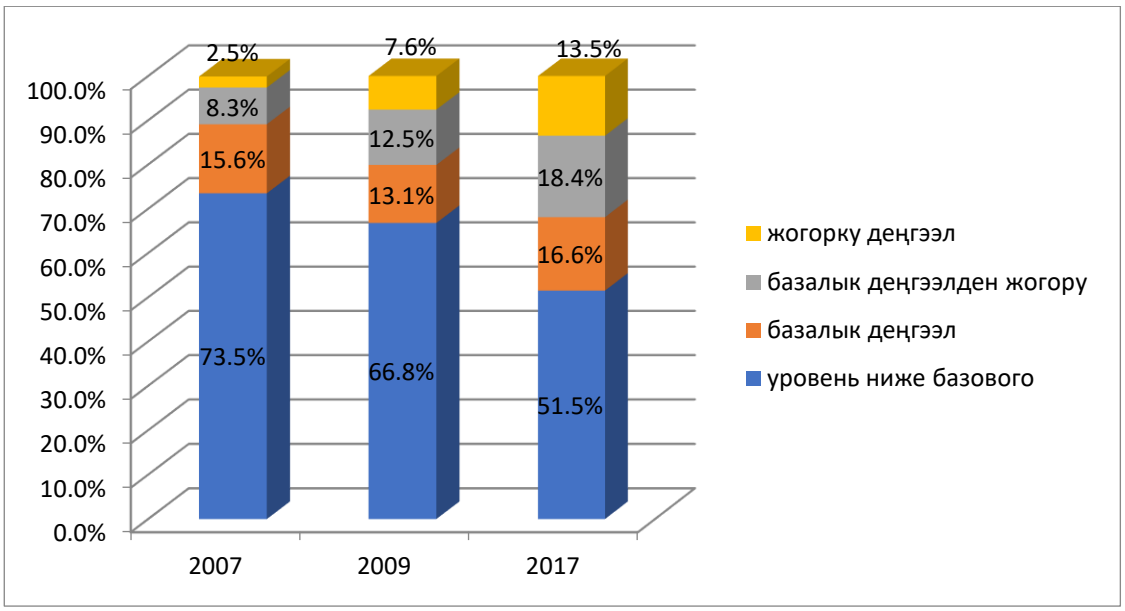

Булак : Отчет ОБЖУБ, *ЦООМО 2017*

2017 жылга чейин ОБЖУБ 8-класстардын окуучуларынын арасында төмөн упайлар, табигый илимдер боюнча белгиленген, бирок, бул жерде олуттуу жакшыртууга жетишилди. 2009 -жылы 8-класстын окуучуларынын 10% дан көбүрөөгү базалык деңгээлге жетти же 18,2%, 2014 жана 23,4% 2017 салыштырмалуу жогору болду. Билими жана тажрыйбасы базалык 2017-жылы жогору деңгээлде көрсөткөн 8-класстын пайызы 4,5% өскөн, бул 2009-жылдагы көрсөткүчтөн гана жогору эмес, ал эми 2007-жылы деңгээлден жогору. Салыштырмалуу жогорку билим жана билгичтик көрсөткүчүнө карата 2007-жылы эле аз бойдон калууда.

Диаграмма 3.3

8-класстын окуучуларынын табигый илимдер боюнча жетишкендиктеринин жыйынтыгы ОБЖУБ

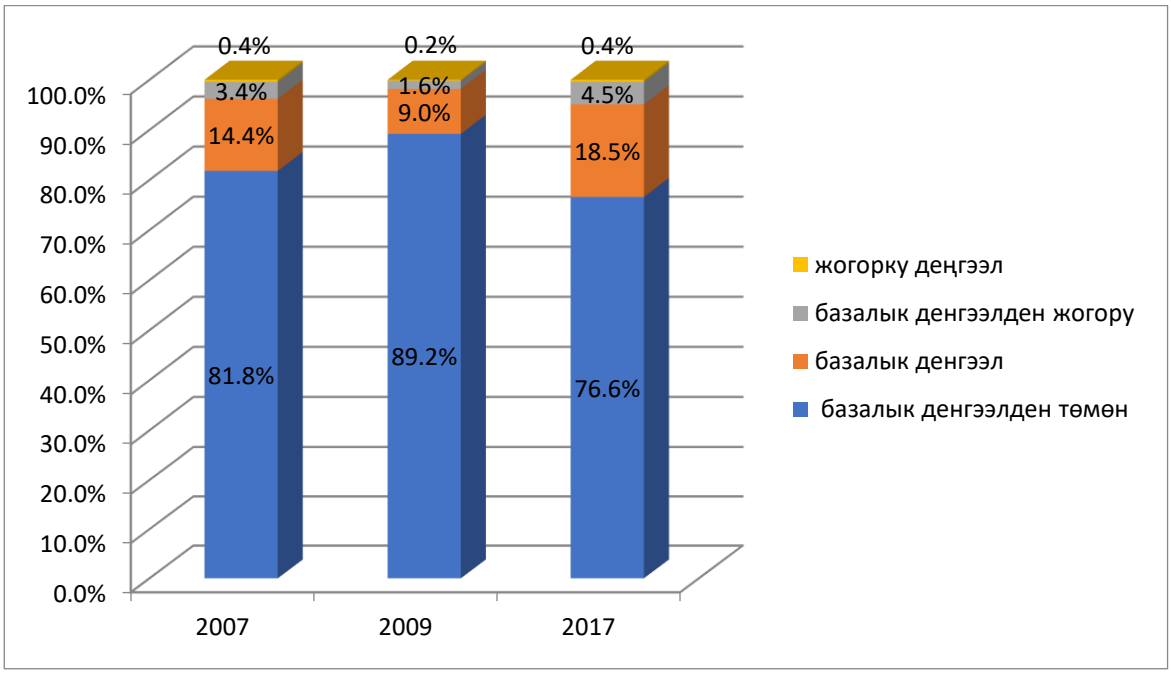

Булак : Отчет ОБЖУБ, *ЦООМО 2017*

Өлкөдө 120,0 миң адам 9-классты бүтүрбөй калган 15-29 жаш курактык топтогу адамдар бар. Алар мындан ары билим (башталгыч кесиптик орто,) даражасын жогорулатууга мүмкүнчүлүктөрү чектелген, бирок кыска мөөнөттө кесип алууга болот.

Бирок Кыргыз Республикасынын "Кесиптик башталгыч билим берүү жөнүндө" Мыйзамына ылайык, алар кесиптик билим берүү окутуу мөөнөтү-1-2 жыл (аттестатты алууга укугусуз орто билими тууралуу) ала алышат, "Зарыл учурларда негизги жалпы билими жок жарандарга, кесип алуу үчүн шарттар түзүлөт." Каалаган учурда, алар кечки мектепте негизги көлөмдө (9-класстар) билим алууга болот. ИСО маалыматы боюнча 2018-жылы 1-2 жылдык мөөнөткө окутуу үчүн базалык билими жок 14 адам келип түшкөн.

Бул тууралуу КББББ системасында окуган мезгилинде окуучуларды Куралдуу күчтөргө кызмат өтөө үчүн чакыруудан бошотууну Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2000-жылдын 21.06. № 365 Токтомунун негизинде, кароого болмок, бирок, "КР Өкмөтүнүн 23.04.1993 № 173 "КР айрым категорияларындагы жарандардын аскердик кызматты өтөөгө чакырууну кийинкиге калтыруу жөнүндө" токтомуна 2014-жылдын 25-июлундагы № 424 Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтомуна толуктоолорду киргизүү менен, бул ченем жокко чыгарылган.

Окутуунун альтернативдүү формаларын колдоо жана өнүктүрүү максатында экстернат формасындагы башталгыч кесиптик билим алуу жөнүндө жобо иштелип чыккан. Бирок окутуунун мындай формасына чектөө коюлган, анткени кесиптик даярдоо атайын материалдык-техникалык базанын, процесстердин өзүнчө аткарылышын педагогикалык контролдоонун болушун талап кылат. Ошондуктан 2007-жылдагы 13.02. №54 "Экстернат формасында башталгыч кесиптик билим алууга жол берилбеген кесиптердин жана адистиктердин тизмеси жөнүндө" КР Өкмөтүнүн токтому кабыл алынган.

Азыркы учурда Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-жылдын 26-июнундагы № 354 “Аралыктан билим берүү технологиясын колдонууну жөнгө салуучу ченемдик укуктук актыларды бекитүү жөнүндө” токтомунда аралыктан окутуу мүмкүнчүлүгүн киргизүү каралууда. Ошону менен бирге, кабыл алынган чараларга карабастан бир катар проблемалар бар, алар кесиптик-техникалык билим берүүнүн жеткиликтүүлүгү толук камсыздалган деп айтууга мүмкүнчүлүк бербейт.

Кедейлик өзгөчө айыл жеринде жашаган калктын көйгөйү да тоскоолдуктарды жаратууда.

Улуттук статистика комитетинин маалыматы боюнча чыгымдарды бөлүштүрүүнүн бирдей эместиги жогору бойдон калууда. 2018-жылы, изилдөөнүн маалыматтары боюнча, калктын эң аз камсыз болгон катмарынын 20% чыгашалары калктын аз камсыз болгон катмарынын 20% чыгашалары 4,3 эсеге ашкан.

Сурамжылоонун жыйынтыктары көрсөткөндөй, 2018-жылы кедейчиликтин деңгээли керектөө чыгашалары боюнча жалпысынан өлкө боюнча 22,4 пайызды түзгөн жана өткөн жылга карата 3,2 пайыздык пунктка төмөндөгөн. 2018 – жылдагы кедейчиликтин жалпы чегинин нарктык көлөмү калктын жан башына карата жылына 32 679 сомду, акыркы орунда 17 471 сомду түздү. Айыл жериндеги жакырлыктын деңгээли 4,8 пайыздык пунктка, ал эми шаардык калктуу конуштарында 0,4 пайыздык пунктка төмөндөгөн.

2018-жылы 1 млн. 429 миң адам жакырчылыктын чегинде жашаган, анын 68,0 пайызы айылдык калктуу конуштардын тургундары болгон .

Ошентип, айылдык жаштар үчүн негизинен Кесиптик башталгыч билим берүүнүн эшиги ачык экендигин эске алсак болот, себеби, кесиптик лицейлердин (КЛ) көпчүлүк бөлүгү айыл жерлеринде жайгашкан, анын ичинде бийик тоолуу, чек арага жакын жана жетүүгө кыйын болгон райондордо. Алар өзүнүн финансылык мүмкүнчүлүгүнө жараша башка билим берүү деңгээлдерин, анын ичинде кесиптик орто билим берүү деңгээлин, шаарлардан ала алышат. Мында дээрлик бардык колледждер шаар ичинде жайгашкан экенин белгилей кетүү керек.

Башка көйгөйлөргө төмөнкүлөрдү киргизсе болот:

- Окуучуларда окуган жерине баруу, тамактануу үчүн финансылык кыйынчылыктар, ошондой эле жатаканадагы орундардын жетишсиздиги бар.
- Сунушталган кесиптерди тандоо жаштардын муктаждыктарына дайыма эле туура келбейт. Буга карабастан, көпчүлүк окуу жайларынын акыркы мезгилде даярдалуучу кесиптердин тизмеси жаңылоо аракетин кылышты, бирок, баары бир көпчүлүк бөлүгү эркектерге багытталган (автомобилди оңдоо боюнча слесарь, слесарь-сантехник, электромонтажник, машинист автокрана ж. б.) кыздар үчүн стандарттык тизмеде кесиптерди тандоо чектелген: ашпозчу, тигүүчү, чарбак ээси).
- Соңку 3-4 жылда материалдык-техникалык база долбоорлоо уюмдарынын активдүү ишинен улам окуу жайларынын 70% дан ашыгы менен жаңыланган, бирок жалпысынан окуу жайларынын жабдуулары конкреттүү иш берүүчүлөрдүн жана жалпы эмгек рыногунун талаптарынан артта калууда.
- Окуу жайлар менен ишканалардын кызматташуу боюнча түзүлгөн туруктуу системанын жоктугу, мындан ары да иш алып баруу жана тажрыйба алмашуу менен байланышкан көйгөйлөрдү жаратат.
- Окутуу учурунда, өзгөчө айыл жергесинде өндүрүлгөн товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү ишке ашыруу боюнча киреше алып келүүчү иштерди өнүктүрүү маселелери.
- ДМЧА окутуу үчүн жетишсиз шарттар: аз адистештирилген программаларды, методикалык иштеп чыгууларды, даярдалган адистердин жетишсиздиги боюнча окутууну уюштуруу, жашоо-шартын жатакана, окуу-чөйрөгө дайыма эле талаптарга жооп.

B.1.2. Калктын аялуу жана маргиналдык калктын катмары үчүн КББ мүмкүнчүлүктөрү

Билим алууда муктаж болгон маргиналдык топторго кандайдыр-бир деңгээлде төмөнкүлөр кирет: жетим же ата-энесинин камкордугусуз калган балдар, (ата-энеси) жана турмуштук оор кырдаалда калган башка балдар, кароосуз жана багуусуз калган балдар жана өспүрүмдөр,жүрүм - туруму девианттуу болгон балдар жана өспүрүмдөр, үй-бүлөдө ырайымсыз мамилеге жана зомбулукка кабылуучу (кабылган) балдар, үй - бүлөдө жагымсыз моралдык-психологиялык абалдан жапа чеккен үй-бүлөлөр, анын ичинде көп балалуу үй-бүлөлөр, баңгиликтен жана (же) аракечтиктен жапа чеккен жарандар, Айыкпас дарттан жапа чеккен жана СПИД дартына чалдыккан жарандар, түзөтүү мекемелеринен бошотулган адамдар, атайын окутуу-тарбиялоо мекемелеринде жүргөн адамдар, белгилүү бир жашаган жери жок адамдар, дене-боюна жана психикалык зомбулукка дуушар болгон жарандар.

Кесиптик билим берүү системасында Кыргыз Республикасынын "Калкты социалдык жактан тейлөөнүн негиздери жөнүндө" Мыйзамында аныкталган топтордогу адамдардын биринчи кесипке ээ болуу укугу бар»:

1. ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген жарандар (чоңдор жана балдар) ;
2. жетим же ата-энесинин камкордугусуз калган балдар (ата-энеси), өтө кыйын же оор турмуштук кырдаалда калган балдар;
3. кароосуз жана багуусуз калган балдар жана өспүрүмдөр;
4. үй-бүлөдө ырайымсыз мамилеге жана зомбулукка кабылуучу (кабылган) балдар;
5. эркинен ажыратуучу жайларда жазасын өтөп келген жарандар;
6. түзөтүү мекемелеринде кармалган адамдар (Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу ЖАМК системасы).

1-топ: ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген жарандар (чоң кишилер жана балдар).

2012-2020-жылдарга Кыргыз Республикасында билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясынын багыттарынын бири (БӨС) калктын бардык катмарлары үчүн жана ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдар үчүн билим берүү менен камсыз кылуу жана колдоо көрсөтүү болуп саналат.

2018-жылга карата Кыргыз Республикасында 18-35 жаштагы ДМЧА жалпы саны 18288. Алардын ичинен ДМЧА угуусу начар1869, таяныч системасы бузулган диагноз менен 1622. 2018-жылы мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын кесиптик билим алгандардын саны 420, алардын ичинен 201 аялдар[38]. ДМЧАларды окутуу атайын иштелип чыккан, иш жумасында кыскартылган программалардын тийиштүү шарттары болгондо (жумасына 28 саат) окуу жайларынын шарттарында уюштурулат. Мүмкүнчүлүктөрү чектелген адамдар кесибин үй шартында ала алышат “Кесиптик башталгыч билим берүүнү экстернат формасында алуу жөнүндө жобого ылайык алууга жол берилет.

Жетим же ата-энесинин камкордугусуз калган балдар, (ата-энесинин), башка балдар кризистик же турмуштук оор кырдаалда турган балдар, көзөмөлсүз жана кароосуз калган балдар жана өспүрүмдөр; катаал мамиле кылуу жана үй-бүлөдөгү зомбулук көргөн балдар кадимки мектепте же кесиптик лицейлердин реабилитациялык топторунда окуй алышат.

Калктын социалдык жактан корголбогон катмарынан, реабилитациялык топтордон чыккан окуучулар, жетимдер төмөнкүдөй социалдык жеңилдиктерге ээ болушат:

- окуу мөөнөтү жана жетишкендиктери боюнча коомдук стипендия:
- окутуу мөөнөтү 10 ай, тамак-аш менен камсыз болбогон, эң жакшы баасы 500 сом, жакшы жана эң жакшы баасы 400 сом, болгону жакшы 300 сом,
- окутуу мөөнөтү 2-3 жыл, тамак-аш менен камсыздалган эң жакшы баасы бар -300, эң жакшы жана жакшы 250 сом, жалаң жакшы-200 сом.
- акыл-эс өнүгүүсүндө кемчилиги бар жетим балдар, ата-энесинин камкордугусуз калган балдар күндүзгү бөлүмдө окуган учурда 624 сом өлчөмүндө социалдык стипендия алууга укуктуу.
- акысыз тамактанууга белгиленген ченем боюнча күнүнө 110 сом

• эсептик нормаларга ылайык, материалдык жактан камсыз болуу кийим, бут кийим, жууркан-төшөк, дары-дармек, окуу китептери, окуу материалдары, кеңсе товарлары менен.

- чыгуу жөлөкпулуна-3000 сом.камсыз кылынат.

Реабилитациялык топтордон окуучуларды гендердик эсепке алуу жүргүзүлбөйт.

Жаза аткаруу мамлекеттик кызматынын системасында башталгыч билим же кесиптик даярдоо кесиби жок соттолгондорго милдеттүү уюштурулат, ал кесиби боюнча бул мекемеде жана бошотулгандан кийин да соттолгон адам иштей алат. Кесиптик башталгыч билим берүү системасында соттолгондорду окутуу үчүн түзөтүү мекемелеринин базасында 6 кесиптик училища түзүлгөн жана иштейт.Соттолгон адамдарды окутуу жумуш ордунда кесиби боюнча устаканалык же өндүрүш цехинде жүргүзүлөт. Соттолгондор төмөнкү кесипти алышат: газ ширетүүчү, электромонтер, жыгач уста - жыгаччы.

Окуучулардын окуу мөөнөтү жана жүктөмү шартка жараша белгиленет. Окутуунун негизги мөөнөтү-10 ай. Окуу топтору жаш курагы чектелбестен салыштырмалуу билим деңгээли бирдей болгон адамдардан топтолот. Кесиптик училищаларда окутуу аяктайт Квалификациялык бүтүрүү экзамени өткөрүлүп, өндүрүштүк квалификация жана сертификат берилет.

300 адам турган аялдар үчүн түзөтүү мекемеси бар. Бул мекемеге 14-18 жаштагы өспүрүмдөр жөнөтүлөт. Мисалы, 2017-жылы 2 кыз болгон. Бул Кыргыз Республикасында мыйзам бузган өспүрүм кыздар үчүн адистештирилген мекеме жок экендигине байланыштуу. Кесиптер боюнча окутуу: тигүүчү, чач тарач, электромонтер, ошондой эле жаңы кесиптер боюнча жүргүзүлөт: жашылча-жемишчи, наабайчы, ашпозчу-кондитер, шыбакчы- плиточник.

Кармалган өспүрүмдөр үчүн, түзөтүү мекемелеринин администрациясы жана ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган, негизги жалпы жана Кесиптик башталгыч билим берүү үчүн шарттар түзүлөт, ошондой эле алган жеке билим алууга (КР Мыйзамы "Билим берүү жөнүндө"). (ЖАМК) алдындагы 7 кесиптик окуу жайында филиал ачылган, ал жерде ушул категориядагы балдарды кесиптер боюнча окутушат: компьютерди пайдалануучу, газ ширетүүчү.

Мыйзам бузган соттуулугу бар өспүрүмдөр, кесиптик училищага ички иштер органдарынын өтүнүчү боюнча 3 айлык сыноо мөөнөтү менен кабыл алынышы мүмкүн, ошол мезгил ичинде, аларга окууга кабыл алуу жөнүндө буйрук чыгарылбайт жана окуучулардын альфавиттик атын каттоо китебине жазылбайт. Эгерде өспүрүмдүн инсандыгын тастыктоочу документтер жок болсо, окуу жайы анын инсандыгын идентификациялоо өтүнүчү менен укук коргоо органдарына кайрылганга укугу бар.

КББУ катыштыруу жана тартуу көйгөйү.

Айылдык лицейлер жаштар үчүн кызыктуу эмес: инженердик педагогикалык кадрлардын жоктугуна байланыштуу жаңы адистиктер киргизилбейт, окутуу программаларын талабына ылайык, заманбап материалдык-техникалык базанын жоктугу, эч жерде практикага өтүүгө мүмкүнчүлүгү жана ишке орношуу мүмкүнчүлүгү жок. Мисалы, 90% айылдык лицейлердин механизаторлор даярдалат, бирок практикалык окутуу үчүн жер полигондору жок, техникалар, агрегаттар жок. Окутуу эскирген техникасы боюнча жүзөгө ашырылат. Жылдан жылга жумушчу орундарынын бар-жогуна карабастан ашпозчуларды, тигүүлөрдү, механизаторлорду, курулушту даярдашат.

Айыл жеринде ДМЧАларды окутуу үчүн шарттардын жетишсиздиги, программалардын, кадрлардын ДМЧАлардын жашоо үчүн керектүү шарттары бар, жатаканалардын жетишсиздиги. Усулдар жетишсиз, кесипке үйрөтүү кандай көндүмдөргө үйрөтүү системасы катары иштелип чыккан эмес. ДМЧАларды кармоо үчүн медикаменттерди, жуучу каражаттарды, шейшептерди алуу үчүн каражаттар жетишсиз бөлүнүп турат, тарбиячылар, медициналык кызматкерлер жетишпейт.

Жаштардын криминалдашуусу байкалат. Лицейлерде көпчүлүк окуучулар арасындагы чыр-чатактардан, кылмыштуулуктун айынан улам окууларын окубай токтотууга мажбур болушат.

Бирок, айыл жеринде КББ окууга тартуу мүмкүнчүлүгү жана катышуусунун негизги көйгөйү жакырчылык болуп саналат. Калктын материалдык жактан камсыз болушунун деңгээли төмөн, ошондуктан негизги себептердин бири болуп жакырчылык саналат. Финансылык каражаттардын жетишсиз болушу калктын бир бөлүгүнүн эптеп жашоосуна алып келет жана бул кырдаалда көпчүлүк убакта балдар жапа чегип келет.

Бул материалдык жакшы камсыз болуу, жакшы тамактануу, сапаты жана алынган кызмат көрсөтүүлөрдүн көлөмү көз каранды болгон жашоо сапатынын көрсөткүчү болуп саналат.

2014-2018-жылдардагы мезгилде республика боюнча балдар жакырчылыгынын индексинин мааниси 70,1 пайыздан 73,5 пайызга чейин көбөйгөн. Балдардын жакырчылыгынын индексин түзүүчү ар бир алты субиндекстин абалы жакшыргандыгы белгиленди.

Мында, субиндекс билим берүү жана тарбиялоо 7,4 пайыздык пунктка өстү, демографиялык жоготуу - 6,8 пайыздык пунктка, материалдык балдардын жакырчылыгынын - 3,4 пайыздык пунктка, балдардан ажыроо– 1,9 пайыздык пунктка, балдар тобокелдиктерди - 0,8 пайыздык пунктка жана субиндекс ден соолугу 0,4 пайыздык пунктка көбөйдү[40].

Диаграмма 3.4.

Булак : Кесиптикбашталгыч билим берүү агенттигинин отчету: ТӨМ матрицасынын көрсөткүчү

Айылдык лицейлердин окуучулары айыл чарба жумуштары мезгилинде (март-ноябрь) сабакка барбай өткөрүүгө аргасыз болушат. Бул үй-бүлө жардам бериши керек, андан тышкары, ал жумушка жалданып иштөө менен акча табууга мүмкүнчүлүгү болот. Ата-энелер окуучуларды сабакка киргизүүдөн баш тартышат. Бул билим берүүнүн сапатына таасирин тийгизет.

Айылдык лицейлердин окуучулары окуу буюмдарын, өндүрүштүк окутуу сабактары үчүн материалдарды сатып ала алышпайт.

үй-бүлөдөгү начар жагдай, ата-энеси ичкен, ата-энеси акча табуу үчүн мигрант болгон, кыздарды эрте турмушка бергендиктери үчүн окуусун таштап салышат.

КББ аркылуу жаштардын ошондой эле эрезеге жеткен калктын аялуу топтордун билим алуусуна өбөлгө түзөт:

- кесиптик окутуу жана көндүмдөрдү өнүктүрүү: атайын окуу пландар, реабилитациялык топтордо билим алуу укугу же инклюзивдик программа боюнча, жеке окутуу формасында.

- жашоонун, негизги көндүмдөрдү өнүктүрүү, (тарбиялык процесс), окуучулардын ден соолугун сактоо (спорт, жайкы эс алуу, медициналык экспертиза), кесиптик жана кесиптик багыт берүү, консультация берүү, психологиялык колдоо көрсөтүү. Бирдиктер каралган: психолог, тарбиячы жана дарыгерге.

- кружок жана секциялык сабактар.

B.1.3 КББ жеткиликтүүлүгүн жогорулатуу боюнча саясатын чаралары

Билим алуунун жеткиликтүүлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясы, Кыргыз Республикасынын Эмгек кодекси, Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодекси Кыргыз Республикасынын "Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдар укуктары жана кепилдиктери жөнүндө" "Кыргыз Республикасындагы калкты социалдык жактан тейлөөнүн негиздери жөнүндө" КР мыйзамдарында чагылдырылган.

Балдар үйүнүн тарбияланууучулары жалпы негизги билим алгандан кийин акысыз башталгыч кесиптик билим алуу укугуна ээ болушат. Окуучулардын кесиптик башталгыч билим берүү системасындагы күндүзгү окуу убактысында окуган мезгили Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жалпы пенсиялык стажысына эсептелет.

Бүтүрүүчүлөрдү ишке орноштуруу КББ окуу жайларынын ортосундагы келишимге ылайык, менчигинин түрүнө, уюштуруу-укуктук формасына карабастан, же КР мыйзамдарына ылайык, жеке тартипте жүргүзүлөт.

Эгерде тандап алган кесиби боюнча окууну улантууга тоскоолдук кылган медициналык каршы көрсөткүчтөр болгон учурда, окуучулардын башка кесипти акысыз алууга укугу бар. Жетим балдарга жана ата-энеден кароосуз калган балдарга билим берүү, алардын жашы жетилгенге чейин мамлекеттик камсыз кылуунун негизинде жүзөгө ашырылат.

Жогоруда аталган топтордогу адамдарды социалдашуу жана андан ары ишке орноштуруу максатында 20 Кесиптик лицейлерде ачылган реабилитациялык борборлордо окуп жаткан: жетим балдар (231 адам); ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген балдар (286 адам); социалдык жетимдер (132 адам).

2012-2020-жылдарга Кыргыз Республикасында билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясы (БӨС), 2020-жылга чейин Кыргыз Республикасында билим берүүнү өнүктүрүү концепциясында белгиленген, 2020-жылга билим берүү системасынын бардык баскычтарында инклюзивдик билим берүүнүн киргизилип, интеграцияланат.

Башталгыч кесиптик билим берүү боюнча жумушчу кадрларды даярдоо жана кайра даярдоо стратегиясына 2019- 2023-жылдарга, төмөнкү жетишкендиктердин индикаторлорун камтыйт:

- жаштардын арасынан 15-24 жаштагы адамдардын КББББ системасында окугандардын саны эки (3 төн 6% га чейин) эсеге көбөйдү;

- КББББ системасынын бүтүрүүчүлөрүнүн ишке орноштуруунун өсүшү 70% (азыркы учурда 62%) жетет;

- КББББ системасында студенттердин арасында бойго жеткен калктын улгайган 25-64 жаштагылар (0,5% дан 2% га чейин) салыштырмалуу көбөйдү;

- КББББ системасында окуучулар жалпы санынан, калктын аялуу топторунун үлүшү 10% (учурдагы 5,7%);

Окуу жайлардын суроо талаптары боюнча ДМЧА окутуу үчүн 2018-жылында 14- инклюзивдик программалар иштелип чыккан.

В1.4. Калктын аялуу жана маргинализацияланган катмары үчүн КББ жеткиликтүүлүгүн жогорулатуу

Реабилитациялык борбору бар Кесиптик башталгыч билим берүү окуу жайлары билим берүү ишмердүүлүгү менен катар, эле жашы жете электердин катарында социалдык –эмгек реабилитациясын башкача айтканда, анда кедей үй-бүлөлөрдүн, жетим балдар, аз камсыз болгон балдар, жана айрым топтор менен башка калктын аялуу топторунан чыккан жашы жете элек балдарга балдар үйүнүн тарбиялануучуларына билим берүү ишин коомдук жана эмгек жагынан калыбына келтирүү иштерин жүзөгө ашырылат.

Окутууну баштаганга чейин, ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдардын медициналык, психологиялык жана физикалык абалы боюнча сурамжылоо жүргүзүлөт. Реабилитациялык топто андан ары окутуу үчүн Эмгек жана социалдык министрлигинин өкүлү жана социалдык кызматкерлери менен бирге, окуучунун жекече өнүгүү пландарын билим денгээлин негизинде иштеп чыгуу. Зарыл болгон учурда, жеке сабактар өткөрүлөт.[17]

Кабыл алуу кабыл алуу комиссиясынын чечиминин негизинде жүргүзүлөт. Окуучулардын бул категориясы реабилитациялык топтордо окушат, бирок Инклюзивдик система боюнча окуган окуучулар ошол эле окуу жайда калган башка окуулар менен биргеликте тандап алган кесибине ылайык кадимки окуу группасында окушат.

[17] Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн "Жашы жетпеген аз камсыз үй-бүлөлөрдөгү, жетим балдарды, майыптарды, балдар үйлөрүнүн тарбиялануучуларын жана башка социалдык аялуу категориялардын социалдык-эмгектик реабилитациялоо чаралары жөнүндө" токтому (1999), http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/33960

Окутуу кыргыз жана орус тилдеринде атайын окуу пландары, программалар менен жана окутуунун жеке формасы, кошумча сабактар ишке ашат.[42]

Окуу аяктагандан кийин эмгек рыногуна чыгуу мүмкүнчүлүгүн жогорулатуу үчүн окутуунун форматы кайра каралып, компетенциялардын негизинде окутуунун модулдук системасы ишке киргизилет. 2017-2018-жылы реабилитациялык топтордо окутуу үчүн 13 программа иштелип чыкты жана апробацияланды. Окуу аяктагандан кийин ГИЦ долбоорунун алкагында көз карандысыз сертификат өткөрүлгөн.[43]

Реабилитациялык топтордун өзгөчөлүктөрүнө жараша окутуу программалары кесиптик билимди жана жөндөмдү гана бербестен, аларды ар түрдүү жагдайларда колдонууга үйрөтүшөт, өз алдынча коомдук жана үй - бүлөлүк-тиричилик жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүшөт.

Анын ичинде 2017 - 2018-жылдардагы АӨБ экинчи фазасынын долбоордун "Кесиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү ишке ашыруу алкагында " “көндүмдөрдү өнүктүрүү фонду” (ФРН) жана республикасынын иш менен камсыз кылуу кызматтары кызматташуу менен ДМЧА алектенген тиешелүү уюмдарда 477 ДМЧА төмөнкү боюнча багыттар окушту: жеке компьютердин колдонуучу, тигүүчү, жыгаччы- уста-жыгач уста, өлкөнүн бардык региондорунда тырмак сервисинин устаты. Окутуу ДМЧА менен иштешкен ар кандай уюмдардын/ассоциациялардын суроо-талабы боюнча өткөрүлдү. [73]

Окуу жайларында психолог, тарбиячы, медайымдын, сурдопереводчиктин штаттык бирдиктери киргизилди, бирок айлык акы төмөн болгондуктан, бул адистердин жетишсиздиги курч маселе боюнча калууда. Бул көйгөйдү чечүү үчүн РИМБ адистештирилген программалары боюнча квалификациясын жогорулатуу уюштурулат.

Лицейлерде Инклюзивдик окутуу үчүн шарттар түзүлөт (социалдык стипендия-тамак-ашты уюштуруу, жатаканаларды берүү, санитардык тейлөөлөргө жеткиликтүүлүк, ашканага, жатаканага, устаканаларга ж.б.). Кийим-кечеге, тамак-аш азыктарына жана окуу материалдарына чыгымдардын ордун толтуруу үчүн мыйзамда каралган.

40 окуу жайда ДМЧА арасынан адамдарды окутуу мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу менен: пандустар, окуу кабинеттери жана биринчи кабаттарда дааратканалар ремонттор жүргүзүлгөн.

Жумуш берүүчүлөр менен ДМЧ адамдарды окуудан кийин ишке орноштуруу мүмкүнчүлүгү боюнча иштер жүргүзүлүүдө. Буга 2019-жылдын башында КР ЖК депутаттарынын, иш берүүчүлөрдүн катышуусу менен оор турмуштук кырдаалдагы жана конкреттүү балдарга арналган чоң кеңешме өткөрүлдү.

В.1.5. КББУ катышууну колдоо үчүн окутуунун ийкемдүүлүгүн көрсөтүү

КБББ жана КББ системалары жаштарга калктын арасынан курагы жеткен жаштарына курстардын жана квалификация алуунун жеткиликтүүлүгүн камсыз кылышат жана окутуу тартибин ийкемдүү кылууга мүмкүнчүлүктөрү бар. Жалпы билим берүүчү мектептерде окутуунун төмөн деңгээлин белгилөө керек, балдар даярдоонун абдан төмөн деңгээлинде 9-класстан кийин келишет.

2017-2018-окуу жылында КР БИМ биринчи жолу дүйнөлүк практиканы эске алуу менен ОО аккредитациясы иштелип чыккан, негизги жана жалпы орто билим берүү программаларын ишке ашыруучу, жаңы жол-жоболорун жана шаймандарын баалоо, билим берүүнүн сапатын баалоо боюнча. Жалпы билим берүү дисциплиналары боюнча аккредитацияга республиканын көпчүлүк региондорунан шаардан 5 жана айыл аймагындагы 11 кесиптик лицейлер тартылган. (бул тема В. 1.1. блокто кеңири чагылдырылган).

Азия Өнүктүрүү банкынын экинчи долбоорунун “Кесиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү” алкагында компетенциянын негизинде модулдук окуу программаларын иштеп чыкты. Пилоттук окуу жайлардын окуу процесстеринде бул программаларды апробациялоо жана жайылтуу, бул программалар мүкүнчүлүк берет:

- модулдар бүткөндөн кийин эмгек рыногуна чыгуу жана кайсы бир учур болсо да, кайра окууну улантууга кайтып келүү.

- квалификацияны бөлүп боюнча алуу же квалификациялык окутуунун жыйынтыктарын блок боюнча алуу.

- жеке окутуу программалары боюнча окуу.

- дистанциондук окутууну жайылтуу.

Жаны программаларды апробациялоо жыйынтыктары 23 кеситик лицейлердин базасында жана 18 орто кесиптик билим берүү окуу жайларда көрсөтүштү, анда КБББ жана КБББ системалары жыйынтыктарга негизделген окутуу системасына өтүүгө даяр, бирок: жайылтуу үчүн ченемдик (каржылоо, сертификация,өндүрүштө окутуу ж.б.) модулдук технологиянын фрагменттери, системалык эмес жайылтуу боюнча документтер иштелип чыккан жок.[18]

Кыска мөөнөттөгү курстары кесипке окутуу программалары боюнча сунушталган КЛ спектиринде маанилүү сегментти ээлешти (2018-жылга КЛ бүтүрүүчүлөрүнүн санынын 47%). Энергетика курсу боюнча угуучулардын саны 48 % өстү, тоо кен иштетүү тармагы боюнча 78% өстү, каржы сектору боюнча 89% өстү, маалыматтык технология боюнча 64%, тамак аш тармагы боюнча 56 %.

Ошону менен бирге, айыл чарба, курулуш, жеңил өнөр жайы, машина куруу боюнча тармактарда тескерисинче окутуунун курстары азайды. Көндүмдөрдү өнүктүрүү фонду аялдар үчүн, окубаган жаштар үчүн, ишке орношууга мүмкүнчүлүктөрү чектелген адамдарга окутууну сунуштайт.

Кыска мөөнөттүү курстарды уюштуруу боюнча өзгөчө көңүл айылдагы окуу жайларына бурулду. Жалпысынан окууга 20 726 адам арыздар берилген, алардын ичинен иш берүүчүлөрдөн 46,5% ды түзгөн.

Жалпысынан 2 жылдын ичинен КӨФ 15 поток өткөрдү, анда 17 503 адам окутулду, алардын ичинен 49% аялдар, 477 бардык аймактардагы ДМЧА ар кандай кесиптерге окушту. КӨФ алкагында кыска мөөнөттө окуган бүтүрүүчүлөрдүн ишке орношушу 75% түздү, анткени бул окутуу ишканаларда уюштурулгандыктан, көпчүлүк бүтүрүүчүлөр ошол ишканаларда ишке орношушту.

КӨФ окутуу үчүн жаңы суроо талаптарды алыш үчүн иш берүүчүлөр, PR-кампания менен жолугушууларды өткөрдү, социалдык сетте КӨФ аккаунты, электрондук почтасы түзүлдү. КӨФ менен кызматташкан окуу жайлар жаңы ыкмаларды колдонууну үйрөнүшүүдө, ошондой эле тышкы чөйрө менен иштешүү ыкмаларын, иш берүүчүлөр менен маркетингдик саясатты түзүүдө.[45]

B.1.6 формалдык эмес жана билимин баалап окутууну таануу.

Маалыматтык технологияны өнүктүрүү, өзгөрүлүп туруучу эмгек рыногу, жумушсуз болбош үчүн, өз алдынча жаңы технологияларды билүүнү талап кылат жана Кыргызстанда формалдык эмес окутуу маселесин таануу актуалдуу болууда. Кыргыз Республикасынын 2012-2020-жылдарга билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясында өзүнчө бөлүмдө жаштар үчүн билим берүү, билим берүү системасын реформалоо каралган.

Формалдык эмес билим берүү системасы кесиптик багыттагы жана жалпы маданияттык курстарда даярдоону, кайра даярдоону, кесиптик лицейлерде квалификациясын жогорулатууну, колледждерде ЖОЖ дордо, үзгүлтүксүз билим берүү борборлорунда, чоң адамдарды окутуу борборлорунда, ар кандай интенсивдүү окутуу курстарында окутууну камтыйт.

Формалдык эмес билим берүү программалары менен чоң адамдарды окутуу, жумушсуз калктын эмгек рыногундагы тең тайлаш болуу жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу үчүн өлкөдө 1

[18] Кыргыз Республикасы.билим берүү секторуна байкоо 2007-2017 –жылдар
2019-жылы" кесиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү " экинчи долбоорун ишке ашыруу жөнүндө акыркы отчету

000 ашык борбордун мамлекеттик лицензиялары бар. Кыргызстандын бардык облустардын борборлорунда 12 чоң адамдарды окутуучу борборлор иштейт, алар ар кандай кесиптик билим берүүнүн курстарын сунуштайт, атайын максаттуу топ үчүн окутуу жүргүзөт: жалгыз бой энелерге, пенсионерлерге, жумушсуз аялдарга, мигранттарга, тобокел топтогу жаштарга.

Курсту каржылоо булагы –окуучулардын окутууга төгүүчү өздөрүнүн каражаты, иш менен камсыз кылуу кызматтары аркылуу каржылоо, гранттар, бизнес түзүмдөрдөн өз каалоосу менен төккөн чегерүүлөр жана мамлекеттик программалардын алкагындагы каржылоо.

Формалдык эмес билим берүү системасы кесиптик статустун өзгорүүсүн камсыз кылган, билим берүү жөнүндө мамлекеттик документти алууга укук бербейт. Формалдык эмес окутуу аркылуу кесиптик квалификациясын таануу үчүн улуттук квалификацияны баяндаган алкактары, кесиптик ишмердүүлүктүн түрлөрүү жана деңгээли бекитиле элек, бирок АӨБ долбооунун алкагында кесиптик стандарттары,компетенциянын негизиндеги окуу программалар иштелип чыккан. Формалдык эмес октууну таануу жөнүндө документтердин (сертификаттар) формасы, механизмдери жана процедуралары иштелип чыккан жок.

ГИЦ долбоорунун алкагында ишке орноштурууга көмөк көрсөтүү максатында алган компетенцияларды валидациялоо аркылуу формалдуу эмес билим берүүнү таануу механизмдери текшерилет. Мигранттар үчүн өзгөчө маниге ээ.

Формалдуу эмес окутуунун тажрыйбасы лицейде бар: клубдарда, ийримдерде, ар түрдүү курстарда, тренингдерде окуу, кыска программалар.

Фомалдык эмес окутуунун тажрыйбасы кесиптик лицейлерде бар: клубдарда окутуу, кружоктордо, ар кандай курстарда, тренингдерде, кыска программаларда. М: №43 КЛ фермерлер үчүн органикалык жер семирткичтерди өндүрүү боюнча тренингдер уюштурулат, лицейдин сертификаты берилет бирок, ал билим берүү документи болуп саналбайт, анткени мамлекеттик расмий документ болуп таанылбайт.

B.2: КББУ теңчилдик жана бирдей мүмкүнчүлүк

B.2.1 КББУ системасында окуучулардын жетишкендиктери.

ОЖ кабыл алууга карата жана бүтүрүүчүлөрдүн санынын анализи көрсөткөндөй, окуучулардын окуудан чыгуу проценти көбөйдү,эгерде 2014-жылы 2087 адам (7,2%) болсо, ал эми 2018-жылы 2464 адам (7,8%). Мындай абал КБББ системасы үчүн тынчсыздануу симптому болуп саналат жана окуудан чыгууну дыкаттык менен анализдөө талап кылынат.

Окуудан чыгуунун негизги себептери:

жакырчылык (окууну таштоого мажбур болуу жана үй-бүлөөнү багыш үчүн иштеш керек) жол киреге акча жок, кийим-кече, миграциясы.

КБББ жана КББББ мекемелерине окуудан сабаттуулугу төмөн, мотивациясы төмөн болгон өспүрүмдөр кирип жатат.

Диаграмма 3.5

КББ системасындагы 2014 – 2018-жж. мезгилинде окуучулардын окуудан чыгып кетүү көрсөткүчү

Булак: КББА Административдик маалыматы

Ошол эле учурда заманбап өндүрүштүн шарттарынын татаалданышына, жаңы технологиялардын өнүгүшүнө байланыштуу, иш берүүчүлөрдүн адистерди даярдоо деңгээлине болгон талаптары жогорулайт.

Диаграмма 3.6.

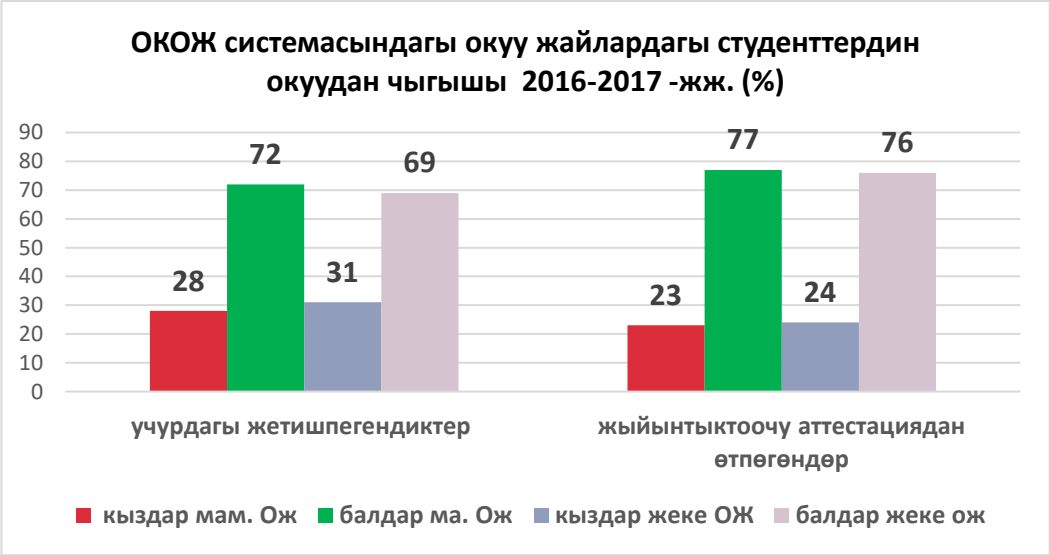

Булак: кесиптик башталгыч билим берүү агенттигинин административдик маалыматы

Бүтүрүүчүлөрдү көзөмөлдөө боюнча анкетанын талдоосу окуу жайлардагы студенттердин окуудан кетүүсүнүн төмөнкү себептерин аныктады:

- үй-бүлөлүк статусунун өзгөрүшү (үй-бүлөнү түзүү, баланын төрөлүшү);

- үй-бүлөдөгү каржылоо менен оор кырдаал (акча иштеп табуу зарылчылыгы);

- окутууда кыйындоолор;

- окуу жайында начар социалдык-коммуналдык жана санитардык-гигиеналык шарттар;

- окутуунун сапатына, атап айтканда, практикаларды уюштурууга канааттанбагандык.

Окуу жайлардагы педагогдордун көз карашы боюнча КББББ жана КББББ окуудан чыгуунун негизги себеби болуп мектепте даярдоонун деңгээлинин начар болуп саналат, функционалдык сабаттуулугунун төмөндүгү, арифметикалык көндүмдөрү начардыгы, жетишпеген окуучулар, студенттердин сабактарга начар катышат.

КББББ жана ОКББ окуу жайларынын педагогдордун көз карашы боюнча окуучулардын окуудан чыгуунун негизги себеби болуп, мектепте даярдоо деңгээлинин төмөндүгү функционалдык сабаттуулуктун төмөндүгү, начар арифметикалык көндүмдөрү, жетишпеген окуучулар, студенттердин сабактарга катышуусунун начардыгы саналат.

КББББ жана ОКББ окуу жайларында окуп жаткандарды окуу процессине тартылышын сактоого жана окутуу курсун аяктоого жардам берип, колдоо көрсөтүшөт. Окуучулардын окууга катышуусунун, жүрүм-турумунун, социалдык абалынын негизинде окутуучулар, өндүрүштүк окутуу устаттары социалдык жардам көрсөтүү боюнча окутуу программаларын түзөт.

2018-жылдагы лицейде бүтүрүү экзамендеринин жыйынтыктары GIZ F жана АӨБ долбоорлорунун алкагында иш берүүчүлөрдүн жүргүзгөн көз карандысыз баалоосунда КББББ жана ОКББ бүтүрүүчүлөрүнүн компетенцияларынын жетиштүү деңгээлин көрсөткөн.

Окутуу процессинде бүтүрүүчүлөрдүн жана анын ичинде жетим жана ДМЧ адамдарды жаш ишкерлер катары, ишкердик жөндөмдөрүн өнүктүрүүгө жана сапатын камсыз кылууга тарбиялоо, атаандаштык жөндөмдүүлүгүн камсыз кылуу. Критикалык ой жүгүртүү компетенциялары түзүлөт, /маселелерди чечүү өнүгөт, креативдүүлүк; баарлашууну үйрөнүү; жамаатта иштей билүү. Бирок натыйжалуу жүрүм-турумду окутуу, эмгек рыногундагы өзгөрүүлөргө көнүктүрүү боюнча программалар, методикалар жетишсиз.

Соңку үч жылда КББББ жана ОКББ ийгиликтүү кесиптик карьераны куруу боюнча окутуу системасы колдонулат: лицейлерде кесиптик чемпионаттар, тренингдер, окуучулардын атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу боюнча семинарлар өткөрүлөт.

B.2.2 КББУ окутууда кошумча колдоону талап кылган студенттери

КББББ жана ОКББ системасында социалдык жактан аялуу катмардан чыккан жаштар үчүн, өзгөчө айылдык окуу жайларында кошумча колдоо көрсөтүү чаралары каралган. КББББ тутумунда калктын 80% ы жумушсуздарды, качкындарды, мигранттардын балдарын, толук эмес үй-бүлөлөрдөгү өспүрүмдөрдү түзөт. Мүмкүнчүлүгү чектелген адамдар, жетим балдар, социалдык жетим балдар. [19]

Лицейлерде жана колледждерде окугандарды адаптациялоо үчүн, зарыл болгон мезгилде билим берүү процессине тартууда, окуусун улантууда жана кандайдыр бир кыйынчылыкка дуушар болгон учурда кошумча колдоо керек. Көпчүлүк окуучулар жаңы эмгек жамаатына, окутуу уюмунун жаңы түрлөрүнө көнүш мүмкүн эмес, өзүнө ишембөөчүлүк, коркуу сезими пайда болгон учурда колдоо зарыл.

Жыл сайын жаңы контингенттин 10% ы окуу жайынан эрте чыгып кетишет. Окуу жайларда психологдор, тарбиячылар каралган, бирок алардын айлык акысы төмөн болгондугуна байланыштуу, аларды табуу кыйынга турат.[82]

Кошумча колдоо алардын жетишкендиктерине байланышкан маселелерди чечүү керек. КББББ окуу жайларына мектепти начар окуп бүтүргөн, сабаттуу жаза албаган мектеп бүтүрүүчүлөрү келишет. ОКББ студенттери өз ишмердүүлүгүн пландаштыруугу билбегендиктен, сабактарга даярдануу үчүн убакыт тартыш болот, ашыкча маалыматтарга дуушар болушат.

Окуу жайлар аларды консультациялар аркылуу билим берүү процессине тартышат, кошумча сабактарды беришет, бирок мугалимдердин жана устаттардын жетишсиздиги татаал

[19] Билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясы 2012-2020 жж 2. 2018-2040 "Биримдик, ишеним, жаратмандык" улуттук өнүгүү стратегиясы»

маселени жаратат. Мындан тышкары, окутууда, ишке орношууда кошумча колдоо көрсөтүүнү аныктоо боюнча механизмдер, инструменттер, ыкмалар иштелип чыккан эмес. Кошумча чаралар расмий түрдө каралган эмес. Бул окутуу процессине окуучулардын тартылуусу боюнча ар бир мектептин демилгесине жараша болот.

Устаттар жана мугалимдер окуучулардын окуудагы жетишкендиктерине таасирин тийгизген турак-жай жана ден соолугуна байланыштуу ар кандай маселелерди чечүүгө жардам берет.

B.2.3 КББУ системасында теңчилдикти колдоо боюнча чаралар

Кыргыз Республикасынын "Эркектер жана аялдар үчүн бирдей укуктардын жана бирдей мүмкүнчүлүктөрдүн мамлекеттик кепилдиктери жөнүндө" Мыйзамы (2011-жылдын 14-июлундагы КР Мыйзамы № 97, 2018-2040-жылдарга Улуттук стратегияны өнүктүрүү жана 2018-2022-жылдарга Өкмөттүк программасы адам капиталын өнүктүрүү аркылуу социалдык жактан колдоого муктаж болгон калктын аялуу топторуна билим берүү сапатын жана саламаттык сактоону жакшыртууга жетүү зарыл.

Салыштырмалуу калктын 56% балдар жана жаштар дын контингенти түзөт. (УСК 2017), Өкмөт жаштарга мамлекеттик актив катары бекемдөөгө багытталган жана анын жигердүү жарандык позициясын алга жылдыруу саясатын жүргүзөт.

КР Өкмөтүнүн 2019-жылдын 19-июлундагы 2019-2023-жылдарга Кыргыз Республикасында Инклюзивдик билим берүүнү өнүктүрүү Концепциясы жөнүндө № 360 токтомунда белгиленген :

-атайын билим берүүнү талап кылган жеке адамдарга башталгыч жана орто кесиптик билим берүү деңгээлиндеги кесиптик билим берүүнү камсыз кылуу үчүн атайын билим берүү шарттары түзүлүш керек алар:

- окутууда жана кесиптик даярдоодо тоскоолдуксуз чөйрөнү түзүү;;
- окуу процессин техникалык жабдуулар менен жабдуу жана педагогдордун жана башка билим берүү процессинин катышуучуларын, атайын билим алуу муктаждыктары бар студенттер менен алардын өз ара иштөө байланышын өнүктүрүүгө багытталган, окуу процессинин окуу курстарын иштеп чыгуу.
- башталгыч жана орто кесиптик билим берүү атайын уюмдары, атайын билим берүүнү талап кылган жаштардын шарттарына ылайык жеңилдетүү жана адаптациялоого багытталган билим берүү багытындагы программаларды иштеп чыгууну жана ишке киргизүүнү.

Концепцияга ылайык, негизги чаралар кесиптик билим берүү тармагындагы улуттук саясатты иштеп чыгууга багытталат. Негизги жоболор саясаттына камтылышы:

(1) окуу жайлардын институттук өнүктүрүүгө;

(2) көндүмдөрдү стандартташтыруу жана сертификациялоо;

(3) окуудан ишке өтүүнү колдоо;

(4) мониторинг механизмдерин түзүү жана кесиптик билим берүү секторуна жана бир катар башкаларга баа берүү.

Лицейлердин жана колледждердин бүтүрүүчүлөрүн окутуу жана даярдоо деңгээлин жана квалификациясын баалоо процессин уюштурууга иш берүүчүлөрдү тартуу зор маанаге ээ болот.

Аялуу топтун жаштарына башталгыч жана орто кесиптик билим берүүнүн жеткиликтүүлүгүн 14-25 жаштан 25-64 жашка чейинки курактагыларга кыска мөөнөттүк модулдук курстарды окутуу жогорулатылат (кыска мөөнөттөө окутууга комбинацияланган программалары, модулдук окутуу). Чоңдорду окутуу борборлору, чоң кишилер тарабынан алынган квалификацияны ырастоо борборлору, эмгек мигранттары үчүн адаптацияланган программалар түзүлгөн. Башталгыч жана орто кесиптик билим берүү программасын

интеграциялоочу, эмгек рыногунда бүгүн гана эмес, келечек үчүн талап кылынган алдыңкы тажрыйбаларды пилоттук окуу жайлары түзүлөт. [47]

B.2.4 Инклюзивдик билим берүү жана КББУ

Кыргыз Республикасында 2019-2023-жылдарга инклюзивдик билим берүү нү өнүктүрүү концепциясы жана КР Өкмөтүнүн 2019-жылдын 19-июлундагы № 360 Токтомдо төмөнкүдөй аныктама берилет, "**Инклюзивдик же киргизилген билим берүү"** – өзгөчө билим берүүнү талап кылгандарга жана окуучулардын жекече мүмкүнчүлүктөрүн бардыгын эске алуу менен, билим берүүгө бирдей жетүүсүн камсыз кылуу ". Кыргызстан 2011-жылы Майыптардын укуктары жөнүндө Конвенцияга кол койду. 14-мартта, 2019-жылы БУУнун "Майыптардын укуктары жөнүндө"Конвенциясын ратификациялоо тууралуу мыйзамга кол коюлган.

Кыргызстанда акыркы жылдары- инклюзивди киргизүүгө багытталган, бир катар укуктук документтер иштелип чыккан, анда коргоо жана колдоо стратегиялары баяндалган, мүмкүнчүлүктөрү чектелген адамдар үчүн бир катар медициналык, социалдык, педагогикалык жана кесиптик медициналык реабилитациялык чаралар баяндалган. [48]

2018-жылдын январына карата экономикалык активдүү калк 2.525.200, анын ичинен 181.400 ДМЧА (7.2% калктын) түзгөн.

17 кесиптик лицейде ДМЧАларды окутуу топтору түзүлгөн. 2013-жылдан 2017-жылга чейин ден соолугунан мүмкүнчүлүгү чектелген жаштардан 2536 жаран окууга өттү.

Бүгүнкү күндө КБББ тутуму майыптуулуктун түрүнө жана даражасына жараша ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын муктаждыктарын эске алуу менен ар кандай окуу курстарын сунуш кылууга даяр. КБББ окуу жайлары майыптыктын түрү боюнча билим берүү жаатында адистеше баштады.

КБББ ресторандык жана мейманканалык бизнеске, кийим тигүү тармагында, кондитердик иште, өтүк бөлүмүндө, айыл чарбасында, металл иштетүүдө, керектүү технологияларга байланыштуу чөйрөдө ДМЧА даярдоо жүргүзүлөт. КЛ №27 2016-жылдан 2018-жылга чейин металл иштетүү чөйрөсүндөгү адистерди даярдоону баштады, ДМЧАларды электр ширетүүчү, машиналарды оңдоо боюнча слесардык, "В"категориясындагы айдоочуну окутат. Айылдык лицейлерде жашылча өстүрүүчүлөрдүн квалификациясы боюнча окутулат.

Көпчүлүк ДМЧА реабилитациялык топтордо окушат. Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү балдарды окутуу атайын окуу пландары, программалары боюнча кыргыз жана орус тилдеринде жүргүзүлөт, окутуунун жекече формалары, кошумча сабактар каралат. ДМЧА үчүн натыйжалуу уюштуруу иштерди жүргүзүү үчүн, жамаат менен тез аранын ичинде интеграциялоо, аларды эмгек көндүмдөрүнө шыктандыруу үчүн, тарбиячы психолог, сурдопереводчик штаттаргы киргизилди, ошондой топтордо угуусу жана сүйлөөсү начар майып балдар окууга киргизилген.

2016-жылы GIZ долбоорунун колдоосу менен ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген адамдар үчүн "Манас"социалдык кыштагы курулган. "сүттү кайра иштетүү", " мал чарбасында гигиеникалык таза сүттү алуу ", " нандын түрүн бышыруу " кесиптери боюнча кыска мөөнөттүү курстар уюштурулган.

Азия Өнүктүрүү Банкынын колдоосу менен 41 окуу жайда ДМЧ адамдардын окутуунун жеткиликтүүлүгүн камсыз кылууга шарттар жакшыртылган.

В. 3: Ишке орношууну жигердүү колдоо. Жакында бүткөн бүтүрүүчүлөрдүн гендердик белгилери боюнча жана программалык багыттары боюнча ишке орноштуруу деңгээли

В.3. 1. КББУ системасында бүтүрүүчүлөрдүн ишке орношуу жөндөмдүүлүгү

КБББ жана ОКББ бүтүрүүчүлөрүн жумушка орноштуруу төмөнкү ченемдик укуктук актылар менен аныкталат:

- КР Эмгек кодекси 4-август 2004- жыл;
- “Балдар жөнүндө “ Кодекс 7-август 2006-ж.;
- 1993-жылдын 8-июлундагы № 296 " Кыргыз Республикасынын жогорку жана атайын орто окуу жайларынын бүтүрүүчүлөрүн бөлүштүрүү жана пайдалануу жөнүндө жобо.
- Менчигинин түрүнө карабастан Кесиптик башталгыч билим берүүчү уюмдар менен уюмдардын ортосундагы келишим.

Жогорку жана орто билим берүү окуу жайлардын бүтүрүүчүлөрүн ишке орноштуруу Кыргыз Республикасынын 1993-жылдын 8-июлундагы “Кыргыз Республикасынын жогорку жана атайын орто окуу жайларынын бүтүрүүчүлөрүн бөлүштүрүү жана пайдалануу жөнүндө жобо” бекитилген № 296 токтомунун негизинде жүргүзүлөт. Жогорку жана атайын орто окуу жайларынын окутуу курсун толук өткөндөр жана дипломдук долбоорун (ишин)жактагандар, мамлекеттик экзамендерин тапшырган бүтүрүүчүлөр (ишти) комиссиянын курамынын бөлүштүрүү чечимине ылайык, алынган адистигине жана квалификациясына жараша ишке жиберилет, алар окуу жайдын администрациясы менен эмгек келишими түзүлгөн күндөн тартып, үч жыл ичинде жаш адис болуп эсептелет.

Башталгыч кесиптик билим берүүнүн бүтүрүүчүлөрүн ишке орноштуруу Кесиптик башталгыч билим берүү уюмунун ортосундагы жана уюмдардын уюштуруучулук-укуктук түрүнө жана менчигинин түрүнө карабастан же Кыргыз Республикасынын Мыйзамдарына ылайык, белгиленген тартипте, келишимдерге ылайык ишке ашырылат (("Кесиптик башталгыч билим берүү жөнүндө"Мыйзамынын 20-беренси).

Кыргызстанда кесиптик билим берүү системасындагы инновация кесиптик лицейлердин бүтүрүүчүлөрүнүн ишке орношуусунун мониторинги, окуу жайларда окутуунун сапатын аныктоо методу болуп калды. Окуу жайлары окууну аяктагандан кийин 9 айдан кийин өз бүтүрүүчүлөрүнүн ишине байкоо жүргүзүшөт. Программа 2013-жылдан баштап Европа билим берүү фондунун колдоосунда КР Билим берүү жана илим министрлиги, ошондой эле Кесиптик башталгыч билим берүү агенттиги менен бирдикте, ишке киргизилген.

2017-жылдын бүтүрүүчүлөрүнүн жоопторун талдоо төмөндөгүдөй жыйынтыктарды көрсөттү: 81,3% жумушка орношкон, 1 айдан кийин жумуш таптым. 6 айга чейин. ошол эле учурда 18% жер-жерлерде өндүрүштүк практикадан кийин жумушка орношкон, 17,3% кесип боюнча өзүн-өзү иш менен камсыз кылгандар. 80% - Кыргыз Республикасында иштеп жатышат;

69% - өз адистиги боюнча иштеп жатышат;

78% - окутуунун сапаты менен канааттанган;

74% - бул окуу жайды кайра тандоого туура келет;

68% - ошол эле адистигин тандап алышмак;

70% - алган билимдерин колдонуу;

70% - кайра окууга муктаж эмес.

Андан сырткары бүтүрүүчүлөр адистиги боюнча билимин, көндүмдөрүн (81,3) үйрөнбөстөн, жаңы идеяларды чечүү жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүүгө (79,0%), мындай сапаттарга ээ болушту , өзгөрүп туруучу шарттарга ылайык, иштөө жөндөмдүүлүгүнө оңой адаптация болууга карата

(76,8%), өзүнүн убактысын натыйжалуу уюштурууга жөндөмдүүлүгү, (78,4%), башкалар менен продуктивдүү иштөөгө жөндөмдүүлүгү (71,3%), жоопкерчиликти сезе билүү (74,7%), теорию практикада колдонууга (73,7%), көйгөйлөрдү чече билүү (78,8 %).

Жооп бергендердин ичинен "ошол эле адистикти" тандап алуу ыктымалдуулугу жөнүндө суроого жооп беришкен, талдоодо ошол эле адистикти тандашкан, мунун өзү окуу жайлардын кесипке багыт берүү кампаниясынын жакшы экендиги жөнүндө айтып турат. Бирок 29% бүтүрүүчүлөрү бул кесипти эмес, башка кесипти тандап алгандарын айтышты. 2017-жылдын статистикасы Кыргызстандын бардык кесиптик окуу жайларынын бүтүрүүчүлөрүнүн 69% га жакыны адисттиги боюнча ишке орношкондорун көрсөттү. [49]

3.2. Билим берүү системасынан ишке орношууга өтүүдө таасирин тийгизген экономикалык факторлор

КББУ системасынын окуу жайларынын бүтүрүүчүлөрүнүн эмгек рыногуна чыгууда төмөнкү экономикалык факторлор тоскоолдук кылууда:

- экономиканын структурасы өзгөрдү, анда майда товардык, чийки агрардык сектор жана кызмат көрсөтүү чөйрөсү басымдуулук кылат, жаңы жумушчу орундар түзүлбөйт, жогорку квалификациялуу жумушчу кадрлар үчүн вакансиялар аз.
- тез эскирүүчү, кесиптер жана технологиялар, пайда болушу жаңы кесиптердин, ошондо эмгек рыногунун талаптарынын өзгөрүшү, кесипкөй жумушчу кадрлардын компетенциясына талаптардын өзгөрүшү , заманбап материалдык-техникалык базасында алардын квалификациясын туруктуу жана системалуу жогорулатуу.
- КБББ жана ОКББ бүтүрүүчүлөрү эмгек акынын деңгээли, транспорт каражаттарынын жеткиликтүү болушунун деңгээли төмөн үчүн, жумуш ордунда иштөө графигинен тыкыз болгондуктан, турак жайдын жоктугунан ишке орноштурууда көйгөйлөр бар.

В. 3. 3. Ишке орноштуруу мүмкүнчүлүктөрүн колдоо үчүн жана ишке орноштурууга өтүү саясатынын иш чараларын байкоо

Кыргыз Республикасынын Өкмөтү маселени чечүү боюнча ар-кыл кадамдарды жасоодо, жаштарды иш менен камсыз кылууга көмөктөшүү. Жаштардын ишке орношуусун чечүүнүн жолдорунун бири-жаштардын эмгек биржасы (иш менен камсыз кылуу жана окуу алуу) анда жаштардын иш менен камсыз кылуу жана билим алуу. Жаштардын эмгек биржасы ишканалар менен уюмдардын жумуш орундарын ачып берген. 2015-жылы билим берүү, курулуш, тейлөө, соода жана башка чөйрөлөрдө 500дөн ашуун бош вакансия аныкталган. Жыйынтыгында 210 адам жумушка жана окууга багытталган жолдомонун негизинде мүмкүнчүлүк алды. Жаштардын эмгек биржасы өспүрүмдөрдү, өзгөчө реабилитациялык борборлордун жана балдар үйлөрүнүн тарбияланууучуларды ишке орноштуруу боюнча чоң иштерди жүргүздү.

2017-жылдан баштап азыркы учурда Агенттик тарабынан алдыңкы бизнес-ассоциациялары, ошондой эле кызыкдар түзүмдөр менен кызматташуу жөнүндө 15 Меморандумдарга кол коюлду. (КР Ремесленный кеңеши,зергерлер жана ишкерлердин кенеши баалуу металлдар жана асыл таштар ишке ашыруу боюнча мамлекеттик ишканасы "Улуттук элдик көркөм кол өнөрчүлүк бирикмеси "Кыял" Ассоциациясы чакан ГЭС, бизнес-Ассоциация ЖИА, туроператорлордун Ассоциациясы, Союз куруучулар Ассоциациясы, жеңил өнөр жай, Мамлекеттик ишканасы "Кыргызтуризм" ж. б.), алар кесиптик чеберчиликтеги конкурстарды өткөрүүгө жана бүтүрүүчүлөрдү жумушчу орундар менен камсыз кылууга катышууга, окуу программаларын иштеп чыгууга жана квалификациялык бүтүрүү экзамендерди өткөрүүгө, өндүрүштүк практиканы өткөрүүгө милдеттенишет.

Бүтүрүүчүлөрү эмгек рыногуна чыгышып анда катуу атаандаштыкты сезишет, ошондуктан окуу программаларына коммуникативным көндүмдөр боюнча модулдар киргизилди, мындай сабактар катары “кесиптик ишиндеги укуктук негиздери " жана "Сергек жашоо ыңгайы", ал эми кесипке багыт иш-чараларын жүргүзүүдө брошюралар пайдаланылат "окуудан – ишке" иш берүүчүнүн ишке алуудагы талаптары чагылдырылган, иште сүйлөшүү процессиннин убагында, өздөрүн кантип алып жүрүү боюнча практикалык кеңештер берилет.

В. 3. 4 Кесиптик багыт

Өлкөдө жаштардын жумушсуздук деңгээлин кыскартууда маанилүү ролду кесиптик багыт ээлейт жана буларды камтыйт: кесиптик маалымдоо, кесиптик жактан үгүт, кесиптик консультация, кесипти тандоо. 2016-2017-жылга чейин ар түрдүү министрликтер, ведомстволор өз өз алдынча ыйгарым укуктарынын негизинде, бирдиктүү кесиптик багыт берүү системасында эмес, бир бүтүн максаттуу мамиле кылбастан , жаштар арасында кесипке багыттоо иш-чарарын өздөрүнчө өткөрүштү.

2017-жылдан бери КР Эмгек жана социалдык өнүктүрүү министрлиги менен КР Билим берүү жана илим министрлигинин ортосунда кесипке багытталган иштердин сапатын жакшыртуу максатында чыккан:

- КР БИМ 2017-жылга 26- сентябрдагы 1332\1 буйругу менен КР Эмгек жана иш менен камсыз кылуу министрлигинин 2017-жылдын 29-сентябрындагы №155 "Жаштар менен кесиптик багыт берүү ишинин тутумун өнүктүрүү концепциясын ишке ашыруу боюнча 2017-2018-жылга иш-чаралар планы»;

- КР БИМ караштуу КББА Бишкек шаардык башкармалыгынын КР ЭСӨМ караштуу иш менен камсыз кылууга көмөктөшүү боюнча башкармалыгы тарабынан 2017-2018-жылдарга кесиптик багыттоо боюнча иш-аракеттердин биргелешкен планы. Буйрук 1\84 25.05 2017;

- "социалдык маркетинг жана кесиптик даярдоо чөйрөсүндө кесиптик багыт берүү" методикалык колдонмо»;

- "социалдык маркетинг жана кесиптик даярдоо чөйрөсүндө кесиптик багыт берүү үчүн" методикалык колдонмо";

- экономиканын 7 тармактары боюнча (айыл чарба, курулуш, транспорт, энергетика, жеңил өнөр жайы, туризм, тейлөө чөйрөсү кызмат көрсөтүүлөр) эмгек рыногунда кесиптердин орточо эмгек акысы боюнча маалыматтар аудио жана видеороликтер чыгарылат, алар жыл сайын ТВ жана радио каналдарында көрсөтүлүүдө;

- ТВ жана радиого адистештирилген көрсөтүүлөр түзүлдү. Сайт ишке киргизилди bilim.akipress.org жарык кылуу үчүн билим берүү системасынын Кыргыз Республикасынын (биргелешкен долбоору ИА "АкиПресс" жана КР Билим берүү жана илим министрлигинин,) үзгүлтүксүз чагылдыруу жүргүзүлөт, аталган сайтта КББУ системасынын кесипке багыт иш-чараларын көрсөтөт.

- КББА, кесиптик лицейлердин жана "Женил өнөр жай "ассоциациясынын катышуусу менен кийим тигүү тармагынын кадрларын даярдоо жөнүндө калкка маалымдоо боюнча өкмөттүк медиаплан ишке ашырылды. Республикалык телеканалдарда жана радиодо кыргыз жана орус тилдериндеги 6 сюжет чыгарылды, гезиттерде макалалар жарыяланды;

Кесиптик башталгыч билим берүү агенттиги жаштар арасында жолго коюлган кесиптик багыт Концепциясын ишке ашыруу үчүн ар кандай эл аралык долбоорлордун: Азия Өнүктүрүү Банкынын "Кесиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү", кесипке багыттоочу иштин инновациялык материалдарын, жаңы ыкмаларын жана ресурстарын сапаттуу бөлүп иштеп чыгуу боюнча, GIZ Программасы (Германия эл аралык кызматташуу боюнча коомунун) "Иш менен камсыз кылууга көмөктөшүү жана кесиптик окутуу".

КБББ жана ОКББ окуу жайларында колдогон Долбоорлор аркылуу ишке ашырылган, кесиптик багыт берүү боюнча ар жылдык пландары кабыл алынган жана жумушчу кесиптер 3

кесип боюнча Чемпионат, өткөрүлгөн: "электромонтажник", " электрогазосварщик ", " кургак курулуш устасы (гипсокартонщик)", кесиптик багыт берүү боюнча жаңы мамилелерге тренингтер (81 адам) жана социалдык маркетинг (26 адам).

Кесиптик багыт берүү боюнча иштелип чыккан ченемдик-укуктук документтерге ылайык, анын 98 кесиптик лицейде кесиптик багыт берүү боюнча кеңештер түзүлгөн, курамына өнөктөштөрдүн-ишканалардын, жергиликтүү бийлик органдарынын, мектептин, иш менен камсыз кылуу кызматынын өкүлдөрү киргизилген.

Окуучуларга өндүрүштүк практикадан жана жумушка орношкон жерлерди издөө боюнча маалымат, консультацияларды бере турган кабинеттер/борборлор иштейт.

Бул кабинеттер / борборлор өнөктөштөрдү издөө, келишимдерди түзүү, мектеп бүтүрүүчүлөрү үчүн, анын ичинде иш берүүчүлөр үчүн да кесиптик багыт берүү боюнча ар кандай иш-чараларды уюштуруу үчүн жоопкерчиликтүү. Жыл сайын бул борборлор өздөрүнүн окуу жайларына абитуриенттерди тартуу үчүн иш-чараларды жүргүзүшөт жана ишке орношкон өз бүтүрүүчүлөрүнө жардам беришет. 800 ашык кызматкерлер жана студенттер салттуу жана новатордук ыкмаларын колдонуу менен кесиптик багыт берүү боюнча көрсөтмөлөр берилген.

2017-жылдан баштап GIZ (Германия эл аралык кызматташуу боюнча коомунун) "иш менен камсыз кылууга көмөктөшүү жана кесиптик окутуу " Программасынын алкагында кесиптик багыт берүүнү мектеп системасына, социалдык өнөктөштүк моделин түзүү аркылуу ишке киргизүүнү колдойт. Өнөктөштүк модели өлкөнүн үч облусунда жана Бишкек шаарында иш менен камсыз кылууга көмөктөшүү боюнча иш берүүчүлөрдүн, мектептердин, кесиптик лицейлердин, Жаштар үйлөрүнүн, башкармалыктардын тыгыз жана туруктуу кызматташтыгында негизделет. Долбоордун жыйынтыгы боюнча облустарда социалдык өнөктөштөр ортосундагы өз ара түшүнүшүү жөнүндө Меморандумдарга: региондук башкармалыктын иш менен камсыз кылуу башкармалыгынын, билим берүү башкармалыгынын, социалдык өнүктүрүү жана эмгек, Жождор, кесиптик лицейлер жаштар үйлөрү жана иш берүүчүлөр жана Deutsche Gesellschaft fuer Internationalle Zusammenarbeit (GIZ) GmbH (Германия эл аралык кызматташуу боюнча коомунун) кол коюлган. Ар бир социалдык өнөктөштөрдүн милдеттери жана иш-аракеттери Меморандумга расмий кол коюунун алкагында аныкталган.

- Кесиптик багыт берүү ишиндеги жаңы ыкмалардын натыйжасында негизги жетишкендиктер болуп калды:
- КББББ системасына коомдук мамиленин өзгөрүүсү (оң имиджи);
- абитуриенттерди кабыл алуу шаардык окуу жайлары ашпозчу, тигүүчү, автослесарь, IT адистиктерине конкурстук негизде тестирлөө аркылуу өткөрүшөт;
- окуу жайлардын өздөрүнүн кесиптик багыт берүүгө карата мамиленин өзгөрүшү.

Системалуу кесиптик багыт берүү иши үчүн Агенттикте кесиптик багыт берүү ишинин жаңы ыкмаларына ээ болгон окуу жайларынын сертификацияланган кызматкерлеринин резерви бар.[50]

Резюме жана 3 блок боюнча аналитикалык корутунду.

Кыргызстанда жаштардын социалдык аярлуу категориясын аныктоонун ыкмалары, инструменттери аныкталган эмес. НЕЕТ Жаштарды аныктоо механизми иштелип чыккан эмес, эмне үчүн иштебейт, окушпайт. Алардын муктаждыктары изилденбейт. Бул жагдайда КББУ система жаштардын жана чоң кишилердин бул категориясына муктаждыгына жооп берүү кыйын.

Квалификацияны жогорулатуу системасында ар бир өзүнчө категориядагы жаштар жана чоң кишилер менен иштөөнүн спецификасы боюнча окутуучуларды даярдоо боюнча программалар жок.

Келечекте кадрларга болгон муктаждык боюнча аналитикалык материалдардын жетишсиз саны байкалат. Жумушчу күчүн окутууда жана жумушка орношууда, жаштардын аймактык түзүмүн, гендердик теңдигин жана артыкчылыктарын эске алуу

менен ар бир региондогу колледждердин жана кесиптик лицейлердин программалары координацияланбайт.

Экономика тармактарында жаштарды ишке орноштуруу аркылуу перспективалуу жаңы жумуш орундарын түзүү көмөктөшүүчү мамлекеттик социалдык программалардын жетишсиздиги, бул үчүн бюджеттик каражаттарды, жеке менчик ишканаларды жана инвесторлор тартуу.

Сунуштар:

1. Калктын социалдык жактан аялуу катмарларынан жаштарды жана чоң кишилерди, ДМЧ адамдарды тартуу маселелерин чечүү үчүн мамлекеттик социалдык заказды жигердүү пайдалануу, ДМЧ адамдарды окутуунун камтуу механизмдерин кызыктыруучу иш-чараларды киргизүү. ДМЧ адамдарды, социалдык жактан аярлуу жаштарды ишке орноштуруу саясатын жана ишке орношуучу ишкерлерди сыйлоо механизмдерин иштеп чыгуу.

2. Жаштарды жана чоңдорду КББУ тартуу боюнча ММК менен системалык деңгээлде кызматташуу.

3. НЕЕТ топтогу жаштарды аныктоо жана жаштарды КББУ системасын тартуу механизмдерин иштеп чыгуу; КБББ жана ОКББ окуу жайларына менен иш менен камсыз кылуу кызматтары, социалдык коргоо, социалдык багытталган коммерциялык эмес уюмдар (Ассоциация социалдык ишкерлер жана башкалар) активдүү кызматташууга, окутууну уюштурууда иш берүүчүлөр, бүтүрүүчүлөрдү ишке орноштурууга тартуу.

4. ДМЧ адамдарды, жетимдерди, социалдык жактан аялуу жаштарды (кафе, дүкөндөр, ишканалар) практикалык окутуу үчүн социалдык багыттагы ишканалардын тармагын кызматташууга тартуу.

5. Калктын аялуу топторунда окугандар менен иштөө боюнча окутуучулардын, окуу жайлардын кызматкерлеринин квалификациясын жогорулатуу. Окутууда инновациялык методдор жана технологияларды колдонуу (аралыктан окутуу курстары, ДМЧА үчүн видеокурстарды колдонуу). ДМЧ адамдарды, татаал өспүрүмдөрдү окутууда жаштар арасында волонтерлорду пайдалануу жана аларга дем берүү.

6. “Чөйрөнүн жеткиликтүүлүгү” компоненти боюнча Ченемдик укуктук актыларды иштеп чыгуу жана аларды ишке ашыруу механизмдери " (универсалдуу дизайн имараттарды, жайларды, жабдууларды, тротуарлар, пандустарды ж. б.)

Түзүмдүк блок Г: Ички натыйжалуулук жана КББУ системасынын иши

Г.1.Мугалимдер жана окуу чөйрөсү

Г. 1.1. Билим берүүнүн жана окутуунун ыкмалары ошондой эле, иш ордунда окутууну кошкондо

Окуу процессин уюштуруу.

КББУ системасында Орто кесиптик билим берүү жана ошондой эле Кесиптик башталгыч билим берүү салтка ылайык, окутуу экиге бөлүнөт теориялык жана практикалык окутуу. КБББ системасында окутуунун өзгөчөлүктөрү практикалык (өндүрүштүк) окутуу болуп саналат, ал окуу жүктөмүнүн 60% пайызын түзөт.

Теориялык окутууда топтун сыйымдуулугу 25-30 адамга өткөрүлөт, ал эми өндүрүштүк окутууда 12-15 адамдан турган, эки топко бөлүнүп окушат. Теориялык окууну профилдик билими бар мугалимдер өткөрөт, ал эми өндүрүштүк окууну устаттар өткөрүшөт. Атайын дисциплина боюнча теориялык окуу, окуу класстарында өткөрүлөт. Окуп жаткан кесибинин квалификациясына ылайык, жабдылган окуу устаканаларда өндүрүштүк окуу сабактары

өткөрүлөт. КББББ системасында окуу пландын милдеттүү компоненти, өндүрүштүк практиканы ишканадан өтүү болуп санлат, практикалык окутууга кеткен анын убакытысынын жалпы көлөмүнүн үлүшү 30-50% жетет. Өндүрүштүк практика көпчүлүк учурда курсту бүтүрөөрдүн алдында өткөрүлөт.

Таблица 4.1.

КББББ системасында материалдык–техникалык базанын көлөмү (миң сом).[20]

	2016-ж. Миң сом	**2017-ж.** Миң сом	% жогорулады.	**2018-ж.** Миң сом	% жогорулады.
материалдык–техникалык база, жабдууларды кошкондо	524 824,1	712 351,1	35,7	865 407,1	21,5
Имараттарды жана курулмаларды оңдоо	86 830,2	118 431,8	-	55 190,6	-

КББББ системасында дагы окутуу экиге бөлүнөт, теориялык жана практикалык окутуу.

Теориялык окутуу лекциялык сабак болуп эсептелет.(топтун сыйымдулуугу 30 адамга чейин окушат, сабакты профилдик билими бар мугалим өткөрөт жана лабораториялык жана практикалык сабактарды (студенттер окуп жаткан предметинин спецификациясына карата эки топко бөлүнүп, сабакты ошол эле лекция сабагын өткөн мугалимдер беришет.

КББББ системасында өндүрүштүн шарттарында ыкмаларды иштеп чыгуу үчүн практиканын ар кандай түрлөрү каралган: окуу, өндүрүштүк, диплом алдындагы иш.

Окутуу практикасы, адатта, зарыл болгон жабдуулар менен жабдылган колледждердин окуу устаканаларында жүзөгө ашырылат. Колледждердин окуу устаканаларында сабак өтүү үчүн, окуу жайдын окутуу устатынын штаты бар, бирок анын иш-милдеттерине негизинен, студенттерди окутуу кирбейт, анын милдетине окуу жайдын жабдууларынын иштешине көз салуу гана каралган. Колледждерди материалдык-техникалык жактан жабдуу көлөмү жөнүндө маалымат берилген эмес.

Өндүрүштүк жана диплом алдындагы иштин практикасын өткөрүү мезгилинде колледждин студенттерине практикадан өткөрүү боюнча колледжден жана ишканадан жетекчини дайындайт.

Студенттердин практикасын өткөрүү, ишканадагы практикалык окутуунун саатынын санына, ар кайсы окуу жайдын кесибине жараша болот жана өндүрүштүк окутуу үчүн устаканалардагы жабдуусуна жараша, ошондой эле ишканалар менен келишимдерди түзүүгө көз каранды болот.

Өндүрүштүк практиканы уюштуруу жөнүндө ар бир окуу жайда ишкана менен келишимдер (4 төн 20 га чейин) түзүлөт. Кээ бир окуу жайларда келишимдердин саны ишкананын же компаниянын регионду жайгашкан жерине жана берилген кесибине жараша болот.

Ошону менен бирге, көнүл буруучу нерсе, эгерде КЛ ишкана менен өзүнчө келишим түзүлсө, бардык окуучулар ошол ишканага барып практика өтөт же бул ишканадан жумуш ордун алышат дегендикти билдирбейт. А. Анкетасынын изилдөөсү боюнча, бүтүрүүчүлөргө байкоо жүргүзүүдө көрсөткөндөй, кээ бир учурларда практикадан өтүшкөн эмес, ошондой эле, сурамжылоо учурда өндүрүштүк практиканын узактыгын аныктай албай кыйналышкан жоопторду беришкендигин респонденттер белгилеген.

Чындыгында өлкөдө, өзгөчө региондордо ишканалардын санынын жетишсиздигин эске алсак, өсүп келе жаткан студенттердин көпчүлүгүн өндүрүштүк практикадан өткөрүүдө же ишке орноштурууда, окуу жайларга кыйынчылыкты жаратат. Мындай учурларда (өзгөчө ОКББ системасында) өз алдынча өндүрүштүк практикадан өтүү үчүн иш орундарын тандоо боюнча студенттердин укуктары бар.

Азыркы учурда КББББ системасында бүтүрүүчүлөргө байкоо жүргүзүү бонча чогултулган маалыматтардан, студенттердин системалык деңгээлде өндүрүштүк практикадан өткөнгө орун тапкандыгын же (ишканага) ишке орношкон студенттердин санын гана аныктай алабыз.

ОКББ системасында бул иштер окуу жайдын деңгээлинде жүргүзүлөт.

[20] КББА Административдик маалыматы

Окутуунун ыкмалары.

КББББ системасында, ОКББ системасындагыдай эле, салтка айланган окутуунун методикаларын колдонушат: мугалим тапшырмада берилген темадага негизги маалыматтарды берет жана студенттер алдын ала аныкталган алгоритм боюнча ишти аткарышат.

Бирок, акыркы учурларда КББББ системасынын мугалимдери ОКББ системасындагыдай эле окутуу ыкмаларын ар тараптуу жана инновациялык окуу ыкмаларын пайдаланышат: практикага багыттоо ыкмалары, долбоорлоо ыкмалары, кейстерди изилдөө.

КТББУ системасы үчүн жеке билим берүүгө багытталган талаптар, бир катар ченемдик укуктук актыларда жазылган[52]. Бирок, атайын топтордун талкууларында белгиленген, системалуу түрдө активдүү окутуунун методдорун колдонуу КББББ жана ОКББ системаларында колдонулган эмес, өзгөчө айыл жеринде жайгашкан окуу жайларда бул оор экендиги белгиленди.

4-стандарт: “Окуучулардын (студенттердин) окуудагы жетишкендиктерин, билимин баалоо үчүн өздүк багыттагы минималдуу талаптарын кароо, орто жана жогорку кесиптик билим берүү мекемелеринде гана каралат, мында билим берүү уюмдарында инновациялык окуу методикалык ресурстарын колдонуу критерийлери боюнча, педагогикалык ыкмалары, билим берүүнүн сапатын жогорулатуу максатында, формалар жана технологиялар”[53] Учурдагы иштеп жаткан талаптардагы мындай критерийлер КББББ системасы үчүн колдонулбайт, бирок, топтун талкуусунда, мындай критерийлер бардык кесиптик билим берүү денгээлине актуалдуу экендиги белгиленди.

Өз алдынча окутуунун компетенциясын өнүктүрүү, окуучулардын өз алдынча иштөө жөндөмдүүлүгүн арттырат: КББББ системасынын окуучулары үчүн ал жалпы окутууга кеткен убакыттын фондусунан 40%[54] түзөт, ал эми, КББББ системасында жалпы убакыттын[55] окуу мөөнөтүнө жараша 10-15% түзөт. (мындай ченем КББББ системасы үчүн биринчи жолу жазылды).

ОКББ системасында окуучулардын өз алдынча иштөөсү ар кандай формада болот: долбордук ишин аткарууга чейин тема боюнча реферат жазуу, окуучунун окуу учурунда өз алдынча иштөөсүн жана окуучунун окуудагы милдеттүү түзгөн жетишкендиктерин баалоо.

Атайын топтун талкуусунда, салтка айланган окутуунун ыкмаларын пайдалануу, учурдагы шарттарга максатуу экендиги белгиленди, анда жаңы инновациялык ыкмаларды колдоо катарында түзүлгөн себептердин айынан дайыма колдонууга мүмкүн эмес: педагогикалык курамдын потенциалына жараша, окуу чөйрөсүнүн мүмкүнчүлүгүнүн чектелиши, окуу материалдарынын жана жабдууларынын жетишсиздиги. Бирок, атайын топтун, респонденттердин талкуусунда, мындай шарттарды түзүүдө, аларды көбүрөөк пайдалануда, инновациялык ыкмаларды колдонууну студенттер жакшы кабыл алышат жана окууга кызыктырып, дем берет.

Окуу процессинде мультимедийлык технологияларды колдонуу.

АӨБ 2-чи долбоорунун алкагында билим берүү мекемелеринде окуу процессинде электрондук курстарды колдонуу боюнча сурамжылоо иштери жүргүзүлдү. Сурамжылоодо КББББ системасынан 42 окуу жайы (43%) жана КББББ 18 окуу жайы (12%) камтыды.

Сурамжылоонун анализинде катышуучулардын[21] 24% электрондук окутуу каражаттарын колдонгондорун көрсөтүштү. Негизинен булар ачык интернет булактарынан көчүрүлгөн даяр каражаттар.

Электрондук окутуу каражаттарын колдонгон билим берүү мекемелер, өздөрүнүн кесиптик ишмердүүлүгүндө көпчүлүк учурда, электрондук окуу куралдарды жана видеокурстарды колдонушат.

Бардыгы сабактарын өтүүдө ачык интернет булактарынан алынган даяр материалдарды колдонушат. Видеокурстар даяр түрдө youtube.com. сайтта бар. Өздөрүнүн видеокурстарын түзүү боюнча анализ жүргүзүүдө ачыкка чыккан жок. Көрсөтүлгөн электрондук тренажерлор, клавиатура боюнча компьютердик тренажерлор категориясына кирет.

Диаграмма 4.1.

Электрондук каражаттарды окутууну колдонуу (%)

[21] КББББ системасына электрондук окутууну жайылтуу (системанын потенциалы жөнүндө отчету, 2-чи АӨБ долбоору, 2017- ж.)

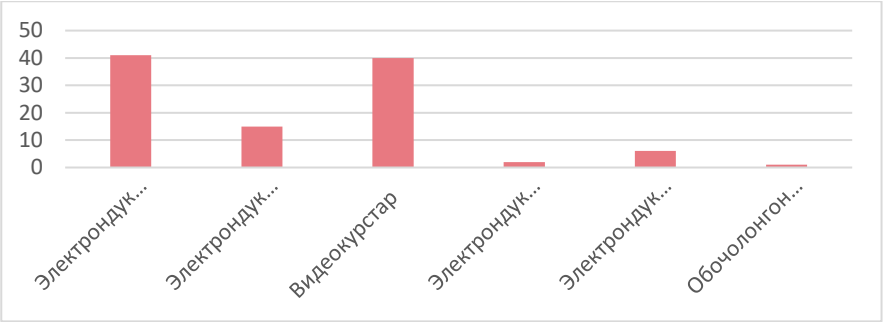

Булак *: КББ системасында электрондук окутуунун киргизүү (системанын потенциалы жөнүндө отчету, 2 долбоор АӨБ, 2017 –ж..)*

Сурамжылоодо билим берүү уюмдарында – 8% билим берүү мекемелеринде[22] электрондук сабактарды түзүү тажрыйбасы бар экендигин көрсөттү. Негизинен буларды Power Point программасында иштеп чыгышат. Бул курстар бир файлда графикалык жана үн менен коштоочу сабактын материалдарын берет.

Атайын топтун талкуусунда, системада мультимедийлык технологияларды колдонуунун төмөндүгүнүн башкы маселеси болуп булар белгиленди:

- электрондук ресурстарын кеңири пайдалануу мүмкүнчүлүгү үчүн материалдык базанын жетишсиздиги;
- электрондук билим берүү контенттин керектүү, сапаттуу денгээлде түзүүнү камсыз кылууда мугалимдер курамынын методикалык жөндөмдүүлүгүнүн жоктугу.

Г1.2. Мугалимдердин жана окуу чөйрөсү

Материалдык-техникалык база

Өлкөдө кесиптик билим берүү мекемелеринин инфраструктурасынын абалын баалоо үчүн эч кандай стандарттар жок, билим берүү чөйрөсүнүн абалы алардын канааттануу даражасына, муктаждыктарына жана маданиятты кабыл алуу деңгээлине көз каранды болушу мүмкүн. Кесиптик билим берүү мекемелеринин инфраструктурасы жөнүндө өлкөнүн расмий статистикасынын системалуу окуу процессин камсыз кылууну изилдөөдөгү маалыматтар ишенимдүү эмес жана жетишсиз. Материалдык –техникалык жана ресурстук жактан камсыз кылуу боюнча бирдиктүү стандарттардын жоктугунан, алардын сапатын баалоо абдан татаал.

Системада окуу жайлардын картасын чийүү системалык негизде аткарылбай жатат.

Окуу жайлардын инфраструктурасын колдоого (капиталдык оңдоо) мамлекеттик бюджеттен жана донордук уюмдар аркылуу акча каражаты бөлүнбөйт. Жыл сайын мезгил-мезгили менен жасалуучу оңдоп-түзөөгө окуу жайлар өздөрүнүн атайын каражаттарынын эсебинен жүргүзөт.

КЛ 80% жана ОКОЖ 30% гана окуу жайлар өздөрүнүн инфраструктурасын жакшыртышты, тилекке каршы, жалпысынан алганда бардык окуу жайлардын абалы 65% канаттандырат[58].

Бардык кесиптик лицейлерде окуу жабдуулары менен камсыз кылуу эң чоң көйгөйлөрдүн бири болуп саналат. Алар техникалык жана моралдык жактан эскиргендигине карабастан 86% жабдуулардын абалы ишке жарактуу[59]. Көпчүлүк жабдуулардын ичинен бүгүнкү күндө, эмгек рыногунда пайдаланылбайт, бирок окуу жайлар иштөө механизимин принциптерин изилдөө үчүн гана колдонушат.

Ошондой эле оңдоо-түзөө иштери жана окуу жабдуулар менен камсыз кылуу, көп учурларда донордук долбоорлор менен ишке ашат. Акыркы 10 жылда КЛ жана ОКОЖ техникалык ресурстар менен камсыз кылуу үчүн маанилүү колдоо ГИЦ, ЕС, АБР, МОТ. долбоорлорунун алкагында көрсөтүлдү. 2015-2017- жж. АӨБ долбоору аркылуу 41 КЛ жана 18 ОКББОЖ заманбап окуу жабдуулар менен жана 30 жумушчу кесиптин жана 15 атайын орто кесиптин техникалары менен жабдылды.

Буга карабастан, материалдык-техникалык база заманбап өндүрүштө ылдам өзгөрүлүп жаткандыгына байланыштуу, окуу процессин заманбап талаптарга ылайык келтирүү үчүн жаңы жабдуулар менен дайым жаңыртып туруу учурдун талабы.

Окуу жайларды компьютерлер менен жабдуу

[22] КББ системасына электрондук окутууну жайылтуу (системанын потенциалы жөнүндө отчету , 2 АӨБ долбоор, 2017-ж.)

Эмгек рыногунун маанилүү талаптарынын бири, бул компьютердик көндүмдөрдү билүү болуп саналат, ошондуктан кесиптик билим берүү окуу жайларда компьютер менен камсыз кылуу 5 жылдын ичинде бир топ жакшырды.

Бирок, бардык кесиптик билим берүүдө ар бир студентти компьютер менен камсыз кылуунун саны лицензиалык ченем менен алганда 12:1 түзөт, ал эми ОКББОЖ бул көрсөткүч 2017-жылга карата 10 студентке бир компьютерди түзөт.

Кесиптик билим берүү окуу жайларда компьютер менен камсыз кылуунун абалы 2013- жылга караганда бир топ жакшырды, бирок саны лицензиалык ченемге жете элек, орточо эсеп менен алганда, 2017-жылы өлкөдө 15 студентке бир компьютер болгон.

КБББ окуу жайларынын көпчүлүгү айыл жергесинде жайгашкандыктан, интернеттин жеткиликтүүлүгү татаал[23] абалды жаратат, региондордун борборлорундагы жана шаардык КЛ гана интернет провайдер бар жерлерде гана жеткиликтүү .

2017-жылы компьютерлерди локалдык сеттерге кошуу интернеттин жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу жакшырган, ошону менен бирге, донордук долбоорлордун алкагында, техникалык жардамдар көрсөтүлгөн жана мамлекет тарабынан маалыматтык технологияларды жайылтуу саясаты жүргүзүлүп жатат, тилекке каршы расмий стат отчетто маалыматтар жок.

Жалпысынан алганда кесиптик билим берүү окуу жайларынын материалдык-техникалык базасы жана ресурстук жактан камсыз болушу канаттандыраарлык, бирок алардын абалынын деңгээли окуу жайдын башкаруу потенциалына жана финансылык абалына жараша ар кандай болушу мүмкүн. Маанилүү чоң суроо – аларды окутуу максатында натыйжалуу пайдалануу.

Таблица 4.2.

КЛ мультимедиялык жабдуулар менен камсыз болушу (% облустар боюнча)[24]

Облусу	Интерактивдик доска	Компьютерлер	Проектор
Баткен облусу	50%	100%	70%
Бишкек	44%	89%	100%
Джалал-Абад облусу	45%	85%	85%
Ысык-Көл облусу	63%	88%	100%
Нарын облусу	71%	100%	100%
Ош облусу	64%	93%	100%
Талас облусу	67%	100%	100%
Чуй облусу	40%	93%	80%

ОКББ системасында 55% ОКББОЖ мультимедиялык технологияны колдонушат[62]. Мугалимдер тарабынан мультимедия колдоосу менен ачык сабактар өткөрүлүүдө, окуудан сырткары иш-аракеттерди, проекторлор, электрондук телеберүүлөрдө, үн жана видео колдонуу сабактары өткөрүлүүдө.

Колледждерде (көбүнчө Университеттин алдындагы колледждерде) электрондук документ жүргүзүү системасы киргизилген - AVN. Бардык

Бардык маанилүү жана жыйынтыктоочу көзөмөлдөө тестирлөө аркылуу борбордон ишке ашырылат. Колледждерде мугалимдер тарабынан иштелип чыккан электрондук курстар Moodle билим берүү порталын колдонот.

“Инклюзивдик өсүү үчүн көндүмдөр” секторун өнүктүрүү программасы” долбоорунун алкагында 2019-жылдын аягында мультимедиялык жабууларды алуу пландаштырылган жана мындан ары тандалган ОКББОЖ билим берүү процессине инновациялык технологияларды жайылтуу каралган.

Окуу жайлардын 60% интернет сеттер менен камсыз болгон. ОКББОЖ өздөрүнүн сайттарын түзүштү, Фейсбук социалдык сеттерде атайын баракчасын ачышып, электрондук почталар аркылуу иштешет. Окуу жайларда электрондук маалыматтык ресурстар мугалимдер, студенттерге гана жеткиликтүү болбостон , алардын ата-энелерине жана социалдык өнөктөштөргө жеткиликтүү.

Көпчүлүк КББББОЖ китепканалар компьютердик технологияны, ылайыктуу техникалык базанын жана кесиптик кадрлардын жардамы менен активдүү колдонушат. Окурмандарды

[23]Көпчүлүк учурда телекомдун сеттик аналдарын колдонушат, алар окуу максаты үчүн интернетти жетиштүү колдоно алышпайт.

[24] КББ системасына электрондук окутууну жайылтуу (системанын потенциалы жөнүндө отчет, 2 долбоор АӨБ, 2017-ж.)

тейлөө инновациалык форманы колдонуу менен НТБ интернеттин жардамы менен маалыматтык мүмкүнчүлүктөр кеңейип жатат, электрондук ресурстарды жеткиликтүү алуу өздүк Web-сайттарды колдоо, ошондой эле китепканаларда интернет желесин окурмандарга WI-FI. өткөөлдүк технологиясын жеткирүүнү колдоо уюштурулду.

Окуу материалдары

Окуу процессин окуу китептери жана окуу куралдары менен камсыз кылуу лицензиялык талаптарга жетпейт, КББББ ситемасында жана ошондой эле ОКББ системасында. Окуу жайларда китепкана фонддору системалык түрдө жаңырып турат, бирок чоң көлөмдө эмес.

Өзгөчө айыл жергесинде жайгашкан окуу жайлар үчүн атайын дисципина боюнча мамлекеттик тилдеги окуу куралдардын жетишсиздиги дагы эле, көйгөй бойдон калууда.

Г.1.3. КББУ системасында билим берүүнүн жана окутуунун ыкмаларын өркүндөтүү жаатындагы саясат

Компетенциянын негизинде окутуу

КББУ системасында окутууну компетенциялык негизде окутууга өткөрүүнү ишке ашыруунун негизги багыттарынын бири болуп саналат. Компетенциянын негизинде окутуунун модулдук окуу программалары 2017-2018 –жылдары АӨБ кеиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү долбоорунун алкагында иштелип чыгып, апробированияланган. Долбоорго КББББ системасынан 42 (45 %) окуу жайлар тартылган, алар үчүн 30 квалификация боюнча окуу программалары , ал эми 18 (14%) колледждер үчүн 15 адистик боюнча окуу программалары иштелип чыккан (11 класстын базасында).

Диаграмма 4.2

КББББ системасында тармактар аралык эксперименталдык программа боюнча окутууга тапшырган окуучулардын саны, %

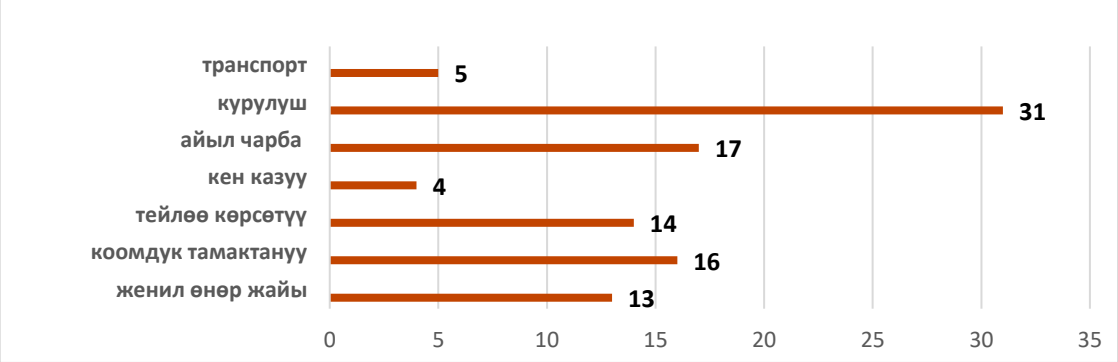

Булак : компетенциянын негизинде окуу программаларын апробациялоонун жыйынтыгы жөнүндө отчету (долбоор АӨБ 2017-2018 –жж.)

Бардыгы болуп, эксперименталдык программа боюнча кесиптик лицейлерге окутууга 669 окуучу тапшырган , анын ичинде 36 ДМЧА (5,4 % окууга тапшыргандын жалпы саны), колледжге 607 студент тапшырган.

Диаграмма 4.3

КББББ системасында тармактар аралык эксперименталдык программа боюнча окутууга тапшырган окуучулардын саны, %

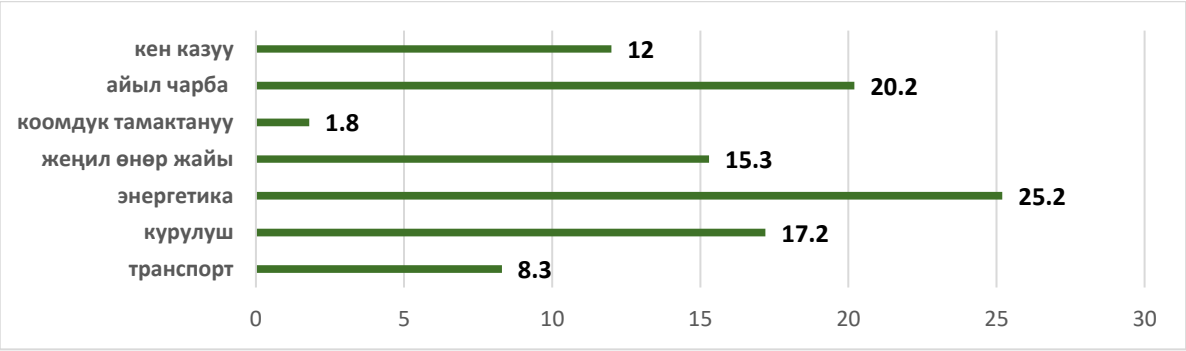

Булак : компетенциянын негизинде окуу программаларын апробациялоонун жыйынтыгы жөнүндө отчет (долбоор АӨБ 2017-2018 –жж.)

КББУ системасында модулдук программаларды пилоттоо процесси, негизинен канаттандыраарлык өттү жана билим берүү уюмдарынын системасында модулдук технологияны колдонуу мүмкүнчүлүгүн көрсөттү.

Пилоттоо процессине мониторинг жүргүзүү дайыма үзгүлтүксүз, мониторинг планына ылайык жана коюлган критерийлердин негизинде өткөрүлдү.

Көпчүлүк окуу жайлар компетенттүүлүккө негизделген модулдук программалар боюнча пилоттук долбоор катары сынактан өткөрүшкөн. Билим берүү мекемелери үчүн бул программалардын пайдасы, окуу программалардын максаттарын жана милдеттерин иш берүүчүлөргө ылайыктап жана аларга түшүнүктүү кылып, ачык жана так түзүү мүмкүнчүлүгү болуп саналат; студенттерди иш жүзүндө эмгекке даярдап чыгуу; практикалык окутууну көбөйтүү; мугалимдердин жана окуучулардын жеке ишинин натыйжалуулугун жогорулатуу; окуу программаларын окуп билим алууда стандарттык, объективдүү жана көз карандысыз сапаттуу баалоонун шарттарын түзүү.

Мугалимдин/ өндүрүштүк окутуу устаттын ишмердүүлүгүндө окутуу процессинде студенттердин[63] өз алдынчалыкка багыталган активдүү иш-аракеттери жана өз алдынча таанып-билүүчүлүк боюнча окутуу ыкмаларын колдонууну ишке ашыруу мүмкүнчүлүгү пайда болду. Атайын фокус-топтук талкуунун[64] катышуучулары КББББ системасында пилоттук натыйжалар жакшы жыйынтыктарды көрсөткөндүгүн белгилешти. Пилоттоо 2017-2018 окуу жылында өткөрүлдү.

Катышуучулар бул жыйынтыктарды окутуунун жаңы ыкмаларына байланыштырууда:

Окутуу окуучулардын практикалык тажрыйбасына багытталган, окутуу модулдук болгон жана окуучулар үчүн борборлоштурулган. Иштелип чыккан документтерде окутуунун жыйынтыктарынын түшүнүгү киргизилген. Окуу процесси алардын жетишкендиктерине багытталган.

Салтка айланган предметтик негизде окутууда, конкреттүү бир жумуштун түрүн аткаруу үчүн максатка жетүү кыйындыкка турган, ал эми “Дисциплинарлар аралык курсу “ деп аталган түшүнүк киргенден бери, аларды аткарууда керек болгон билимди алууну көздөйт.

Ар бир модулдун аякташы менен компетенттүүлүгүн өнүктүрүүгө тастыкталган аралык экзамен каралган, анда окуучуларда өздөрүнүн алган көндүмдөрүн иштеп чыгуу ишеними мүмкүн болот.

КББББ системасындагы пилоттук окуу жайларда окууну бүтүрүү боюнча окуучуларга көз карандысыз баалоо боюнча жыйынтыктарын талдоо өткөрүлдү.

Көз карандысыз баалоо жыйынтыктарында, толук компетенциясынын негизин тастыктаган окуучулардын саны, баалоого катышкан окуучулардын жалпы санынын 75,6% түздү. Тастыктоо натыйжалары салттуу окутууга салыштырмалуу жогору болгон.

КББББ системасында пилоттоо 2018-2-019-окуу жылына чейин улантылууда (колледждерде окутуу мөөнөтү 1 жыл 10 ай), атайын фокус-топтун катышуучулары бул мындай ыкма студенттер үчүн абдан кызыктуу болот, бирок мугалимдер тарабынан көп даярдыкты талап кылына тургандыгын белгилешти.

Диаграмма 4.4

Тармактар аралык даярдоодо компетенциянын болушун ырастаган окуучулардын саны, %

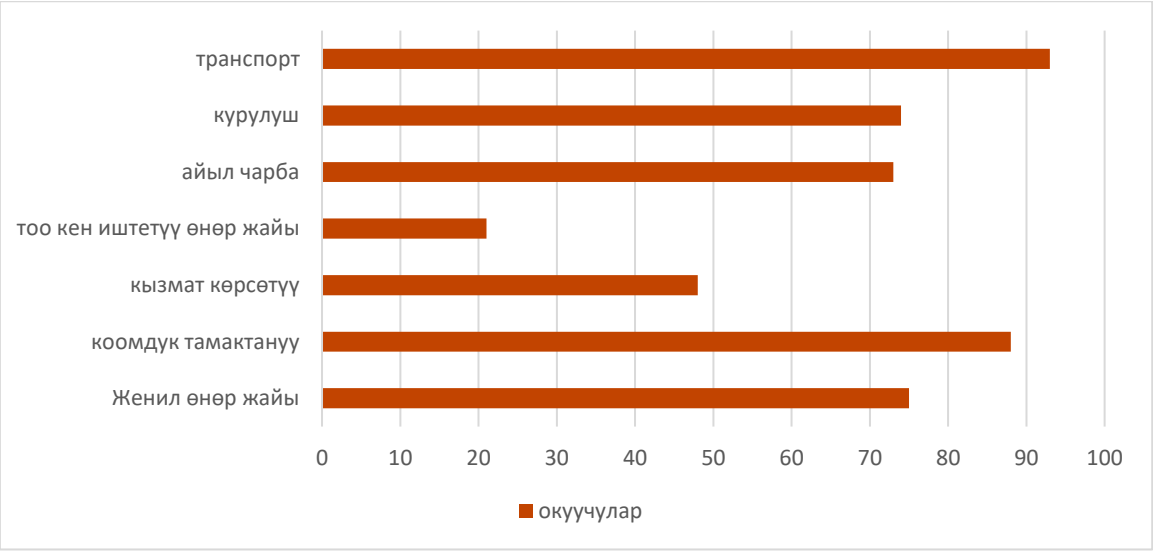

Булак : компетенциянын негизинде окуу программаларын апробациялоонун жыйынтыгы жөнүндө отчет (долбоор АӨБ 2017-2018 –жж.)

Атайын фокус-топтун катышуучулары системалык түрдө мындай ыкманы жайылтуу үчүн төмөнкү багыттар боюнча чечимдерди кабыл алуу зарыл экендигин белгилешкен:

- мамлекеттик билим берүү түзүмдөрүнүн стандарттарын жана окуу пландарын жаңыртуу (эксперименталдык окуу пландын алкагында пилоттоо өткөрүлсүн) 2018-жылы, окуу программаларын компетенциянын негизинде түзүү ыкмаларын чагылдырган, КББББ системасында пилоттоонун алкагында иштелип чыккан, Кесиптик башталгыч билим берүү боюнча саясатынын багыты катары мамлекеттик билим берүү стандарттардын макети кабыл алынган.
- методикалык коштоо жана жаңы ыкманы жайылтуудагы үзгүлтүксүз жүргүзүлгөн мониторинг (пилоттоонун алкагында долбоорду ишке ашыруу бөлүмү тарабынан колдоо тапты);
- окутуунун жаңы методдорун жана окутууну баалоо жыйынтыктары боюнча мугалимдердин курамынын потенциалын жогорулатуу;
- окутууну баалоо жыйынтыктарын өткөрүү үчүн, окуу материалдарына кеткен чыгымды каржылоо (бул пункттун саясатынын багыты КББББ системасында ченемдик каржылоону киргизүүнү топтордун катышуучулары белгиледи);
- орто жана жогорку кесиптик билим берүү окуу планынын модулдук окуу пландардын салыштырмалуугу (модулдардын аталышы жана дисциплинарлар аралык курстар) (дисциплинанын аталышы) өз ара эсепке алуу үчүн, окутуу окшош багыттагы даярдоодо тездетилген программа боюнча окутууну уюштуруу (квалификациянын улуттук системасын жана Улуттук квалификациянын тегерегинде саясий матрицаны ишке ашыруу алкагындагы 3-АӨБ долбоорун түзүү боюнча башталган иштерди катышуучулар, квалификациянын бир деңгээлинен, башка бир ишке өтүүнү камсыз кылууну саясат катары белгиледи).

Иш ордунда окутуу.

КББУ системасында бүтүрүүчүлөрдү даярдоо үчүн эмгек рыногунун талаптарына ылайык, КББУ системасы иш ордунда окутууну өнүктүрүүгө көбүрөөк көңүл бурушат-дуалдык окутуунун элементтери менен окутуу.

КББББ системасында бул ыкма Кесиптик башталгыч билим берүү агенттиги(мындан ары КББББА) тарабынан демилгеленген жана колдоо тапкан. КББББА дуалдык окутууну уюштурууда жөнгө салуучу, жобого[65] кирген КББББОЖ дуалдык окутуунун уюштуруунун пилооттук тартиби, өндүрүштө окутууну уюштуруу, өндүрүштө жумуш ордундагы насаатчылык боюнча нускамалар бирдиктүү, типтүү окуучулук келишим жөнүндө эрежеле, окуучунун келишими жөнүндө ченемдик документтер иштелип чыккан.

КББББА иш ордунда окутууну эң жакшы жетишкендиктер менен алдыга жылдырып, төмөнкү кесиптер боюнча даярдоодо: тигүүчү, маалыматтык компьютердик технология адистиги,чач тарач, ашпозчу, почта байланышынын оператору, кол-борбордун оператору. Иш ордунда окутуу алкагында окуу жайлар иш берүүчүлөрдүн талаптарына карата окуу программаларын түзүү мүмкүнчүлүктөрү бар. Мындай формада окутууну уюштурууда практикалык окутуунун

убактысы 60% дан 80% га чейин жогорулайт жана окутуунун графиги квалификациясына, ишкананын специкациясына көз каранды болот.

Иш ордунда окутуунун оң тажрыйбасы ОКББ системасында дагы жайылтылууда: Кара-Балта шаарындагы техника –экономикалык колледжи дуалдык окутууну төмөнкү адистиктер боюнча уюштурууда:

Энергия менен жабдуу, нанды даярдоонун жана нан булочка тамак- азыктарын доярдоо технологиясы, сүт жана сүт азыктарын даярдоо технологиясы, вино жасап чыгаруу.

Атайын фокус-топтун катышуучуларынын талкуусунда, эмгек рыногунун компетенцияларына ылайык, бүтүрүүчүлөрдү камсыз кылуу үчүн абдан натыйжалуу ыкма экендигин белгилешти.

Г.1.4. Окуу жана окутуу чөйрөсүн жакшыртуу

Окуу жана окутуу чөйрөсүн жакшыртууну каржылоо үч негизги булактан келет: окуу жайлардын өздүк каражатаынын эсебинен, мамлекеттик каржылоо жана донордук колдоо.

2017 -2018-жж. окуу жайларды жабдуунун эң чоң үлүшү донордук колдоо аркылуу жүрдү.

АӨБ 2-чи долбоорунун алкагында 59 КТББУ ОЖ, жардам берилди, анда 306 устакана жана кабинеттер 60 компьютердик класс жана 33 жатакана ремонттон өттү. Бардык компетенттик окутууну жайылтуу үчүн тандалган окуу жайларда КБББ жана КБББ 45 квалификация боюнча окутуу программасын берүү максатында, ремонттон өткөрүлгөн устаканалар, окуу жабдуулары жана инвентарлар менен жабдылды.

Ошондой эле, 33 жатаканадагы 2740 койко-орун (616 комната) эмеректер жана шейшептер менен камсыз болду.

КТББ системасында 60 компьютердик класстар ачылды (14 компьютер комплектиси менен) жана офистик жабдуулар коюлду (МФУ, кондиционер, интерактивдик доска жана проектор).

МБК жайылтуу үчүн АСБУ-1С КБББ ОЖ 99 жана Агенттиктин алдындагы 4 мекемеге бирден эки-ядролук процессору менен компьютер, МФУ и 4G модем коюлду.

Кошумча окуу өндүрүштүк борбордо (УПЦ), 4 ангар реконструкцияланды, анда 30 устакана, 9 окуу класс, сактоочу кампа, чечинүүчү жайлар жана өндүрүштүк цехтер [66] ачылды. GIZ техникалык жардамы аркылуу, “сантехник” жана күнөскана чарбасы боюнча, 6 кесиптик лицейдин базасында, заманбап окуу өндүрүштүк устаканалар жана окуу күнөсканалар ачылды. КБББ 23 ОЖ имараттары жана курулмаларына республикалык бюджеттин эсебинен мезгил-мезгили менен өткөрүлүүчү ремонт иштери жүргүзүлдү, 2018-жылдын аягында №5 КЛ базасында «сантехник» кесибине жумушчу кадрларды даярдоо боюнча заманбап устакана ачылып, жаңы технологиялык жабдуулар, инструменттери, эмеректер, уюштуруу техникасы менен жабдылып, имаратка сапаттуу ондоп-түзөө иштери жүргүзүлдү. Бул устакана социалдык өнөктөштүк жана жогорку квалификациядагы куруш тармагындагы кадрларды даярдоонун алкагында немецтик компания GRONE жана «Керамин» фирмасынын жардамы менен ачылды. Бардык КБББ ОЖ билим берүү процессин ишке ашыруу үчүн, интернеттин жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу шарттары түзүлдү. КЛ мультимедиялык технологияны жайылтуу, ондоп түзөө иштерине, жабдууга кеткен суммардык үлүш 87,7%.[25]түздү.

КР Өкмөтүнүн мамлекеттик тилди өнүктүрүү боюнча программасынын алкагында КБББ жана ОКББ системалары үчүн керектүү багыттагы кесиптер боюнча адистерди даярдоого мамлекеттик тилдеги окуу куралдарын чыгарууга, мамлекеттик бюджеттен каржыланды. Донордук колдоо аркылуу, система үчүн окуу жана методикалык адабияттардан 37 480 миң экземпляр сатылып алынды, алардын ичинен 29,8 % мамлекеттик тилдеги[68] .

45 компетенттик негиздеги багытта даярдоо боюнча окуу материалдар мамлекеттик тилге которулуп, иштелип чыкты.

Г.2. Мугалимдер жана инструкторлор

Г.2.1.КББУ системасындагы мугалимдердин жана инструктордун курамы

КББ системасында билим берүү уюмдарында типтүү штаттар ченем менен бекитилген окуу.процессин өткөрүүгө ылайык, педагогикалык кызматкерлердин категориясы аныкталды.

[25] КР БИМ Административдик маалыматы.

Таблица 4.3

КББ системасында педагогикалык кызматкерлердин типтүү штаты
Педагогикалык персоналдардын категориясы

Кесиптик башталгыч билим берүү системасында[26]	Орто кесиптик билим берүү системасында[27]
Мугалим	Мугалим
Сурдопереводчик (сурдопедагог)	Окуу устаты
Өндүрүштүк окутуунун устаты	Өндүрүштүк практиканын жетекчиси
Жаштарды аскерге чейинки даярдоонун жетекчиси (ДПМ)	Адис (Өндүрүштүк окутуунун устаты)[71]
Дене тарбия жетекчиси	Дене тарбия жетекчиси

Педагогикалык кызматкерлердин квалификациялык талаптары тийиштүү денгээлде мамлекеттик билим берүү стандарттарынын макеттинде аныкталган. Орто кесиптик билим берүү системасында кесиптик циклден берген мугалимдин, тиешелүү адистиктиги боюнча же даярдоо тармагы боюнча жогорку кесиптик билими болуш керек (бакалавр, адис, магистр).[72].

Башталгыч билим берүү системасында кесиптик циклден берген мугалимдин, тиешелүү адистиги боюнча атайын орто же жогорку кесиптик билими болуш керек. Өндүрүштүк окутуу устатынын башталгыч кесиптик билими же орто кесиптик билими болуш керек[73].

Тилекке каршы, кадрлардын токтобогондуганан улам, КББ системасында мугалимдердин статусу жогору эмес, өндүрүштүк окутуу устатына же мугалим катары жалпы орто билими бар кадрларды жалдап иштетишет[74].

Орто кесиптик билим берүү уюмдарында акыркы беш жылда педагогикалык персоналдардын саны 3,7 пайызга көбөйдү жана бул 7,5 миң адамды түзөт, алардын ичинен жогорку билими бар мугалимдер 96,6 пайыз[75]

Таблица 4.4

КБББ педагогикалык кадрлардын курамы жана саны (адам)[76]

	2013	2014	2015	2016	2017	2018[77]
Бардыгы адам	3405	3505	3548	3680	3610	3164
Алардын ичинен жогорку билимдүүсү	1939	2133	2138	2306	2313	1634
Анын ичинде:						
Өндуруштүк окутуунун устаты	1559	1544	1632	1670	1604	1408
Алардын ичинен жогорку билимдүүсү	594	617	655	703	712	584
Мугалимдер жана жетекчилер	1260	1382	1317	1397	1383	1115
Алардын ичинен жогорку билимдүүсү	939	1083	1062	1162	1145	958

[26] КР ӨТ 29 –май 2013-ж.г N 300 «Кесиптик башталгыч билим берүү уюмдарынын типтүү штаттарын бекитүү жөнүндө» (редакцияланган КР ӨТ 26-декабрь 2014 –ж. № 729, 8-октябрь 2018-ж. № 464)

[27] КР ӨТ 20-ноябрь 2015-ж. № 788 «Кыргыз Республикасынын билим берүү жана илим министрлигиндеги орто жана жогорку кесиптик билим берүү системасынын типтүү штаттарын бекитүү жөнүндө».
(КР Ө токтомунун редакцияланганы 27-апрель 2016-ж. № 216, 17-январь 2017-ж. № 28)

Акыркы эки жылдын ичинде (2017-2018) Кесиптик башталгыч билим берүү уюмдарында педагогикалык персоналдардын саны 7,6 пайызга азайды жана бул 3,2 миң адам, алардын ичинен жогорку билимдүү мугалимдер 51,6 пайыз. КББББ системасында педагогикалык кадрлардын санын кыскарышы КББББ системасындагы оптимизациялоону өткөрүү менен байланыштуу.

Таблица 4.5

КББББ педагогикалык кадрлардын курамы жана саны (окуу жылынын башталышындагы адам)[78]

	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018
Бардыгы	7 230	7 547	6 725	7 427	7 496
Алардын ичинен жогорку билимдүүсү	6 920	7 250	6 525	7 226	7 241
Анын ичинде					
Штаттагы мугалимдер	5 098	5 308	4 867	5 457	5 556
Алардын ичинен жогорку билимдүүсү	4 899	5 109	4 732	5 323	5 363
Бириктирип айкалыштыруу шартында иштеген мугалимдер	2 132	2 239	1 858	1 970	1 940
Алардын ичинен жогорку билимдүүсү	2 021	2 141	1 793	1 903	1 878

КББББ системасында мугалимдердин курамынын эң чоң бөлүгү 45 жаштан жогору. Бул жалпы сандын 63% пайызын түзөт.

Диаграмма 4.4.

КББББ уюмдарында кызматкерлерди жашына жараша бөлүштүрүү, %

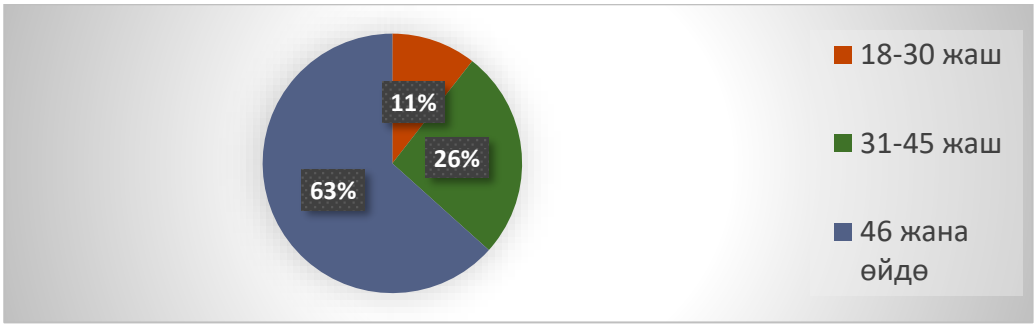

Булак: КББББ системасында электрондук окутууну жайылтуу (отчет системанын потенциалы жөнүндө , 2 долбоор АӨБ, 2017 -ж.)

Диаграмма 4.5.

КББББ системасындагы өндүрүштүк окутуунун устаттары / мугалимдеринин педагогикалык ишмердүүлүлүгүнүн стажысы боюнча бөлүгү (%)

Булак: КББА Административдик маалыматы

Изилдөө көрсөткөндөй, Башталгыч билим берүү системасында 1 жылдан 10 жылга чейинки педагогикалык стажысы бар мугалимдердин бөлүгү дээрлик туруктуу жана басымдуулук кылат.

Системага педагогикалык тажрыйбасы жок кадрларды тартуу байкалууда, (12% 2017 –ж.), бул 15 жыл педагогикалык стажысы барлардын жалпы санынан үчтөн биринин бөлүгү. Бул көрсөткүч педагогикалык персоналдын компетенцияларынын эскирүүсүн кыйыр түрүндө көрсөтүүсү мүмкүн, жакшы шартты жок иш жүргүзгөн системада мугалимдердин үзгүлтүксүз өнүгүүсү.

Отчет жазуунун алкагында өткөрүлгөн атайын фокус-топтун катышуучуларынын талкуусунда, КББББ системасындагыдай эле, ОКББ[79] ситемасында педагогикалык көндүмдөрүнүн жаатындагы ошондой эле мугалимдердин техникалык багыттар менен байланышкан сабактарды берүүдө педагогдордун эски компетенциялары менен жүргөндүктөрүн бекемдешти.

Жалпысынан алганда системага жогорку билимдүү персоналдардын келиши көбөйүүдө, аны менен бирге, белгилүү бир өлчөмдө кесиптик билим жок педагогдордун бар экендиги белгилүү. Бул айлык акынын денгээли төмөн экендигине (өзгөчө тармактагы эмгек акынын деңгээли менен салыштырмалуу) жана жогорку билим берүүнүн талаптарын эске албаганда, ОКББсистемасында ошондой иштейт.

ОКББ окуу жайларында (колледждерде) жогорку билимдүү педагогикалык кадрлар саны жогорку деңгээлде жетиштүү, анткени, окутуучулук степендери бар мугалимдердин көлөмү көбөйүүдө. Мамлекеттик колледждерге караганда, жеке менчик колледждерде степендери барлардын бөлүгү 2,5 эсеге көп. Бул ЖОЖ дорждун мугалимдери колледждерде айкалыштырып бириктирүү менен эки жакта сабак беришет, же ошондой түзүлөт, же бир жолу иштеп калышкандар.

Диаграмма 4.7

Окутуучулук степендери бар, колледждин мугалимдеринин саны

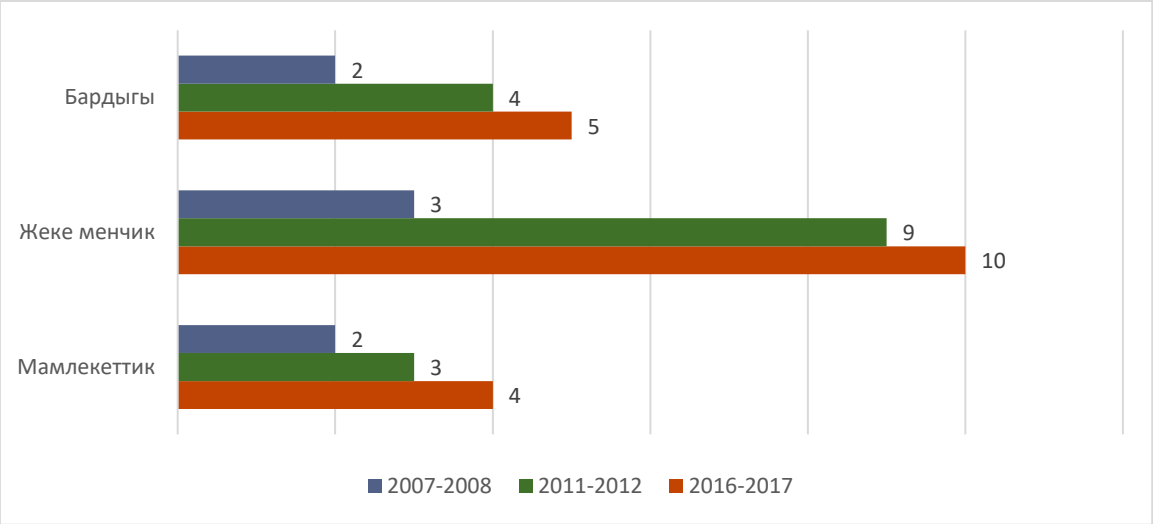

Булак: КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ 2007-2017-жылдар үчүн билим берүү секторунун байкоосу

Диаграмма 4.8

Региондор аралык КББББ системасында мугалимдер курамындагы аялдардын жалпы санынын бөлүгү

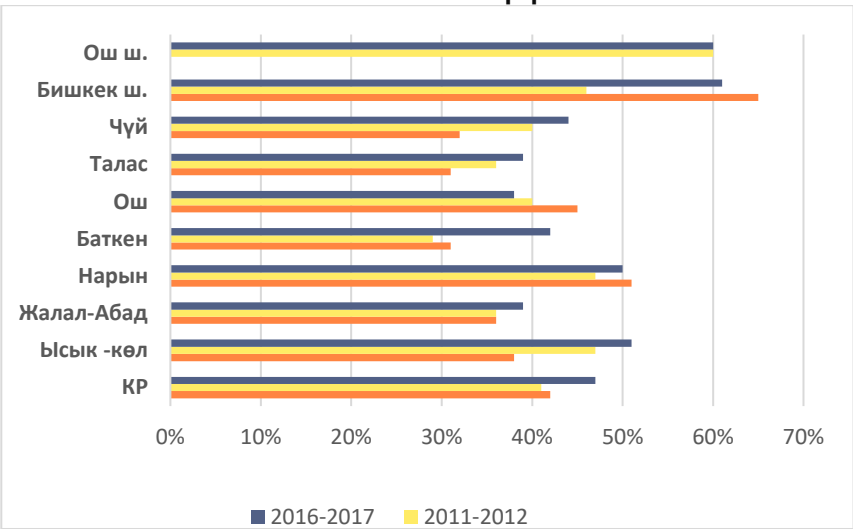

Булак: КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ 2007-2017-жылдар үчүн билим берүү секторунун байкоосу

Жалпысынан өлкөдө КББББ системасынын КЛ педагогикалык персоналдардын ичинен аялдардын саны 5% пайызга өстү, бул 2017-жылга карата 47% түздү. Мындай картина региондор боюнча байкалууда, ал эми Ош облусу жана Бишкек шаарында тескеринче аялдардын саны олуттуу кыскарууда.

КЛ аялдар педагогдордун жалпы санынын жарымынан азын түзөт, мында өндүрүштүк окутуунун устатыгына көбүрөөк эркектерди тартышат, бирок, бул окутуу программасынын спецификасына көз каранды. Аялдардын “ашпозчу”, “тигүүчү” салттуу кесиптерине, көбүнчө өндүрүштүк устаттыкка болуп аялдар иштешет.

Диаграмма 4.9

Региондор аралык КББББ системасында мугалимдер курамындагы аялдардын жалпы санынын бөлүгү

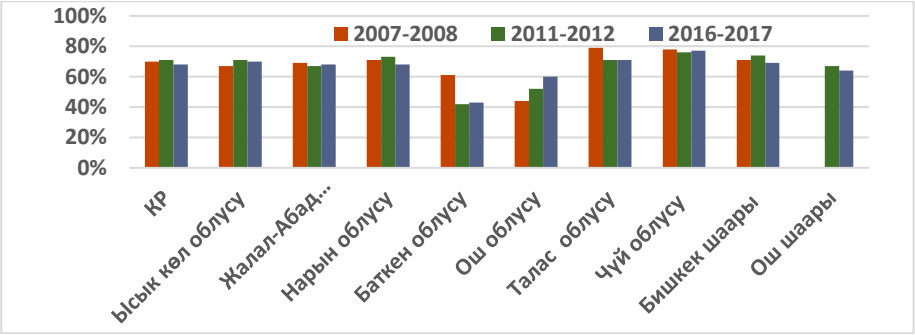

Булак: КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ 2007-2017-жылдар үчүн билим берүү секторунун байкоосу

ОКББ ОЖ иштеген мугалимдердин жалпы санынын ичинен, аял мугалимдердин катышуусунун бөлүгү жогору (69%), бирок, акыркы беш жылда анча эмес төмөндөө тенденциясы бар. ОКББ ОЖ аял мугалимдердин төмөндөшүнүн жалпы тенденциясынын бөлүгү, Бишкек жана Ош шаарларында көбүрөөк кездешет, башка региондордо бир аз көбөйүү байкалууда.

Кесиптик башталгыч билим берүү системасына караганда, орто кесиптик билим берүү системасында аялдардын бөлүгү салыштырмалуу жогору, бул системага гуманитардык жана социалдык багыттагы адистерди даярдоо менен байланыштуу (экономист, эсепчи, башталгыч класстардын мугалими ж.б.).

Мугалимдер курамынын лицензиялык талаптарга дал келиши.

Белгилеп кетчү нерсе, көрсөткүчтөр боюнча өлкө боюнча орточо эсеп менен, КББУ эки деңгээли тең кадрдык потенциалдары боюнча лицензиялык талаптарга туура келет, ал эми КЛ жогорку билимдүү педагогдордун кыскаруу тенденциясы байкалууда, мугалимдердин ОКББ ОЖ өтүп кетип жаткандыктарынын себеби, мугалимдер үчүн иштөө жакшыраак жана айлык маяналары жогору.

Катардагы КЛ, өзгөчө айыл жергесинде талап кылынган, квалификациясы туура келген педагогикалык кадрлардын жетишсиздиги байкалууда, ошондуктан КЛ жогорку билими жок, жада калса орто билими жок кадрларды, квалификациясын жогорулатуудан өтүү шарты менен жумушка алууга уруксат берилген. (педагогикалык минимумду алганда).

2011-жылы билим берүү уюмдарында эмгек акынын жаңы шарттарын киргизүүдө, педагогдордун категориялык квалификациясы алынып салынган жана бир эле убакта педагогикалык кызматкерлерди аттестациялоо женилдетилген, ал кандайдыр бир өлчөмдө алардын квалификациясын баалоого мүмкүнчүлүк берет. Азыркы учурда, кесиптик билим берүү системасында билим берүү деңгээлине формалдык талаптар, алардын квалификациясынын кандайдыр бир денгээлин баалоо системасы жок.

Г.2.2. КББУ системасында мугалимдердин кесибине кирүү.

Мугалимдерге болгон базалык талаптар КР “Билим берүү жөнүндө” жана “Кесиптик башталгыч билим берүү жөнүндө” Мыйзамдарында аныкталган. Базалык билимден башка негизги талаптар болуп, педагогикалык ишмердүүлүк менен алектенүүгө укук берген, педагогикалык квалификация саналат. Педагогикалык билими жок адамдар, кошумча даярдыктан өткөндөн кийин педагогикалык ишмердүүлүк менен алектенүүгө укук алышат.

КБББ системасында педагогикалык билими жок адамдардын квалификациясын жогорулатуу “Кесиптик педагогиканын негиздери” боюнча курстарын өткөрүү иши менен РИМБ алектенет.

ОКББ системасында мындай мүмкүнчүлүк жок.

Кесиптик билим берүү системасында педагогдор үчүн квалификациялык талаптар, ар бир окуу жайы тарабынан өз алдынча алардын квалификациясына жараша аныкталат. Өлкөдө кесиптик окуу жайларында педагогикалык персоналдардын квалификациялык деңгээлге бирдиктүү коюлган талап жок. Мугалимдерди жалдоону окуу жайдын администрациясы ишке ашырат.

“Кесиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү” АӨБ экинчи долбоорунун алкагында КББУ мугалимдери үчүн иштелип чыккан квалификациялык талаптар Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлиги[80] тарабынан буйрук менен бекитилди жана билим берүү секторунда Тармактык квалификациянын чектерин иштеп чыгуу үчүн негиз катары сунушталды.

Иш ордунда окутууну өнүктүрүүгө байланыштуу, КББУ системасы өндүрүштөгү насаатчыларга талаптарды иштеп чыгуу менен алектенүүдө. КБББА элементи менен дуалдык окутуунун ишке ашыруу жана иш чара уюштуруудагы ишканадагы (уюмда) насаатчылык жөнүндө нускама иштеп чыкты. Бул локалдык ченемдик документте ишканадагы насаатчынын компетенттик талаптары жана анын окуу процессиндеги катышуусу аныкталды. КББА келечекте өндүрүштүн шартында окуу процессин киргизүү, ишканадагы насаатчыларды даярдоо үчүн окуу модулдарын иштеп чыгууну карап жатат.

Г.2.3. КББУ мугалимдердин иш менен камсыз болуу статусу

Кесиптик башталгыч билим берүү системасында 80 % ашык мугалимдер билим берүү уюмдарында штаттык кызматкерлер болуп саналат. Орто кесиптик билим берүү системасында педагогикалык курамдын 25% бириктирип иштөө шартында иштешет.

Окуу жайлар бириктирип иштөө үчүн өндүрүштүн өкүлдөрүн чакырууга аракетенишет. Орто кесиптик билим берүү системасында ар кызматкер менен окуу жылына карата бир жылга келишим түзөт. Акыркы беш жылда ОКБББ ситемасында бир мугалимге 12 окуучу барбар келсе, ал эми Кесиптик башталгыч билим берүү системасына жүргүзүлгөн байкоолор боюнча бул көрсөткүч акыркы беш жылда 9 дан 8 чейин төмөндөп кеткен, бул жалпысынан жаштар арасында бул жаш курактын аздыгына байланыштуу.
(өндүрүштүк окутууда ар бир окуу топтун 12-15 адам менен толуктануусу зарыл экендиги боюнча ченем коюлган[81]).

КББББ системасында бир мугалимге карата окуучулардын саны, КББББ караганда жогору. Бир четинен карасак, КББББ системасында топко мугалим жана өндүрүштүк окутуунун устаты болуп эки адам бекитилген.
КББ системасында мугалимдердин эмгек акысы билим берүү деңгээлине байланган[82]

Таблица 4.6

Кесиптик башталгыч билим берүү уюмдарындагы мугалимдерге саат боюнча төлөнүүчү акынын көлөмү[83]

Кызматтардын аталышы	Мугалимдин бир сааттык ишине төлөнүүчү акы, сом менен		
	Орто кесиптик педагогикалык билим берүү	высшее педагогическое образование	
		бакалавр, дипломдуу адис	Магистр
мугалим	60	67,5	75

Кесиптик башталгыч билим берүү уюмдарындагы мугалимдердин ставкасы жумасына 20 саат үчүн мугалимдин иши коюлган (бир жылга 800 саат).

Таблица 4.7

Орто кесиптик билим берүү уюмдарындагы мугалимдерге саат боюнча төлөнүүчү акынын көлөмү [84]

N	Кызматтардын аталышы	Ставканын көлөмү, сом менен
1	Мугалимдин билими барлары:	
	- орто кесиптик билими;	5000
	- жогорку билими (бакалавр, дипломдуу адис);	5500

	- академиялык даражасы ыйгарылган магистри менен жогорку билими	6000

Орто кесиптик билим берүү уюмдарындагы мугалимдердин ставкасы окуу жылга карата 720 саат үчүн окуу иши коюлган.

Кесиптик башталгыч билим берүү уюмдарындагы өндүрүштүк окутуунун устаттарынын кызматтык оклады бир жумага 40 сааттык иш коюлат.

КББУ системасында педагогикалык иш стажысы үчүн кошумча төлөөлөр жана үстөк акы каралган жана окуу степени, ардак наамы, бийик тоолуу жана алыскы район, айыл жерлеринде иштегендиги, квалификациялык категориясы үчүн төлөө каралган.

Таблица 4.8.

Кесиптик башталгыч билим берүү уюмдарындагы өндүрүштүк окутуунун устаты кызматтык окладынын көлөмү[85]

Кызматтардын аталышы	**кызматтык оклады** , сом
өндүрүштүк окутуунун устаттын билими кандай болуш керек:	
- Башталгыч кесиптик билими;	6450
-орто кесиптик билими;	6750
жогорку билими (бакалавр, дипломдуу адис);	7200

Орточо айлык акы (мамлекеттик бюджеттен төлөнүүчү) түзөт:

Жалпы билим берүүчү мектептерде– 13800 сом (200 $), кесиптик лицейлерде – 10474 сом (152$), колледждерде 8014 сом (116 $). [28] 2019-жылдын башталышына карата Нацстаткомдун маалыматтары боюнча КР орто айлык акы 15000 сом (218 $), билим берүү секторуна 10 612 сом (154 $) караганда кичине ашык.

2018-жылы бюджеттик жана контрактык топтун мугалимдеринин эмгек акысын жөнгө салуу маселелерин тартипке келтирүү максатында, чечим кабыл алынган, анда билим берүү уюмдарындагы кызматкерлердин эмгек акы шарттарында атайын каражаттардын эсебинен каржылоону, билим берүү уюму өзү аныктайт, аны менен бирге алардын кызматтык окладынын көлөмү, бюджеттин эсебинен каржыланган кызматтык окладынын көлөмүнөн кем болбош керек.

Г.2.4. КББУ системасындагы мугалимдердин жана инструкторлордун квалификциясы

Системанын мугалимдеринин сапатын баалоо

Мугалимдердин компетенциясына тиешелүү негизги талаптар КББУ окуу жайларда иштелип чыккан, жетекчилер аркылуу бекиген кызматтык нускамаларда жазылган. Квалификациялык денгээлине талаптар КБББ жана ОКББ мамлекеттик стандарттарынын макетинде аныкталган. 2011-жылы КББУ системасынын мугалимдерине категориялары алынып салынып, мугалимдерди аттестациялоо дээрлик жоюлган болчу. Мугалимдердин сапатын баалоо негизенен окуу жайлардын өздөрүнүн деңгээлинде, сабактарга катышуу, өз ара катышуу, мугалимдердин ачык сабактарын өткөрүү аркылуу баа берилет.

“Кесиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү” АӨБ экинчи долбоорунун алкагында 2016-жылы КЛ жана ОКББ ОЖ мугалимдердин квалификациялык түзүмү иштелип чыккан, анда КБББ жана ОКББ [87] мугалимдердин үч квалификациялык деңгээли жазылган. Ар бир квалификациялык деңгээлге кесиптик стандарт иштелип чыккан, анда мугалимдердин кесиптик ишмердүүлүгүнүн тармактары жана түрлөрү, ошондой эле мугалимдин компетенциясын баалоо инструменттери чагылдырылган.

Мугалимдин компетенциясын баалоо негизине заманбап ыкмалар киргизилген, анда далилдерге негизделген баалоо, жана мугалимдин өзүн-өзү баалоосу. 60 пилоттук окуу жайда (42 КЛ жана 18 колледж) бардыгы болуп 1900 жакын адамга мугалимдик курамдын компетенциясын баалоо өткөрүлүп, (КББУ системасындагы мугалимдердин жалпы санын 17%).

Мугалимдин компетенциясын баалоонун жыйынтыгында окутуунун негизги ишмердүүлүгүнүн 4 тармагы боюнча талаптар ачыкка чыкты: окутуу/сабак берүү, окутуунун

[28] КР БИМ Административдик маалыматы .

жыйынтыктарын баалоо, КТББУ системасын жөнгө салуучу ченемдик актылар, социалдык өнөктөштүк, ошондой эле, негизги ыкмалар, мугалимдин жалпы социалдык ыкмалары.

Диаграмма 4.10

КТББ системасында педагогикалык кызматкерлерин окутуу талаптары (%)

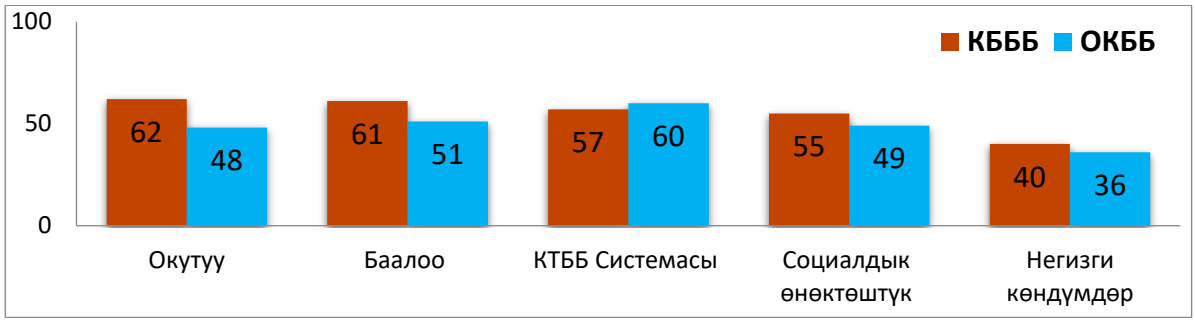

Булак: "Кесиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү" АӨБ экинчи долбоорунун окутуунун талаптарын балоо Отчету 2017-ж..

Баалоонун жыйынтыктарында мугалимдердин жарымынын көпчүлүгү бардык компетенцияга алардын ичинен, негизги, керектүү көндүмдөрдү окууга муктаж экендиктерин көрсөттү. Анткени эң алыскы региондордо (М, Ысык-Көл, Ош, Жалал-Абад жана Баткен облустарында) окуй тургандардын саны жогору. Компетенцияны баалоону өткөрүүнүн негизги максаты педагогикалык кызматкерлерин окутуу талаптарын ачыкка чыгаруу жана алардын модулдардан турган, компетенциясын өнүктүрүүнү талап кылуучу программаларды иштеп чыгуунун негизинде, квалификациясын жогорулатуу[88].

2017 –жылы мындай модулдар боюнча 603 мугалим окутулуп (алардын ичинде 47% аял), анда квалификациянын 1-чи деңгээли боюнча сертификация берилди. (440 КЛ жана 163 ОКББОЖ). Апробациялоо жургузүүнүн жыйынтыгы боюнча КББА КЛ мугалимдердин жана өндүрүштүк окутуунун устаттарынын системалык денгээлде квалификациясын жогорулатуу механизимин кабыл алды.

Азыркы учурда РИМБ бул модулдардын негизинде КБББ системасына жаңы жумушка киргендерге квалификациясын жогорулатуу курстарын өткөрүүдө.

Компьютердик сабаттуулук

КБББ системасынын окуу жайларынын картаграфиясында

"Компьютердик сабаттулукту колдоно билүү" мындай категория боюнча маалыматтарды чогултуу каралган.

Республика боюнча бардыгы болуп, КБББ системасында 98 КЛ кызматкерлери жана Токмок индустриалдык –педагогикалык колледжинде иштеген 5239 адамдар жөнүндө маалымат алынган.

Берилген маалыматтарга ылайык 5239 адамдан : ПК менен 3790 адам колдоно албайт – 72 %, ПК менен 1449 адам колодоно алат – 28%. Сурамжылоо бардык окуу жайларды камтыды.

Таблица 4.9

КБББ системасы аралык пайдаланылган программа менен кызматкерлердин компьютердик сабаттулукту колдоно билүү деңгээли.[89]

ПК программаларды билүү	Саны	Пайыз (%)
Нет	3790	72%
Word	836	16%

Word, Excel	281	5%
Word, Excel, PowerPoint	191	4%
Word, Excel, PowerPoint, Access	117	2%
Word, PowerPoint	24	1%

Диаграмма 4.11.

Регион аралык кызматкерлердин компьютердик сабаттулукту колдоно билүү %

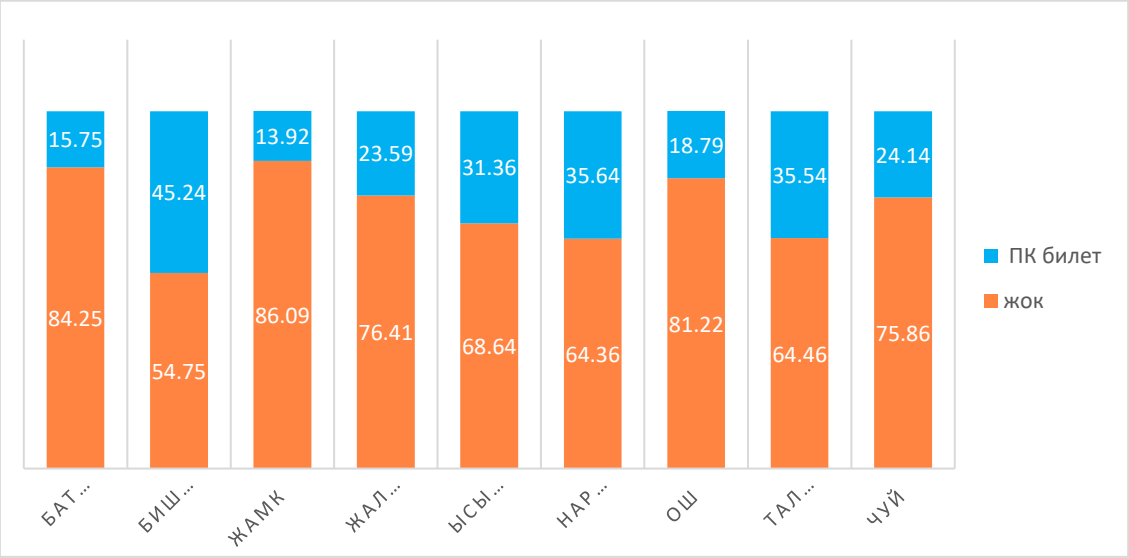

Булак : КБББ системасында электрондук окутууну жайылтуу (2017 –ж.АӨБ 2 чи долбоор системанын потенциалы жөнүндө отчет .)

Жалпысынан республика боюнча персоналдык компьютерди колдоно билүүнүн бөлүгү негизинен бирдей. Эң жакшы тенденция Бишкекте, Ысык-Көл жана Нарын облустарында байкалууда. Персоналдык компьютерди колдоно билүүнүн эң төмөн деңгээл ЖАМК системага караштуу окуу жайларда жана Баткен облусунда.

Персоналдык компьютерди колдоно билүү боюнча анализ көрсөткөндөй , системанын кызматкерлеринин жаш курактары жогору болсо, Персоналдык компьютерди колдоно билүү боюнча пайыз төмөн болуп эсептелет.

Таблица 4.10

КБББ системасында жаш курагы боюнча кызматкерлердин компьютердик сабаттулукту колдоно билүү,%[29]

Жаш курагы боюнча топтор	Бардык адамдар	Количество сотрудников,%	
		Колдоно билет	Колдоно билбейт
18-30 лет	553	48,5	51,5
31-45 лет	1367	37,2	62,8
46 и старше	3319	20,2	79,8

[29] КБББ системасында электрондук окутуунун жайылдуу (системанын потенциалы жөнүндө отчет , 2 долбоор АӨБ, 2017 –ж.)

Мугалимдердин курамынын квалификациясын жогорулатуу

КР Билим берүү жөнүндө мыйзамына ылайык, мугалим ар бир 5 жылда квалификациясын жогорулатуу курстардан өтүп туруу зарыл. КББББ системасында квалификациясын жогорулатууну камсыз кылуу боюнча негизги органы болуп, Республикалык илимий методикалык борбор саналат. Жыл сайын 600 ашык адам бардык өкөнүн региондорунан РИМБ келип квалификациясын жогорулатуу курстардан өтүп турушат жана окутуунун жаңы методикалык ыкмалар үйрөнүп кетишет, КББББ системасынын педагогикалык кызматкерлеринин алардын жалпы санынын 17% тузөт. Мындан башка ар кандай донордук долбоорлордун алкагында, система үчүн керектүү, актуалдуу болгон ар кандай маселелер боюнча, окутуудан бир жылда 200 адам өтөт (6%)

Диаграмма 4.12

РИМБ категория боюнча квалификациясын жогорулатуу курстардын угуучуларынын саны (%)

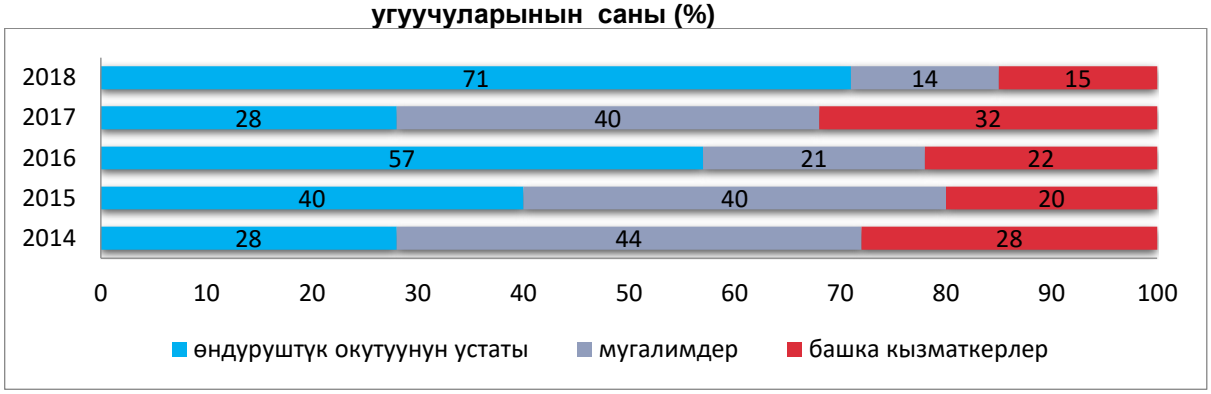

Булак : РИМБ КББА Административдик маалыматар

Диаграммада көрүнүп тургандай эле 100% угуучу, квалификациясын жогорулатуу курстардан өткөндөрдүн көпчүлүк бөлүгү устаттар жана мугалимдер, башка кызматкерлердин арасында директорлор жана башка административдик кызматкерлер болушу мүмкүн.

Квалификацияны жогорулатууну уюштуруудагы оң учурлар бул ӨО устаттары үчүн адистештирилген курстардын көбөйүшү болот, анда теориялык окутуунун катарында, сөзсүз түрдө практикалык көндүмдөрдү аткаруу каралган. Ишкананын базасында квалификациясын жогорулатуу курстарды өткөрүү боюнча биринчи тажрыйбалар бар (тигүү багытындагы устаттар үчүн курстар).

Бирок, колдонуудагы системада атайын фокус-топ белгилегендей: квалификацияны жогорулатуунун жыйынтыктарынын анализи жок, саясатты түзүүдөгү инструменттер (механиздер) (кызыктар тараптарды тартууга, чечим кабыл алуу үчүн, чогултулган маалыматтардын толук эместиги жана жетишсиздиги) жана окутуунун талаптары толук өлчөмдө эске алынбайт.

ОКББ системада квалификациясын жогорулатууну уюштуруу үчүн жооп берген системалык деңгээлдеги орган жок, мугалимдер өздөрүнүн билимин өнүктүрүү үчүн өз алдынча алектенишет. КББББ мугалимдери үчүн негизги КЖ провайдер курстарды И. Арабаев атындагы КМПУ мугалимдеринин квалификациясын жогорулатуу жана кайра даярдоо институту профилдик ЖОЖ ишканада өткөрөт. Катышуучулар белгилегендей, тилекке каршы, ишканада өткөн стажировкалар сертификацияланбайт, бул формалдык түрдөгү квалификациясын жогорулатуу болуп эсептелет.

Фокус-топтун катышуучуларынын талкуусунда белгилешти, ОКББ системада КЖ мамлекеттик каржылоо жок, квалификациясын жогорулатууну мугалимдер өздөрү төлөшөт, дайыма курстардан өтүү окуу жайда квалификациясын жогорулатуу курстан өткөндүгү жөнүндө сертификат берүү зарылчылыгы менен байланыштуу, реалдуу түрдө кесиптик өнүгүү болуп саналбайт.

Г. 2.5. КББУ системасына мугалимдери жана инструкторлорду алып калуу жана тартуу.

Педагогикалык кадрларга карата саясаттык чара көрүүнүн бирден бири болуп, КБББ билим берүү уюмдарына ченемдик каржылоого өткөрүү болуп санлат. Ченмдик каржылоонун механизмдерин пилоттоо 2017/2018 окуу жылында 20 кесиптик лицейге Чүй, Нарын олбустарында жана Бишкек шаарында АӨБ "Кесиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү" 2чи долбоорунун алкагында өткөрүлгөн[91]

Пилоттонун жыйынтыгында Өкмөт тарабынан 2019-жылдан баштап, КБББ системасына ЧК жайылтуу жөнүндө чечим кабыл алынды[92]. КБББ ОЖ ЧК өткөрүү үчүн ченемдик документ даярдалып жана бекитилди.

Кабыл алынган чечимге ылайык кесиптик лицейлер ченемдик каржылоонун шартында персоналдардын сапаттуу ишинин жыйынтыгына дем берүүчү фонддорду түзө алышат, ошондой эле мугалимдердин жана өндүрүштүк окутуунун устаттарынын эмгегине дем берүү үчүн жалпы фонддон 60-65% эмгек акы каралды.

Ошондой эле кесиптик лицейлердин жетекчилери, ченемдик каржылоого өткөндөр өз алдынча өндүрүштүк зарылчылыктарга карата штатык жүктөмүн (расписание) түзө алышат.

АӨБ "Секторду өнүктүрүү программасынын" "инклюзивдик өсүү үчүн көндүмдөр" саясаттык иш чаралар матрицасы долбоорунун алкагында ОКББ[93] билим берүү уюмдары үчүн ченемдик бюджеттик каржылоо механизмин иштеп чыгуу жана пилоттоо чечими кабыл алынды.

ОКББ[94] мугалимдердин кесиптик өнүгүүсү системасын түзүү үчүн КБББ[95] педагогикалык кызматкерлердин квалификациясын жогорулатуу жана даярдоо борбору катары, (региондордо жайгашкан) үч колледжди тандап алынды.

АӨБ "Секторду өнүктүрүү программасынын" "инклюзивдик өсүү үчүн көндүмдөр" долбоорунун алкагында ОКББ бекитилген колледждердин мугалимдери үчүн үзгүлтүксүз өнүктүрүү системасын жана адамдык потенциалын өнүктүрүүнү камсыз кылуу боюнча заманбап техникалар менен жабдуу пландаштырылууда.

Г3. Сапат жана сапатты камсыз кылуу

Г.3.1 Сапат жана КББУ ылайык келүүсү

КББУ системасында студенттердин жана бүтүрүүчүлөрдүн окутуу сапатын баалоо саяттык системасы учурундагы, предмет аралык жана жыйынтыктоочу мамлекеттик (квалификациалык) аттестацияны камтыйт. Бүтүрүүчүлөрдүн аттестациясы үчүн алардын программадагы талаптарга ылайык, персоналдык жетишкендиктерин баалоо боюнча каражаттардын базасы түзүлөт, буга алардын билимин, шык билимин жана алган көндүмдөрүн жасай билүү денгээлин баалоого мүмкүн болгон, типтүү тапшырмалар, контролдук иштер, тест жана башкалар кирет. Баалоо каражаттарынын базасы, окуу жайлардын билим берүү программаларынын негизинде, өз алдынча иштелип чыгат жана бекитилет.

Окутуунун жыйынтыктарын баалоо өз алдынча мугалимдер тарабынан учурундагы жана предмет аралык контроль жөнүндө жобого ылайык, институттук деңгээлде ишке ашырылат. Баалоо туруктуу негизде ишке ашырылат, бирок, окуучуларга талап кылынган ыкмаларды адаптациялоо максатында, жыйынтыктарын баалоо тууралуу чечимди мугалим чыгара тургандыгын эске алуу керек. Жалпысынан студенттерге стандарттык курстар сунушталат жана аларда атайын адистештирилген сабактарга эч кандай тандоо дээрлик калбайт.

Жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестация (бүтүрүү экзамени) бүтүрүүчүлөрдү окутуунун жыйынтыктарын баалоо, негизги баалоонун этабы болуп саналат, андан кийин аларга квалификацияны же академиялык степенге ылайык денгээлди берүү чечимин кабыл алышат. Кесиптик окуу жайлардын бүтүрүүчүлөрдүн мамлекеттик аттестациясы жөнүндө жобого ылайык, бүтүрүүчүлөрдү аттестациялоо комиссиясынын курамына 3 төн кем эмес сырткы эксперттер же иш берүүчүлөр кирет, бирок, алардын процесске катышуу денгээли, ал бир провайдерден башкага өткөрүү боюнча акыркы чечимин кабыл алат.

КББУ системасында бир топ жылдардан бери, "Иш менен камсыздоого көмөктөшүү жана кесиптик окутуу"GIZ программасынын алкагында, бүтүрүүчүлөргө көз карандысыз сертификация модели пилотолууда. 2017-жылы кесиптик компетенцияны[30] көз карандысыз

[30] КББА бүйрүгү 25.04 2017-ж. №1/154

сертификациялоо элементтери менен, бүтүрүүчүлөрдүн квалификациялык экзамени жөнүндө эксперименталдык жобо иштелип чыккан. Бүтүрүүчүлөрдүн квалификациялык экзаменин көз карандысыз сертификация элементти менен өткөрүү үчүн 20 кесиптик лицей тандалган.

Бүтүрүүчүлөр реалдуу учурда алган тиешелүү квалификациялык талаптардын тегерегинде, экзамендик комиссиянын мүчөлөрүнүн алдында, практикалык тапшырмаларды аткарышат. КБЭ элементи менен КСКК (кесиптик квалификация көз карандысыз сертификациялоо) өндүрүштүк практикага жакындатуу үчүн практикалык тапшырмаларды аткарууда бүтүрүүчү технологиялык картаны пайдаланат. Предметтик аңгемелешүүдө ал өзүнүн коммуникативдик компетенцияларын колдонуу менен кесиптик билимдерин көрсөтөт. Көз карандысыз сертификациялоо элементи менен бүтүрүү экзамени 5 кесип боюнча өткөрүлдү: (тигүүчү, жасалгалоочу- курулуш иштеринин устаты,чач тарач, ашпозчу, электр куроочу)[31], анда 147 бүтүрүүчү катышты. Өткөрүлгөн экзамендин жыйынтыктары бүтүрүүчүлөрдүн эмгек ишмердүлүгүнө өз алдынча даяр экендигин көрсөттү.

Г.3.2.Окутуунун жыйынтыктарынын сапатын аныктоо

КББУ системасында ченемдик документтерде сапат боюнча формалар формалдуу түрдө бекемделген эмес. Бирок, аны менен бирге, КББУ системасынын окуучуларынан жана КББУ ишин жөнгө салуучу, талап кылуучу ыйгарым укуктуу органдардан күтүшөт жана КББУ степенине, биринчи кезекте эмгек рыногунун талаптарына дал келүүсү каралат.

Мындай ыкма иштеп жаткан КББУ системасынын ченемдик документтеринде чагылдырылган: мамлкеттик стандарттар даярдоо багыттары боюнча окутуунун мазмунун жана окуу процессин камсыз кылуудагы окутуунун жыйынтыктарынын талаптарын аныктайт. Милдеттүү түрдө бардык окуу мекемелеринде, уюштуруу формаларына карабастан, стандарттык талаптарды сактоо болуп саналат.

Мамлекеттик билим берүү стандарттары, окуу методикалык кеңеш тарбынан иштелип чыгат, курамына тармактардын өкүлдөрү кирет жана КР Билим берүү жана илим министрлиги бекитет.

Билим берүү стандарттарынын негизинде, окуу жайларада жылына кайра калауучу окуу план жана программалары иштелип чыгат.

Региондордогу эмгек рыногунун талаптарына ылайык, мамлекеттик билим берүү стандарттарында окуу жайлар тарабынан бөлүнүүчү сааттар(вариативдүү бөлүгү) каралган.

Г3.3. КББУ системасында сапатын көзөмөлдөө процесси

КББУ системасында сапат боюнча минималдуу стандарттардын ченемдери бекитилген жана аккредитация өткөрүү үчүн окуу жайдын жеке өзүн баалоого негиз болуп саналат. Көз карандысыз аккредитация процедурасы канаттандыраарлык жөнүндө маалымат алууга мүмкүнчүлүк берет жана программалардын сапатын камсыз кылууда негизги процесстерине стейкхолдерлерди тартат.

Өлкөдө сапат кепилдигинин ички системасы, жалпысынан алганда кесиптик билим берүү тейлөө сапатынын кепилдиги жакшыруу стадиясында турат, эксперттик көз караш[98] менен караганда,сапатты камсыз кылуу улуттук моделин жайылтуу азырынча системдик түрдө жетишсиз болууда, анда бир катар кемчиликтер жана логикалык карама- каршылыктар бар. Көпчүлүк учурда кабыл алынган сапатты баалоо процесстеринде сапат стандарттарын колдонулбайт, ошондой эле бектилген, сапаттын кепилдиги болгон талаптар/критерийлер жок, кредиттик негизде окуу процесстерин уюштурууга ченемдик алкактага талаптар бекитилген эмес, бардык кесиптик билим берүү деңгээли боюнча программалардын баарына билим берүү стандарттары жок.

КР ЖОЖ[99] билим берүү программаларынын методикалык сунушталарында баалоо боюнча жогорку, орто жана башталгыч билим берүү уюмдарында билим берүүнүн сапатын камсыз кылуу саясаттынын критерийлеринде бар, анда документтештирилген менеджменттик[100]

[31] КББА Административдик маалыматы

сапат системасынын жардамы менен, билим берүүнүн сапатын баалоону камсыз кылуу системасын жайылтуу кирген.

Ошондуктан түшүнүү абдан татаал, стандарттардын жоктугунан жана менеджменттик сапат системасын регламентациялоо болбосо, окуу жайларда кантип өзүн өзү баалоону өткөрөт.

Кесиптик билим берүүнүн сапатынын кепилдигин системалык түрдө жайылтууну камсыз кылуу үчүн, биринчи кезекте өлкөдөгү кесиптик билим берүүдө окутуунун бардык деңгээлдеги жыйынтыктарын баяндоо жөнүндө , логикалык өз ара байланыштагы системасы болуш керек, жана аларды эмгек рыногунун талаптарына, квалификациясы менен жана компетенцияга салыштыруу керек.

Тилекке каршы, мурункудай баяндалгандай эле эмгек рыногу тарабынан так түзүлгөн квалификация деңгээлин жана компетенция бул же башка кесипке же эмгек ишинин түрлөрү аныкталбайт. Бизнес сектору өзү деле жакшы уюшула элек жана түзүлө элек, иш берүүчүлөр кесипкөй катары өздөрүнүн кызматкерлери билгендей көндүмдөрдү жана компетенция талаптарын аныктай тургандай болуу зарыл.

КББУ системасында сапат боюнча минималдуу стандарттарынын ченемдери бекитилген жана аккредитация өткөрүү үчүн окуу жайдын жеке өзүн баалоого негиз болуп саналат. Көз карандысыз аккредитация процедурасы канаттандыраарлык жөнүндө маалымат алууга мүмкүнчүлүк берет жана программалардын сапатын камсыз кылууда негизги процесстерине стейкхолдерлерди тартат.

2017-2018-жылдар ичинде алды көз карандысыз аккредитациялык агенттиги тарабынан 167 орто кесиптик программа боюнча, 172 башталгыч кесиптик программа боюнча аккредитация өткөрүлдү. 84% ашык программалар 5 жылга аккредитация өтүштү.

Көз карандысыз аккредитациядан өткөрүүнүн анализи көрсөттү, анда шарт менен аккредитацияланган окуу жайларга негизинен байкоо жүргүзүлөт:

Социалдык өнөктөштөр менен өз ара алака алышуу начар;

- өнүгүүнүн баштапкы баскычында сапатты башкаруу системасын жана натыйжада иштеп чыгуу жана өркүндөтүүнүн эч кандай механизми жок;
- эскирген материалдык-техникалык база жана окуу куралдары;
- ишке орноштуруу боюнча иштердин начардыгы;
- билим берүүнүн сапатынын маданиятынын төмөндүгү.

Аккредитация билим берүү уюмдарына өздөрүнүн ишмердүүлүгүнө текшерүү жүргүзгөнгө жардам берет, баалоо жыйынтыктарынын жана кызыктар болгон тараптар алардын натыйжалуу житшкендиктери аркылуу билишет, башкача айтканда, жыйынтыктары жана жетишкендиктери билим берүү уюмдарынын тейлөө талаптарына жооп берет.

Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлиги - аккредитация системасын ишке ашырат. Бул үчүн – аккредитация өткөрүүгө ылайык келген методикалыккомплекстерди иштеп чыкты. –эксперттерди окутуу жана билим берүү уюмдарынын жетекчилерин окутуу жүрүп жатат. Окутуунун сапатын камсыз кылуу маселелери боюнча квалификациясын жогорулатууга ылайык модулдар иштелип чыкты. Аккредитациялоонун жыйынтыктары программалык деңгээлде билим берүүнү маалыматык башкаруу системасы (ББМБС) аркылуу интеграцияланат.

Г3.4. КББУ окутуунун мазмунун жаңыртуу жана иштеп чыгуу

Кесиптик башталгыч билим берүү системасы үчүн билим берүү програмалары КББА алдындагы республикалык илимий методикалык борбордо КЛ ар бир тармакка тиешелүү алдыңкы устаттардын жана өндүрүштөн практик өкүлдөрүнөн тартуу менен иштелип чыгат жана Агенттиктин чечими менен бектилет. Ченемдик типтүү окуу пландар ар бир үч жылда каралып турат.

Орто кесиптик билим берүү программаларын иштеп чыгуу, билим берүү министрлиги тарабынан кабыл алынган Мамлекеттик билим берүү стандарттарынын (МБС) негизинде жүргүзүлөт. МБС кадрларды даярдоо багыттары боюнча дал келген алдыңкы колледждер алдындагы окуу- меодикалык бирикмелер (ОМБ)иштеп чыгышат.

Акыркы жылдары бул системага өзгөртүүлөр кирип жатат. ОКББ жана КБББ МБС макеттинде белгиленген, окуу жайлардын билим берүү програмаларын иштеп чыгууда эмгек рыногунун

талаптарын изилдеп чыгуу зарыл жана алар билим берүүнүн сапатынын кепилдигин камсыз кылуу үчүн өзүн өзү баалоо жыйынтыктары боюнча сунушталамалардын негизинде, жыл сайын милдетүү түрдө тармактардын талаптарынын өзгөрүлүшүн эске алуу менен жаңыртып туруулары зарыл.

Окуу план жана программаларга киргизилген өзгөртүүлөр иш берүүчүлөр менен макулдашылат.

Азыркы учурда башталгыч жана орто кесиптик билим берүү системаларында ыкмалар бар, кесиптик стандарттардын негизинде 45 билим берүү программаларын иштеп чыгуу тажрыйбасы бар, анда тиешелүү тармактар боюнча иш берүүчүлөрдүн катышуусу менен иштелип чыгат. Бул ыкмаларды байкоо үчүн АӨБ экинчи долбоорунун алкагында документтер даярдалды:

- окутуунун компетенттүүлүгүнө багытталган материалдарды жана модулдук окуу программаларын иштеп чыгуу колдонмолору жана процедуралары;
- модулдук окуу программаларын жана материалдарды иштеп чыгуу үчүн окуу куралы;
- окутуунун компетенттүүлүгүнө багытталган материалдарды жана модулдук окуу программаларын иштеп чыгуу үчүн концептуалдык.

Жаңы ыкма байкоодогу өзгөрүүлөрдүн жана эмгек рыногунун талаптарынын негизинде, окуу программаларды ыкчам жаңыртууга жана кайра кароого мүмкүндүк берет, анткени программалардын –модулдардын бөлүгүн, эмгек рыногунун өзгөрүүлөрүнө жана жаңы технологиялардын киргизилишине, ошондой эле жаңы көндүмдөрдүн талап кылынышына ылайык, жеңил өзгөртүүгө болот жана программанын дайыма актуалдуу болуп калуусуна өбөлгө түзөт. Мындай программалар кийинки мааниде ийкемдүү болушат, алар модулдар бир программадан экинчи программага өткөрүлүп берилүүгө мүмкүн болот, ал эми компетенцияны бир абалдан башка ишке колдоно алышат, мында көндүмдөрдүн –квалификациялардын толуктанып чогулушу мүмкүн болот.

Мындай ыкма өндүрүштүк тараптан талаптардын негизинде окуу программаларын иштеп чыгууну камсыз кылууга мүмкүнчүлүк берет,ошону менен бирге эмгек рыногунун талаптарына ылайык жана салыштырмалуу өлкөнүн бардык окуу жайларында ар тараптуу квалификацияга жетишүүгө болот.

Бул далилденген ыкманы КББББ мамлкеттик билим берүү стандарттарынын макетинин өзөгүнө кирген. Бул ыкманын негизинде БИМБ 20 багыт боюнча даярдоонун билим берүү стандарттарын ишеп чыгууну баштады.

Тилекке каршы, борбордун ресурстары мүмкүнчүлүгү чектелүү (каржылоо жана адам ресурстары) болгондуктан муну ыкчам жасоого мүмкүн болбойт.

АӨБ 3 долбоорунун алкагында ОКББ өнүктүрүүгө максатына багыталган, ОКББ окуу пландарында модулдук ыкмаларды адаптациялоо боюнча иштер жүрүп жатат.

Г.3.5. ЕБ негизги компетенциялары.

КББУ системасындагы билим берүү програмаларында кесиптик компетенцияларды өнүктүрүү катары менен, негизги комптенецияларды өнүктүрүүгө дагы максатталган. Бул КББББ, ошондой эле ОКББ мамлекеттик билим берүү стандарттарында аныкталган. Негизги комптенцияларга төмөнкүлөр киргизилген[101]:

- жеке ишмердүүлүктү уюштуруу, ыкмаларды тандоо жана кесиптик тапшырмаларды аткаруу жөндөмдөмдүүлүгү, алардын натыйжалуугун жана сапатын баалоо;

- көйгөйлөрдү чечүү, стандарттык жана стандарттык эмес учурларды чечим кабыл алуу, демилгелөөнү жана жоопкерчиликти тарта билүү;

- изденүүнү ишке ашыруу, интерпретация лоо жана маалыматты пайдалануу, кесиптик тапшырмаларды натыйжалуу аткаруу, кесиптик жактан жана жеке өнүгүүсү;

- кесиптик ишмердүүлүктө маалыматтык-коммуникациялык технологияны колдонуу;

- командада иштөөнү билүү, коллегалар менен, жетекчи, клиенттер менен натыйжалуу сүйлөшө билүү;
- команда мүчөлөрүнүн (алдында иштегендер) иштери үчүн, аларды иш ордунда окутуу, тапшырмаларды аткаруудагы жыйынтыктары үчүн жоопкерчилик алуу;

- жеке жана кесиптик өнүгүүсүн башкаруу, кесиптик ишмердүүлүктүн технологиясындагы өзгөрүүлөрүнө, эмгек шарттарынын көнүп кетүү;

- аз коллективде уюштуруу –башкаруу иштерине даяр болуу.

Жалпы компетенциялардын тизмеси адистердин профилине ылайык кошумчаланышы мүмкүн. өрто кесиптик билим берүүнүн билим берүү программалары на сөзсүз түрдө жалпы гуманитардык циклдерге (тил, философия, тарых ж.б.) кирет, математикалык жана естетикалык циклге (математика, естетика билүү). Кесиптик башталгыч билим берүү ситемасында булар каралган эмес. Негизги компетенциялар окуучулардын кесиптик компетенция боюнча сабактардын учурунда көндүмдөрдү тандоо жана тапшырмаларды тандоо аркылуу пайда болот; кээ бир көндүмдөрдү өнүктүрүү үчүн кесиптик даярдоо менен байланышкан, өзүнчө дисциплина каралган. (мисалы, дисциплина «кесиптик ишмердүүлүктөгү маалыматтык технология», «ишкердик» «кесиптик математика», «кесиптик тил»)

Г.3.6. Сапатты көзөмөлдөөнү жакшыртудагы саясий чаралар

Акыркы мезгилдерде сапатты көзөмөлдөгөн ченемдик түзүмдөгү аспектилер күчүнө кирди, аларга ылайык, бир катар токтомдор жана мыйзамдар бекитилди. Аларга төмөнкүлөр кирет: “билим берүү тармагы боюнча мамлекетик ыйгарым укуктуу органдын алдында улуттук аккредитациялык кеңеш жөнүндө жобо” 2014-жылы 4- августундагы № 438;Кыргыз Республикасынын билим берүү системасын коз карандысыз аккредитациялоо боюнча актыларын бектиүү жөнүндө” 2015-жылы 29-сентябрдагы № 670 Мыйзамы; КР ӨТ “Кыргыз Республикасынын орто кесиптик билим берүү уюмдарынын ишмердүүлүгүн жөнгө салуу актыларын бекитүү жөнүндө” 2018-ж. 28 марттагы № 160. КР ӨТ “Кыргыз Республикасынын Кесиптик башталгыч билим берүү мамлекетик стандарттарынын макетин бекитүү жөнүндө” 2018-жылы 22-январдагы № 41 жана бир катар КР БИМ жана КББА ченемдик документтери.

КББУ саясатында абдан жакшы жана жыйынтыктарнын алыска кетүүчү эки бул жаңы мандаттары болуп, а) көз карандысыз аккредитацияны ырастоо, б) көз карандысыз аккредитацияны алдыга жылдыруу жана кординациялоо үчүн, жаңы Агенттикти түзүү (улуттук аккредитациялык кеңеш (УАК). Кыргызстанда жогорку кесиптик-техникалык билим берүүнүнүн секторунун сапатын камсыз кылуу үчүн, бул эки саясатты ишке ашыруу жана өз ара байланышуу түзүмдөрүн күчөтүү артыкчылыгы болуш керек.

Резюме жана Г блок боюнча аналитикалык корутунду.

КББУ системасында ички натыйжалуу системалуу чоң жылыштар жүрүп жатат:

- компетенциянын негизинде модулдук программаларга өтүү эмгек рыногунун талаптарынын жана бүтүрүүчүлөрдүн комптенциялык системасынын ортосундагы боштукту кыскартат, окучуларга окутууну борборлоштурат;
- иш ордунда окутууну өнүктүрүү, актуалдуу эмгек рыногундагы билимин жана жасай билүүнү ишке ашыруу болуп саналат;
- көз карандысыз аккредитация программасы жана көз бүтүрүчүлөрдүн комптенциясын карандысыз сертификациялоо процесстери окутуунун сапаттуу процессин бардык таламдаш тараптар (стейкхолдер) тарабынан камсыз кылат;
- окуу жайларды башкаруу, ошондой эле окутуунун өзүнүн процессинин маселелери катары маалыматташтырууну эске алуу менен, материалдык-техикалык база дайыма жакшыртылууда.

Бирок бардык инновациялык процесстер азырынчапилоттук режимде өткөрүлдү, ошондуктан алардын туруктуулугу үчүн шарт түзүү жана ченемдер менен бекемдөө зарыл.

Сунуштар:

1. Эмгек рыногундагы өзгөрүүлөрдүн динамикасы, билим берүү траекторияларын жекелештирүү ар кандай багыттагы жана денгээлдеги билим берүү программаларын талап кылат жана тандоону жогорулатуу, сабактардын алдын ала коюлган сабактардын ордуна билим берүү программаларынын жана модулдардын топтомунун ачык рыногун түзүүнү талап кылат.
2. Ушул байланыштуу модулдук компетенттүүлүк программаларын киргизүү аркылуу окутуу программаларын иштеп чыгуу жана тактоо ыкмаларын киргизүү керек, окутуунун жетиштүү жыйынтыктар жана негизги иш билгичтигине багыттап жакшыртуу, жумуш ордунда окутуу, анын ичинде модулдук программалардын компетенциянын негизинде окутуунун ар кандай түрлөрүн ишке ашыруу.

3. Башталгыч жана орто кесиптик билим берүү системасынын кызматкерлеринин сапатын жогорулатуу зарыл, кызматкерлердин кесиптик билим берүүдөгү жана кайра даярдоодогу квалификациясын жогорулатууижана кадрдык сапатты жакшыртуу. Модулдук билим берүү программаларын сактоо менен мугалимдердин жана окуу жайдын жетекчилигинин муктаждыктарына ылайык үзгүлтүксүз кесиптик квалификациясын жогорулатууну өнүктүрүү системасын түзүү. Ушул максатта, окутууну модулдук- кредиттик негизде уюштурууга өткөрүү керек.
4. Кесиптик билим берүү мекемелеринде аттестациялык талаптарды түзүү аркылуу мугалимдерди кесиптик жактан өнүктүрүү үчүн мугалимдердин кесиптик сапаттарына ылайык дем берүүчү шарттарды түзүү жана жеке эле билим берүүнүн натыйжалуулугун көтөрбөстөн жаңы ишмердүлүгүн көтөрүү зарыл.
5. Биринчи кезекте, электрондук билим берүү ресурстары түрүндө, инновациялык билим берүү ресурстарынын жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу зарыл.
6. КББУ системасынын ички натыйжалуулугун өнүктүрүүдө бирден бир маанилүү багыттардын бири бул студенттердин жана ошондой эле мугалимдердин компьютердик сабаттуулугун IT көндүмдөрдү жогорулатуу жана өнүктүрүү болуп саналат.
7. Бардык баскычтарында сапаттуу билим берүүнүн маданиятын өнүктүрүү менен уюмду сапаттуу башкаруу тутумунун саясатын түзүүгө жетишүү.

8. ТҮЗҮМДҮК БЛОК Д: КББУ БАШКАРУУ ЖАНА КАРЖЫЛОО

Д.1: Институттук механизмдер

Д.1.1. Институттук натыйжалуулук жана башкаруу механизмдери

2012 –жылдан баштап, Кыргыз Республикасынын эмгек, миграция жана жаштар министрлигине караштуу Башталгыч кесиптик –техникалык билим берүү агенттиги статусун алып жүрүп, 2017 –жылы кабыл алынган ченемдик укутук базага ылайык, , Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигине караштуу Кесиптик башталгыч билим берүү агенттиги болуп калды.

Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын эмгек, миграция жана жаштар министрлиги жумушсуз жарандарды каттоо органы болгондуктан, Кесиптик башталгыч билим берүү окуу жайларына кайра даярдоо үчүн өтүнмө беришет. Мындан сырткары, Кыргыз Республикасынын эмгек жана социалдык өнүктүрүү министрлиги билим берүү системасына 5 жылга эмгек рыногуна талап кылынуучу кадрлардын топдоо божомолун беришет (акыркы божомол 2018-2023-жылдарга берилген) билим берүүнүн деңгээлдери боюнча суроо талап кылынган адистиктерге кабыл алуу планын түзүүнү тездетет .

Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин караштуу Кесиптик башталгыч билим берүү агенттигинде башкаруунун коллегиялуу органы түзүлгөн, башкача айтканда коллегия курамы 7 адамдан турат, анын персоналдык курамын Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министри бекитет. Мында, Кесиптик башталгыч билим берүү агенттигинин жетекчиси Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин коллегиясынын мүчөсү болуп саналат. Бул БКБА өз алдынча коллегиялык чечимдерди кабыл алуусуна жана БИМдин коллегиялык чечимдерине катышуусуна мүмкүндүк берет.

Регионалдык деңгээлдеги окуу жайларды түздөн түз башкарууга караганда, Кесиптик башталгыч билим берүү жана орто кесиптик билим берүү нү башкаруунун кандайдыр бир өзгөчөлүктөрү бар

Мында, Кесиптик башталгыч билим берүү системасында КББ агенттигинин директору кесиптик лицейлердин директорлорун жана алардын эсепчилерин кызматка коёт. Орто кесиптик билим берүү системасында министерствонун жетекчилиги же ведомствонун –учредители (орто кесиптик билим берүү окуу жайлары ар кайсы министрликтин же ведомстволордун башкаруусуна кирет, мисалы, маданият жана саламаттыкты сактоо) мында колледждин директорун жана эсепчисин кызматка коёт, бул колледждин директору өзүнүн орун басарын

тандап, кызматка коюууда эркин чечимди кабыл алат. Фокус-топтун мүчөлөрүнүн сунушунда , директор үчүн орун басарды кызматка коюу жемиштүү болот жана жеке башкаруу персоналын түзүүгө мүмкүнчүлүк берет.

Өлкөнүн бардык тармактарында цифровизациясын чагылдыруу процессин жайылтуу ну эске алуу менен, ченемдик укуктук базага өзгөртүүлөр киргизилди, анда Кесиптик башталгыч билим берүү уюмдарында өз алдынча , туруктуу негизде системдик администроторду штатка кызматка жалдап иштетүүгө болот. (Маалыматтык башкаруу системасынын адиси).

Орто кесиптик билим берүү деңгээлинде автономиялык башкаруун каржылоону кенейтүү жөнүндө чечими кабыл алынды,буга ылайык, Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин билим берүү уюмдарынын жетекчилери, белгиленген типтүү штаттарга кызматкерлердин жалпы штаттык санынын чегинде, өз алдынча штаттык расписанияга өзгөртүүлөрдү киргизе алат. Өзгөртүүлөрдүн саны билим берүү уюмдарындагы кызматкерлердин санынын 5 пайызынан ашпоо керек.

Башталгыч жана орто кесиптик билим берүү интеграциясы

2014-жылы Концепцияны рационализациялоого өзгөртүүлөр кирген жана КББББ жана ОКББ системасынын милдеттерин интеграциялоо максатында, жакшы жакка трансформациялоого багатталган. Анын милдети, ОЖ бириктирүү эмес, же кыскартуу эмес, ОЖ ресурстарын натыйжалуу пайдалануу үчүн жана келечекте кийинки деңгээлде билим берүүнү улантуу мүмкүнчүлүктөрүн камсыз кылууга, КББББ жана ОКББ программаларын интеграциялоо жана улантуучу шарттарды түзүү милдети коюлган.

2021-жылга чейин кесиптик билим берүү системасынын программаларын рационализациялоо жана окутуу жана аны ишке ашыруу боюнча 2017-2018-жж. Иш планында пилоттук региондор катары Чүй жана Джалал-Абад облустарын аныкташты. Мындан ары- бул жумушчу топтор катарында жаңы башкаруу механизмдерин тузүү талап кылынды, ал топко Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн апппаратынан ыйгарым укуктуу өкүлдөрү, облустардан, жергиликтүү администрациядан,орто кесиптик билим берүү жана Кесиптик башталгыч билим берүү окуу жайлардын өкүлдөрү кирди. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн апппаратынан ыйгарым укуктуу өкүлдөрүнүн буйругуна ылайык, региондордогу окуу жайлардын ишмердүүлүгүн координациялоо үчүн, регионалдык координаторлор дайындалды.

Чүй жана Жалал-Абад облустары үчүн 2021-жылга чейин регионалдык координацияланган рационализациялоо иш планын иштеп чыгууга мүмкүнчүлүк берди (жергиликтүү администрациялардын макулдашуусу менен) анда шаарларда жана райондордогу мектептердин ортосунда кесипке багыт иштери кирет, ошондой эле окуу жайларды регионалдык деңгээлдеги ар кандай иш чараларга катыштыруу, тартуу каралган.

Бул пландарды ишке ашыруу боюнча мониторинг жүргүзүү, кабыл алынган чечимдин натыйжалуулугун көрсөтүшү мүмкүн. Программаны рационализациялоону мындан ары колдоону, ишке ашыруу АӨБ 3 долбоорунун “инклюзивдик өсүү үчүн көндүмдөр” секторду өнүктүрүү программасынын” иш планына кирди.

Кесиптик көндүмдөрдү өнүктүрүү боюнча улуттук кеңеш

Ошондой эле улуттук денгээлде, Кыргызстандын экономикасы үчүн кадрларды даярдоо маселелери боюнча диолог үчун аянтча болуп, түзүлгөн Кесиптик көндүмдөрдү өнүктүрүү боюнча улутттук кеңеши (ККӨУК), КР Вице-Премьер министри төраганын башкаруусунда иштейт. ККӨУК курамында негизги министрликтердин, министрдин орун басарлары, Агенттиктин жетекчиси, иш берүүчүлөрдүн бирикмелери кирди. Кеңеш консультативдик-жыйындык орган болуп саналат. Кеңештин чечими протоколдор менен таризделет, анда төрага тарабына кол коюлат жана тиешелүү министрликтерге, административдик ведомстволорго, жергиликтүү мамлекеттик администрацияларга,жергиликтүү башкаруу органдарга, коомдук жана башка уюмдарга жиберилет.

Кенештин негизги милдетине – Кыргыз Республикасына экономикасына керектүү деп а талган, кадрларды даярдоо боюнча негизги багыттарды аныктоо сунуштары иштеп чыгуу кирет;

- кызматкерлердин квалификацияга даярдоодо, ар кандай денгээлге көз каранды болгон негизги талартарды иштеп чыгуу;

- кадрларды даярдоодо жана кайра даярдоонун сапатын жогорулатуу маселелеринде иш берүүчүлөрдү катыштырууну камсыз кылуу; - эмгек рыногуна талаптарына квалификациялуу кадрларды даярдоону пландоо жана божомолдоо үчүн, кадрларды даярдоого мамлекеттик билим берүү заказдарды түзүү; - көз карандысыз сертификация жана окуу программаларын эл аралык стандарттарга ылайыктоодогу коомдук аккредитация системасын жайылтуу боюнча механиздерди иштеп чыгуу , кадрларды даярдоо боюнча кесиптик бирикмелердин жана иш берүүчүлөрдүн иштерин жакшыртуу, кесиптик стандарттарды иштеп чыгуу, адистердин квалификациясын баалоо. Бул менен, ККӨУК кесиптик стандарттарды тармактар боюнча колдонууда жана иштеп чыгууда Улуттук тармактык квалификациянын алкагын түзүүдө өзгөчө роль ойной тургандыгы берилүүдө.

Д.1.2. Жоопкерчилик, жетекчилик жана көзөмөл

Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигин башкаруу схемасына ылайык, -башталгыч кесиптик билим берүү окуу жайларынын тармагы Кесиптик башталгыч билим берүүагенттигине баш ийет, анда ал өз кезегинде Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигине баш ийет. (кесиптик билим берүү башкармалыгын алдындагы тармактык түзүмдүн кураторы катары, министрдин орун басары). Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин атынан башкаруу процесси, Кыргыз Республикасынын “Билим берүү жөнүндө”мыйзамынындагы окуу процесси менен байланышкан жана жөнгө салуучу бирдиктүү ченемдерге ылайык жүрөт.Бул Мыйзамга ылайык, билим берүү уюмдарынын башкаруу процесси, учредителдерге, ошондой эле билим берүү уюмдарынын башкаруу процессине тиешелүүлөр жана билим берүү уюмдарынын материалдык-техникалык базаны түзүүгө жооптуу жана өнүктүрүү үчүн мамлекеттик башкаруу органдары жана жергиликтүү өзүн өзү башкаруу бийлиги, мамлекеттик билим берүү стандарттарын сактоо шартындагы юридикалык жана физикалык адамдар, чет элдик өлкөлөр, эл аралык келишимге ылайык, уюшулган эл аралык уюмдарга берилет.

“Кыргыз Республикасынын ченемдик жана укуктук актылары жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык, ченем чыгаруучу орган болуп, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү аталат, эгерде, Кесиптик башталгыч билим берүү агенттиги тарабынан демилгеленген ченемдик укуктук актыны кабыл алуу талап кылынган учурда жана мындай долбоордун документин макулдашууга министрликтерге жана ведомстволорго, коомдук талкууга жана бекитүүгө Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Аппаратына, Өкмөттүн мүчөсү катары, Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлиги тарабынан киргизилет. Орто кесиптик билим берүү үчүн ченемдик жана укуктук актыларды чыгаруу учурда, бул менен Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин атынан кесиптик билим берүү башкармалыгынын тармактык түзүмү алектенет. Бул жаны программаларды демилгелөөгө тиешелүү. Эгерде программа мамлекеттик стратегиялык документ болсо, анда аны иштеп чыгуужана кабыл алуу “Кыргыз Республикасынын ченемдик жана укуктук актылары жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык болуш керек. Башкача айтканда, мамлекеттик стратегиялык документ Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүнүн чечими менен бекитилет, ал үчүн ведомстволор аралык макулдашуу процедурасын милдетүү түрдө ишке ашыруу зарыл, бул долбоордун чечими бардык министрликтерге жана ведомстволорго тиешеси жоктугуна карабастан, бардыгына макулдашууга жиберилет. Ошондуктан бардык министрликтер жана ведомстволор билим берүү саясатына тийгизген билим берүү системасынын көйгөйлөрү жана талаптары менен таанышат.

Кызыктар тараптар менен ар кандай иш чаралар, кызматташуу жөнүндө түзүлгөн келишимдерге тиешелүү болсо (кесиптик ассоциациялар, бирикмелер, коомдук уюмдар ж.б.) – то анда окуу жайларда башкаруу органдары менен мындай макулдашуунун зарылчылыгы жок, мыйзамдарга ылайык,билим берүү багытындагы ишмердүүлүгү, билим берүү уюмдары менен коомдук уюмдардын өз ара мамиле түзүү келишимдердин негизинде жүрөт.

Башталгыч жана орт кесиптик билим берүү ситемасындагы окуу жайлардын негизги инновациялык ишмердүүлүгүнүн деңгээли , жаңы багыттагы кадрларды даярдоону ачуу болуп саналат. Мындай учурда Кесиптик башталгыч билим берүү окуу жайлары Республикалык илимий методикалык борборго (РИМБ) документтерин даярдап, экспертизага берет , алар өз кезегинде окуу программа макулдашылып, илимий меодикалык кеңешке сунуштайт . Бул кенештин чечиминен кийин, КББ Агенттиги чечим кабыл алат. Мындан ары, документтерди лицензияга берүү пландык процесстер башталат,акыркы лицензия берүү чечимин, лицензия боюнча кенеш берет. Ал эми орто кесиптк билим берүү РИМБ милдетин КР Билим берүү жана илим министрлигинин алдындагы түзүм кесиптик билим берүү башкармалыгы алат. Муну менен эксперттер бул ишти аткарууда адам ресурстарынын жетишсиздиги бар экендигин белгилейт жана РИМБ адистеринин айлык акысы канаттандыраарлык эмес, ошондой эле көйгөй мамлекеттик билим берүү башкармалыгында да бар.

Орто кесиптик билим берүү окуу жайларына карата мыйзамда сапатсыз билим берүү боюнча кетирилген чыгымдарды кайтарып, төлөп берүү каралган. Эгерде орто кесиптик билим берүү уюмдары бүтүрүүчүлөрдү сапатсыз даярдаса, Кыргыз Республикасынын физикалык жана юридикалык жактары, бүтүрүүчүлөрдү кайра даярдоого кеткен кошумча чыгашаларын кайтарып берүү жөнүндө доо арызын, ошол даярдаган окуу жайдын үстүнөн бергенге укугу бар.

Аккредитация

Окуу жайлардын билим берүү кызматын берүүдө, жоопкерчилигин жогорулатуунун жаңы механизмдери бири болуп, аккредитация процедурасы болуп саналат,мыйзамдарга ылайык, аккредитациядан өтүү, билим берүүнүн сапатынын кепилдиги боло алат. Мамлекеттик аккредитациядан беш жылда бир өтүшөт , мектептин 10-11- класстарынын окутуу программасын берген кесиптик лицейлер жана колледждер орто жалпы билим берүү боюнча аттестат беришет. Кесиптик билим берүү программаларын ишке ашырган, орто жана Кесиптик башталгыч билим берүү окуу жайлары беш жылда бир жолу көз карандысыз аккредитациядан өтүшөт.

Мурда билим берүү чөйрөсүндө санына карата баалоо болсо, азыр сапатына жараша 7 минималдык талаптар боюнча баалашат.

Аккредитация билим берүү уюмдарына өздөрүнүн ишмердүүлүгүнө текшерүү жүргүзүүгө жардам берет, жыйынтыктарды баалаганга жана кызыкдар тараптардын кызыкчылыгында алардын жетишкендиктеринин призмасы аркылуу иштеринин натыйжалуугуна жардам берет, башкача айтканда билим берүү уюмдарынын жыйынтыктары жана жетишкендиктери, билим берүү кызматтары керектөөчүлөрдүн талаптарына жооп берет.

Эгерде окуу жайлар (1 жылга) эки жылга катары менен шарты менен акредитациядан убактылуу өтсө,анда билим берүү уюмун түзүүчүсү (учредитель) ыйгарым укуктуу орган, жетекчинин билим берүү уюмунун жетекчилигине кызмат орду ылайык келбей тургандыгын белгиленген мыйзамга ылайык карайт жана чара көрөт. Демек, билим берүү уюмунун жетекчиси КР Билим берүү жана илим министрлигинин алдында аккредитация жыйынтыктары үчүн, жооп берет / КР саламаттыкты сактоо министрлигинин / КР маданият, маалымат жана министрлигинин ж.б. (эгерде орто кесиптк билим берүу болсо) жана Кесиптик башталгыч билим берүү агенттигинин алдында (эгерде кесиптик лицей болсо.) учредителдин алдында.

Орто жана кесиптик башталгыч билим берүү окуу жайларынын модулдук -компетенттик окутууга өтүү чечими, Азия өнүктүрүү банкынын “Кесиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү” экинчи долбоорунун алкагында өткөрүлгөн жыйынтыктарды апробациялоо жактырылгандан кийин кабыл алынган жана Кыргыз Республикасынын билим берүү жана илим министрлиги тарабынан буйрук менен бектилген.

Буга ылайык, Эки башкаруу органы (Кыргыз Республикасынын билим берүү жана илим министрлиги атынан кесиптик билим берүү башкармалыгы жана Кесиптик башталгыч билим берүү агенттиги) биригишип, Орто жана Кесиптик башталгыч билим берүү окуу жайларына модулдук -компетенттик окутуунун системасын этаптар боюнча жайылтуунун Планын түзүү

керек болчу, пилоттук окуу жайларда үч жылдык мөөнөт менен окуган эксперименталдык топтордо компетенттик окутууга багытталган окуу программаларын апробациялоону аягына чыгаруу, ошондой эле, АӨБ "секторду өнүктүрүү Программасы: инклюзивдик өсүү үчүн көндүмдөр ". үчүнчү долбоорун потенциалын катыштыруу. Бул мисал өз ара башкаруу түзүмдөрүнүн жана донорлор менен мамлекеттик эмес сектордун, билим берүүнүн мазмунуна реформаларды алдыга жылдыруу үчүн позитивдүү практикалары.

Д.1.3. Башкаруу системасын реформалоо

2018-2020-жылдарга Билим берүү өнүктүрүү стратегиясынын алкагында (БӨС) бардык деңгээлдеги кесиптик билим берүүгө , улуттук квалификациялык системаларын түзүү үчүн, абдан маанилүү милдет коюлган. Ушуга байланыштуу мыйзамдарга зарыл болгон өзгөртүүлөр киргизилди,анда өзгөртүүгө кирген түшүнүктөр "улуттук квалификациялык системасы ", "кесиптик стандарт".

Улуттук жана тармактык квалификациянын методологиясы чектери нэл аралык тажрыйба аркылуу изилденди, Борбордук Азия платформасынын билим берүү программасынын "Эразмус "билим берүүнүн Европалык Фондусунун тиешелүү окутуучу вебинарларына Кыргызстандын эксперттери катышышты.

Буга байланыштуу Улуттук квалификациянын алкагында долбоору иштелип чыкты.

Бардык бул процесстер билим берүүнүн мазмунун өзгөртүүгө түздөн-түз тиешеси бар. Ошону менен бирге, б кесиптик ашталгыч жана орто кесиптик билим берүүнүн институттук жана башкаруучулук шарттарын берүүнү өзгөртүүгө багытталган.

АӨБ “инклюзивдик өсүү үчүн көндүмдөр” секторду өнүктүрүү программасынын” долбоорунун алкагында колдоо максатында, КББББОЖ тандоо өткөрдү, анда 2018- 2023-жылдарга Алдыңкы тажрыйба борборлорун жана даярдоо жана квалификациясын жогорулатуу катары пилооттоо каралган. Бул борборлордун маалымат базасында институттук жана орто жана кесиптик билим берүүнүн башкаруу позициясын жакындаштыруу мейкиндик уюштурулуган.

КББББОЖ жана кесиптик лицейлерде электрондук маалыматтык башкаруунун жаңы системасы Кесиптик башталгыч билим берүүнүн МБС- (маалыматтык башкаруу системасы) жана орто кесиптик билим берүүнүн МБС- (маалыматтык башкаруу системасы), ошондой эле электрондук документ жүгүртүү - AVN киргизилди.

Д.2: Мамлекеттик эмес субьектерге катышуусу

Д.2.1. КББУ мамлекеттик жана мамлекеттик эмес субъектердин ортосундагы жоопкерчиликти бөлүштүрүү

Кыргыз Респбулкасынын Өкмөтү койгон милдеттерге ылайык, стратегиялык документтерде орто кесиптик билим берүү окуу жайлары менен өз ара иш алып баруу үчүн, иш берүүчүлөрдү тартуу, туруктуу негизде жүрүп жатат(жумушчу окуу программасына ылайык, мамлекеттик жыйынтыктоочу а ттестацияга катышуу).

Студенттердин бардык практиканын түрлөрлүн өндүрүштө өтүү өндүрүштүк ишканалар менен түзүлгөн келишимдин негизинде камсыз болууда (58% колледж иш берүүчүлор менен өтүү өндүрүштүк ишканаларда практика өтүү боюнча менен келишим түзүштү). Келишим мыйзамга ылайык, окуу жайлар түздөн түз иш берүүчүлөр менен келишимди мамлекеттик башкаруу органдарынын кийлигишүүс үчүн жок түзүшөт.

Окуу жайлар тастыктагандай , социалдык өнөктөштөр - орто кесиптик билим берүүгө караганда, Кесиптик башталгыч билим берүү үчүн иш берүүчүлор бат табылат. Мунун себеби, Кесиптик башталгыч билим берүүдө окутуунун мөөнөтү кыска жана бүтүрүүчүлөр тезирээк

эмгек рыногуна чыгышат, бул иш берүүчүлөргө пайдалуу. анткени алар бир топ жылга бүтүрүүчүлөрдү күтүшпөйт.

БӨС ишке ашыруу боюнча мониторингдик отчетторунда көрсөтүлгөндөй, окуу жайлар менен иш берүүчүлөрдүн кызматташуусунун ортосунда өндүрүштүк окутуунун устаттарынын квалификациясын жогорулатып берүү түрүндөгү кейстер бар .

АӨБ долбоорунун алкагында 2019-2020-жылдарга окуу жайлар менен иш берүүчүлөрдүн өз ара иш алып баруусуна тартуу үчүн, ошондой эле НКС, НРК и ОРК. иштеп чыгууга эксперттик кенештер жана техникалык топтор түзүлөт.

КБББ (тармактык багыттар боюнча : айыл чарба, металл иштетүү, транспорт, тейлөө кызматы , тоо -кен казуу өндүрүшү, жеңил өнөр жайы, курулуш жана коомдук тамактануу) Мамлекеттик билим берүү стандарттарынын 20 долбоорун а корректировка киргизүү жана тууралоо боюнча иш берүүчүлөр менен макулдашуу иштери жүргүзүлүп жатат.

Д.2.2. Мамлекеттик эмес субьекттердин катышуусун колдоо жаатындагы саясаты

Мыйзамга ылайык , Мамлекеттик - жеке өнөктөштөр (МЖӨ) – бул көп жылдык (50 жылга чейин) Мамлекеттик жана жеке өнөктөштөрдүн өз ара аркеттенүүсү боюнча маселелер бул мамлекеттик өнөктөштөргө жеке менчик өнөктөштөрдү долбоорлорду каржылоого, курулушка, кайра курууга, обьектилерди реконструкциялоого тартуу, ошондой эле колдонулуп жаткан жана жаңы түзүлүүчү обьектилерди башкаруу боюнча, анын ичинде инфраструктасына.

Практика көрсөткөндөй, мындай мыйзамдардын ченемдерин эске алганда, окуу жайлар менен мамлекеттик эмес секторлордун өз ара мамилелери көпчүлүк учурда, МЖӨдолбоорлордун алкагында эмес, а келишимдердин, макулдашуу меморандумдардын ж.б.тегиздигинин негизинде түзүлүүдө.

ЭЭУ изилдөөлөрүнө ылайык,бир катар аныкталаган жетишкендиктерге карабастан, социалдык өнөктөштөрдүн демократиялык башкаруу процессине толугу менен катышууну камсыз кылуу боюнча көйгөйлөр бар экендиги белгиленүүдө . профсоюздар жана иш берүүчүлөрдүн бирикмелери эмгекк рыногуна катышчулардын аз гана өлчөмүн беришет.

Негизги себептери болуп төмөнкүлөр саналат:

- тараптардын биринин өнөктөштүк мамилелери-жалдоочулар бирикмелерин түзүү процесси жигердүү, жетишээрлик эмес жүрүп жатат;

- түзүлгөн жалдоочулар бирикмелери келишимдерди жана макулдашууларды колдонбойт, макулдашылган тараптардын кирешелерин түзүү боюнча иш аракеттеринин программасы, иш менен камсыз кылуусу, социалдык жактан коргоосу, эмгекти сактоо жана кесиптик окутуу.

Иш берүүчүлөр менен бирге өз ара аркеттенүү

Анын менен бирге, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү өнүктүрүү программасында негизги министрликтер, тармактык, кесиптик иш берүүчү бирикмелердин өз ара иш аракеттери боюнча тармактык милдеттер коюлган.

Азия өнүктүрүү банкынын “Кесиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү” экинчи долбоорунун алдында ККӨУК колдоо аркылуу, Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигине караштуу Башталгыч кесиптик билим берүү агенттигинин КББА) секретарь катары потенциалын чыңдоо боюнча милдет коюлган , анда 7 эң керектүү экономика тармагы боюнча иш берүүчүлөрдүн тармактык кенешин (ТК)түзүү милдети коюлган. Ар бир ТК эксперттерин жалдаш керек болгон, алар долбоорду ишке ашыруу мезгилинде ТК КТББУ системасына тартууда колдоо көрсөтүш керек болчу, ошондой эле, өткөрүлгөн иш чаралар жөнүндө маалыматтарды жакшы билген (стандарттар, окуу программалары, мугалимдерди окутуу, ишке орноштуруу өндүрүштөн үлгузтуксүз окутуу ж.б.) жана долбоор менен Өкмөттүн жана өндуруш секторунун ортосундагы звенолорду башланыштыруу иш милдети коюлган.

КББА секретарь катары потенциалын чыңдоо үчүн, ККӨУК чечимдерине мониторинг жана методикалык анализ долбоор тарабынан жүргүзүлгөн ,мында секретариаттын иш регламенти 2017 –жылдын 4- августунда ККӨУК чечими менен жактырылган жана КББА секретариттын ишин жүргүзүү боюнча жооптуу кызматкерлери окутулган. 2014-2018 –жж.ичинде ККӨУК жыйындары өткөрүлдү , анда органикалык айыл чарба боюнча кадрларды даярдоо маселелери каралган; КӨФ түзүү; дуалдык окутууну жайылтуу; инвестициялык программаларды эске алуу менен экономика тармагына кадрларга болгон талабы; валидация көндүмдөрүн өнүктүрүү системасы; долбоордун алкагында иштелип чыккан кесиптик стандарттар жактырылды.

2017 –жылдын октябрында кесиптик билим берүүдө мамлекеттик -жеке өнөктөштөрдүн ролун жогорулатуу максатында, ККӨУК курамана өзгөртүүлөр киргизилген. (Эл аралык ишкердик кеңеши, улуттук альянс бизнес-ассоциациясы, Жаш ишкерлер ассоциациясы ЖИА, БиоKG кошумча киргизилген).

АӨБдүн "кесиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү" экинчи долбоору өзүнүн отчетторунда, долбоордун ТК потенциалын өнүктүрүүгө жана аларды өз иш-чараларына тартууга аракетине карабастан, жумуш берүүчүлөр финансылык колдоосуз жана аларды юридикалык жактан каттоосу жок эле ТК катышууга кызыгуу көрсөтө алган эмес деп белгиленген.

Мисалы, өткө сурамжылоодо төрага жана ТК көпчүлүк мүчөлөрү кенештитаратуу жөнүндө сунуш беришкен. Туризм боюнча жана текстилдик , тейлөө ТК таратуу жөнүндө добуш беришкен. 2017-жылдын июнунда долбоорго өлкөдө иштеп жаткан иш берүүчүлөрдүн бирикмелери менен кызматташуу боюнча социалдык онөктөштүктүн жаңы концепциясын беришти. 2017 –жылдын октябрында өткөн КББББ системасын өнүктүрүү улуттук конференциясынын жыйынтыгында, КББА 15 ассоциациялар/иш берүүчүлордун биримелери менен кызматташуу жөнүндө меморандумдарга кол коюлду. (Эл аралык ишкердик кеңеши, улуттук альянс бизнес-ассоциациясы, Жаш ишкерлер ассоциациясы ЖИА, БиоKG, КР Соодо өндүрүштүк палатасы, КР курулуш бирикмеси, кичи ГЭС Ассоциациясы, Жеңил өнөр ассоциациясы, Кыргыз туроператор ассоциациясы (КАТО), Коомдук тамак-аш ишканалар ассоциациясы, өндүрүш, жабдуу жана дистрибьютрлер ассоциациясы, Ашпозчу Гильдиясы ж.б.). Долбоор жөнгө салууда байланыштарга карата өз ара кызыкчылыгы болгон, Меморандумдардын -жылдык пландарын ишке ашыруу боюнча иштерге жардам берди.

Меморандумдар төмөнкү багыттагы кызматташтыкты камтыйт:

- эмгек рыногунун талаптарына ылайык, жумушчу кадрларды даярдоо, кайра даярдоо, квалификациясын жогорулатуу;
- тармактар боюнча кадрлардын талап кылынышына мониторинг жүргүзүү;
- кесиптик стандарттарды биргелешип иштеп чыгуу;
- башталгыч жана орто кесиптик билим берүү системасынын бүтүрүүчүлөрүнө көз карандысыз сертификация уюштуруу;
- дуалдык окутуунун формасын киргизүү менен окутуунун жаңы формаларын жайылтуу;
- квалификациясын жогорулатуу курстарын уюштуруу жана ишканаларда иш берүүчү уюмдарда стажировкаларды өткөрүү;
- башталгыч жана орто кесиптик билим берүү системынын окуучуларына өндүрүштүк практикаларды өткөрүүнү уюштуруу;
- жумушчу кесиптерди престижин көтөрүү боюнча маалыматтык –түшүндүрүү иш чараларын бирге өткөрүү.

2018-жылы иш берүүчүлөрдөн талап кылынган кесиптер жана көндүмдөр боюнча сурамжылоо иштери, көчмө мастер-класс Нарын облусунда жарманкенин/ кесиптик чеберчилик конкурстары, тегерек столдор, бир катар биргелешкен иш-чаралар өткөрүлдү. Белгилеп кетчү нерсе, акыркы жылдары КББА кесиптик лицейлердеги окуучуларга дуалдык окутуу жана башка иш чараларга катышкан ишканалар:Жеңил өнөр ассоциациясы, Кыргыз туроператор ассоциациясы (КАТО), Коомдук тамак-аш ишканалар ассоциациясылары менен иштер жигердүү жүрүп жатат.

АӨБдүн "Кесиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү" экинчи долбоорунун жардамы менен кесиптик лицейлерде 4 моделдик борбор - окуу-өндүрүштүк комплекстер түзүлдү, анда мамлекеттик эмес сектор менен өзүн -өзү каржылоо принциптеринин негизинде, окуу жайлар ишкердик менен жана киреше алып келүүчү ишмердүүлүк менен алектене алышат.

Натыйжада, КТББУ системасында бизнес-коомчулук менен байланыштарды табуу прогресстери көрүнүп турат, бирок мындан ары да колдоо жана биргелешкен иш-чараларды бекемдөө үчүн туруктуу социалдык өнөктөштүк жана балким, ошондой эле иш берүүчүлөр үчүн түрткү берүүчү түрүндө чараларды иштеп чыгуу керек.

Д.3: КББУ Бюджети

Д.3.1. Чыгашаларды пландоо, КББУ Бюджетин түзүү жана аны аткаруу

Билим берүү чөйрөсүндөгү мыйзамдарга ылайык, Өкмөттүн чыгаша милдеттенмелеринин бири болуп, республикалык бюджеттен жалпы мамлекеттик маанидеги иш чараларга чыгашаларды чыгымдоонун жоопкерчилиги толугу менен Өкмөт аркылуу тиешелүү мамлекеттик башкаруу органдарына министрлик жана ведомстволорго жүктөлөт. Билим берүү мекемелеринин каржылоосун пландоо жана муниципалдык тейлөөсү жергиликтүү башкаруу органдарынын чыгаша милдетенмелерине карайт.

Квартал боюнча бюджетти бөлүштүрүү КР Финансы министрлиги тарабынан ишке ашат. Бюджетти түзүүдө КР Финансы министрлиги бюджеттин ресурстар боюнча көрсөткүчүнө таянат.

Ошондой эле Бюджеттик Кодекс секвестр -механизмин карайт, бул бюджетке түшүүчү кирешелеринин төмөндөшү күтүлүүчү шартарда, бюджеттин белгиленген пропорциядагы беренелеринин чыгымдарынын кыскартуу. Мамлекеттик бюджеттен билим берүү уюмдарында бөлүнгөн каражаттар, казначейство тарабынан көзөмөлдөнөт. Билим берүү уюмдары иштеп тапкан, бардык калган каражаттарды, камкордук кеңештер жана коомдук институттар көзөмөлдөйт.

Мамлекеттин эсебинен кабыл алынуучу окуучулардын көлөмүн өзүнчө сап менен республикалык бюджеттен аныктайт. Адистиктердин тизмесин Кыргыз Республикасынын Өкмөттү аныктайт.

Кесиптик башталгыч билим берүү системасынын ченемдик каржылоо принцибине өтө элек кезде бул чөйрө берене боюнча ресурстук камсыздоону алчу. Кесиптик башталгыч билим берүү жалпы бюджеттик чыгашасы 75,7 % каражат эмгек акыга жана социалдык фондго багыталган, 12,1 % - окуучулардын тамак-ашына, 3,7 % - стипендия төлөөгө, 7,5 % - коммуналдык чыгашаларга. Муну менен бирге, көбүнчө чыгашалар, иштеген уюмдардын тармагын тейлөөгө каржыланган.

Мамлекет тарабынан жабдууларды жаныртууга, инвентар алганга, Кесиптик башталгыч билим берүү системасын окуу материалдар менен жана методикалык колдонмолор менен жабдууга бир да каражат бөлүнгөн эмес.

Окуу жайлардын имараттарын жана жатаканаларын оптималдуу эмес пайдалануунун натыйжасында, ээн калган имараттарды күтүүгө сарпталган каражаттардын айынан, башка маанилүү окутуу үчүн, окуу жана өндүрүштүк процессин камсыз кылууга кетүүчү чыгымдар беренесинде каражаттар тартыш болгон.

Ушундан улам, Кесиптик башталгыч билим берүү системасында мындай каржылоо принцибине которуу жөнүндө чечим кабыл алынган, кесиптер боюнча 1 окуучуга карата мөөнөттөрү жана окутуу курстары боюнча учурда бюджеттик каржылоонун ченемдери аныкталган.

Эми жалпы республикалык бюджеттин каражаттарына болгон керектөөлөрүн камсыз кылуу үчүн чыгымдардын ченемин Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин

алдындагы Кесиптик башталгыч билим берүү агенттигине , негизги багыттарына карата мамлекеттик кесиптик лицей берет:персоналдын эмгек акысы;окутууга кеткен материалдардын чыгашасы, мугалимдердин жана өндүруштүк устатардын квалификациясын жогорулатуу, окуучулардын тамак-ашы, стипендия төлөө,эс алуу жөлөк пулу,учурдагы ремонт иштерине, коммуналдык тейлөө.

Муну менен бирге, Кесиптик башталгыч билим берүүнүн ченемдик каржылоосунун минималдык чыгашаларын жабуу Кыргыз Республикасынын финансы министрлиги тарабынан ишке ашат 85% (план боюнча) жана 70% (факт боюнча).

Орто кексиптик билим берүү чөйрөсүндө салттык беренелик принциптер менен каржыланат.

Билим берүүнүн башка программалары боюнча керектүү чыгашалар тармакты тейлөөгө кетет , 88,1 % каражат айлык акыга жана Социалдык фондго которуулар, 0,5 % - окуучулардын тамак ашына, 4,2 % - стипендияга, 5,5 % - коммуналдык чыгашаларга төгүүлөр. Бюджеттен жабдууларды, инвентарларды алууга, Орто кексиптик билим берүү уюмдарына окуу материалдарын жана методикалык куралдарды алууга жетиштүү акча каражаты каралбайт.

Башталгыч кексиптик билим берүү системасы (ар бир окуу жай) маалыматтык башкаруу системасы жолдору менен КББА үчүн окуучулардын контингентин түзүүдө, мунун негизинде Агенттик талаптар боюнча керектелүүчү каржылоонун эсебин чыгарышат.

Орто кексиптик билим берүү системасы (ошондой эле ар бир окуу жай) Кыргыз Республикасынын билим берүү жана илим министрлигинин бюджеттик саясат жана финансылык анализ башкармалыгына бюджеттин долбоорун беришет.

Экөөндө тең бюджеттин долбоору мамлекеттик башкаруу органына Кыргыз Республикасынын финансы министрлигине багытталат, ал сандардын көзөмөлдөөнүн чегинде орган катары болуп эсептелинет. Ага ылайык, мамлекеттик органдар бюджеттерин бул сандарды көзөмөлдөөнүн чегинде алкагында түзүшөт. Жалпысынан алганда өлкөдө бюджеттин тартыштыгынан, 100 пайыз каржылоонун талаптарын жабуу камсыз болбойт.

Башталгыч кексиптик билим берүү жана орто кексиптик билим берүү системасы атайын каражаттын эсебинен мамлекеттик башкаруу органдарына окутуу үчүн алууга багытталган сандарды беришет.

Башталгыч кексиптик билим берүү жана орто кексиптик билим берүү системасы үнөмдөлгөн каражат мамлекеттик башкаруу органына окуу жайлардын суранычы боюнча беренелердин ортосундагы жылдыруу аркылуу чыгымдалат.

Д.3.2. КББУ системасында бюджетти түзүү жана чыгашаларды пландоо процесстерин жакшыртуу иш чаралары

Башталгыч кексиптик билим берүүнүн каржылоо ресурстарын натыйжалуу колдонууну жогорулатуу максатында, 20 кесиптик лицейде ченемдик каржылоо принциби киргизилди. (2017-жылдын марттан 2018-февралына чейинга) Чүй , Нарын облустарында Бишкек шарында.

Бул Кыргыз Республикасынын Билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясынын планын ишке ашыруу боюнча маанилүү иш чарасы болот.

Биринчи мониторинг он жыйынтыктарын көрсөттү.

Пилоттук лицейлерде 2016-жылга карата салыштырмалуу 2017-жылга 5 071,6 минге өстү, бул жумушчу кадрларды даярдоонун сапатын жакшыртуу үчүн окутуу материалдарына чыгашаларды көбөйтүү каралды, мурунку жылга караганда. 4 139,6 тмиң сомго 3,5 эсеге көп.

2016-жылга карата салыштырмалуу 2017-жылга 243 окуучуга көп өстү же 103,5%. Топтордун толуктануу көрсөткүчү жакшырды.

Устаттардын жана педагогодордун иштөө сапатына жараша жана багытталган жыйынтыктарына карата жаңы эмгек акы төлөө системасы киргизилди. Ички резервдердин

эсебинин жыйынтыгында жана чыгашаларды оптимизациялоодо, лицейлер боюнча орточо айлык акы 7 % өстү, анын ичинде ар бир үчүнчү лицейде - 10-15%, ар бир экинчи 8-10 % жана 15 % лицейлерде былтыркы жылдын деңгээлинде сакталып калды.

Өз карамагындагы каражаттары кеңейтүү, тармактык натыйжалуулугун жогорулатуу жана лицейлердин бюджетинин сактоо менен түзүмүн уюштурууга мүмкүндүк берди.

Жүргүзүлгөн оптимизациялоонун жүрүшүндө, 32 штаттык бирдик же 3% штаттык расписание боюнча каралган бирдик кыскартылды.

Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигине караштуу Кесиптик башталгыч билим берүү агенттигинин жүргүзүлгөн анализине жана апробациялоону талкуунун жыйынтыгында Кыргыз Республикасынын мамлекеттик Кесиптик башталгыч билим берүү уюмдарына ченемдик каржылоону киргизүү жөнүндө ченемдик укуктук акт даярдалды.

Кошумча окутуучу семинарлар өткөрүлдү. 2019-жылы Кесиптик башталгыч билим берүү окуу жайлардын жалпы санынын 80% ченемдик каржылоого өтүштү. Кесиптик училищалар гана өткөн жок, себеби ченемдик каржылоонун иштөө талаптарына шарттары туура келбейт.

Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигине караштуу Кесиптик башталгыч билим берүү агенттигине АӨБ «Кесиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү» экинчи долбоору 2019-жылга ченемдик каржылоонун негизинде республикалык бюджетти түзүүгө жардам берди.

Кыргыз Республикасында Билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясын ишке ашыруу боюнча мониторингдик отчеттордо көрсөткөндөй, 2020-жылга чейин бухгалтердик эсепти жакшыртуу жана 1С программасын жайылтуу максатында, “Бухгалтердик эсепти жүргүзүү боюнча эсептик саясат жана финансылык отчеттуулук” эсепти жана отчетттуулукка бирдиктүү ыкманы түзүү багытындагы документ бекитилди жана бул акча каражаттарынын жана товардык-материалдык бааллуулуктарынын сакталышын, бюджеттик жана тайын каражатарды туура пайдалануу, жүргүзүүнү жөнгө салат.

Кесиптик башталгыч билим берүү окуу жайлардын 100% кварталдык отчетторун 1С программасы аркылуу электрондук отчет берүү форматына өтүштү жана айлык акы жана стипендия берүү накта төлөөлөр аркылуу берилүүдө.

Орто кесиптик билим берүү окуу жайларда 1С программасын жарым жартылай колдонушат

Д.4: КББУ үчүн ресурстарды мобилизациялоо

Д.4.1. КББУ системасы үчүн каржылоо булактары жана механизмдери

Билим берүү секторунун байкоо материалдарында 2007-2017-жылдарга Кыргыз Республикасынын финансы министрлигинин аналитикалык маалыматтары келтирилди, анда билим берүүнүн консолидацияланган түзүмдүк чыгашалары, Кесиптик башталгыч билим берүү системасына 3,7%, ал эми орто кесиптик билим берүү системасына – 3,1%.

Мында, эгерде башталгыч кесиптик билим түзүмүндө чыгымдардын 91,6% бюджеттик каражаттар түзсө, ал эми, орто кесиптик билим берүү түзүмүндө мамлекеттик бюджеттен чыгымдардын үлүшү буга чейин 57,1% каражаттарды түзөт, ал эми 42,9% - болуп, негизинен, жарандарды окутуу үчүн акы төлөнүүчү каражаттары менен.

Окуу жайлардын катышуучулары көрсөткөн негизги мамлекеттик эмес каржылоо булактарынын арасынан - жарандардын контрактык окутуу каражаты, донордук каражаттар, демөөрчүлөрдүн каражаты.

Окуу жайлардын имараттарды арендага берүү окуу жайларга киреше алып келбейт,– 2015 –жылдан бери Мамлекеттик мүлк фонду (ММФ) бул каражаттарды республикалык бюджетке алат.

Мисал катары, жаңы механизмдердин негизинде каржылоонун жаңы булактарын изилдөө– бул пилоттук режимде окуу жайлары кесиптер боюнча калкка акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөрдү берүү 4 моделдик борборлордун базасында: айыл чарба жана жүк ташуучу техникаларды оңдоо жана тейлөө жана жеңил автомобилдердин оңдоо жана тейлөө.

АӨБ экинчи долбоору борборлорду 4 кесиптик лицейде түзүүгө жардам берди атаандаштар жана кардарлар рыногуна маркетингдик изилдөө жүргүзүү боюнча кызмат көрсөтүүлөрдүн жана продуктулардын тизмесин аныктоо, алардын жыйынтыктары боюнча борборлор тарабынан 2018-2020-жылдарга бизнес-пландар студенттердин контингентинин өсүшү боюнча болжолдуу индикаторлору (30% га), кызмат көрсөтүүлөрдүн эсебинен өндүрүштүк ишмердүүлүктөн түшкөн кирешелердин болжолдонгон көрсөткүчтөрү (30% га), жана материалдык техникалык базаны өнүктүрүүгө чыгашалар (43 адам окутулду) менен иштелип чыккан жана кабыл алынган.

Борборлор юридикалык жак катары өзүнүн уставы, мөөрү, банктык эсептери менен, чарбалык эсептеги өзүн-өзү каржылоонун негизинде, кесиптик лицейлердин жана мүлктүн имараттарын ыкчам пайдалануу берүү менен түзүлгөн. Ушул иштин алкагында даярдалган материалдар апробациядан өтүүгө тийиш болгон жыйнакка таризделип, алар иштелип чыккандыгына жараша кесиптик билим берүүнүн жана окутуунун бардык системасы үчүн ченемдик документтер түрүндө бекитилген.

Ал эми, орто кесиптик билим берүү бюджеттен тышкаркы каражаттары мыйзамдарга ылайык, мамлекеттик орто кесиптик билим берүү уюмдары уюштуруучунун эсебинен ашык каржылануу укуктуу, лицензиялык ченемдердин чектеринде, кызматкерлерди (жумушчуларды жана кызматкерлерди) квалификациялык эмгегин даярдоону жана кайра даярдоону жүзөгө ашырууга, жана жеке жактар менен келишим боюнча тиешелүү билим берүү денгээлиндеги адистерди акысын төлөө жолу менен.

Ошондой эле орто кесиптик билим берүү мамлекеттик уюмдарында өзалдынча багыттарды аныктоого жана өздөрүнүн каражатын белгиленген тартипте пайдалануу, ошону менен бирге алардын үлүшүн эмгек акыга жумшоого жана билим берүү уюмунун кызматкерлерине материалдык түрткү берүүгө багытталган каражаттарды камкордук кенештердин макулдугу менен бөлүштүрүүгө укуктуу.

Д.4.2. КББУ каржылоону диверсификациялоо жана мобилизациялоо

Азыркы иштеп жаткан ченемдик укуктук база жана практика көрсөткөндөй, мыйзам жана саясаттын иш чаралары окуу жайлардын каржылоо булактарын алууга таасир бериши мүмкүн.

Башталгыч жана орто кесиптик билим берүү окуу жайлары ишмердүүлүгүн диверсификациялоо керек, эмгек рынокко жооп берген билим берүү кызматтарынын ассортиментин көбөйтүү, билим берүү багытынын чөйрөсүн кеңейтүү керек. Мына ушунун баары экономикалык пайда алуу үчүн, эмгек рыногуна сапаттуу кадрларды даярдоо жана окутуунун натыйжалуулугун жогорулатуу максатында жаңы кесиптерди өнүктүрүүгө багытталган.

Бюджеттин тартыштыгынын шартында мамлекет окуу жайлар үчүн каржылоону тартуу боюнча юридикалык документтерди түзүүгө багытталган стратегиялык чечим кабыл алган.

Мында мамлекеттик жана мамлекеттик эмес чыгашаларды мобилизациялоо тиешелүү болду.

1 окуучуга кеткен чыгашалардын так аныктамасын жана Башталгыч кесиптик билим берүүдө ченемдик каржылоону пилоттоо боюнча Кыргыз Республикасынын Каржы министрлигине мурдакыга караганда, алда канча натыйжалуу боло тургандыгын жана ченемдик принципте бардык кесиптик окуу жайларды каржылоо үчүн каражаттарды топтоо жөндөмүн ишендирүүгө аракет кылды.

Башка жактан караганда , ченемдик укуктук базага ылайык, кесиптик лицейлерде киреше алып келүүчү ишмердүүлүктүн принциптеринде окуу –өндүрүштүк борборлорду түзүүгө

мүмкүнчүлүк пайда болду, мында кесиптик окуу жайлардын окуучулары жеке кардарларга акы төлөнүүчү кызматтарды көрсөтөт, мамлекеттик эмес каражаттардын келишин туудурат.

Орто кесиптик билим берүүнүн денгээлинде ченемдик каржылоо формуласын иштеп чыгуу эми араң калап жатат, ал эми окуу жайлар салттык принципте каржыланат.

Ошондой болсо да, ченемдик укуктук база орто кесиптик билим берүүгө, даярдоо жана кайра даярдоо, элдин жана ишкананын эсебинен жүргүзүүгө укук берилген.

Мисалы, кошумча кесиптик билим берүү (курстары ж.б.) кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү окутуунун бардык түрлөрүн уюштуруу бул ишмердүүлүктүн эркиндиги. Мындан тышкары, ошондой эле квалификациялуу кадрларды окутуу үчүн алынган төлөмдөрдү өз алдынча бөлүштүрө алат жана каржылык жактан өз кызматкерлерине материалдык жактан дем берүүчү каражжаттарды жумшай алат, кесиптик орто билим билим берүү мекемелерине жогорку квалификациялуу кадрларды тартуу боюнча чечим кабыл алат.

Ченемдик укуктук базанын алкагында иш берүүчүлөрдүн каражаттарын тартуу иш берүүчүлөр жана билим берүү мекемелеринин өз ара пайдалуу иш аракеттери үчүн мүмкүнчүлүгүн кенейтүү.

Бул кадам жогоруда көрсөтүлгөндөй, окуу жайдын инфраструктурасын өнүктүрүү, каржылоону тартуу үчүн салык жүгүн азайтуусу мүмкүн. Бирок бул олуттуу ойлонуп, так эсептөөнү талап кылат.

Донордук ресурстарды ийгиликтүү тартуунун мисалдарынын арасынан келтирүүгө болот, АӨБ көндүмдөрдү өнүктүрүүнүн фонддун эсебинен, мугалимдер жана эмгек рыногун түшүнгөн адистердин жана практиктердин жогорку наркынын негизинде, кардарлардын талабы боюнча кыска мөөнөттүү окутуу формасын берет - Азыркы учурда, ал тургай, үчүнчү АӨБнын долбоорунун алкагында, Азия Өнүктүрүү Банкынын каржылык колдоосу жок бул тажрыйбаны институтташтыруу жөнүндө талкуу жүрүп жатат.

Д.5: КББУ ресурстарды бөлүштүрүү жана пайдалануу

Д.5.1. Ресурстарды бөлүштүрүү моделдери

Азыркы учурда, факт боюнча башталгыч жана орто кесиптик билим берүүгө ресурстардын эки моделин бөлүштүрүү иштери байкалууда.

Кесиптик башталгыч билим берүүнүн мамлекеттик кесиптик лицейинин каражаттарына болгон керектөөлөрүнүн негизинде, кесиптер боюнча окуучулардын санына, мөөнөттөрүнө жана окутуу курстарына жана белгилүү бир формуласы боюнча чыгымдардын ченемине жараша, республикалык бюджеттен эсептелинет.

Мындай формула келээрки жылы республикалык бюджеттен алардын муктаждыктары үчүн чыгаша эсеп көрсөткүчтөрүн эске алат, анда эмгек акы фондуна, формула боюнча эсептелген Кыргыз Республикасынын Социалдык фондуна төлөөнү кошуп, белгиленген мыйзамдарга ылайык, ар кандай коэффициенттер жана жөлөк акча каражатын кошуу, стипендияларга; окуучулардын тамак-ашына; белгиленген бир кесиптин окуу материалдарына кеткен чыгашасына, мөөнөтүнө жана кийинки жылдагы окутуу курсуна, мугалимдердин жана өндүрүштүк окутуунун устаттарынын квалификациясын жогорулатуусуна, күндөлүк ремонттуна, коммуналдык тейлөө үчүн; (электрдик, жылуулук энергиясы, көмүр сатып алуу, сууну керектөөнүн жана байланыш кызматтары) үчүн.

Мындай модель максималдуу түрдө деталдаштырылат жана көпчүлүк керектүү ресурстар Башталгыч кесиптик билим берүүнүн деңгээлине окутуу үчүн эске алынат.

Кыргыз Республикасынын “Билим берүү жөнүндө” Мыйзамына ылайык, мамлекеттик орто кесиптик билим берүү уюмдарында каржылоо, иш жүзүндөгү бир окуучуга чыгымдарды, улам

ырааттуулук менен көбөйтүү принцибинде, топко эсептелинген типтүү ченемдердин негизинде ишке ашат.

Кошумча булактарын тартуу, ченемдерди же мамлекеттик бюджеттен каржылоонун абсолюттук өлчөмдөрүн азайтууга алып келбейт

Топко эсептелинген типтүү ченемдер Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан коюлат.

Билим берүү уюмдары билим берүү процессиндеги ар кандай билим берүү программаларынын методикаларын жана билим берүү технологияларын ишке ашырууда, каржылоо ченемдеринин көбөйүшүнө алып келбейт.

Мамлекеттик эмес билим берүү уюмдарында каржылоо ченемдери мамлекеттик билим берүү уюмдарында каржылоо ченемдеринен төмөн болбош керек.

Ченемдик укуктук базага ылайык, орто кесиптик билим берүү уюмдарында каржылоо модели төмөнкүчө:

- ОКББ ОЖ үчүн мүлктүн менчик ээси (анын ыйгарым укук берген органга) имараттар курулмалар, жабдуулар оперативдүү башкарууга бекемдейт, ошондой эле башка керектүү мүлк керектелүүчү, социалдык, маданий жана башка багыттагы.

- орто кесиптик окуу жайлар үчүн жер участоктор мөөнөтсүз акысыз пайдалануу бекитилет;

- Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык, орто кесиптик окуу жайлары уставда укуктуу жак катары жана (же) мүлктү ижарага берүүчү катары чыгууга;

- мүлктү түзүүнүн жана орто кесиптик окуу жайдын ишин каржылоонун булактары болуп төмөнкүлөр саналат:

а) билим берүү программаларын ишке ашырууну, колдоо жана өнүктүрүү, материалдык-техникалык базасын камсыз кылуу үчүн бөлүнүүчү ар кандай деңгээлдеги бюджеттик каражаттар;

б) уюштуруучунун материалдык жана акчалай төгүмдөрү;

в) Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган, акы төлөнүүчү билим берүүдөн, алынган каражаттар ишкердик жана башка иштерден;

г) Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык, элдиктердин жана юридикалык жана жеке жактардын,ыктыярдуу кайрымдуулуктары максаттуу төгүмдөрү, анын ичинде чет өлкөлүк жана башка булактар.

- акы төлөмө билим берүүнүн кызмат көрсөтүүлөрүнүн, акы алуу өлчөмү Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына, бекитилген чыгаша сметаларга ылайык белгиленет.

- ОКББ ОЖ билим берүү программаларынын жана мамлекеттик билим берүү стандарттарга ылайык, жеке жана юридикалык жактар менен келишимдердин негизинде кошумча билим берүүнүн акы төлөмө кызматын көрсөтө алат, анын ичинде студенттерге, бюджеттик каражаттардын эсебинен окуп жаткандарга (ыктыярдуу негизде).

- ОКББ ОЖ , Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык, анын уставында каралгандай, ишкердик ишмердүүлүгүн жүргүзүүгө укуктуу.

- орто кесиптик окуу жайлары Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына карама-каршы келбеген жана уставдагы милдеттенмелерди аныктоого жана башка шарттарга ылайык, келишимдерди түзүүгө байланышкан өз алдынча маселелерди чечет.

- кесиптик орто окуу жайлары өз алдынча Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте үстөк акылардын түрлөрүн жана өлчөмүн, кошумча акыларды дем

берүүчү мүнөздөгү каражаттардын чегинде, эмгек акы төлөөгө багытталган жана башка төлөмдөрдү аныктайт.

Мисал Бишкек шаарындагы бир колледждин бюджеттик каражаттары боюнча чыгымдар сметасы көрсөткөндөй, ал каржылоо төмөнкү алты беренелерден турат: 87,2% каражат – бул, эмгек акы жана Социалдык фондго чегерүүлөр, 1,6% - тамак-аш азыктарын алуу, 6,6% - коммуналдык кызмат көрсөтүүлөргө чыгымдар, 4,2% - чыгашалар стипендиялар жана 0,1% - байланыш кызматтары.

Кирешелердин жана чыгымдардын сметасы каражаттарды эсепке алуу боюнча атайын эсебинде 5 беренелерден турат, алардын ичинен 68% айлык акыга карата, 11,7% - социалдык муктаждыкка чегерүүлөр, 4,7% - товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү пайдалануу, 8,8% - товарларды сатып алууга жана кызмат көрсөтүүлөргө, 6,5% - коммуналдык кызматтарга.

Бюджеттик жана бюджеттик эмес сметасынын ортосунда салыштыруу көрсөткөндөй, колледждин бардык бюджеттик эмес сметасында гана товарларды сатып алуу жана кызмат көрсөтүү муктаждыктарына пайдалануу жөнүндө беренеси пайда болот.

Д.5.2. КББ үчүн ресурстардын көлөмүн жетиштүү камсыз кылуу жана алардыадилет бөлүштүрүү боюнча саясаттык чаралар

Кесиптик башталгыч билим берүү окуу жайларынын каржылоо моделин орто кесиптик билим берүү окуу жайларына салыштырмалуу, орто кесиптик билим берүүнүн салттуу моделинде эмгек акыларында жогорулатуучу ар кандай спектрдеги коэффициенттер, мугалимдердин квалификациясын жогорулатууга, окуу материалдарына кетчү чыгаша каражаттар каралган эмес. Буга ылайык, окуу жайлар чыгашаларын жабуу үчүн - калктын окуу үчүн төккөн каражаттынан, каржылоонун башка булактарынан донорлордон жана демөөрчүлөрдөн алышат.

Кесиптик башталгыч билим берүү системасынын ченемдик каржылоосуна жада калса коммуналдык кызматтардын чыгашасы дагы кирген, көмүр сатып алганга, демилгелөөчү фонд пайда болгон. Жалгыз гана капиталдык ремонтко жана эмерек менен камсыз кылуу ченемге кирген эмес жана башкача каржыланат.

Орто кесиптик билим берүүнү каржылоо корголгон беренелер камсыз болот – айлык акы, социалдык фондго которуу жана стипендия. Окуу жайлардын жабдууларына, окуу куралдарына , чыгаша материалдарга ж.б. акча каражаты бөлүнбөйт жана аларды бюджетик эмес каражаттарга сатып алышат.

Резюме жана Д блок боюнча аналитикалык корутунду.

Башкаруу чөйрөсүндө негизги чакыруу 2017 –жылы баштап, Кыргыз республикасынын билим берүү жана илим министрлигинин башкаруусунун алдында башталгыч жана орто кесиптик билим берүү системаларын бириктиргенден бери келе жатат.

Бул саясат, системалардын жакындашуусуна багытталып, эмгек рыногунун талаптарына жакшыраак көңүл бурат жана бутүрүүчүлөрдүн ишке орноштуруунун пайызын жогорулатуу чараларын көрөт.

Концепцияны рационализациялоо кайрадан форматталып, башталгыч жана орто кесиптик билим берүү системасынын функцияналдык интеграциясына өзгөрүлгөн. Бул бардык кесиптик билим берүүнүн денгээли аркылуу билим берүүдөгү окуучулардын троектурасын тузүүгө жардам берет.

Билим берүүнүн сапатын көзөмөлдөөнү камсыз кылуу үчүн биридиктүү аккредитациалык ченемдер киргизилди. Башкаруу жана каржылоодо цифровизациялоо процесстерин интеграциялоо кенейтилүүдө.

Модулдук компетенттик окутуугу өтүү жөнүндө чечими кабыл алынды.

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына киргизилген өзгөртүүлөргө ылайык, эки система улуттук квалификациялык системанын сабына тизиле баштады.

Кесиптик башталгыч билим берүүдө алдынкы тажрыйбалуу борборлорду түзүү боюнча тажрыйбасы, АӨБ үчүнчү долбоорунун жардамы менен орто кесиптик билим берүү окуу жайларынын денгээлинде кайра түзүлдү.

Маалымаатык башкаруу системасын (МБС) башкаруу жана каржылоону Кесиптик башталгыч билим берүүнүн деңгээлинде пайдалануну орто кесиптик билим берүүнүн окуу жайлары дагы Маалымаатык башкаруу системасынын потенциалын (МБС) колдонууга кызыгууда. Ошондой эле иш берүүчүлөр менен кызматашуу тажрыйбасы көбүрөөк Кесиптик башталгыч билим берүүгө тиешелүү. Эки кесиптик билим берүү системалары үчүн бирдиктүү талаптардын бири бүтүрүүчүлөргө байкоо жүргүзүү ишке ашырылат.

Фокус топ менен иштөө көрсөткөндөй башталгыч жана орто кесиптик билим берүү, ошондой эле иш берүүчүлөр билим берүү мекемелери саясатты ишке ашыруу жана аларды жүзөгө ашыруу үчүн салым кошууга аракетенүүдө.

Бирдей принциптер боюнча, башталгыч жана орто кесиптик билим берүү системаларын ар кандай моделдердин негизинде каржылоону түзүү жана каржылоону макулдашуу процессинде жүрүп жатат. Аны менен бирге эки система Кыргыз Республикасынын финансы министрлигине контролдук цифралардын чегинде көз каранды жана талап кылынган чыгашаларды жабуу толук камсыз кылынбайт. Мындан сырткары жабдууларды сатып алууга капиталдык ремонтко каржылоо ченеми баасын камтылган эмес.

Сунуштар:

1. Кесиптик башталгыч билим берүү системасы керектүү беренедеги эң чоң чыгашаларды жабуу менен, ченемдик каржылоонунун акыйкатуу принциптерин жайылтууну көргөзө алды.

Муну менен бирге, орто кесиптик билим берүү системасы штаттык расписанияларды өз алдынча түзүүгө жана тартылган каражатты жумшоого чоң укук алды.

Бул ийгиликтүү тажрыйба башталгыч жана орто кесиптик билим берүүнүн каржылоо системасын өзгөртүү, маанилүү болуп саналат, анткени ар бир окуучу үчүн багытталган каржылоо чыгымдарын ошондой эле, тартылган каражаттарын тескөө эркиндиги берилет эле.

2. Бул билим берүү мекемелеринде, киреше алып келүүчү иш-чараларга көбүрөөк көңүл бөлүү, иш берүүчүлөрдүн катышуусу менен башкаруу кадрларын резервин түзүү, аппараттын кызматкерлеринин бюрократиялык процедураларын азайтууну жана ачыктыкты камсыз кылат, санариптик чечимдерин өнүктүрүү колдонууга, өз алдынчалыкка мүмкүнчүлүктөрдү берет.

Ошондуктан окуу жайлардын өкүлдөрү өздөрүнүн сунуштарына карата бирдей көз карашта, окуу жайлар үчүн автономиясын кенейтүү, киреше алып келүүчү ишмердүүлүктүн мүмкүнчүлүктөрүн жана окуу кадрларды башкаруу резервдерин түзүү, системаны бирдей аталышка “колледжге” бириктирүү, цифралык чечимдерди жайылтууну өнүктүрүү, анткени булар бюрократиялык процедураларды азайтат.

3. Башка өлкөлөрдүн тажрыйбасын үйрөнүү менен Башталгыч жана орто кесиптик билим берүү системаларын интеграциялары боюнча кесиптик билим берүүнүн ар кандай программаларын ишке ашырган ошондой эле анын ичинде өмүр бою окутууга багытталган,көп баскычтуу, көп милдеттүү окуу жайларды түзүү.

4.Эң маанилүү маселелердин бири болуп, иш берүүчүлөрдү кызматташууга жана тиешелүү чараларды иштеп чыгууга түрткү берүү маселеси болуп саналат. Иш берүүчүлөр үчүн каржылык жана каржылык эмес стимулдарды түрлөрүн эске алуу керек. Мисалы, башка өлкөлөрдүн тажрыйбасын эске алсак, алар окуу жайдын өнүгүшүнө салым кошсо, салыктык өлчөмүнүн суммасын кыскартуу каралат.

5. Мисалы Кесиптик башталгыч билим берүүдө ченемдик каржылоонунун мисалы мындай механиздерди орто кесиптик билим берүүнүн денгээлинде жайылтуу жөнүндө маселелерин кароо оң жагын берет.

5. Башталгыч кесиптик жана орто кесиптик билим берүүнү натыйжалуу башкаруу көптөгөн факторлордун, ар кыл министрликтердин, ведомстволордун, иш берүүчүлөрдүн өз ара аракеттенүүсүнөн жана көптөгөн башкалардан көз каранды. Өзгөчө ден соолугунан мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын окутуу жана ишке орноштуруунун алкагында, бул өз ара аракеттенүүнү жакшыртуу боюнча чараларды карап чыгуу керек.Мындан сырткары, эксперттик жана башка кенештери, макулдашуулар меморандумдар ж.б . алкагында иш берүүчүлөр менен иш алып баруу тажрыйбасын жайылтуу эң маанилүү.

Библиография

ЕБФ(Европалык билим берүү фонду), Туринский процесс 2018-2020 ЕБФ жетекчилик, Турин, 2018.

Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигине караштуу Кесиптик башталгыч билим берүү агенттигинин административдик маалымат.

Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин административдик маалыматы

КББ системасында электрондук окутууну жайылтуу (системанын потенциалы жөнүндө отчет , 2 долбоор АӨБ, 2017 –ж.)

АӨБ 2 чи долбоору “Кесиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү” 2017. финалдык отчет АӨБ 2 чи долбоору “Кесиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү” ,2019.

"Иш менен камсыз кылууга көмөктөшүү жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамы (2015 --ж., №214)

КР “Билим берүү жөнүндө” мыйзамы 20-берене,
КР “Кесиптик башталгыч билим берүү жөнүндө” мыйзамы 10-13-берене,
Кесиптик-техникалык билим берүү системасынын 1.01.2017-ж. ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдар үчүн билим берүүнүн жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу максатында иш алып баруу жөнүндө КББА маалыматы.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу мамлекеттик миграция кызматынын 2017-2018- жылдардын жыйынтыгы боюнча маалыматы (булак – сайт ММК)

Изилдөө "Кыргызстан. “Кеңейтилген миграциялык профиль” Кыргыз Республикасынын Стратегиялык изилдөөлөр боюнча улуттук институт (http://www.nisi.kg/)

Кыргыз Республикасы.билим берүү секторун байкоо 2007-2017 –жылдар

Билим берүү программаларын өз алдынча баа берүү боюнча колдонмо КРнын жогорку окуу, ERASMUS EC, 2016
Кыргыз Республикасынын башталгыч, орто жана жогорку кесиптик билим берүүнүн билим берүүчү уюмдарынын аккредитацияга карата минималдуу талаптар (КР 4.10.2016 №525 токтому, 11.12.2017 №799),
НМС 10/25/2016 менен бекитилген IPR 3-даражадагы модулдук окутуу программасы,

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим комитети, 2013-2017-: Статистикалык жыйнак, 2018 Бишкек
Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, Кыргыз Республикасынын 2018-4-2018 калкынын жашоо стандарты.

«Иш менен камсыз кылуу жана жумушсуздук» (үй чарбасын жана жумушчу күчтөрдү тандалган интеграйиялык изилдөө жүргүзүүнүн жыйынтыгы 2017-ж.),
УСК Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети: "Кыргыз Республикасынын эмгек рыногунун жана эмгек өндүрүмдүүлүгүнүн азыркы абалын талдоо", 2019

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети Кыргыз Республикасынын Маалымат жана байланыш технологиялары, 2013-2017, 2018-ж.

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети: Кыргызстан. Кыскача Статистикалык жыйнак, 2019-ж.
Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети Кыргыз Республикасынын санариптик өнүктүрүүнү баалоо, статистикалык изилдөө жана окутуу институту, 2019-ж.

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети: бир убакта ишканалар менен уюмдарды изилдөө, ноябрда (сентябрда).

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети: Кыргыз Республикасынын аялдары жана эркектери, 2013-2017-жж.

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети Кыргыз Республикасынын билим берүү жана илим, 2018-ж.
Кыргыз Республикасында билим берүүнүн сапатын баалоо системасын байкоо:концептуаладык алкактан сапатын башкаруу каражаттарына, ЕС долбоору Кыргыз Республикасында баалоо системасын алкагында иштеп чыгуу, 2016

Баштапкы кесиптик билим берүү агенттигинин отчет: туруктуу өнүгүү максатынын матрица көрсөткүчтөрү

Компетенциянын негизинде окуу программаларын апробациялоонун жыйынтыгы жөнүндө отчету (долбоор АӨБ 2017-2018 –жж.)
"Кесиптик билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү" экинчи долбоору, окутуунун талаптарын баалоо отчет 2017-ж.

ОБЖУБ боюнча ЦООМО 2017 –ж.)
2018-2020-жылдарга Кыргыз Республикасында билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясын ишке ашыруунун биринчи үч жылдык иш чаралары, 2012-2020-жылдарга Кыргыз Республикасында билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясын ишке ашыруунун биринчи үч жылдык планы

Ишке орноштурууну илгерилетүү боюнча чаралар жөнүндө Кыргыз Республикасынын Мыйзамын ишке ашыруу ", 2016-жылы 12 -апрелиндеги №208 Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтому.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн “Жашы жетпеген аз камсыз үй-бүлөлөрдөгү, жетим балдарды, майыптарды, балдар үйлөрүнүн тарбияланууучуларын жана башка социалдык аялуу категориялардын социалдык-эмгектик реабилитациялоо чаралары жөнүндө” токтому (1999),

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтому 19 токтому, 2011-жылдын № 18 "Билим берүү уюмдарынын кызматкерлерине эмгек акы төлөөнүн жаңы шарттарын киргизүү жөнүндө"

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтому 2015-жылдын 20-ноябрындагы, № 788 "Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин жогорку жана орто кесиптик билим берүү стандарты мамлекеттик мекемелердин бекитүү жөнүндө"

КР Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтому “кесиптик башталгыч билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү мекемелеринде ченемдик каржылоонун киргизүү чаралар жөнүндө” 2018-жылдын 22-ноябрында №545 "

Кыргыз Республикасынын Өкмөт 2018-ж. 22-январындагы № 41 " баштапкы кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандарттарын макетин бекитүү жөнүндө"

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтому, 2018-жылы 28-марттагы № 160 "Кыргыз Республикасынын орто кесиптик билим берүүнүн билим берүү уюмдарынын иш-аракеттерин жөнгө салуучу ченемдик укуктук актыларды бекитүү жөнүндө"

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтому 2013-жылдын 29-майдагы N 300 "Кесиптик башталгыч билим берүү уюмдарынын типтүү штаттарын бекитүү жөнүндө" (26-декабрдагы 2014-саны 729, 8-октябрда, 2018 № 464 редакцияланган.

КББА буйругу №25 / 1 02.06.2017 дуалдык окутуунун пилоттук (эксперименталдык) тартиби жөнүндө жобону бекитүү

КР БИМ буйругу "КББ жана ОКББ кызматкерлеринин квалификациялык талаптарын бекитүү жөнүндө" 25.08.2017 №115 / 1
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн " Келечекке кырк кадам " программасы

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө тегерек столдун протоколу, билим берүүнүн коомго жеткилүүктүүлүгү нүн, майыптар, ДМЧА маселелер боюнча КР БИМ , 18/09/18.
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2019-ж. 15 –февралындагы №20-р буйругу
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-ж. 18-марттагы №105-р буйругу
"Секторду өнүктүрүү программасынын" көндүмдөр үчүн инклюзивдик өсүү "2017-ж. долбоорду башкаруу колодонмосу.
2021-жылга чейин, башталгыч жана орто билим берүү системасын рационализациялоо стратегиясы

КР Президентинин Указы 31 октябрь 2018-жыл УП № 221

Санариптик Кыргызстан: учурдагы абалы жана алдыдагы келечеги.
Интернет булактар:

1. http://kesip.kg/
2. http://www.stat.kg/ru/opendata/
3. https://budget.okmot.kg/ru/exp_vedom/index.htm
4. https://www.nbkr.kg
5. http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/econstat/Pages/statpub.aspx
6. http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/33960

ТИРКЕМЕ 1.

2017 жана 2018- жылдары үчүн КББББ жана КББББ бюджетинин аткарылышы жөнүндө маалымат, БИМ ведомстволоруна баш ийген кесиптик лицейлерди жана колледждерди кошкондо

Көрсөткүчтөрдүн аталашы	Бекитилген бюджет (жылдык)	
	2017	2018
	тыс.сом	тыс.сом
1. Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлиги (алдындагы ведомстволук билим берүү жана маданият мекемелери)	191 399,100	207 249,800
1.1.Орто кесиптик – техникалык билим берүү	26 225,500	28 349,600
1.2.Орто билим берүүнү улантуу	165 173,600	178 900,200
2. Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигине караштуу Кесиптик башталгыч билим берүү агенттиги (алдындагы ведомстволук мекеме)	1 082 655,300	1 094 002,300
2.1.Кесиптик башталгыч билим берүү	1 063 957,400	1 075 304,400
2.2. Орто билим берүүнү улантуу	18 697,900	18 697,900